

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна військова адміністрація
Хмельницька обласна рада
Хмельницький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

«Читання як життєва стратегія»

**збірник наукових та науково-методичних праць
за матеріалами засідання всеукраїнського
круглого столу**

26 жовтня 2023 р.

Хмельницький, 2023

Читання як життєва стратегія / Зб. наук. та наук.-метод. пр. [ред. кол. І. Б. Вашеньяк (гол.) та ін.]. Хмельницький: Видавництво ХОІППО імені Анатолія Назаренка, 2023. 193 с.

Рекомендовано до друку

рішенням ученої ради Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка
(протокол № 3 від 18.10.2023 р.)

Редакційна колегія: **Вашеньяк І.Б.**, проректор Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка, кандидат історичних наук, доцент (голова); **Мединська А.В.**, старший викладач Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка, доктор філософії, **Місінкевич О.М.**, доцент Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка, кандидат філологічних наук, доцент; **Пастух Л.В.**, доцент Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка, кандидат психологічних наук; **Пулатова Л.Й.**, завідувач кафедри Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка, кандидат філологічних наук (відповідальна за випуск); **Ратушняк Н.М.**, старший викладач кафедри Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка

Рецензенти:

Коваленко Н.Д., доцент кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, доктор філологічних наук, доцент

Гулеватий А.А., завідувач кафедри педагогіки та психології Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка, кандидат психологічних наук, доцент

У збірнику вміщено матеріали засідання круглого столу «Читання як життєва стратегія», яке відбулося 26 жовтня 2023 року. У публікаціях порушено проблеми потреби людини сьогодення в читанні і літературі в контексті глобалізаційних викликів; реорганізації читацьких звичок в техногенну епоху, роль школи, вчителя літератури зокрема, у цьому процесі; розглянуто художній текст як технологію комунікації, а також роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні. Адресовано науковцям, педагогам та керівникам ЗЗСО, фахівцям центрів професійного розвитку педагогічних працівників, а також усім, кому цікаві питання формування читацьких потреб та читацьких умінь.

Статті подаються в авторській редакції

За зміст статей несуть відповідальність автори публікацій

Хмельницький ОІППО, 2023

ЗМІСТ

Афадєєва Ніна Роль бібліотеки у формуванні звички і потреб у читанні: читання як тренд.....	5
Біла Ольга Використання штучного інтелекту на уроках зарубіжної літератури та мистецтва.....	8
Боднар Ніна Школа і читання. Виклики для вчителя літератури.....	13
Бояршинова Світлана, Шех Ольга Школа і читання. Виклики для вчителя літератури.....	17
Бурчак Валентина Практичні аспекти мотивації до читання здобувачів НУШ у змістовій лінії «Оволодіваемо прийомами роботи з дитячою книжкою».....	21
Бурчак Світлана, Підкова Анастасія Формуємо інтерес до читання у дошкільнят.....	25
Васильцова Ірина Художній текст як технологія комунікації.....	27
Введенська Світлана Додай книгу у своє життя!.....	31
Веремійчук Світлана Світ врятує література. Креативні та сучасні стратегії формування читацької компетентності.....	35
Григоровська Антоніна Компетентнісний підхід до читання художніх творів на уроках літератури.....	45
Гуцалюк Тетяна, Мархайчук Марина Промоції читання як чинник розвитку критичного та креативного мислення здобувачів освіти: співпраця вчителя початкових класів та бібліотекаря гімназії.....	48
Дащук Світлана Використання художньої літератури в закладах дошкільної освіти як складова ментального здоров'я дошкільників.....	52
Дегтярук Валентина Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література.....	58
Дика Лілія (Не) читаємо сьогодні?.....	64
Зубчук Марина Контрольне оцінювання в старшій профільній школі: особиста самореалізація здобувача освіти на уроках української літератури.....	69
Кищук Світлана Погляд вчителя на формування читацької компетентності та грамотності в умовах інформаційного суспільства.....	71
Колесник Інна Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література?.....	73
Король Лілія «Андрій Бачинський «Канікули пригоди Остапа і Даринки»» (конспект уроку).....	76
Лаба Людмила Роль літератури у формуванні сімейних цінностей.....	83
Лавренчук Наталія Казка як засіб виховання дошкільників.....	86
Лучинська Оксана Бібліотека і читач: виклики часу.....	88
Матвєєва Діана Читання як тренд. Роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні.....	90
Наральник Тетяна Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література.....	92

Нич Тетяна	96
Дара Корній. «Мавки». Казка про Житницю та Василя (із книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи») (урок позакласного читання).....	
Нікітюк Аліна	
Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література.....	100
Пастух Людмила	
Роль дитячої літератури і читання в особистісному розвитку дітей та збереженні їх психічного здоров'я в умовах війни.....	106
Петречук Олена	
Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів за допомогою художніх текстів.....	109
Синюк Валерій	
Читання як цивілізаційний виклик часу та життєва необхідність в час глобалізаційних змін.....	113
Скемська Алла	
Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література.....	115
Слободян Аліна	
Мистецька комунікація в сучасному світі.....	119
Смолій Інна	
Креативні стратегії, що мотивують до читання з розумінням у молодших школярів.....	122
Стельмах Майя	
Критичне читання – аналітичне мислення.....	126
Стельмах Олександра	
Глобалізаційні процеси та людина: чи потрібні сьогодні читання та література.....	130
Трачук Олена	
Читацька компетентність молодшого школяра.....	134
Фарварщук Валентина	
Бібліотека – це не книжкова шафа, це простір для читання.....	143
Федік Жанна	
Роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні: читання як тренд.....	147
Футомська Ліді	
Виховання в сім'ї як першооснова всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку	150
Цикалюк Оксана	
Виклики для вчителя літературного читання.....	154
Шевцова Аліна	
Найкращі способи прискорити читання та стати швидкочитачем.....	156
Шевчишена Оксана	
Проблема читання в умовах інформаційного суспільства: психолого-педагогічний аспект.....	161
Шевчук Раїса, Поліщук Марина	
Читати чи не читати?.....	165
Шкара Валентина	
Школа і читання. Виклики для вчителя літератури.....	170
Шмельова Алла	
Роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні: читання як тренд.....	172
Яков'юк Алла	
Читання як життєва стратегія.....	177
Янкович Оксана, Ханчук Інна	
Технологія «Щоденні 5» як спосіб адаптації учнів до реалій війни.....	181
Яровець Оксана	
Художня література в епоху цифрових технологій.....	188

Роль бібліотеки у формуванні звички і потреб у читанні: читання як тренд

«Без високої культури читання немає
ні школи, ні справжньої розумової праці,
читання – це найважливіший інструмент
навчання та джерело багатого духовного життя»
Василь Сухомлинський

У статті викладено основні напрями розвитку бібліотек України та розглянуто про роль бібліотеки в формуванні звичок і потреб в читанні: читання як тренд.

Ключові слова: бібліотека, школа, звички, потреби, читання, тренд, Стратегія, читацька культура.

Keywords: library, school, habits, needs, reading, trend, Strategy, reading culture.

Розбудова української держави неможлива без інтелектуально і творчо обдарованих громадян. У системі національної освіти, яка прагне активного оновлення, формування юних громадян, здатних генерувати нові ідеї, винаходити нові технології і знання, відроджувати українську національну культуру, значну роль продовжує відігравати книга, яка має великий виховний вплив на людину, особливо в період становлення особистості.

З давнини часів до сьогодення освіти допомога книги була головним чинником культурно-просвітницької діяльності в Україні, через книгу наш народ завжди прагнув знань, духовності. Саме книжка визначає спрямування особистості, пробуджує громадянське почуття, виховує любов до Батьківщини й до свого народу; виробляє моральну, етичну і трудову позицію людини; з книжки починається виховання, книга – джерело знань.

Значна роль у вихованні духовної культури особистості належить бібліотеці, її мета – навчити учнів, озброїти їх знаннями за допомогою книги.

Бібліотека – це найважливіше і найперше джерело інформації для вчителя важливою ланкою роботи якої є розуміння вчителя і бібліотекаря у роботі один одного, їх взаємодія, взаємоповага, намагання точно і чітко виконувати свої функції. Співпраця учителями бібліотекар надає цілеспрямовану допомогу учням в опануванні знаннями з навчальних предметів, знайомить із різноманітними джерелами інформації, навчає розуміти їх, користуватися ними; виховує творчого читача.

Виконання цих завдань здійснюється бібліотекарем спільно з вчителями, використовуючи такі засоби:

- інформаційні списки літератури;
- рекомендаційні списки літератури;
- тематичні добірки літератури;
- тематичні полицьки
- ; • тематичні папки
- ; • книжкові виставки;
- виставки до ювілейних і пам'ятних дат;
- години інформації
- ; • години спілкування
- ; • літературні години;
- інтелектуальні ігри і

Читацька культура – це складова частина загальної культури особистості, комплекс знань, умінь і почуттів читача, що передбачає свідомий вибір тематики читання, його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного тексту

3 березня Уряд схвалив Стратегію розвитку читання на 2023 – 2032 роки «Читання як життєва стратегія» (розпорядження від 03 березня 2023 р. № 190-р) та операційний план її реалізації, розроблену Міністерством культури та інформаційної політики. Її реалізація має створити умови не тільки для формування звички й потреби у читанні всіх українців, а й є складовою гуманітарної безпеки України.

Реалізація Стратегії відбуватиметься у три етапи за двома напрямками:

- «Підтримка та розвиток книжкової екосистеми», в результаті реалізації якого читачі матимуть доступ до якісної різножанрової книги, насамперед українськомовної, у різних форматах відповідно до потреб;
- «Формування звички і потреби в читанні», в результаті реалізації якого люди і спільноти обиратимуть читання як свідому та регулярну практику для дозвілля, навчання та розвитку.

У центрі Стратегії – людина, яка навчається в школі, працює, читає Facebook, дивиться телевізор, і скрізь її оточують книжки. І не лише книжки, але й заклик до читання. Але у неї також має бути розуміння, як книжка.

Напрямки формування звички і потреби в читанні. Читання як тренд:

читання книг є регулярною дозвіллевою практикою більшості людей в Україні;

здобувачі освіти сприймають читання як невід’ємну складову освітньої практики протягом життя;

читання широко практикується як засіб інклюзії та соціальної адаптації може вплинути на її особисте життя і до яких змін це приведе.

Центр керівництва читання читачів є бібліотека. Бібліотекар має використовувати різноманітні форми і методи спілкування з читачем, викликати інтерес до класики, щоб читач знаходив відповіді на питання, спираючись на книгу.

У сучасному світі кількість тих, які вільний час проводять біля комп’ютера чи смартфона стає все більш. Вони вважають читання менш престижним заняттям, ніж робота з комп’ютером. Молодь пов’язує комп’ютер не із зручністю, швидкістю отримання потрібної інформації, а дивиться на нього як на один із засобів розваги, проведення дозвілля.

Лише 8% українців проводили своє дозвілля за книжкою щодня у 2020 році. У порівнянні з 2018 роком цей показник впав з 11%. Такі данні отримано під час дослідження читацьких звичок українців та книжкової галузі, яке провів Український інститут книги у 2020 році.

Кількість українців, які читають щонайменше раз на місяць, дорівнює 46%; тим часом, відповідно до звіту Міжнародної асоціації видавців, кількість канадців, які читають мінімум раз на тиждень становить 67%; Франція має 60% регулярних читачів, Ісландія – 53%.

За даними дослідження Українського інституту книги у 2020 році, читання книжок посідає 9 місце серед щоденного дозвілля (8%) після перегляду телебачення (48%), проведення часу в соціальних мережах (40%), прослуховування радіо (22%) та хобі (10%)

Станом на 2019 рік в Україні було видано менше ніж 0,5 книжки на душу населення. Цей показник не враховує шкільні підручники, рекламні та інші видання, які не призначені для вільного продажу.

Водночас, згідно з останніми звітами національних асоціацій видавців, у Польщі середньорічним показником є 2,45 проданих книги на душу населення, у Чехії та Словаччині – 3 книги, видані на душу населення, у Туреччині – 5 книжок на душу населення, видані незалежними видавцями

Вирішальним впливом на читання у дорослому віці має сприйняття читання у дорослому віці

Серед не читачів лише 23% стверджують, що батьки привчали їх до читання і їм це подобалось, а серед щоденних читачів таких 70%. Попри те, що з усіх вікових груп діти 6–9 років залишаються найактивнішими читачами, з віком ця звичка фактично зникає: згасання інтересу до читання відбувається з 9-10 років, а серед старших підлітків з 14 років скорочення кількості щоденних читачів, порівняно з наймолодшою віковою групою, відбувається більш ніж удвічі

Завдання для реалізації :

- популяризація практик та запровадження механізмів для стимулювання читання серед усіх читацьких категорій: майбутніх батьків, дошкільнят, здобувачів освіти тощо;
- популяризація читання як звички та корисної дозвіллевої практики протягом життя, а також інструменту кар'єрного зростання та саморозвитку;
- популяризація читання як чинника розвитку критичного та креативного мислення та інструменту досягнення успіху у навчанні та житті;
- стимулювання публічної активності авторів та видавців нехудожньої літератури;
- забезпечення постійної інтерактивізації процесу розвитку інтересу до книжки, створення умов для оволодіння різними читацькими техніками.

З історичним розвитком людства читання відіграло важливу роль. Сьогодні читання влітається у всі сфери нашого життя. Воно покладене в основу освітньої, інформаційної, професійної, пізнавальної, а також повсякденної діяльності людини.

Важко уявити людину, яка б не використовувала читанням у повсякденному житті (читання газет, журналів, програми телепередач, розклад руху певного виду транспорту, керівництва з експлуатації будь-якого побутового приладу, кулінарних рецептів та ін.). Більшість професій передбачають читання інструкцій, факсів, угод, поштової кореспонденції, ділових паперів.

Розвиток сучасних технологій потребує кращого вміння читати, ніж раніше. Це пов'язано з тим, що стрімко зростає обсяг інформації, яку необхідно засвоїти для успішної подальшої діяльності. А це потребує швидкочіт темпу читання, розуміння і прийняття рішення. Читання стає основою освіти і самоосвіти, неперервною навичкою освіти людини протягом усього життя.

Вибір літератури диктується прагматичною метою – навчанням, тобто, читання навчальної, наукової літератури і зниження інтересу до читання художньої літератури, загального, духовного розвитку, підвищення культурного рівня особистості. Значний вплив на читання має стан бібліотечної справи в країні, адже одним із основних джерел отримання інформації залишаються бібліотеки

Фундаментом організації та розвитку читацької діяльності людини разом із родинним вихованням мають стати уроки читання в початковій школі, та літератури у середній та старшій школі. Вміння читати і розуміти прочитане мають загально-навчальний характер, а їх сформованість в учнів сприяє ефективній навчальній діяльності з усіх предметів.

Незкий розвиток читацьких умінь призводить до серйозних труднощів у навчанні й стати причиною неуспішності учнів. А високий рівень сформованості читацьких умінь – запорука успіху.

У результаті досліджень визначені чинники, які впливають на формування читацьких умінь: читацькі уподобання, елементарна начитаність учителів, їхні професійні знання та уміння; якість викладання кількісне співвідношення учителів і учнів; навчання читанню в межах кожного навчального предмета; адекватна оцінка себе як читача; соціальний стан, статеві характеристики як учителів, так і учнів; мова навчання (рідна, нерідна); роль і значення читання в суспільстві; кількість книг на одну особу в публічній бібліотеці; кількість книг у домашній і шкільній бібліотеках; кількість газет і журналів на людину; кількість книжкових магазинів, які знаходяться в тридцяти хвилинах ходьби від дому; конкуренція читання і телебачення, комп'ютерів, розважальної індустрії загалом тощо.

Має буди спільна робота бібліотеки та вчителя, щодо керівництва читання учнів. Педагогічний колектив, класний керівник, бібліотекар мають забезпечити духовний розвиток і саморозвиток особистості. Книга відіграє велику роль у цьому процесі. Пропаганда читання, виховання інформаційно-бібліографічної та читацької культури, формування вміння користуватися бібліотекою, її послугами. Розвиток пізнавальних інтересів дитини – пріоритетні напрямки спільної діяльності педагогів, бібліотеки, батьків. Від вчителя та бібліотекаря залежить, чи перетвориться читання книг у стійку звичку дитини.

Спілкування з книгою допомагає здобувачу освіти оволодіти певними знаннями, долучає до культурних надбань та цінностей українського народу, його звичаїв, традицій.

Навчити вмінню швидко, виразно,самостійно, осмислено читати – одне із пріоритетних завдань педагогів і бібліотекарів. Вирішенню цих завдань сприяє їх майстерність зацікавити дітей до книги, оволодівати мистецтвом літературного читання, закріплювати читацькі навички, розширювати діапазон читацької компетентності.

Для розвитку читацьких навичок проводяться літературні ігри, вікторини, казки-естафети, історичні марафони, музичні ринги, брейн-ринги та інші. форми, які дають змогу залучити учнів до активної творчо-відтворюючої діяльності. Пізнання книги значно розширюється: учнів учать систематичній праці з книгою, умінню чітко формувати читацький запит, вільно орієнтуватися в різноманітних джерелах інформації, з цією метою проводяться літературні «кругозори», пізнавальні ігри «Лото-ерудит», «Інтелектуальне казино», «Твоя гра», олімпіади літературних ерудитів, пресс-діалоги, презентації і прем'єри книг. Бібліотекаря важливо якнайповніше забезпечити потреби здобувача освіти в літературі, яка б задовольняла його пізнавальні інтереси.

Тож, бібліотека – це структурний підрозділ, що організовує інформаційну підтримку освітнього процесу, залучення учнів до читання, проведення заходів на допомогу розвитку інформаційної культури, сприяння вихованню освіченої, інтелектуальної, творчої особистості, здатної жити у цифровому суспільстві, підвищувати рівень навчальних досягнень.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://chytomo.com/stratetiia-chytannia-biblioteki-j-sumna-statystyka-pro-shcho-hovoryly-na-forumi-ukraina-30/>
2. <https://mediamaker.me/pysaty-pro-ukrayinsku-knygu-tak-shhob-pro-neyi-diznavsya-svit-yak-chytomo-populyaryzuye-knygochytannya-4207/>
3. <https://chytomo.com>
4. <https://universe.zp.ua/biblioteka-ce-tisjachi-knizhok-zhurnaliv/>
5. <https://day.kyiv.ua/blog/suspilstvo/nova-rol-biblioteki-v-zhytti-hromady>

Біла Ольга Андріївна

вчитель зарубіжної літератури

Хмельницького ліцею №7 Хмельницької міської громади,

вчитель-методист

Використання штучного інтелекту на уроках зарубіжної літератури та мистецтва

У статті «Використання штучного інтелекту в зарубіжній літературі та мистецтві» автор розглядає можливості та виклики використання штучного інтелекту (ШІ) в цих сферах.

Автор стверджує, що ШІ має потенціал змінити літературу та мистецтво, зробивши їх більш інноваційними та доступними.

Автор також обговорює потенційні виклики, пов'язані з використанням ШІ в літературі та мистецтві.

Штучний інтелект (ШІ), освіта, промт, неймережа, академічна доброчесність, література, мистецтво, творчість.

Artificial intelligence (AI), education, prompt, neural network, academic integrity, literature, art, creativity.

Знання – одна з найважливіших цінностей. Це, значною мірою, основа сучасної держави. Найважливішим фактором, що впливає на цивілізаційний рівень суспільства, є навчальний процес. Саме тому сьогодні система освіти розвивається шляхом використання цифрових технологій.

Стратегія розвитку освіти в усьому світі акцентує увагу на цифрових технологіях, а саме на інтеграції найсучасніших ІТ-рішень у діяльність закладів освіти. Так, основною метою є інтегрувати цифрові технології в освітній процес таким чином, щоб вони йшли пліч-о-пліч, як з викладанням окремих предметів, так і з навчальним процесом загалом. Отже,

технології XXIст. повинні не лише допомагати здобувачам освіти засвоювати певні факти, а й підвищувати їхню компетентність, розвивати логічне мислення та комунікативні навички.

Розвиток технологій створює виклики для нашої цифрової та медійної грамотності. У 2023-му році все більше уваги приділяють моделям штучного інтелекту, здатним генерувати тексти, зображення та навіть комп'ютерний код. Використання систем штучного інтелекту в навчанні – це питання часу та ініціативи учнівства та освітян. Проте, як і будь-який інструмент, штучний інтелект не є ідеальним та потребує вмілого користування.

Давайте розглянемо деякі терміни, які потрібно знати освітянам для розуміння штучного інтелекту. Даний словник укладено з використанням штучного інтелекту: на основі творчої обробки відповідей ChatGPT, ELI5, Perplexity.

- **Штучний інтелект**, скорочено ШІ (*англ.* AI) – програмний комплекс, який імітує людський розум для вирішення завдань. Тобто, ми намагаємося імітувати те, як люди думають і вирішують задачі, але за допомогою машини.

Приклади в освіті:

ШІ може створювати віртуальні навчальні середовища, розробляти інтелектуальний та візуальний контент, усувати мовні бар'єри, створювати спеціальні плани для кожного учня, автоматично перевіряти домашні завдання, тести та інші роботи учнів, рекомендувати вчителям і учням корисні ресурси на основі їхніх інтересів та потреб і багато іншого.

Найбільша перевага ШІ – допомагати вчителям економити час.

Однак важливо також пам'ятати про обмеження цих систем: вони ще не можуть повністю замінити людське розуміння та співчуття. **Незалежно від технології, вчитель завжди залишається ключовою фігурою в освітньому процесі!** [3]

- **Нейромережа (Штучна нейронна мережа або Нейронка)** – це комп'ютерна система, яка вчиться та вдосконалюється, намагаючись стати схожою на людський мозок у вирішенні різних задач. Нейромережі працюють на основі ШІ.

Приклади в освіті:

Генерування різного роду креативного навчального контенту: казки, притчі, меми, комікси, афоризми, жарти, ілюстрації, емодзі, мелодії, відео, екскурсії тощо. Перефразування складного тексту на більш простий.

Скорочення довгого тексту (резюме) чи, навпаки, розвиток короткої думки.

Розпізнавання рукописного тексту при введенні відповідей у тестах. [3]

Штучний інтелект може створювати і тексти, і зображення, і відео, презентації, але без участі людини йому це не під силу. Роботу потрібна команда - запит, або промпт.

- **Промпт** – це текстовий запит (інструкція, набір характеристик) для нейромережі (штучного інтелекту), щоб отримати бажаний результат.

Промпт-інжиніринг - мистецтво спілкуватися з нейромережами. Відповідно люди, які професійно складають промпти, називаються промпт-інженерами (промптерами).

Приклади в освіті:

Вчителі можуть використовувати промпти, щоб знайти нові методи навчання та ідеї для уроків.

Домашнє завдання та допомога з навчанням: учні можуть ставити питання з різних предметів, щоб отримати докладні пояснення або розв'язки проблем. Учні можуть використовувати промпти для збору інформації на певні теми, отримання визначень або додаткового контексту для академічних досліджень.

Промпти можуть служити інструментом для спільної роботи над проектами, допомагаючи учасникам розробляти ідеї, структурувати дослідження або вирішувати конфліктні питання. [3]

Цьогоріч тема використання ШІ на уроках зарубіжної літератури та мистецтва мене зацікавила. Влітку я була учасником Всеукраїнського круглого столу за підтримки інституту проблем штучного інтелекту МОН України і НАН України, на платформі «На Урок» з'явився розділ «Помічник вчителя», входжу у спільноту «Сильні крила», яку очолює Богосвятська Анна-Марія, у фейсбуці є група «Уміти вчити: спільнота освітян», де висвітлюється тема

використання ШІ в освіті. Тому в цій статті я хочу поділитися частиною тих ресурсів, які саме я використовую на своїх уроках і під час підготовки до них.

Як же можна використовувати штучний інтелект на уроках зарубіжної літератури та мистецтва?

Використання ШІ на уроках зарубіжної літератури та мистецтва може зробити навчання більш цікавим, доступним та інтерактивним, збагатити навчальний процес та збільшити розуміння зарубіжної літератури та мистецтва серед здобувачів освіти. Наприклад, у творі Айзека Азімова «Фах» спеціалісти за допомогою стрічки навчають дітей основам початкової освіти: читати, писати, рахувати; визначають рівень їх можливостей у майбутньому для визначення галузі, в якій може він працювати; у романі «Опівнічний експрес» Умберто Еко комп'ютерна програма допомагає головному героєві розслідувати злочин. У романі «Піквікський клуб» Чарльза Дікенса письменник описує машину, яка може автоматично генерувати текст.

Потенційні можливості ШІ для зарубіжної літератури та мистецтва (це лише частина):

- ШІ можна використовувати для створення нових форм творчості. Наприклад, ШІ можна використовувати для генерації віршів, музики або сценаріїв. Це може призвести до створення нових і інноваційних творів літератури, які неможливо було б створити власноруч.

- ШІ можна використовувати для аналізу тексту. ШІ можна використовувати для виявлення нових зв'язків між творами літератури. Це може допомогти нам краще зрозуміти історію літератури та творчий процес письменників.

- ШІ можна використовувати для створення адаптованих творів літератури. Наприклад, ШІ можна використовувати для створення творів літератури для людей з обмеженими можливостями.

- ШІ можна використовувати для створення презентацій, відео, «оживлення» літературних героїв, письменників.

ШІ в мистецтві:

ШІ відкриває перед митцями нові можливості для творчості. Він може використовуватися для:

- Імітації історичного мистецтва. ШІ може навчитися створювати твори в стилі будь-якого художника. Це дозволяє відтворити втрачені або пошкоджені роботи, а також створити нові твори, що відповідають певному стилю.

- Генеративного мистецтва. ШІ може створювати нові твори, які не мають аналогів у реальному світі. Це дозволяє досліджувати нові художні ідеї та створювати унікальні візуальні ефекти.

- Аналізування мистецтва. ШІ може використовуватися для аналізу художніх творів з точки зору стилю, техніки та змісту. Це дозволяє краще зрозуміти творчий процес художників і їхні мотиви.

Нейромережа – це інструмент! Програми-помічники, що роблять нас більш креативними, швидкими, продуктивними

Нейромережі, які я використовую на уроках.

Розглянемо візуальний контент.

1. Приховані слова. Ідеї для використання:

«Зашифрувати» тему уроку.

«Зашифрувати» ім'я учня, хто наступний відповідатиме.

«Приховати» цифри, правильні відповіді, дату народження письменника, митця.

Зашифрувати» назву міста, де народився письменник, митець [2]

<https://glif.app/@fab1an/glifs/clmqp99820001jn0f2xywz250>

2. **Неймовірні шрифти. Ідеї для використання:**

Оформлення власних електронних презентацій.

Оформлення дизайнів у своїх соцмережах і каналах.

Завдання для учнів: придумати стиль шрифта для теми уроку.

Написати ім'я літературного персонажа, назву картини в стилі, що його найкраще відображає. [2]

<https://firefly.adobe.com>

3. **Візуалізація малих жанрів: хайку, афоризми, мему, привітання. Ідеї використання:**

Мему на різні навчальні теми.

Хайку та афоризми на різну тематику для літератури і мистецтва.

Вітальні листівки. [2]

<https://glif.app/@fab1an/glifs/clix1x0q0000k2089omc74ht>

4. **Генерація зображень з ШІ. Ідеї використання:**

Створення зображень літературних героїв в різних епохах, емоційних станах, картин в різних стилях, поєднання літератури і кіно тощо. [2]

<https://glif.app/@fab1an/glifs/clix1x0q0000k2089omc74ht>

квіти в стилі Ель Греко

література і кіно: персонаж Доріан Грей, автор – Бальзак, реж. – Рідлі Скотт

Текстовий контент

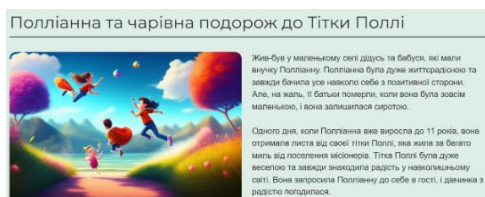
5. Казки з ШІ. Ідеї використання:

Казка в якості домашнього завдання за темою/проблемою уроку, з використанням ключових понять навчальної теми.

Розпочати урок з казки за темою вашого уроку.

Організувати конкурс (виставку) казок на певну тематику. [2]

<https://kazka.fun/>

6. ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) та Bard – це одні з мовних моделей на основі штучного інтелекту (ШІ), що здатні розуміти інформацію від користувачів/-ок і надавати відповіді на ці запити.

Навчальний контент

7. Флеш-картки з ШІ. Ідеї використання:

Цикл запитань для підсумків уроків, повторення теми.

В якості домашнього завдання: перевірити свої знання самостійно.

Спосіб активізувати увагу учнів під час дистанційного уроку.

<https://litgrades.com/app> [2]

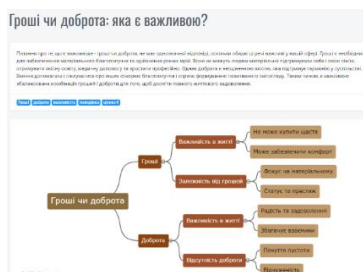
8. Інтелект-мапи з ШІ. Ідеї використання:

Разом з учнями генерувати план есе, твору-роздуму та інших творчих робіт.

Структуровано представити навчальну тему.

Для дослідження будь-якої навчальної теми. [2]

<https://www.heuristi.ca/>

Аудіо-та-відеоконтенти служать для відтворення звуків, імітації голосу, генерації звуку і відео, створення відео з картинки, яке озвучене за вашим текстом тощо. [2]

ШІ – це складна технологія, яка має потенціал як для позитивного, так і для негативного впливу на зарубіжну літературу. Важливо досліджувати потенційні можливості та ризики ШІ, щоб забезпечити його відповідальне використання в галузі літератури.

Використовування ШІ в мистецтві також пов'язане з деякими викликами. Одним з них є те, що ШІ може бути використаний для створення штучного мистецтва, яке не має жодної творчої цінності. Іншим викликом є те, що ШІ може призвести до зниження ролі людини в творчому процесі.

Потенційні ризики, пов'язані зі використанням штучного інтелекту (ШІ) в освіті

Втрата людського фактора. Втрата людського фактора може позначитися на якості взаємодії та розуміння потреб здобувачів освіти.

Непередбачуваність та помилки: ШІ системи піддаються непередбачуваним ситуаціям та можуть допускати помилки у розпізнаванні, оцінюванні або зробити неправильні висновки. Це може призвести до некоректного навчання або надання неправильної інформації, що може негативно вплинути на процес освіти.

Залежність від технологій: Інтеграція ШІ в освітній процес може призвести до залежності від технологій та систем. Якщо виникають проблеми з відмовою технологій, це може призвести до перерви у навчанні.

Етичні питання та приватність даних: Використання ШІ в освіті пов'язане зі збором та обробкою великої кількості даних. Це викликає питання щодо конфіденційності та захисту особистої інформації, академічної доброчесності.[1]

Потрібно пам'ятати, що штучний інтелект для педагогів, а не штучний інтелект замість педагогів!

Список використаних джерел та літератури

1. **Використання штучного інтелекту в освіті: ChatGPT і більше:** збірник матеріалів круглого столу, 14 червня 2023 року, Україна / Відповід. за вип.: А. Яцишин. – Київ: УкрІНТЕІ. – 2023. – 53 с.
2. **Гайд інструкція. 25 найкращих нейромереж для педагогів:** посібник матеріалів/укладачка: А-М. Богосвятська. – Київ: Академія гармонізації особистості. – 2023. – 34с.
3. **Словник штучного інтелекту: терміни, які потрібно знати освітянам:** посібник матеріалів/укладачка: А-М. Богосвятська. – Київ: Академія гармонізації особистості. – 2023. – 15с.

Боднар Ніна,

вчитель української мови та літератури
Вільховецької ЗОШ I-III ст.
імені Ф.С.Бацури,
вчитель-методист

Школа і читання. Виклики для вчителя літератури

Ця стаття розглядає важливість ролі вчителя літератури в процесі розвитку навичок читання серед учнів у сучасній школі. Вона обговорює виклики, які стикаються вчителі літератури при викладанні читання, зокрема зміни в сучасному медіапейзі та вплив технологій на читацькі звички. Стаття дає практичні поради вчителям, які ефективно залучити учнів до читання та розвинути критичне мислення через літературний аналіз. Вона розглядає також роль літературної критики в стимулюванні інтересу до читання серед учнів.

This article examines the importance of the role of the literature teacher in the process of developing reading skills among students in a modern school. She discusses the challenges literature teachers face in teaching reading, including changes in today's media landscape and the impact of technology on reading habits. The article provides practical advice for teachers to effectively engage students in reading and develop critical thinking through literary analysis. She also considers the role of literary criticism in stimulating interest in reading among students.

Ключові слова: викладання літератури, читання, вчителі, навички читання, технології, критичне мислення, літературний аналіз, літературна критика, школа, учні, читацькі звички.

Key words: teaching literature, reading, teachers, reading skills, technology, critical thinking, literary analysis, literary criticism, school, students, reading habits.

У сучасному світі де інформаційний потік шалено швидкий, а мобільність стала невід'ємною частиною нашого життя, вчителям літератури доводиться стикатися із значущими викликами. Високий темп життя та мобільність змушують нас звертати увагу на короткі тексти та інформаційні дайджести, які ми споживаємо з дисплеїв смартфонів, планшетів та комп'ютерів. Ця тенденція, яка переважно підтримується сучасними технологіями, проявляється не тільки на наших особистих читацьких звичках, але й на навчальному процесі в школах [1].

Одним із важливих аспектів цієї проблеми є вплив інформаційної глобалізації. Умови сучасного світу зробили доступ до інформації нескінченно легшим, але це також призвело до ослаблення інтересу до читання. Відбувається не тільки відчуження молоді від книг, але й занепад загальної книжкової культури та внутрішньої традиційної книжності. Зростання

числа «нечитачів» і втрата інтересу до книг і читання охопили різні вікові та соціальні категорії.

Сучасний учень, який хоче і легше орієнтується в комп'ютері, аніж у текстовому форматі, не повинен втрачати навичок читання. І це важливо з багатьох причин. зростає популярність аудіокниг і розміщення інформації у видимому форматі, велика інформація в соціальних мережах або в Інтернеті супроводжується текстом. Розуміння і критичний аналіз цього тексту є кількістю навичок у сучасному світі інформації.

З відкриттям доступу до широкого спектру цифрових ресурсів та альтернативних медійних форматів, сучасні учні, дорослі та діти, шукають більш інтерактивні, видимі та звукові способи сприйняття інформації. Аудіокниги, відео-передачі та видимий контент стали популярними засобами споживання літературного матеріалу. Вчителі літератури адаптуються до цих змін, впроваджуючи нові підходи до викладання та оцінюючи різні форми літературної творчості.

З іншого боку, інформація, яка розміщується в соціальних мережах та в Інтернеті, супроводжується текстом, і цей текст може бути критично важливим для розуміння сучасних подій і явищ. Вчителі літератури мають за завдання формувати навички критичного аналізу цього тексту, а також навчати розрізняти достовірність джерел і робити обґрунтовані висновки на основі інформації, яку вони знають у мережі.

Виклики для вчителя літератури в сучасному світі вимагають творчого та гнучкого підходу до навчання. Це означає поєднання традиційних методів з новими технологіями та підходами, які враховують зміни в читацьких звичках та споживанні інформації. Важливо, щоб вчителі літератури продовжували стимулювати інтерес до читання та розвивати критичне мислення, створюючи учнів готовими до викликів сучасного світу. Виклики для вчителя літератури в сучасному світі вимагають творчого та гнучкого підходу до навчання. Це означає поєднання традиційних методів з новими технологіями та підходами, які враховують зміни в читацьких звичках та споживанні інформації. Важливо, щоб вчителі літератури продовжували стимулювати інтерес до читання та розвивати критичне мислення, створюючи учнів готовими до викликів сучасного світу.

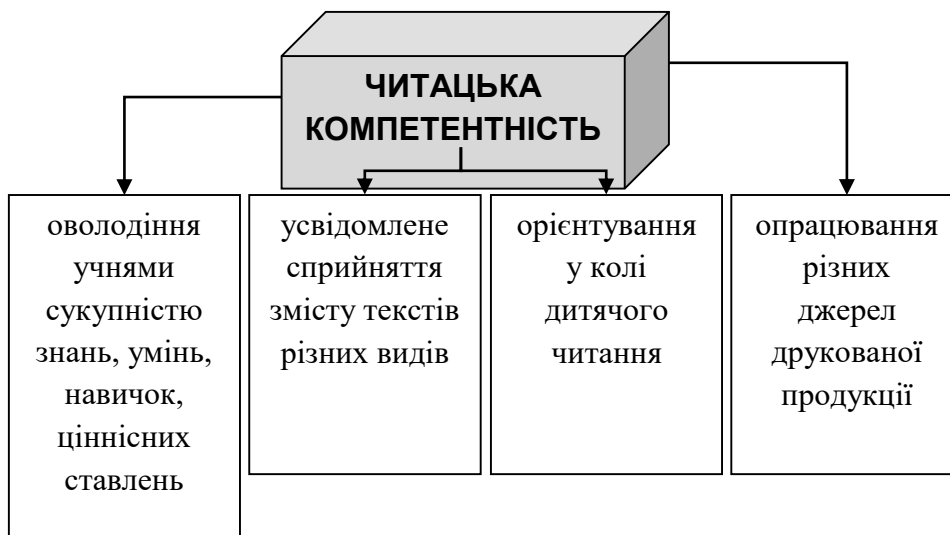

Рис. 1. Схема побудови читацької компетентності [2].

Роль вчителя літератури у формуванні читацької культури та інтересу до читання велика. Він повинен виявляти творчий підхід до навчання, створювати сприятливу атмосферу для розвитку читацьких навичок та почуттів. Вчителю варто надихати учнів на самостійне читання, допомагати їм обирати книги, що відповідають їхнім інтересам, та підтримувати дискусії та аналіз прочитаних творів. У сучасному світі діти часто потребують стимулів для цікавості українською книгою. Сучасні учні виявляють обмежений інтерес до української книги, і це обумовлено чинниками. По-перше, неякісні переклади популярних

зарубіжних авторів українською мовою спричинив до того, що деякі учні не мають можливості ознайомитися з відомими світовими творами. По-друге, появи закручених сюжетів і сучасного мовного сленгу в українських літературних творах може зробити їх менш привабливими для учнів. Також показ доступних ютуб-каналів про книги та можливі зустрічі з письменниками робить читання більш інтерактивним та хахоплюючим.

Багато дітей використовують багато часу в соціальних мережах, де вони споживають велику кількість інформації та розважального контенту. Однак цей час, як правило, не використовується для читання книг або літературних творів. [3].

Роль вчителів літератури стає важливою в цьому контексті. Вони мають підтримку та спонукати учнів до читання, вказуючи на цінність української літератури та розкриваючи перед ними нові перспективи. Вчителі можуть активно використовувати сучасні підходи та ресурси для залучення учнів до світу книг, створюючи інтерактивні уроки та заходи. У початковій школі багато дітей цікаво читають, і вчителі та батьки повинні підтримувати цей інтерес, створюючи сприятливу атмосферу для читання. Однак з часом запит дітей на читання може зменшитися. У старшій школі читання часто перетворюється на обов'язок, особливо перед ЗНО. Діти можуть обмежити своє читання лише тими творами, які включені до обов'язкового списку для тестування. На цих етапах важливу роль виконують вчителі і, які повинні сприяти збереженню інтересу до літератури. Вони можуть розмовляти зі школярами про важливість читання не тільки для ЗНО, але і для особистого інтелектуального розвитку та розширення світогляду. Також важливо створити учням можливість вибору, щоб вони мали можливість читати книги, які їх цікавлять. В центрі уваги повинні бути розвиток любові до читання, а не лише виконання завдань. У сучасній шкільній програмі часто зменшується зацікавленість учнів у читанні літературних творів, включених до навчальних програм. Це може бути пов'язано з перевантаженням навчальної програми, великою кількістю авторів та їхніх творів, а також обмеженим часом для їх аналізу. Наслідком цього є втрата інтересу до процесу читання [4].

Давайте розглянемо цю проблему на прикладі вивчення творчості Тараса Шевченка в новій шкільній програмі. Під час вивчення творчості Шевченка в школі відносини два аспекти: кількісний і якісний.

З кількісного погляду, обсягу вивчення творчості Шевченка виглядає вражаюче. У середній школі учні досліджують різні аспекти життя і творчості митця, включаючи пейзажну, філософську, патріотичну та історичну лірику. Проте, на практиці, якісний аспект вивчення може бути викликом. Вивчення такого обсягу матеріалу в короткі терміни може призвести до недостатнього глибокого розуміння й аналізу кожного твору. Учителі також повинні викладати матеріал швидким темпом, який може вплинути на якість засвоєння учнями цього матеріалу. Важливою роллю в цьому процесі є педагоги та вчителі, які повинні сприяти збереженню інтересу учнів до літератури, надаючи їм можливість глибокого аналізу та розуміння творів, а не тільки зробити акцент на матеріал. Додаткові методи та підходи, такі як інтерактивні уроки та обговорення, також можуть допомогти у збереженні цікавості до читання.

Ураховуючи ці виклики та розв'язання, можна покращити процес вивчення літературних творів у школі та підтримати інтерес учнів до літератури. Час від часу в українських школах відбувається оновлення навчальної програми з розподілом розвантажень та впровадження актуальних авторів. Проте, навіть при таких змінах, програми залишаються відразу обтяженими через велику кількість творів. Зараз нам здається, що дітям потрібно надавати більше матеріалів. Але варто взяти приклад із американських та європейських шкіл, де діти вивчають одну або дві книги протягом семестру. Ці книги детально вивчаються з різних курсів, і ця практика діє ефективно. Діти читають та розуміють прочитане.

У нашому випадку ми часто поспішаємо вивчити велику кількість літературних творів, щоб задовольнити навчальну програму. Такий підхід необхідно до того, що дитина не встигає докладно ознайомитися з кожним твором, та виникає потреба списувати. Це, у свою

чергу, порушує академічну доброчесність та не сприяє розвитку критичного мислення серед учнів.

Оптимізація навчальної програми може включати вивчення меншої кількості творів, але з більшою глибиною. Діти повинен мати можливість докладно розглядати шкірну книгу з різних курсів, обговорювати їх з вчителями та однокласниками. Це дозволяє дітям краще розуміти текст та розвивати аналітичні та критичні навички [5, ст 9].

Однак важливо не тільки змінювати навчальні програми, а й створювати умови для розвитку критичного мислення учнів серед. Для цього необхідна співпраця всіх суб'єктів освітнього процесу: учителів, батьків, учнів та методистів. Тільки разом ми можемо створити систему, що сприяє не лише читанню, але й глибокому розумінню та критичному аналізу прочитаного.

Сучасний світ ставить перед вчителем літератури низку викликів, які вимагають адаптації та нових підходів.

Декілька головних аспектів цих викликів: Споживацькі звички учнів зазнали змін. Завдяки доступності коротких текстів, аудіокниг та великої кількості інформації в Інтернеті, учні надають перевагу швидкому та легкому отриманню інформації. Вчителю літератури потрібно заохочувати інтерес до читання.

Вплив технологій стає суттєвим фактором. Учні використовують багато часу в Інтернеті та на смартфонах, тому вчителю важливо перетворювати літературний процес у цифрове середовище [6, ст 17].

Розвиток критичного мислення важливий більше ніж коли-небудь. Вчителю літератури слід підтримувати аналіз та обговорення прочитаного, сприяючи розвитку критичних навичок. У світі, що стає все більш глобалізованим, вчителю важливо працювати з іншими культурними контекстами та літературними традиціями, щоб розширити кругозір учнів.

Формування толерантності та розуміння інших поглядів через літературу стає актуальним завданням. Вчителю варто підкреслювати цей аспект у вашій роботі.

Зміст навчальних програм та підходів до навчання мають індивідуалізовані, враховуючи потреби кожного учня. Вчителю важливо створювати атмосферу, в якій читання стає захопливим процесом, а не обов'язково.

Розвиток навичок читання, аналізу та інтерпретації текстів – головне завдання вчителя літератури. Підтримка та розвиток літературної культури учнів стають ключовими завданнями вчителя літератури. Виклики для вчителя літератури в сучасному світі вимагають креативності, адаптації та розуміння потреб сучасних учнів, але вони також відкривають можливості для розвитку літературної освіти в новому ключі [7, ст 3].

Сучасний вчитель літератури стикається з численними викликами у своїй роботі, пов'язаними зі змінами в читацьких звичках учнів, впливом технологій, потребою в розвитку критичного мислення та культурного розмаїття. Однак ці виклики можуть бути перетворені на можливості, які створюють більший інтерактивний та захоплюючий процес вивчення літератури. Вчителю літератури слід бути готовим до адаптації та інновацій, використовуючи сучасні технології та методи, щоб залучити учнів до читання та розвитку літературних навичок. Важливо створити атмосферу, в якій література стає цікавою та актуальною для учнів, а також сприяти розвитку їхньої критичної пізнаваності [8, ст 9].

Розвиток літературної культури та заохочення до критичного мислення творчої ключової ролі у підготовці молодого покоління до викликів сучасного світу. Отже, вчителі літератури мають унікальну можливість вплинути на формування мислення та цінностей своїх учнів, надаючи їм інструменти для розвитку як особистостей та активних членів суспільства. Вони мають важливу роль у вихованні читачів, критиків та любителів літератури, які можуть зробити світ кращим завдяки вашому розумінню та пізнаваності.

Список використаних джерел та літератури

1. https://roippo.org.ua/upload/iblock/b76/mater_ali-sem_naru-_1_.pdf
2. <https://www.pedrada.com.ua/article/1192-formuvannya-chitatsko-kompetentnost-uchnv-pochatkovo-shkoli>

3. <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/385/381>

4. https://www.researchgate.net/publication/357770658_METHODOLOGICAL_FEATURES_OF_FORMATI_ON_OF_THE_CULTURE_OF_CRITICAL_THINKING_OF_PRIMARY_SCHOOLCHILDREN

5. Сарапулова Є. Читання . – Мотивація учнів. – 2020. – № 2. – С. 12.

6. Тамуленко М.С. Нова українська школа: розвиваємо навички читання : навч.-метод. посіб./ М.С.Тамуленко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. – 192с.

7. Старагіна І.П. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів : навчально-методичний посібник/ Старагіна І.П., Терещенко В.М., Панченков А.О. – Харків: Соняшник, 2020. – 176с., іл.

8. Савуленко О.В. Читацька компетентність школяра: теоретичний аспект / О.В.Савуленко // Нова школа. 2021 – № 1. – С. 48-50.

Бояршинова Світлана,
вчитель зарубіжної літератури
Кам'янець-Подільського ліцею №5
вчитель-методист
Шех Ольга,
вчитель англійської мови
Кам'янець-Подільського ліцею №5
старший вчитель

Школа і читання. Виклики для вчителя літератури. Технологія педагогічної майстерні – допомога на уроках літератури

«Як було б чудово опинитись у майбутньому Айзека Азімова. На голові пристрій, який одразу навчає читати, вміщає все потрібне для майбутньої професії» – саме так думають учні після прочитання твору «Фах». Але життя теперішнє зовсім інше: діти відчувають щодня душевний біль від почутого і побаченого, переживають за близьких людей на війні. І вчитель літератури стає не тільки вчителем, а й психологом, радником, медіатором...

Зацікавити читанням можна тільки тоді, якщо вчитель живе на одній хвилі з учнями. Тому використовую різноманітні педагогічні технології. Школярам подобається на уроці не просто слухати, а й бути активними учасниками навчального процесу, ставити запитання, обговорювати проблеми, брати інтерв'ю, приймати рішення, вигадувати, фантазувати. Аналізуючи суспільні явища, вітчизняні та зарубіжні дослідники використовують «соціальні», «інформаційні», «педагогічні» технології, «психотехнології», технології «управління», «прогнозування», з'являються «технології популізму», «технології успіху», «технології кар'єри» та інше. Найбільше сприяє заохоченню до читання технологія педагогічної майстерні.

Педагогічна майстерня – це така форма навчання дорослих і дітей, яка створює умови для сходження кожного учасника до нового знання й нового досвіду шляхом самостійного або колективного відкриття. Діти здійснюють самостійні відкриття, шукають, відповіді на питання і радіють знахідкам у об'єкті, що вивчається, та в самих собі. Усі учасники – і діти, і дорослі – сприймають процес у майстерні як частинку живого життя.

Мета та завдання технології: навчити учасників мислити творчо та розкрито і самостійно вибудувати свої знання. Основні принципи:

- принцип нелінійності: значний елемент імпровізації, непередбачуваності педагогічного акту, а також невизначеності, неясності, навіть загадковості в завданнях;
- діалогічність як головний принцип взаємодії, співпраці, співтворчості;
- рівність всіх учасників, включаючи педагогів;
- принцип цілісності: взаємозв'язок усіх етапів, окремих завдань майстерні;
- ненасильницьке залучення у процес діяльності;
- право кожного на помилку, самостійне її подолання оцінка є і повинна бути, але тільки позитивна);
- відсутність суперництва, змагання;

- чергування індивідуальної та групової роботи;
- важливість не стільки результату творчості, скільки самого процесу;
- різноманітність матеріалу, що використовується;
- відповідальність кожного за свій вибір.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії: ціннісно-сміслова рівність усіх учасників, включаючи майстра – керівника майстерні; діти – головні герої дійства під час заняття; рішуче обмеження участі, практичної діяльності майстра (керівника) як авторитету на всіх етапах майстерні. **Типологія**

За метою та способами діяльності виокремлюються:

- майстерні творчого письма;
- майстерні побудови знань;
- майстерні конструювання;
- майстерні відносин;
- майстерні з самопізнання;
- майстерні відносин і ціннісних орієнтацій та ін.

Типи літературних майстерень:

1. «Художній твір» (комплексний аналіз невеликих за обсягом прозаїчних та поетичних творів).

2. «Автор і його творчість» (оглядові теми, кожна група представляє свого автора, напрям, течію в літературі, жанр та ін.).

3. «Система образів» (зіставлення або протиставлення головних героїв творів, їх особистісні, портретні характеристики).

4. «Поетична майстерня» (складання тематичних поетичних збірок відомих авторів, їх захист, аналіз авторських поетичних текстів, створення власних віршів, робота з теорії літератури).

5. «Психологічна майстерня» (вивчення особливостей внутрішнього світу літературних героїв, зміни їх психологічних станів).

6. «Коло читання» (створення особливої системи навчальних занять з літератури, пов'язаної з усвідомленням сенсу вивчення даного предмета).

7. «Майстерня-екскурсія» (заочна екскурсія на батьківщину письменників та поетів, мандрівка описаними у творах містами).

8. «Інтегрована майстерня» (урок літератури, музики, образотворчого мистецтва, історії, філософії та ін.).

9. «Наукові дослідження» (робота з літературознавчим матеріалом, глибокий аналіз великих творів).

10. «Мультимедійна майстерня» (включення старшокласників у процес медіаосвіти).

Основні прийоми і методи: метод символічного бачення, метод порівняння версій, метод «Якби...», метод евристичного дослідження, метод «ключових слів», дослідницький метод, прийом «Читання з позначками» та ін.

Прогнозовані результати: а) внутрішній результат (знайомство з основними поняттями теми, усвідомлення особистої значущості змісту, емоційне переживання та формування ціннісних відношень до змісту теми, нові питання, що потребують роздумів, заглиблення в тему); б) зовнішній результат (творча робота узагальнюючого та рефлексивного характеру, яка може бути представлена в різних формах: слово, фарба, синтетичний жанр).

Інтегрована майстерня

Тема: Інтегрований урок (зарубіжна література і англійська мова)

8 клас.

Підтема: Мандрівка у світ англомовних письменників.

Мета: (розвиток компетентностей) Предметних: узагальнити знання учнів з даної теми, формувати в учнів цілісне уявлення про навколишній світ, систему знань і вмінь; створювати оптимальні умови для розвитку мислення учнів, розвивати навички читання та усне мовлення; активізувати пізнавальну діяльність учнів; поглиблювати знання про

творчість англомовних письменників; виховувати любов до літератури. комунікативних: розвивати зв'язне мовлення та навички висловлювати власну думку про літературного героя; формування відкритості до міжкультурної комунікації; удосконалювати навички творчого переказу і словесного малювання; розвивати уміння давати розгорнуту усну відповідь за змістом творів, висловлювати свої міркування, обґрунтовувати думки, наводячи приклади з текстів; ключових: розвиток навичок пошукової діяльності, вміння установлювати причиново-наслідкові зв'язки; виокремлювати головну та другорядну інформацію; презентувати власні ідеї чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби, зацікавленість світовими культурними набутками, виховання поваги до культур інших народів.

Реалізація: осмислення неординарності як важливої риси людини для її самореалізації в житті, формування уміння ставити перед собою мету й системно працювати для її реалізації, спонукання учнів до творчих рішень у процесі розв'язання проблем (НЛ-4).

Тип уроку: інтегрований урок (зарубіжна література і англійська мова)

Обладнання: мультимедійний центр, електронна презентація, відеоматеріали, картки для роботи у парах (НО1, НО3), картки для роботи в групах (НО2), чорна скринька.

Хід уроку.

I. Підготовка до сприйняття іншомовного мовлення.

1. Організаційний момент.

Вчитель зарубіжної літ-ри: Добрий день, любі учні!

English Teacher: Good morning children. I am glad to see you.

2. Повідомлення теми та мети уроку.

Учитель світової літератури: Сьогодні ми мандруємо у світ англомовних письменників; узагальнюємо вивчене, розвиваємо творчу уяву.

English Teacher: Today we are going to speak about the role of literature in our life, about English and American writers and the books we like to read. We'll do the tasks to practise your vocabulary and your speaking.

Презентація на екрані. Перший слайд: тема уроку.

- Евокація (вправа «Мозковий штурм» у робочих зошитах)

- Другий слайд: Впізнай героя.

II. Робота за темою.

- Відпрацювання лексичного матеріалу.

A) Гра «SET AND MATCH»

Учні отримують картки (НО1) зі списком слів, пов'язаних з темою. Спочатку відпрацьовується вимова слів, потім учні мають розподілити слова у чотири колонки і пояснити, за яким принципом вони це зробили. По закінченні роботи кілька учнів читають свої відповіді. Учитель контролює правильність виконання завдання.

English Teacher: Working in pairs, arrange the following 16 words into 4 groups of 4 words. Say why the words in each group belong together.

НО1

«SET AND MATCH»

Working in pairs, arrange the following 16 words into 4 groups of 4 words. Say why the words in each group belong together.

sonnet write author well-known

writer play drama novel

popular famous recite novelist

read poet loved by translate

Б) Лексичне завдання.

Учні діляться на дві команди. Кожна команда отримує картки з текстом (НО2), в якому пропущені слова. Вони мають заповнити пропуски, використовуючи слова з попереднього завдання. По закінченні роботи представники команд читають свої розповіді. Учитель контролює правильність виконання завдання.

English Teacher: Complete the following sentences with one word in each space. Take the words from the list in the game "Set and Match"

Text I

William Shakespeare is one of the _____ English writers.

Written hundred years ago, his works are very _____ nowadays.

His _____ and _____ are translated into many languages and _____ people all over the world.

Text II

Mark Twain is a famous American _____.

He became _____ as the _____ of The Adventures of Tom Sawyer and Huckleberry Finn.

His stories are very _____ today.

They are _____ children all over the world.

Key:

Text I

William Shakespeare is one of the famous English writers. Written hundred years ago, his works are very popular nowadays. His sonnets and plays are translated into many languages and loved by people all over the world.

Text II

Mark Twain is a famous American writer. He became well known as the author of The Adventures of Tom Sawyer and Huckleberry Finn. His stories are very popular today. They are loved by children all over the world.

1. Розвиток усного мовлення.

А) Монологічне мовлення.

Один з учнів розповідає біографію письменника (Р.Кіплінга), інші учні мають здогадатися і відповісти, про кого йдеться.

English Teacher: Many English and American writers wrote stories and poems for children. Listen about one of them and guess his name.

Pupil: He was born in India in 1865. During his life he travelled very much and wrote many great stories for children. Most of them are about animals. In 1907 he was awarded the Nobel Prize for literature. He was the first writer and Englishman who was awarded this prize.

English Teacher: Who is this writer? What his works do you know?

Слайд зі знаком питання, після відповіді учнів – портрет Дж.Кіплінга.

Учитель зарубіжної літератури: які твори Джозефа Редьярда Кіплінга вам відомі? («Мауглі», «Книга Джунглів» тощо). У сьомому класі ми знайомились з Кіплінгом – поетом. Кому він присвятив вірш «Якщо»? (синові, який загинув у 1915 році під час I світової війни) Р.Кіплінга перекладали талановиті українські перекладачі В.Стус, В.Василишин, Д.Донцов, М.Стріха, Т.Малкович. Давайте ще раз згадаємо ці чудові рядки у перекладі В.Стуса.

Звучить аудіо вірш Дж.Кіплінга «Якщо»

Б) Бесіда з учнями: чому вчить цей вірш? Які думки викликає?

English Teacher: Do you like to read books? What are your favourite kinds of books? Who are your favourite writers? Why do you like his/her books?

T: Among the writers you named there are a lot of English and American writers. Let's see what you know about them.

- Вчитель англ. мови. Бесіда про улюблені книжки.

Учитель зарубіжної літератури проводить відеовікторину

Відеовікторина. Назвати героїв книги, назву книги, автора, про яку подію йде мова.

- Рольова гра. Діалог Шерлока Холмса і доктора Ватсона.

Учні слухають діалог і мають здогадатися, хто бере в ньому участь.

English Teacher: Today we have a very special lesson. A lot of guests came to see us. Meet our new guests from London. Guess who they are, what story they are from and who is the author of the story.

3) *English Teacher:* Match the writers and their works.

Учні отримують картки (НОЗ). Вони мають з'єднати імена письменників з їх творами. По закінченні роботи учні ланцюжком читають свої відповіді. Учитель контролює правильність виконання завдання.

1. Joanne Rowling	a) Romeo and Juliet
2. O'Henry	b) The Adventures of Sherlock Holmes
3. Alan Milne	c) Harry Potter and The Sorcerer's Stone
4. Conan Doyle	d) Alice in Wonderland
5. William Shakespeare	e) The Lord of the Rings
6. Lewis Carroll	f) The Last Leaf
7. John Tolkien	g) Winnie-the-Pooh

- Слайд: з'єднати автора з твором.

□ Увага! Чорна скринька!

Герої забули власні речі. Відгадайте про яких героїв йде мова?

Люлька – Шерлок Холмс – Артур Конан Дойль

Чарівна паличка – Гаррі Поттер – Дж.КРолінг

Обручка – Фродо – «Володар персня» Джон Толкін

Листок плюща – Сью і Джонсі з «Останнього листка» О.Генрі

I. Заключна частина уроку.

1. Підведення підсумків уроку, виставлення оцінок.

Учитель зарубіжної літератури: наша мандрівка підійшла до завершення, але англomовні письменники залишаються з нами назавжди. Сподіваюсь, що книги залишаться вашими вірними друзями і порадиниками.

English Teacher: Did you like our today's lesson? You were active during the lesson and showed good results. Your marks for the lesson are ...

2. Гра «МІКРОФОН»

Учні ланцюжком називають слова, пов'язані з темою. Учень, який не знає слова, вибуває з гри.

English Teacher: Let's play The Microphone Game. The winner is the person who is the last in saying the topic-word.

Домашнє завдання: повторити про сонет та його ознаки.

Список використаних джерел та літератури

1. Богосвятська А.І. Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя світової літератури // Зарубіжна література в школах України: Методичний журнал. - 2013. - N 1. - С. 34-41
2. Козлова О.Г. Методика інноваційного пошуку вчителя. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1998.
3. Бояршинова С., Шех О. Мандрівка до англomовних письменників // Всесвітня література в школах України – 2021.-№6 – С.26 -29

Бурчак Валентина,
учитель початкових класів
НВО № 5 імені Сергія Єфремова
міста Хмельницького,
старший учитель

**Практичні аспекти мотивації до читання здобувачів НУШ у змістовій лінії
«Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»**

Дитинство кожного з нас
продовжується в школі.
Учора – це був дитячий садок,

сьогодні – початкова школа.
Початкова школа – своєрідна
перша нота шкільного життя.

Початкова школа забезпечує загальний розвиток дитини, уміння впевнено читати, писати, дає знання з основ математики, первинні навички користування книжкою та іншими джерелами інформації, формує загальні уявлення про навколишній світ. На сучасному етапі метою навчання стало насамперед формування життєвої компетентності учнів, уміння застосовувати набуті знання на практиці у своїй професійній та суспільно-політичній діяльності. Ми повинні формувати особистість, яка «здатна навчатися впродовж усього життя» [2].

Завдання педагога полягає в тому, щоб кожна дитина зрозуміла та осмислила сутність свого життя, навчилася самостійно вирішувати щоденні життєві завдання, розв'язувати складні проблеми, тобто стала життєво компетентною, життєстійкою, життєздатною, успішною. Тільки тоді вона зможе змінити своє життя, боротися з бездуховністю, байдужістю, безвідповідальністю, які руйнують життя окремої людини та суспільства загалом.

Роботу над формуванням успішної, соціально зрілої особистості через розвиток творчої взаємодії учасників освітньо-виховного процесу розпочинаємо ще в початковій школі, зокрема на уроках читання (далі – літературного читання).

Загальновідомо, що читання – це першооснова для розвитку особистості та успішного навчання. У майбутньому суспільстві «економіки знань» читання і «людина читає» все більше усвідомлюється як національна цінність. Читання – це своєрідний діалог між людиною і книгою, що вимагає старанності, роботи розуму й серця, забезпечує незабутні враження та знання. Книги вдосконалюють людину, а це чи не єдина мета мистецтва. Усе це зумовлює необхідність цілеспрямованої роботи з прищеплення інтересу в учнів до книги. Роль книжки в житті людини неможливо переоцінити.

Читання – це велика радість, можливість пізнання світу, потужне джерело національного й патріотичного виховання.

Натепер місце книг у житті підростаючого покоління змінюється, оскільки на їх використання впливають як інформаційні технології, так і телебачення. Діти частіше використовують персональний комп'ютер, електронні носії, гаджети, як джерела інформації, замість книг. Але, незважаючи на ці обставини, книга залишається складовою частиною, головним носієм загальної культури. На думку багатьох педагогів, психологів, філософів, книга є засобом збереження інформації для людей наступних поколінь, засобом комунікації у вигляді твору. Щоб цей засіб був дієвим, читання має стати неодмінною потребою кожного молодшого школяра. Бо саме читання є основною формою засвоєння нагромаджених людством знань, набуття найрізноманітнішої змістової та емоційної інформації. Але воно стане щоденною потребою лише тоді, коли буде вихована любов до нього.

Шкільна педагогіка окреслює виховання в дітей любові до книги, до читання як однієї з найважливіших умов духовного й естетичного розвитку людини, розширення її знань, світогляду. Враження і погляди від прочитаної книги є мовби добре обробленим полем, на якому засівається насіння знань, що проростає, дає врожай. Завдяки мисленню над книгою полегшується засвоєння програмового матеріалу. Чим більше учень міркує над книгою, тим сильніше зринає в його душі почуття захоплення, пробуджене книгою, тим легше йому навчатися.

Основним завданням модернізації змісту освіти постає залучення дітей до літератури, надбань народної творчості, здобутків українського і світового письменства.

Головна увага звертається на таку важливу проблему початкової ланки школи як формування в учнів інтересу до читання, міцних навичок усвідомленого читання, елементарного літературного та естетичного розвитку, удосконалення підготовки учнів до самостійного вибору й читання книг [4].

Саме від учителя значною мірою залежить, чи стануть діти активними читачами й назавжди полюблять книжку, чи залишаться байдужими до літератури як духовного феномена взагалі. Якщо дитина подружиться з книжкою в молодшому шкільному віці, то це на все життя, тоді вона матиме широкий світогляд, різнобічні і глибокі знання.

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного й логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких важливих завдань:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструмента функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності задля задоволення різних потреб читача;
- формування вмінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сислового й образного аналізу текстів різних видів;
- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення; – формування вмінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою;
- формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів;
- розвиток уяви і здатності виявляти себе в різних видах літературно-творчої діяльності [1].

Відповідно до мети й завдань предмета «Літературне читання» визначено змістові лінії. Звернемо увагу на одну з них – **«Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»**.

Типовою навчальною програмою за редакцією Савченко О. Я. в зазначеній змістовій лінії передбачено:

- формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і та ін.);
- прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат;
- прийоми самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки;
- уміння зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін. [3].

У своїй педагогічній діяльності на уроках літературного читання під час роботи з дитячою книжкою в 3-4 класах практикую різні прийоми та методи роботи, сучасні освітні технології.

Заздалегідь, до початку навчального року, під час тематичного планування на семестр, далі – на рік я ретельно ознайомлююся з програмою і, відповідно до розділів програми, добираю твори для ознайомлення, читання та обговорення на уроках роботи з дитячою книжкою.

Учні із захопленням читають твори сучасних письменників: С. Дерманського, Л. Ворониної, З. Мензенюк, К. Бабкіної, С. Кочубей, Мар'яни та Тараса Прохаськів, Л. Денисенко та інших сучасних дитячих письменників. Помічниками на таких уроках у початковій школі є «Хрестоматія сучасної дитячої літератури для читання в 1, 2 класах» та «Хрестоматія сучасної дитячої літератури для читання в 3, 4 класах». За відеододатками

до уроків роботи з дитячою книжкою учні із захопленням слухають «живих» авторів про свою книгу. Глибоко сприймають твір після прослуховування аудіозапису, коли читає сам автор, що дуже важливо для сприйняття. Викликає цікавість до прочитання книги попередньо переглянутий короткий відеоролик за мотивами книги – буктрейлер.

З великим захопленням учні люблять інсценізувати прочитані твори, читати в особах, малюють малюнки до прочитаного твору або уривка, епізоду; переказують прочитане за ключовими словами, планом, картинками до твору.

Завжди на уроках роботи з дитячою книжкою презентую книгу, яку наразі обрали для читання. Якщо прочитали, розповідають.

Для перевірки розуміння прочитаного чи почутого твору використовую запитання, тести, різні завдання: «Перевір себе», «Доповнити речення», «Поєднай речення з допомогою стрілочок», «Склади речення з твору», «Хто більше?», «Літературні загадки за твором», «Літературна вікторина за твором», «Чарівні клітинки», «Уяви і пригадай знайомі рядки» та інші.

Кожну прочитану книгу мої учні занотовують в особистий, цікавий, незвичайний читацький щоденник. Для кожного року навчання в початковій школі я створила різні читацькі щоденники відповідно до вікових категорій учнів. У 1 класі – це сезонні значки – символи, які учні наклеюють на особисту картку читача: осінь – яблужка, зима – сніжинка, весна – квіточка. У 2 класі – розмальовують кількість предметів відповідно до кількості прочитаних книг, наприклад, осінь – овочі в корзині, зима – ялинка, новорічні прикраси-іграшки, весна – зелені листочки на берізці. У 3 класі ведуть щомісячний читацький календар, де фіксують кількість прочитаних сторінок упродовж місяця. У 4 класі розробила й видрукувала кожному сезонний читацький щоденник, де учні записують прочитані твори (книги), визначають за кількістю зафарбованих зірочок те, чи сподобався їм твір (книга), і записують у щоденнику, яку з прочитаних книг вони радять прочитати іншим. Учні цілеспрямовано та старанно ведуть свої читацькі щоденники. Ми ніколи не залишаємо без підсумку таку кропітку, важливу і відповідальну роботу. Кожна дитина має схвальні відгуки за свої старання. Як результат, учні вдумливо читають, мислять, розповідають, комунікують, фантазують, розвивають свою когнітивну сферу. Залюбки роблять селфі з прочитаною книгою.

Більшість учнів класу відвідують бібліотеку для дітей імені Тараса Шевченка, збирають власні домашні бібліотечки, обмінюються книгами з однокласниками.

У 4 класі є учні, котрі самі пробним пером створюють власні книги на основі прочитаних. Щорічно учні беруть активну участь у подіях, заходах, пов'язаних з читанням книг, таких як:

- Міжнародний день читання книги;
- Всесвітній день книголюбів;
- Міжнародний день грамотності;
- Міжнародний день публічного читання коміксів;
- Міжнародний день читання електронної книги;
- Всесвітній день читання вголос;
- Всесвітній день поезії.

Додатковою роботою над формуванням читацької компетентності та мотивацією до читання є спілкування учнів класу в соціальній групі вайбер, де розміщуємо постери, картки, аудіозаписи художніх творів для прослуховування у вільний час, цікаві шкільні повідомлення, життєві притчі, інформаційні повідомлення.

У класі створили свою бібліотечку й постійно оновлюємо її фонд книгами, що діти приносять з дому.

Учні класу є постійними учасниками шкільних конкурсів на кращого читця віршів Т. Шевченка, Л. Українки. У 2021/2022 навчальному році учениця класу Тернавська Глорія здобула призове місце в міському конкурсі віршів Л. Українки «Квітка Прометея».

Учитель початкових класів прагне торкнутися душі й серця кожної маленької людини, створює такі умови, щоби паростки духовності почали в них проростати ще з раннього

дитинства, а потім розвинулися і стали життєвим кредом кожного, хто в зрілості потім стане Людиною з великої літери.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 3-4 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
4. Вашуленко Оксана. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/714341/1/Читацька%20компетентність.pdf>

Бурчак Світлана

директор,
Хмельницького ЗДО № 2 «Соколятко»
Хмельницької міської ради
Підкова Анастасія
вихователь-методист
Хмельницького ЗДО № 2 «Соколятко»
Хмельницької міської ради

Формуємо інтерес до читання у дошкільнят

Статтю присвячено проблемі виховання в дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до книги. Моральне виховання актуальне на сучасному етапі розвитку суспільства. Книга може виступати засобом морального виховання дітей дошкільного віку, але сучасний науково-технічний прогрес посунув її в бік. Тому сьогодні значення книги в суспільстві має переважно пасивний споживацький характер.

Ключові слова: буккросінг, діти, дошкільний вік, книга, виховання, моральне виховання.

У сучасному суспільстві спостерігається цифровізація в усіх сферах діяльності людини, що не обійшло і дошкільня. У закладах дошкільної освіти все більше використовуються технічні засоби навчання: телевізори, проектори, мультимедійні установки, ноутбуки, принтери тощо. За межами закладу освіти діти користуються без нагальної для того потреби телефонами, планшетами. Інтерес до гаджетів у дошкільників виникає з раннього віку, дітям подобається проводити час біля екрана – віртуальна ігрова реальність викликає в них стійкий інтерес. Діти опановують комп'ютер раніше, ніж вчать читати, орієнтуються в гаджетах краще, ніж у книгах. Тому виникла потреба у цілеспрямованому формуванні інтересу до книги у дошкільнят зі сторони дорослих. Розвиток дітей як читачів покликаний здійснювати сім'я та заклади освіти. На етапі раннього та дошкільного дитинства дитина змушена довіряти дорослому не тільки організацію самого процесу читання (вибір книг, зміст читання, його тривалість, інтенсивність), але й напрямок її подальшого читацького шляху, оскільки сама - через свій загальний та читацький розвиток не може знайти адекватне словесне вираження цим потребам у тому разі, що вони перебувають у стадії формування. Далеко не завжди дитина здатна пояснити, чому вона хоче слухати ту чи іншу книгу, чому вона перевертлюється в того чи іншого героя. Таким чином завдання формування в дитині грамотного читача, знову ж таки, стоїть перед дорослими.

Читач у дитині починається раніше, ніж вона навчиться читати. Уміння складати склади та слова – це лише техніка, справжнє читання – джерело духовного збагачення. Дитина-слухач – це вже читач. Від того, як складуться у дитини перші «стосунки» з книгою, залежить дуже багато, адже книга допомагає опанувати мову – ключ до пізнання навколишнього світу, природи, речей, людських взаємин. Як пробудити інтерес до читання,

як його розвивати, підтримувати – ось одне з найважливіших завдань не лише школи, а й закладу дошкільної освіти. Пробудження інтересу до книги відбувається у ранньому віці. Часте читання дітям раннього віку літературних текстів, уміле його поєднання з життєвими спостереженнями та різними видами дитячої діяльності сприяють збагненню знань дитини про навколишній світ, вчать її розуміти та любити прекрасне, закладають основи моральності.

Інтерес до книги та читання, бажання її розглядати формуються у дитини в оточенні книг, в обстановці поваги до них, у середовищі, що читає. Якщо вдома або в закладі освіти зібрано навіть невелику бібліотеку, дорослі цікавляться книгами, читають і говорять про них, діти досить швидко засвоюють модель поведінки, що демонструється батьками та/або педагогічними працівниками. Наслідуючи їх, звертаються до книг: спочатку дитині цікаво перегортати сторінки, слухати читання дорослого, розглядати ілюстрації. З появою інтересу до картинки починає виникати інтерес до тексту. Як показує досвід роботи нашого закладу, при відповідній роботі вже на третьому році життя в дитини можна викликати інтерес до долі героя оповідання, змусити стежити за перебігом події та переживати нові почуття. Так, у нашому садочку з 2021 року функціонує буккросінг «Читаємо українською» для дорослих і дітей. Це невеличка шафа, де розкладені книги за різними інтересами та є доступними для кожного. Метою зазначеного проєкту є популяризація книги, спонукання цікавості дитини дошкільного віку до читання, розвиток монологічного та діалогічного мовлення вихованців, збереження книги як культурної спадщини. Щоб шафа буккросінгу не перетворилася на об'єкт інтер'єру, в батьківські групи додатка «Вайбер» періодично надсилається інформація про появу нових книг і нагадування про правила користування ними.

Головне завдання дошкільної освіти – не навчити дитину читати, а сформувати у неї пізнавальний інтерес, потяг до читання, любов до книги. У ХЗДО № 2 «Соколяtko» створені умови для цього. Протягом навчального року в закладі педагогічні працівники організують і проводять тематичні дні та тижні, під час яких вихователі обирають цікаві та доступні форми роботи. З метою популяризації української поезії та закріплення знань про неї, в закладі проведено Тиждень поезії, під час якого відбувся літературний вечір поезії «Поетична світлиця» з дітьми старшої групи. Вихованці знайомилися з біографіями та творчістю таких поетів: Тараса Шевченка, Лесі Українки, Ліни Костенко, Ніни Шмурикової-Гаврилук, Миколи Магери та виховательки закладу Зої Павлюк.

Вихованці переглянули мультфільм на вірш Тараса Шевченка «Садок вишневий коло хати», послушали у живому виконанні вокальної групи працівників закладу твір «Зацвіла в долині». Щоб захід пройшов цікавіше, з вихованцями проведено руханку під вірш Лесі Українки «Тішся ти, дитино» у виконанні Артема Пивоварова та Ольги Полякової. Під час вечора поезії дошкільники виразно декламували вірші або їх уривки, що сприяло збагаченню досвіду інтонувати, передавати характер літературного твору.

Також для старших дошкільнят організовано цільову прогулянку в місцеву бібліотеку, адже найголовнішим завданням бібліотеки залишається популяризація книги та читання. Це було перше знайомство дошкільнят з бібліотекою і воно виявилось вдалим. Хлопчики та дівчатка розглянули зали бібліотеки, ознайомилися з правилами користування бібліотекою та книгою, із захопленням слухали, що розповідає бібліотекар. Після знайомства з бібліотекою кожна дитина обрала книгу для читання вдома з батьками. Як результат проведеної роботи, батьки разом із вихованцями стали читачами цієї бібліотеки.

Ще одним засобом виховання інтересу до книги в ХЗДО № 2 «Соколятко» є персонаж Книга, який приходиться у гості до вихованців та розповідає цікаві історії. За допомогою такого яскравого персонажа дошкільнятам можна донести будь-яку інформацію, зацікавити їх слухати, спонукати вирішувати запропоновані проблемні ситуації, викликати бажання виконати завдання. Таку книгу в нашому закладі використовують під час організації занять, розваг, квестів, ігор.

Значення книги та ставлення до неї демонструють дітям насамперед дорослі, які виступають прикладом для дитячої поведінки, тому наше завдання «запалити вогник цікавості» до неї і постійно підтримувати його.

Список використаних джерел та літератури

1. Н. Гавриш «Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі», - журнал «Дошкільнє виховання» № 3, 2006
2. Л. Братух «Екскурсія до бібліотеки», - журнал «Бібліотека вихователя дитячого садка», № 6, 2002
3. А. Ланько «Тиждень подорож Книголандією», - журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу», № 1, 2019

Васильцова Ірина,
вихователь

Красилівського ЗДО № 10 «Золота рибка»

Художній текст як технологія комунікації

У статті відзначається важливість художнього тексту як засобу комунікації, наводяться вислови відомих людей щодо даної теми. Подано приклади залучення суспільства до необхідності читання.

Ключові слова: художній текст, прогрес, розвиток, здібності, комунікація, література.

Key words: artistic text, progress, development, abilities, communication, literature.

Початок нового тисячоліття відзначено інтенсивним науково-технічним прогресом, активним розвитком ЗМІ й особливо телебачення, що потужно впливають на духовне, емоційне, інтелектуальне життя людей. За цих умов роль і значення літератури суттєво змінюються, а письменники, навіть найавторитетніші, перестають бути володарями дум.

У XXI ст. нерідко можна почути думку про те, що сьогодні важливіші інформаційно-цифрові технології, а книгу навіть називають анахронізмом, що повільно відійшов у минуле... Хіба можна погодитися із цим твердженням?

Сучасний англійський письменник-фантаст Ніл Гейман у статті «Чому наше майбутнє залежить від читання» розмірковує про роль читання художньої літератури для прогресу людства й наводить вражаючі факти. Він пише, що в книгах кожен може знайти щось «Життєво важливе для існування у цьому світі». Світ не обов'язково залишатиметься таким: усе може змінитися. Література може показати людині інший світ, влаштувати людині

подорож туди, де та ніколи не була. Письменник стверджує: «Якщо ви не цінуєте бібліотек, ви не цінуєте інформації, культури чи мудрості. Ви глушите голоси минулого та шкодите майбутньому».

Одного разу Альберта Ейнштейна запитали, як можна зробити дітей розумнішими. Його відповідь була простою та мудрою: «Якщо ви хочете, щоб ваші діти були розумними, читайте їм казки. Якщо ви хочете, щоб вони були ще розумнішими, читайте їм ще більше казок».

Оксфордські вчені довели, що в процесі читання тренуються пізнавальні здібності мозку, активізуються ті його частини, які решту часу зазвичай не задіяні. Під час читання кров надходить у відділи мозку, пов'язані зі здібностями до концентрації та пізнання. Телевізійна передача, фільм або комп'ютерна гра цього ефекту не викликають. Отже, книга – це безмежний світ, необхідний для розвитку й виховання інтелігентної та культурної особистості.

Книга, як найцінніший людський витвір, пройшовши всі процеси розвитку цивілізації, і на сучасному етапі залишається незамінною. Саме книга і читання, як процес, позитивно впливають на формування особистості. Читання в нинішньому світі привертає велику увагу як держави, так і суспільства. Тим паче, що у XXI столітті світ зіткнувся з проблемою, яка називається «криза читання».

Проблема читання – явище не тільки українське, воно глобальне і викликане об'єктивними процесами. Це у вирішальній мірі – наслідок технічного прогресу, прискорення ритму життя, бурхливого розвитку новітніх засобів комунікацій, нових джерел інформації.

В усіх без винятку розвинених країнах Заходу діє велика кількість спеціальних урядових програм у сфері пропаганди читання. Адже читання – одна з головних характеристик загальної культури, творчого інтелекту, моральності суспільства, це - національна цінність. Наше спільне завдання – зробити книгу і друковані ЗМІ не лише доступними користувачеві, але й пропагувати читання як невід'ємну частину національної культури.

Бібліограф І.Я. Лайкова якимось висловила: «Неможливо змусити людину полюбити книгу і зрозуміти. Ніхто, окрім нас самих, не влаштує нашу долю — ні людську, ні читацьку». Отже, необхідно плекати кваліфікованого читача, виховувати його читацьку культуру – любов до книги, сукупність знань, умінь та почуттів, які дозволяють йому повноцінно й самостійно сприймати та засвоювати прочитане.

Комунікація – це зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовного, професійного або іншого єднання учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних інтелектуально-мисленневих та емоційно-вольових актів, що пов'язані з процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та при потребі поширення, сприймання і розуміння, результатом яких є конкретна інтелектуально-мисленнева й емоційно-вольова поведінка співрозмовника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення, що задовольняють членів певної соціальної групи або суспільства в цілому. Основним у цьому визначенні є розуміння комунікації як процесу, що виконує об'єднувальну функцію і не є тотожним мовленню.

Комунікація може бути усною, письмовою або друкованою. Якщо усна комунікація дає можливість швидкого реагування обох сторін та передає всі нюанси особистого спілкування, то письмова та друкована здебільшого обслуговують публічну, організаційну та масову комунікацію. Значну роль відіграє поділ комунікації на вербальну та невербальну. Вербальна – це звичайне використання нами рідної чи іноземної мови. До невербальної належать міміка, жести, пози, одяг, зачіска, інтонація та тембр голосу тощо.

Як відомо комунікація є надважливим аспектом у сучасному житті. Уміння домовлятися, організовувати, оформляти так чи інакше пов'язане з умінням спілкуватися, умінням представити себе у цьому світі. Сьогодення вимагає від нас уміння комунікувати але зазвичай досягають цього лише ті суб'єкти, які наділені рішучістю, впевненістю і

завищеною самооцінкою. Як же досягти цього уміння звичайній, неупередженій людині? В такому випадку на допомогу приходить художній текст, який забезпечує кожному, хто з ним працює, уміння мислити, аналізувати, а таке уміння є першим кроком у формуванні комунікабельності.

Художнє слово – це засіб впливу на людину за допомогою образних виразів та персоніфікованих героїв. Це своєрідний інструмент, яким автор створює справжній образний мікросвіт з метою певного естетичного впливу на читача

Література – витвір і частка людського світу – сформована як сукупність стосунків, інституцій, практик і текстів, тому необхідною умовою буття літератури є взаємозалежність «письменник – твор – читач». Аспект «читач і рецепція» пов'язує історію літератури із загальною інтелектуальною історією. Художньо досконалі твори приносять естетичну насолоду. Вони дають можливість відчувати багатство і красу людської душі, природи, майстерність художнього зображення. Естетичне може мати в художньому творі форму прекрасного, піднесеного, трагічного, потворного, героїчного, драматичного, комічного, сатиричного, гумористичного, ліричного. Коли йдеться про естетичний вплив, то маємо на увазі, що мистецький твор захоплює або зворушує, а реакція на деякі твори, наприклад, в українській літературі має характер стресу. Естетична функція літератури забезпечує соціалізацію особистості, формує її творчу активність, пронизує всі інші функції мистецтва. Художній твор як знакова система має свій код, «ключ» до якого втілений в особливостях певної культури, у її змісті. «Що таке література? Її найбільший сенс полягає у здатності до спілкування. Вона живе не тому, що людям потрібно спілкуватися; література – це і є одна з форм спілкування; але ясно, що найважливіше в цьому спілкуванні вже сказане. Проте спілкування від цього не припиняє бути необхідним. Література потрібна – як їсти чи кохати. Їжа ж не стає гіршою від того, що ти її вже сто разів перед цим уже їв» . Літературно-художня книга, будучи однією з форм існування художньої літератури, є способом соціальної комунікації.

Художні тексти, функціонуючи в різних комунікаційних системах (книговиданні, телебаченні, радіо, кінематографі), осуспільнюються. Сучасна популярна література є результатом величезної індустрії розваг, поява котрих пов'язана з технічним прогресом людства. Технічний прогрес, забезпечує людство усім необхідним для того, щоб якомога менше задіювати мозок і якомога швидше виконувати роботу, тому людина, не маючи часу і змоги заглиблюватися в інформацію, яку отримує, перетворюється на споживача, не здатного аналізувати. Людей, що читають, стає менше, а боротьба за читача жорсткішою.

Процес читання є тим специфічним видом діяльності, який синтезує у собі мимовільне засвоєння мовних явищ у процесі опосередкованої комунікації з письменником, приймання певної інформації, яка міститься у тексті, та емоційно-естетичне сприйняття художнього слова. Робота з художнім текстом розширює світогляд людини, розвиває логіку, інтелект, пізнавальні інтереси. Інформація (фактична, соціокультурна, історична, країнознавча тощо), стимулює самостійність мислення, спонукає до ініціативного мовлення. Таким чином, художній текст розглядається як одна з важливих форм комунікації, яка є механізмом становлення індивіда як соціальної особистості.

Важливо усвідомити те, що чим швидше дитина почує художнє слово, тим раніше у неї запускається процес розвитку, формування світогляду. У сім років дитина починає усвідомлювати свої уявлення і почуття під час читання художніх творів. У неї з'являється здатність насолоджуватися художнім словом. Отже, необхідно забезпечити високохудожнє літературне оточення дитини, навчити чути, сприймати, розуміти художнє слово.

Художня література супроводжує дитину з перших років життя, відкриває, пояснює їй життя суспільства та природи, світ людських почуттів та взаємовідносин; розвиває мислення й уяву дитини, збагачує її емоції, дає чудові зразки літературної мови. Розширюючи знання про навколишній світ, впливає на особистість дитини, розвиває здібності тонко відчувати форму й ритм рідної мови. Для розв'язання проблеми розвитку словника у процесі ознайомлення з літературними творами, необхідно з'ясувати:

а) чому художнє слово є одним із найголовніших засобів лексичного розвитку дітей,

б) які саме літературні жанри сприяють цьому;

в) які аспекти лексичного розвитку прогресують під впливом художнього читання, переказу, літературно-мовної гри.

Ознайомлення з художнім словом посідає важливе місце серед інших джерел комунікативності у дітей. Саме художнє слово допомагає збагачувати, активізувати і словник дорослої людини, і це не залежить від віку, адже після ознайомлення з будь-яким художнім твором, ми дізнаємося щось нове і можемо накопичувати ці знання до того ж оперуючи граматичним мовленням. Ми помічаємо і засвоюємо відтінки рідної мови, а надалі використовуємо їх у власному мовленні.

Дослідники виділяють різні види, моделі, способи, канали комунікації. Процес породження, передачі та сприйняття повідомлення, в основі якого лежить художнє пізнання світу/дійсності, назвемо художньою комунікацією, яка здійснюється за своїми правилами. Особливості існування літературного твору визначаються його належністю до певного виду комунікації, зокрема художньої. Художня комунікація апелює до почуттів та емоцій адресата. Вона, втілюючи комунікативні стратегії автора, неоднозначна і передає різні авторські інтенції, хоча задум теж неоднозначний. Адже автор може мати кілька завдань, і, як наслідок, текст може поєднати кілька смислів, тому художня комунікація в тексті амбівалентна, багатозначна. Художня комунікація та художній текст, як основний носій інформації в ній, виступають генератором, що породжує в процесі свого історичного творчого буття нові смисли. Тому літературний, зокрема – поетичний текст розглядається як інформаційний генератор, який має риси інтелектуальної особистості. В умовах художньої комунікації творча свідомість, взаємодіючи з реальністю, прагне її осягнути, пізнати. Як процес, так і результат цього пізнання відзначаються особистісним, суб'єктивним характером. Художня комунікація адресована будь-якому читачеві та прогнозує його співучасть і співпереживання в процесі комунікації. У комунікативному плані це відбувається наступним чином: спершу фрагмент об'єктивної реальності відображається в індивідуальній свідомості творчої особистості. Там він утворює певний закритий універсум, організований за своїми законами. Поки що це думка, розумове утворення, що існує тільки у свідомості. Тому його називають – видумана реальність, – вторинна дійсність, – квазіреальність.

Текст художнього твору сприймається читачем як комунікативне повідомлення. Художній текст – це реалізація творчого задуму письменника, в якому кожне слово осмислене і є засобом реалізації авторської комунікативної стратегії. У будь-якому художньому тексті зображено спілкування персонажів, літературні герої перебувають у комунікативному просторі, взаємодіють один з одним. У різноманітних ситуаціях спілкування літературний герой реалізує певний тип поведінки, свою комунікативну позицію, яка складається із різноманітних тактик і ходів, відповідно до своїх цілей і намірів.

Отже, художній текст можна справедливо назвати технологією комунікації саме через те, що він вчить висловлюватися, розвиває пам'ять, а навички переказування та аналізу ситуацій допомагають будувати граматично правильну побудову речень, а люди, які висловлюються влучно і сміливо та ще й до того ж мудро, здатні створити суспільство високорозвинене і пристосоване до сучасних вимог еволюції.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. – Запоріжжя: Просвіта, 2008. – 230 с.
2. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. В. Гавриш. – Донецьк: Лебідь, 1999. – 170 с.
3. Колшанський Г. В. Контекстна семантика. М.: Наука, 1980. 164 с.
4. Труханова Н. Л. Експресивні просодичні засоби в реалізації прагматичного аспекту текст: автореф. дис. канд. філол. наук:10.02.02. Одеса: ОГУ, 1990. 18 с.
5. <https://studentam.net.ua/content/view/8392/97/>
6. Войтенко Л. І. Художня література як форма комунікації: Навчально-методичний посібник / Л.І.Войтенко – Одеса, 2020. – 36с
7. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5868/1/8.pdf>

Додай книгу у своє життя!

У статті розглянуто сучасні способи заохочення дітей до читання, роль батьків, бібліотечних працівників, педагогів у розв'язанні цієї проблеми. Висвітлено види роботи бібліотекарів з різними віковими групами учнів; з'ясовано причини зниження в дітей читацьких інтересів.

Ключові слова: читання, книги, бібліотека, бібліотекар, сім'я.

Key word: library, librarian, reader, book, family.

Без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці, читання – це найважливіший інструмент навчання та джерело багатого духовного життя.

В. О. Сухомлинський

Відродження українського народу неможливо уявити без животворного впливу книги на формування національної свідомості, бо саме книга є одним із чинників суспільного виховання – совісті, моралі, загальнолюдських цінностей, інтелігентності. Книги, прочитані в дитинстві, часто запам'ятовуються на все життя, впливають на розвиток, світосприйняття, формують певні норми поведінки.

Сухомлинський В. О. радив: «Навчіть усіх дітей читати так, щоб вони вміли читати думаючи й думати читаючи». Навчити читати по-справжньому непросто.

З кожним роком кількість читачів зменшується. Можливо, проблема в перенасиченості інформацією, що долинає звідусіль: гаджети, телевізор, газети, журнали й понад усе – інтернет. Проблема залучення молоді до читання книжок постала давно, а на сучасному етапі стала глобальною.

У зв'язку з цим уряд схвалив Стратегію розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія» (розпорядження від 03 березня 2023 № 190-р) та операційний план її реалізації, розроблену Міністерством культури та інформаційної політики. Її реалізація має створити умови не тільки для формування звички й потреби в читанні всіх українців, а і є складовою гуманітарної безпеки України.

За інформацією Міністерства культури та інформаційної політики, на сьогодні читання для задоволення та розвитку як життєва практика почало поступатися споживанню «швидкої» інформації із соціальних мереж, доступному відеоконтенту й телебаченню. Ситуація в Україні є особливо гострою: надто замала кількість виданих книжок на душу населення, а показники кількості населення, що читає, стрімко падають. Тож розробка Стратегії зумовлена потребою кардинально змінити підходи до промоції читання. Читання має стати усвідомлено обраним дозвіллям, освітньою практикою та способом саморозвитку українців. Усе це задля всебічного й гармонійного розвитку особистості, зокрема, критичного мислення.

Читання – це ключ до знань і розуміння, це паспорт у нові світи й нові ідеї. У наше століття економіки, заснованої на наукових знаннях та інноваціях, здається дивним, що все менше й менше молодих людей люблять читати. Якщо ми навчимо дітей отримувати задоволення від читання з раннього віку, ця навичка буде допомагати їм усе життя. Крім того, дослідження виявили, що в дітей молодшого віку читання пов'язано з розвитком інших когнітивних функцій, таких як пам'ять, уява, творчість, логічне й нестандартне мислення, здатність виконувати завдання та засвоєння понять моралі й моральності. Це актуально в

наш складний, воєнний час. Читання знижує стрес на 68 %, читаючи всього 20 хвилин у день, ви зможете прочитати 3600 сторінок за рік.

У час цілодобових мультиплекційних каналів і комп'ютерних ігор читання може здаватися дітям не дуже цікавим заняттям, що відходить у минуле. Вони думають, що є безліч швидких і простих способів отримувати інформацію, і, як наслідок, зовсім небагато дітей розвивають концентрацію уваги, необхідну для того, щоб отримувати задоволення від читання. Виховання читацької культури починається із сім'ї. Батьки можуть і повинні заохочувати своїх дітей відроджувати втрачене мистецтво читання, зокрема:

1. Читати дітям.

Починати читати дитині з раннього віку. Фахівці закликають батьків читати навіть новонародженим дітям. Немовлята починають знайомитися зі звуками мови в перші шість місяців життя, і ваше читання вплине на те, наскільки легко вони зможуть незабаром підбирати й вимовляти слова.

Для дуже маленьких дітей батьки можуть вибирати книги із цікавими ілюстраціями, які привертають їхню увагу. Кращі дитячі книги сприяють взаємодії з дитиною і обговоренню з нею сюжету та близьких за змістом тем. Вони покликані залучити малюка до запропонованої історії.

Корисно відводити визначений час для щоденного читання, аби воно стало частиною повсякденного життя дитини і вона з нетерпінням чекала його. Таке систематичне читання може тривати до восьми-дев'яти років. Воно допомагає дитині пов'язувати книги з позитивним досвідом, глибокими знаннями та формувати її ставлення до читання.

2. Не примушувати дитину. Розвивати культуру читання.

Наповніть свій дім усілякими книгами різної тематики: про історію, географію, книгами фантастичного та філософського змісту, класичною та сучасною літературою, творами західних і східних авторів, книгами релігійної тематики, спортивними, пригодницькими, книгами про особистісний розвиток, науковими і, звісно, гумористичними. Ваша дитина стане просто ненаситним читачем з широким діапазоном книжкових уподобань; її дитяча звичка до читання залишиться з нею назавжди.

Водночас вам навряд чи доведеться примушувати дитину читати. Вона почне читати просто тому, що в домі панує культура читання й усі члени сім'ї читають. Це не означає, що дитина перетвориться на відлюдника та «книжкового хробака», у неї повинно вистачати часу й на інші види діяльності. Але вже з раннього віку дитина навчиться щодня приділяти час читанню.

3. Подавати власний приклад.

Якщо батьки – завзяті читачі, то їхнє захоплення читанням обов'язково віддзеркалиться на дітях, і їм захочеться прочитати ті ж книги. Батьки, перш ніж спонукати дітей до читання, повинні докладати свідомих зусиль, щоб самим стати зацікавленими читачами. Для декого це є величезною проблемою з огляду на наш насичений робочий графік. Проте, якщо вони зможуть дисциплінувати себе й почнуть отримувати від читання задоволення, то створять культуру читання у своїх сім'ях.

Така практика сімейного читання та обміну враженнями не лише прищеплює дітям любов до читання, а і призводить до розвитку навичок усного викладу власних думок.

На жаль, далеко не в кожній сім'ї приділяють належну увагу культурі читання, тому провідна роль у зацікавленості дітей книгами належить бібліотекарям. З перших днів свого перебування в школі дитина знайомиться з бібліотекою та її зберіганнями. Сучасний бібліотекар зовсім не схожий на старого архіваріуса, що потанув у паперових карточках та ворсі пилу. Цифрові технології докорінно змінили бібліотечні структури та роботу бібліотекарів. Сьогодні не потрібно перебирати ящики з карточками: на зміну залам з каталогами прийшли комп'ютерні бази даних, де зберігається вся інформація.

Бібліотечний працівник повинен володіти мистецтвом спілкування, бути компетентним з різних галузей знань, володіти сучасними ІКТ.

Бібліотечна діяльність – це самовіддана кропітка праця, без якої інформація, що зберігається в бібліотеці, може залишитися незапитаною. Сучасний образ бібліотекаря –

це приємний зовнішній вигляд, щира посмішка, доброзичливість, толерантність, уміння вислухати дитину, дати їй корисну пораду. У разі виникнення конфліктної ситуації бібліотекар повинен тактовно й делікатно зробити зауваження.

Оптимальним способом залучення дітей молодшого шкільного віку до читання є *ігрові форми*, зокрема: літературна вікторина, брейн-ринг, гра-подорож та ін.; *робота в малих групах*: вільний мікрофон, рольові ігри, дебати, ток-шоу, караван книг. Робота в групах дає можливість усім учням брати участь, практикувати навички міжособистісного спілкування. Вона широко застосовується під час проведення дебатів таких, як: «Казковий марафон» та ін.

Забезпечити особистісне сприйняття художніх творів читачами допомагає рольова гра «Якби я був головним героєм...», де кожен має право висловити свою думку. Школярі старшої ланки активно долучаються до проведення ток-шоу та дебатів «Читати – це модно». Завдяки такій роботі старшокласники вчать публічно обґрунтовувати свою позицію та переконувати опонентів. Чи не найчастіше в роботі із читачами звертаються до рольових ігор. Майже на кожному заході використовується ігровий елемент (кресворди, ребуси, загадки, вікторини). Дуже цікавим методом гри є квест. Ця методика вчить знаходити необхідну інформацію, робити аналіз, систематизувати та вирішувати поставлені завдання. Завдяки використанню ігрових технологій у читачів розвивається активне пізнання, мислення, школярі вчать долати проблеми та труднощі, а саме: розв'язують проблеми, застосовують свої знання на практиці, навчаються мислити, розвивають свої інтелектуальні здібності.

Популяризація літератури здійснюється проведенням різних масових заходів шкільною бібліотекою разом з педагогічним колективом. Це різноманітні вікторини: літературні, історичні, краєзнавчі конкурси: «Начитані і допитливі», «Юні читайлики», «Що? Де? Коли?»; літературні подорожі: «У світі цікавого», «Сторінками улюблених книг». Ці заходи розробляються і проводяться за віковими категоріями дітей. Поруч із традиційними формами роботи у виховному процесі використовуються нові: година книголюба, бібліотечний лабіринт, конкурси уважних і начитаних, бібліографічних ерудитів, вернісажі літературних героїв, інтегровані бібліотечні уроки, читацькі олімпіади.

Літературні ігри активізують читання школярів, стимулюють їхнє звернення до художньої, науково-пізнавальної, довідкової літератури, підсилюють сприйняття, формують художні й естетичні смаки, поглиблюють навички самостійної роботи з книгою, розвивають логічне мислення.

Важливу роль відіграє робота бібліотекаря в засвоєнні учнями шкільної програми, в організації навчальної діяльності та дозвіллі дітей.

Читання нерозривно пов'язане з усіма предметами. Здебільшого, якщо учень добре читає, він і грамотно пише, швидше прочитає і розв'яже задачу, краще розвинений, добре вихований. Це навчає дітей бути читачами. Читацької майстерності треба вчити наполегливо, постійно, цілеспрямовано. Інтерес до знань неможливий без регулярного читання науково-популярної літератури. Не може бути й мови про великий потяг до знань, якщо учень не виходить за межі підручника. Учні різного шкільного віку обслуговуються в книгозбірні по-різному. Наприклад, першокласники, які тільки-но опановують техніку читання, – швидше слухачі і книжку беруть, щоб розглядати в ній малюнки. У таких випадках вирішальне значення має те, як саме ми зуміємо спрямувати зацікавлення дітей. Від цього залежить читацька доля учнів надалі: або вони на все життя полюблять художню літературу, або залишаться байдужими до неї.

Під час роботи з книгою особлива увага приділяється творчим особистостям, а також дітям «групи ризику». Якщо учень не йде на контакт і не хоче читати, треба з'ясувати причини. Можливо, він отримуючи інформацію з телевізора, комп'ютера, зовсім не вміє працювати з друкованим словом. У такому випадку обережно рекомендуються книги, які, напевне, його зацікавлять, – комікси (тексту мало й багато малюнків). Учень вчиться сприймати інформацію на папері й поступово перейде до цікавіших і змістовних книг, прийде до бібліотеки ще раз.

Для обдарованих та зацікавлених дітей продовжується робота над дослідженням у широкому діапазоні рівня читацької культури. Юні читачі захоплюються гостросюжетною та фантастичною літературою, творами про різні явища, астрономією. Старшокласники цікавляться літературою про особисті стосунки між молодими людьми. Зростає в таких учнів інтерес до науково-популярної, довідкової літератури. У старших класах переважає «ділове читання». Часто доводиться писати твори, перекази, доповіді, реферати, які необхідно правильно оформити, тож учні звертаються до періодики, довідників, які випишують, а також використовують тематичні папки. Індивідуальне керівництво читанням учнів – важлива складова роботи бібліотеки, тому що воно відіграє набагато більшу роль у житті дітей, ніж у дорослих. Книжка, прочитана в дитинстві, залишається в пам'яті на все життя та впливає на розвиток дитини.

Одним з важливих принципів роботи бібліотекарів є індивідуальний підхід до обслуговування учнів-читачів. Зважати на їхні вікові особливості – обов'язкова умова успішного керівництва читанням. Щоб навчити дітей усвідомити прочитане, привчають їх робити нотатки.

Читання – це один з ключових елементів всебічного розвитку дитини, тому потрібно навчити її отримувати задоволення від читання.

Далеко не все, що потрібно для читання дітям, потрапляє до бібліотек. Війна внесла свої негативні корективи. Упродовж 2022 року шкільні бібліотеки нових книг не отримали. Читачі 10-15 років гостро потребують книг сучасних авторів, бажано про своїх однолітків. Електронна продукція, у тому числі відеопродукція і мультимедіа, часто сприймаються як конкуренти друкованому слову, але це не зовсім так. Справа не в тому, де буде текст – на папері чи моніторі комп'ютера або телефона. Важливіше, що буде читатися, як буде відбуватися розуміння і сприйняття тексту.

На сьогодні ставлення до читання в дітей суперечливе. Є діти, для яких книга – найкращий друг. Вони відзначаються інтелектом, ерудицією, здатністю розв'язувати нестандартні завдання. А для дітей, які не люблять читати, читання – важка повинність. Сучасний підліток – передовсім споживач комп'ютерних продуктів, спрямований на прийняття віртуальної, а не вербальної інформації. Школярам потрібно, щоб інформація подавалась динамічно, яскраво й коротко. Виховання звички «читання» – процес послідовний, його треба розпочинати з раннього віку, з дитячого садка.

Час формує нове покоління читачів. Потік інформації дуже великий і стрімкий. Розвиток новітніх технологій потребує набагато кращого вміння читати, ніж раніше. Необхідно навчити школярів здобувати й обробляти інформацію, оцінювати її. А це так само потребує збільшення темпу читання, швидкості розуміння і прийняття рішення. Тож читання стає основою освіти й самоосвіти, безперервною навичкою навчання людини впродовж усього життя. Процес читання – творчий процес, у якому читач – не пасивний споглядач, він по-своєму інтерпретує написаний текст згідно зі своїм світосприйманням, знаннями, переживаннями. Читацька культура є складовою загальної культури особистості. Адже сформовані читацькі вміння – запорука читацької компетентності.

Книга – джерело знань, створене людством протягом віків, найкращий спосіб для навчання. Спілкування з книгою допомагає дитині опанувати певний обсяг знань, засвоїти досвід попередніх поколінь, привчає її до культурних надбань та цінностей українського народу, його звичаїв і традицій.

Великий український письменник Іван Франко, порівнюючи книги з морськими глибинами, стверджував, що «той, хто пірне аж до дна», знайде в тих глибинах «диво-перли», тому що без читання немає розмаїття інтелекту окремої людини й нації загалом.

Сьогодні ми по-новому розуміємо, що книга – це неоціненне багатство, скарб. Отже, ставтесь до неї з особливою увагою, любов'ю, дбайливістю. І саме сім'я, школа, бібліотека навчають дітей систематично і вдумливо працювати з книгою.

Список використаних джерел та літератури:

1. Власюк М. М. Особливості виховання читача в цифрову епоху / М. М. Власюк // Зб. наук. та науково-метод. пр. [ред. кол. В. Є. Берега (гол) та ін.]. Хмельницький: ПП «Символ», 2019. С. 39.

2. Гонтарчук О. В. Читання – це просте й доступне дозвілля / О. В. Гонтарчук // Зб. наук. та науково-метод. пр. [ред. кол. В. Є. Берека (гол.) та ін.]. Хмельницький: ПП «Символ», 2019. С. 51.
3. Завадська Н. Сучасний образ бібліотекаря у контексті соціальних комунікацій // Бібліотечний форум. 2018. № 1. С. 2-4.
4. Огороднікова Л. В. Сучасний бібліотекар: нові технології – нові можливості / Л. В. Огороднікова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет, 2008. С. 307-310.
5. Примаченко Н. Портфоліо, або Професійний портрет бібліотекаря // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. 2011. № 9. С. 42-52.
6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю // Вибрані твори: у 5-ти т. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. С. 7, 283.
7. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/chytannia-iak-zhytti..>
8. Тонких Г. Літературний пікнік // Шкільна бібліотека. 2020. № 06-07. С. 4-5.

Веремійчук Світлана,
вчителька української мови та літератури
Кунівського ліцею Плузненської ОТГ,
старший вчитель

Світ врятує література Креативні та сучасні стратегії формування читацької компетентності

Університетом Сассекса (Велика Британія) у 2009 році було проведено експеримент, у ході якого людину спочатку доводили до стресового стану, після чого учасникам досліджу обирали один із методів релаксації

У наш час люди читають дуже багато – незліченні повідомлення, стрічка новин нон-стоп, улюблені блоги в Інтернеті... Але, на жаль, читають не книги. Сьогодні весь світ занепокоєний тенденцією до зниження рівня дитячого читання – це одна з найболючіших проблем. Чому ж діти не читають? Причини всім відомі: надмірне захоплення телевізором, відео, комп'ютером; недостатня кількість цікавих книг, перевага «ділового» читання над читанням «для душі»; відсутність зацікавленості батьків до читання дитини або неможливість купити книжку за високу ціну; низька матеріально-технічна база бібліотек, нестабільне комплектування; відсутність державних програм підтримки читання та формування інформаційної культури особистості. А ще й те, що потрібна книга потрапила до дитячих рук невчасно, – їм мало читали вголос, бо вдома це не прийнято, або навпаки, ставлення до книги перебільшено бережливе – її не дозволяється взяти в ліжку чи на кухню. І тому читання перетворилося зі свята на обов'язок.

Як же сформувати любов до читання у дитини?

Кожна книга повинна прийти до дитини у відповідному віці, інакше дружба з нею може і не відбутися. Існує думка про те, що вроджені здібності до читання у дітей виявляються у віці від 18 місяців до 3 років. А психологи вважають, що прищепити любов до книги та читання можна лише до 9 років, бо пізніше зробити це складно і практично неможливо. Отже, процес залучення по пізнанню світу через книгу припадає на дошкільний та молодший шкільний вік. Наука констатує, що прищеплення дітям інтересу до читання на 90% залежить від батьків.

ПОРАДИ БАТЬКАМ

1. **Станьте прикладом для своєї дитини.** Коли дитина виростає в оточенні книг, вона буде більше любити їх. Більше часу проводьте з книгою, а потім не буде зайвим розповісти дитині, які враження у вас залишилися від прочитаної книги.
2. **Створіть атмосферу для читання.** Важливо облаштувати тихий, затишний куточок, в якому будуть розташовані книги. Для цього не потрібно особливих витрат: два стільці та натягнуте простирадло стануть прекрасною імітацією будиночка, який так люблять діти.
3. **Переносьте книги в реальне життя.** Якщо вашій дитині подобається казка «Хлопчик-Зірка» – вирушайте в планетарій, книги про тварин – у зоопарк, історичні – звичайно, у музеї....

4. **Прочитайте книгу, а потім подивіться фільм.** Виберіть твір, який було екранізовано. Прочитайте кілька розділів, а потім влаштуйте сімейну кіновечірку.

5. **Розкладіть книги в різних місцях.** Не тримайте дитячі книги на полицях, а розкладіть їх всюди. Нехай діти завжди мають доступ до них.

6. **Читайте книги вголос.** Дитина сприймає читання як нудну роботу. Не змушуйте її читати. Замість цього дайте їй відчуття, що читання – це заняття для відпочинку. Читайте вголос, зробіть це заняття цікавим і веселим. Якщо вона запинається або не може прочитати слово, проявіть терпіння. Дозвольте їй читати в зручному для неї темпі.

7. **Даруйте книги та привчайте до цього дитину.** Якщо дитина не знає, що подарувати другу на день народження, допоможіть їй з вибором книги. Крім того, попросіть її підписати, пояснивши, чому ця книга призначається саме йому.

8. **Відвідайте бібліотеку разом із дитиною.** Дитині завжди цікаво знаходитися в новому, незвичному місці, а в нашому випадку бібліотека стане прекрасним варіантом. Ви можете зареєструвати свою дитину в списку читачів, що стане ще одним приводом для неї почати читати книги.

9. **Дозвольте дітям самостійно обирати книги, будь-то комікси, ілюстровані книжки, фентезі тощо.** Нехай вони мають вільний доступ до бібліотеки і знають, що завжди можуть обрати книжку до настрою.

10. **Регулярно поповнюйте домашню бібліотеку.** При цьому слідкуйте, аби книжкову полицю постійно поповнювали нові історії. У будинку з'явилося цуценя – подаруйте дитині книгу про собак. Дитина перейшла в іншу школу – подаруйте книгу. Таким чином, у дитини залишаться спогади, до яких вона завжди зможе повернутися перед сном.

11. **Ставте запитання.** Дізнайтеся, які персонажі подобаються дитині, що, на її думку, відбудеться далі і як вона вчинила б в аналогічній ситуації. Важливо навчити дитину розуміти зміст прочитаного.

12. **Використовуйте аудіокниги.** Не можна недооцінювати аудіокниги через те, що з їх допомогою діти вчаться не тільки читати, а й розмовляти з упевненістю і правильною інтонацією.

13. **Створіть клуб читачів.** Для цього буде потрібно запросити друга або подругу дитини на зустріч, де вони разом будуть обговорювати прочитану раніше книгу.

Формування читацького інтересу цілеспрямовано продовжується і у початковій школі. Вчителі добре знають, як нелегко навчити малечу читати, але ще важче виховати вдумливого читача.

ПОРАДИ ВЧИТЕЛЯМ: використовуйте різноманітні інструменти, експериментуйте.

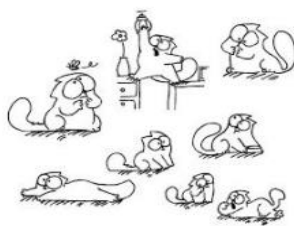
1. Екранізація прочитаного

Зліпите з пластиліну головних героїв, і створіть свій мультфільм з програмою «Claymation Studio»

Намалюйте свій мультфільм

Діти - головні герої фільму

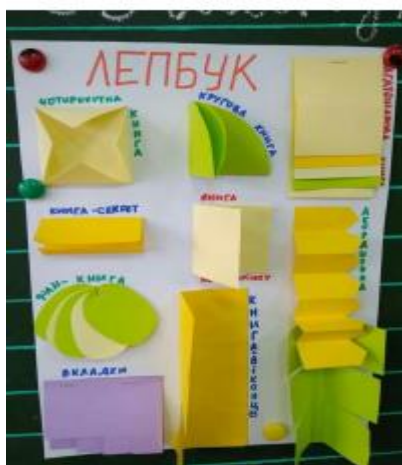
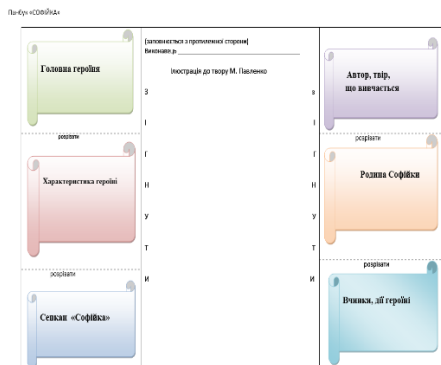

2. Читацький щоденник

ГОЛОВНІ ГЕРОЇ	НАЗВА КНИГИ / ІСТОРІЇ
1 _____	_____
2 _____	_____
3 _____	_____
4 _____	_____
5 _____	_____
МІЙ УЛЮБЛЕНИЙ ПЕРСОНАЖ	АВТОР
[]	_____
	ІЛЮСТРАТОР

3. Створіть 3D книгу: панбук, лепбук, лопорелло

4. Читацький челендж

Ім'я _____

#10	Назва, автор: Жанр:
#9	Назва, автор: Жанр:
#8	Назва, автор: Жанр:
#7	Назва, автор: Жанр:
#6	Назва, автор: Жанр:
#5	Назва, автор: Жанр:
#4	Назва, автор: Жанр:
#3	Назва, автор: Жанр:
#2	Назва, автор: Жанр:
#1	Назва, автор: Жанр:

Поставте собі вилки: прочитали 10 книг!
На кожну прочитувану книгу заповнюйте інформацію (назва, автор, жанр), розфарбуйте
прямокутник, поверніть і покладіть власну... веку з книг!
А можливо, ваша вежа складатиметься з 20-ти повертів, 50-ти, 40-ка?.

Вежа книг ЧЕЛЕНДЖ

Цікаві завдання – цікавий урок

Успіх в навчанні залежить також від швидкого читання, бо в середніх класах учні дуже повільно читають, тому на підготовку уроків витрачають більше часу, ніж 4-5 години, а щоб бути успішним у навчанні учень 9 класу за хвилину повинен прочитати до 400 слів.

Прочитай «дзеркальні» речення.

Мороз малює на інків ирозу.
 Бабуся швидко ежя'в икчивакур.
 Небо вкрилося имиріс имарамх.
 На гілочку сіла ачовіпс акшатп.
 На дачі икчабак і тивокос акчулбя.

Цікаві вправи із швидко

читання:

Прочитай текст, в якому слова написані задом наперед. Перекажи текст по пам'яті.

ЄОРТ ТЯНЕШОК

єорТ тянешок – енроч, еріс і еліб иличабоп ушим і ясилуник аз юен. ашиМ алунбиртс в укнаб з моншороб. атянешоК – аз юен. ашиМ алкетв. А з икнаб олзілив єорт хиліб тянешок.

єорТ хиліб тянешок иличабоп ан ї'рівдоп убаж і ясилуник аз юен. абаЖ алунбиртс в убурт. атянешоК – аз юен! З ибурт олзілив єорт хинроч тянешок.

мітоП инов иличабоп в укватс убир і ясилуник аз юен. абиР алвилпоп, а з идов олунирив єорт хирком тянешок.

инов илунхосбо і илатс, имиця илуб: минроч, миріс і миліб.

Супершвидкий переказ

Ім'я _____

Ваше ставлення до твору (розділу, параграфу):

- Оцініть початок			
- Ваше ставлення до персонажів			
- Оцініть фінал (завершення)			
- Наскільки сподобався твір?			

Створення обкладинки книги

Ім'я _____

Ваше завдання - створити книжкову обкладинку для прочитаної історії. На лицьовій стороні має бути заголовок, ім'я автора та зображення, що стосується твору. На зворотному боці має бути короткий підсумок, щоб зацікавити людей історією, і не видавати фінал!

Зоряний план переказу

Переказ твору може бути дуже захоплюючим! Цей Зоряний план вам допоможе.
Перекажіть усно твір, використовуючи підказки на кожному із променів зрки.

Зоряний план переказу 2

Ім'я _____

Переказ твору може бути дуже захоплюючим! Цей Зоряний план вам допоможе.
Перекажіть письмово твір, використовуючи підказки на кожній зрці.

Назва _____

Хто? _____

Що? _____

Коли? _____

Де? _____

Чому? _____

Активация
Чтобы активировать
"Параметры".

Переказ Веселки

	Час і місце подій...
	Персонажі твору...
	Живо опишіть проблему твору
	Зосередьтеся на важливих деталях...
	Більш улюблений момент твору - це...
	Фінал твору...

Сила Чотирьох

Нехай найкраща четвірка героїв "Зоряних воєн" допоможе вам запам'ятати чотири частини, які мають бути в кожному творі або історії: персонажі, обставини, конфлікт, розв'язка.

Персонажі

Хто?

Обставини

Коли і де?

Конфлікт

Проблема?

Розв'язка

Як проблема вирішується?

Магічна куля

Ім'я _____

Уявіть, що ви екстрасенс, і у вас є можливість побачити в магичній кулі 20 років у майбутнє. Напишіть про одного із героїв твору, який ви прочитали. Що він робить зараз? Як змінилося його життя?

Що ти спакував?

Ім'я _____

Зробіть вигляд, що збираєтесь приєднатися до героїв твору. Які речі вам потрібно спакувати? Уважно подумайте, адже повернувшись додому вже не буде можливості! Врахуйте обстановку, сюжет та інших персонажів у вашій відповіді. Обов'язково поясніть, чому ви обрали те, що спакували у валізу.

Речі, які потрібно взяти:

Пояснення щодо речей:

КОРИСНІ РЕСУРСИ:

Створення коміксів

Write Comics

1

Witty Comics

2

Pixton

3

Canva

4

Створення коміксів

Додатки для читання для дітей

Безкоштовний доступ до читання та слухання книжок у мобільному додатку від Yakaboo - <https://bit.ly/3i3gN3R>

1

Електронні дитячі книги від Видавництва Старого Лева - <https://bit.ly/3a27X9y>

2

Українські народні та авторські казки (тексти) kazky.org.ua

3

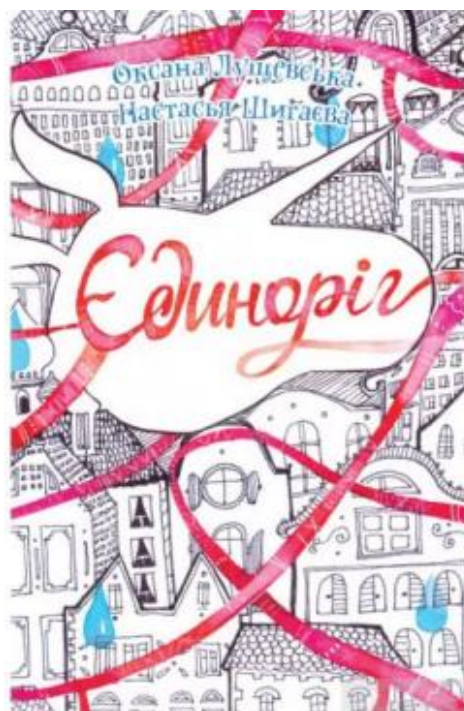

Інтерактивні казки

Play Market

Підбірка книг, які можна почитати під час війни: добрі та заспокійливі історії для дітей

Книги, книги на полицях,
Завше тихо поміж книг.
Та яку ти не розгорнеш –
То й легенда в кожній з них.
То в одній синіє море,
В іншій криється тайга.
А ось в тій – Північний полюс,
Де морози і пурга...
Все, що серце і що розум
Вік творили не один,
Повизбирувало людство
В книги – перли із перлин.

Ю. Ванаг

Читайте, розвивайтеся, мрійте, подорожуйте. А книги допоможуть вам в цьому!

P. S. Переглянути презентацію можна за покликанням
<https://docs.google.com/presentation/d/1zOTeNssPizqwCY-WnBu4EroCEhcMqPFd/edit#slide=id.p5>

Ілюстрації використано з інтернету

Григоровська Антоніна,
вчитель української мови та літератури
ліцею №15 імені Олександра Співачука
м. Хмельницького,
вчитель-методист

Компетентнісний підхід до читання художніх творів на уроках літератури

У статті окреслено сутність компетентнісного підходу у вивченні художнього тексту, що забезпечує належне сприйняття різностильових художніх творів, що сприяють збагаченню естетичних орієнтирів та досвіду.

The article outlines the essence of the competence approach in the study of artistic text, which ensures the proper perception of artistic works of various styles, which contribute to the enrichment of aesthetic landmarks and experience.

Ключові слова: компетентнісний підхід, естетичний розвиток, художній образ, сприйняття, аналіз прочитаного.

Key words: competence approach, aesthetic development, artistic image, perception, analysis of reading.

Життєвими миттєвостями, коли ми непохитно та незламно обороняємо наш суверенітет та території, коли руки і ноги мліють від жахів сьогодення чи замислюємося ми про те, щоб об'єднати душу з читанням. Особисто я впіймала себе на думці, що за останніх два роки мало хто з моїх знайомих читає книги. Мовляв, усе не до того. Але я впевнена, що книги лікують втомлені душі людей, надихають, дають можливість мислити ширше, дивитися на світ глибше, ставати чуттєвішими та бачити прекрасне через призму минулого, сьогодення та майбутнього. Щоб підготувати школяра до життя в суспільстві, де інформація швидко змінюється, бо кожен день приносить нові пропозиції, ми вчителі-словесники повинні звертати особливу увагу на розвиток критичного мислення учнів. Для успішного цього розвитку і самореалізації сучасна, молода людина має вміти мислити самостійно, творчо, критично. Це допоможе їй усвідомлено сприймати навколишню дійсність, сумніватися, аналізувати, прогнозувати, вирішувати проблемні питання. Саме ці завдання будуть найбільш оптимальними на шляху розвитку критичного мислення учня у повсякденному житті. Для того, щоб кожен учень умів аналізувати, інтерпретувати художні твори, самостійно формувати власну думку, вмів її захистити, обґрунтувати, вчителю необхідно прищепити любов до книги та бажання читати за будь-яких умов. Книг продовжують виходити друком навіть після повномасштабного вторгнення, розвинулась зацікавленість українською класичною літературою, що на мою думку, призведе до наступного кроку – відкриття десятків неймовірно крутих сучасних авторів та авторок, бо саме тексти класиків створюють добру рамку для міркування та діалогу з минулим. Читання додає сил, розвантажує мозок, відкриває нові шляхи аби відволіктися від важких буденних турбот. Ми так цілий день працюємо з екранами, тому дивитись на папір – це відпочинок для очей, який дозволяє розпружити мозок, упорядкувати думки, відчути тонус і готовність жити, любити, творити і не здаватися! Я вважаю, що в сучасних важких буднях кожна людина повинна самостійно знайти рятівний жанр книги для себе: когось ратує класика, когось витягне гумор, комусь допоможе сатира, а декому меми. Але варто лише ступити на шлях читання і все... ви у світі книги, де разом із автором відволікаєтесь від щоденного «смурняка»...

Книги – це сенси в яких ми шукаємо нові світи вирішення питань, які бентежать нашу душу. Не забуваймо, що вони, можуть бути веселими і сумними, але процес прочитання подарує нам неймовірну насолоду, духовне збагачення.

З педагогічної практики, можу зробити висновок, що не кожному учневі легко читати, для цього потрібна концентрація та фантазування. Хтось може читати великі обсяги текстів, а хтось не може прочитати і короткого допису. Саме тому, сучасний урок літератури не може бути шаблонним, схематичним, тут має бути присутнім дух творчості, пошуків емоційність, раціональне використання методів і прийомів застосування технічних засобів навчання. Урок літератури сьогодні – це витвір мистецтва у якому присутні і краса, і натхнення, і радість пошуків, створених спільними зусиллями учня та вчителя.

Методи роботи на уроці літератури повинні спрямовувати учнів на творче ставлення до предмета, до самостійного захисту здобутих знань у повсякденній діяльності, у житті. Спостерігаючи за своїми учнями я помітила, що діти, які регулярно читають, набагато легше адаптуються в соціумі. Вони мають більшу легкість і свободу слова, висловлюють свої думки і позиції набагато красномовніше. Це означає – нові можливості. Також читання підвищує самооцінку і робить шанси на успіх у житті біль реальним.

Своїм учням я рекомендую започаткувати чудову традицію у колі сім'ї – читати усім. Для цього на батьківських зборах пропагую започаткування сімейної традиції щоденного

читання у затишній, домашній атмосфері. Адже асоціації з сімейним теплом, затишком і безпекою мають набагато більше впливу, ніж видається. Усе нове викликає інтерес та захоплення. Кожна книжкова новинка, яка з'являється вдома, привертає увагу дитини, підживлює її бажання читати. Крім того, активне обговорення прочитаного усіма, де кожен емоційно розповідає про прочитане і ще можна створити дискусію на предмет вирішення проблемного питання, що висвітлювалося у книзі.

А ще я практикую обмін книгами з однокласниками, часто відвідую з своїми учнями бібліотеки, оформляю разом із ними передплату на журнал, який щомісяця отримуємо з віршами, казками, пізнавальними статтями, коміксами, а також творчими завданнями, які разом перечитуємо та обговорюємо.

Важлива роль у всі часи відводилася вчителю. І нині, в умовах компетентнісного підходу в освіті, словесник має бути «організатором, консультантом і помічником у всіх видах діяльності школярів», що спрямовані, зокрема, на формування умінь самостійно вчитися. У процесі вивчення української літератури вважаю за необхідне формування таких умінь:

- прочитати твір, уміти визначити проблему (або проблеми), які в ньому порушуються;
- самостійно та критично їх аналізувати;
- усвідомлювати, як можна буде використати здобуті знання і вміння в різних життєвих ситуація;
- уміти працювати з текстом твору, добирати факти, художні деталі, аналізувати їх, робити висновки й узагальнення;
- уміти працювати в колективі над розв'язанням проблем, поставлених однокласниками;
- уміти користуватися знаннями, одержаними поза школою (радіо, телебачення, інтернет, самостійне читання художньої та критичної літератури, творчу діяльність учнів на уроках літератури та під час самостійної роботи. Завдяки цим навичкам, я переконана, що учень матиме змогу самостійно керувати своєю пізнавальною діяльністю.

Вивчення літератури в школі має не лише освітню, а й виховну мету. Літературна освіта повинна служити вихованню особистості, національно свідомої, духовно багатой, зорієнтованої на творчу діяльність, щоб знайти себе в суспільстві, себе у людстві, себе у Всесвіті.

Список використаних джерел та літератури

1. Голуб Н. Компетентнісне навчання – це актуально / Ніна Голуб // Дивослово. – 2012. - № 6. – с. 60-62.
2. Шуляр В.І. Сучасний урок літератури: технологічні моделі: навч. Петра Могили, 2009. – 136с.
3. Яценко Т. Формування компетентного читача на уроках української літератури в основній школі / Таміла Яценко // Українська література в загальноосвітній школі. – 2012. - № 5. – с. 8-10.

Гуцалюк Тетяна,
учитель початкових класів
Славутської гімназії № 5
Славутської міської ради,
старший вчитель
Мархайчук Марина,
завідувач бібліотеки
Славутської гімназії № 5
Славутської міської ради,
провідний бібліотекар,
відмінник освіти України

**Промоції читання як чинник розвитку критичного
та креативного мислення здобувачів освіти:
співпраця вчителя початкових класів та бібліотекаря гімназії**

У статті визначено промоції читання здобувачів освіти початкової школи в їхньому становленні як компетентних читачів, розкриваються підходи до формування мотиваційно-ціннісного ставлення до читання. Популяризуються практики, форми та методи роботи співпраці вчителя та бібліотекаря для стимулювання читання відповідно до Стратегії розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія».

Ключові слова: читання, стратегія, промоції, мотивація, інноваційні освітні технології, читацька компетентність, досвід.

Reading, strategy, promotions, motivation, innovative educational technologies, reading competence, experience.

*Розвиток мовлення, комунікативних навичок
та здобування освіти загалом є неможливими*

без оволодіння навичкою читання та читацькою грамотністю.

Стратегія розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія»

Питання дитячого читання залишається актуальним завжди, а особливо сьогодні. І це цілком зрозуміло: у суспільстві відбуваються процеси глобалізації, інформатизації, модернізації, тобто, світ розвивається, змінюється, переглядаються пріоритети. Але «необхідність вміти читати й розуміти прочитане залишається і є наскрізним умінням для всіх ключових компетентностей НУШ» [1].

Відповідно до Стратегії розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія», Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», Концепції Нової української школи, «кожна з ключових компетентностей, обов'язкових для випускника НУШ (чи то соціальна, чи математична, навіть навички в природничих науках і технологіях), містять спільні наскрізні вміння, які потрібно розвивати впродовж усього життя» [2]. Серед них – уміння читати та розуміти прочитане, висловлювати думку усно та письмово, критично мислити та конструктивно керувати емоціями, застосовуючи емоційний інтелект. Все це, так чи інакше, стосується читання. Тому надзвичайно важливою є співпраця вчителя та бібліотеки закладу освіти.

Формувати в дітей потребу, мотивацію до читання, навчити насолоджуватися читанням, зробити його привабливим і улюбленим заняттям – ось основне наше завдання.

Тому спільна робота вчителя й бібліотекаря побудована з урахуванням сучасних вимог до організації освітнього процесу Нової української школи. Одна із яких – відхід від читання заради читання. З огляду на це використовуємо не тільки усталені методичні прийоми, а й нові. Вони направлені на розвиток і формування компонентів читацької компетентності, а саме:

- особистісно-творчий (мотивує дитину до навчання, пізнання й творчості);
- діяльнісний (розвиває читацькі та аналітичні навички);
- ціннісний (формує власне ставлення до прочитаного та цінності в цілому);
- комунікативний (навчає краще слухати, говорити й писати);
- когнітивний (дитина отримує нові знання завдяки читанню).

Озвучуючи стратегії читання, насамперед маємо зважати на те, що ці стратегії повинні залучати учнів до діалогу з текстом, таким чином у здобувачів освіти формуються навички критичного читання. Сприймаючи й аналізуючи художні тексти, діти роблять із них певні висновки, формують власні поведінкові ідеали. Тому і сприйняття потужного змісту літературних творів за жодних обставин не має бути спрощеним і репродуктивним.

У цій роботі чудовим помічником є платформа Genially. Чому саме платформа Genially? Тому що ні для кого не секрет, що ефективні виховні заходи та уроки НУШ мають супроводжуватися наочною. І це логічно! Адже дітям, особливо початкових класів, до вподоби яскраві зображення, відео, інфографіка, анімації та діаграми.

На думку багатьох учених, саме ці яскраві елементи наш мозок запам'ятовує найкраще. Таким чином ми поєднуємо приємне з корисним, але робимо це по-новому, створивши інтерактивний контент до кожного уроку читання, виховного заходу. Це презентації, інтерактивні зображення, плакати, ментальні карти тощо, які допомагають бібліотекарю, вчителю застосовувати будь-який мультимедійний контент. Для отримання миттєвого доступу до інтерактивного пеленгу створюємо QR-коди. На наш погляд, саме такі формати візуалізації стали трендовими!

Практикуємо в роботі технологію розвитку творчої особистості (далі ТРВЗ. Автор – розробник - Г. Альтшуллер). Наприклад, «Паспорт літературного героя» сприяє оптимізації взаємодії учнів, формуванню навичок ведення ефективного діалогу, активного слухання, толерантного відстоювання власної позиції. Технологія ТРВЗ зорієнтована на розвиток системного мислення дитини, її творчих здібностей. Створюючи паспорт, користувалися такими методами:

- метод золотої рибки (метод розкладання та синтезу фантастичних ідей);
- метод асоціацій;
- метод тенденцій;
- метод прихованих властивостей об'єкта;
- погляд збоку.

Перше знайомство учнів із цією технологією пройшло під час бібліотечного уроку в 1 класі. І продовж наступних років на уроках читання школярі вдосконалювали вміння та навички складати Паспорт літературного героя. Діти із задоволенням включалися в роботу.

Застосування інтерактивних, репродуктивних та продуктивних завдань у формі ігрових вправ (ігрофікація – набір сучасних технік і технологій) дозволяє просуватися в персональному розвитку як дитині, так і дорослому. Такі завдання легко вбудовуються в будь-який виховний захід чи урок. За рахунок чітких і зрозумілих алгоритмів діяльності швидко і без зусиль вони сприймаються дітьми. Інтерактивні вправи створюємо на онлайн-сервісах LearningApps.org, Word Art, Jigsawplanet.com. Стає в нагоді Генератор ребусів (rebus1.com) унікальна розробка україномовного контенту. Родзинка даного ресурсу в простому інтерфейсі, можливості миттєво змінювати формат гри відповідно до запитань, урізноманітнити одну й ту саму гру завдяки різним оформленням тощо. Віртуальна онлайн дошка Linoit надає можливості для спільної роботи як учням, так і вчителям.

Ми намагаємося надати максимум рекомендацій для полегшення вибору методу, забезпечити різні форми інтегрованого навчання чи його практичної реалізації. Наприклад, поєднання інтересу до рідного краю з літературою відбулося при проведенні гри-подорожі «Гортаючи книжкові сторінки». У процесі цієї гри книга стала не тільки джерелом, що стимулює інтерес до малої Батьківщини, до «подорожі» по ній, а й засобом закріплення та поглиблення знань, отриманих під час реальних подорожей.

Нікого не залишив байдужим інформаційно насичений книжковий вернісаж «Це знають дорослі, і знають це діти: Книжкова Країна найкраща у світі!», гостем якого стала авторка Стрихарчук З.Р. На літературному спіддейтінгу «Люблю тебе всім серцем, рідний краю!» кожен здобувач освіти спробував закохати співрозмовника не в себе, а у свою улюблену книгу.

Про цікаві факти з життя відомих людей міста допоміг дізнатися бібліокешинг «Крокую рідною землею».

Досвід показує, що бібліотекарям та учителям початкових класів, варто усвідомлювати – форми та методи роботи з молодшими школярами НУШ над художніми текстами сучасних українських авторів покликані розвивати не тільки елементи читацької компетентності, а й чимало тих умінь і навичок, які актуальні для роботи з інформаційними текстами. А це є читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критично та системно мислити, здатність логічно обґрунтувати позицію, творчість, ініціативність тощо.

Так, в результаті нашої співпраці з метою національного виховання, популяризації рідної мови було проведено бібліотечний бібліокешинг «Нас єднає мова». Побудований у формі гри, під час якої діти мали можливість позмагатися, взяти участь у захоплюючих конкурсах. Але попередньо, під керівництвом вчителя, вони мали відшукати цікаві факти з історії України та української мови. Тобто, під час підготовки до заходу, учні були вмотивовані до читання певної літератури.

Мета та завдання бібліотечного майданчика «Толерантність порятує світ» – розкрити учням поняття терпимості, взаєморозуміння, виховувати співчуття, доброзичливе ставлення до тих, хто поряд. Знайомство із казкою І.Роздобудько «Дикі образи дикобраза» розпочалося на уроці позакласного читання. Потім перейшло в бібліотечно-інформаційний центр. Там їх чекали цікаві завдання з перешкодами та підготовлена однокласниками інсценізація твору «Нетерпляче ведмежатко». Така спільна робота дала можливість ґрунтовно попрацювати над казками. Другокласники прийшли до єдиного висновку, що тільки толерантний підхід до викликів у певних життєвих ситуаціях допоможе зберегти друзів. Це був своєрідний майданчик, покликаний розвивати вміння аналізувати, робити висновки, презентувати та відстоювати свою думку.

Ще однією дієвою формою роботи, що використовується у нашій роботі є айстопери. Вони розвивають мислення (творче та логічне), пам'ять і уяву, формують уміння самостійно працювати з джерелами інформації, виховують смак до читання. У бібліотечному айстопері «Ми – єдиний народ» діти підкреслили, що усі вони – діти однієї великої Соборної України, а під час айстоперу «Тобі, Тарасе, шану складаємо!» школярі долучилися до Всеукраїнського марафону дитячого читання «Єднаймо душі словом Кобзаря».

Отож, на нашу думку, результативність роботи залежить як від чіткої цілеспрямованої організації роботи, так і від вибору оптимальних форм проведення занять, використовуючи при цьому традиційні, інноваційні освітні технології в залежності від віку школярів та їх знань. Це бібліозустрічі, калейдоскопи, спіддейтінги, інтегровані уроки пам'яті, мужності, презентації, виставки літератури, екскурсії, подорожі, конкурси, уроки позакласного читання тощо. Успіх залежить від тісної співпраці бібліотекаря і вчителя, спільного партнерства.

Важливими принципами масової роботи є актуалізація теми читання, промоція читання кращих художніх творів сучасних українських письменників, виховання почуття патріотизму та любові до України й до її славетного минулого, поваги та гордості до тих, хто став на захист незалежності держави, нації незламних; просування ідеї читання як сучасного тренду, формування читацьких уподобань.

Так, під час підготовки бібліотечного ревію «Моє місто – найкраще!», учням 3-А класу дали можливість обрати завдання за уподобаннями: підшукати інформацію про минуле та сьогодення рідного міста, дізнатися про славутчани, які відстоюють право нашого народу на мирне, незалежне життя або познайомитися з творами місцевих авторів. Учасники ревію створили листівки з побажаннями «імениннику» мирного неба, спокою, злагоди, світлих надій, добробуту й незгасимої віри в перемогу!

Національно-патріотичне виховання – пріоритетний напрямок діяльності гімназії. Підготовлені з використанням комп'ютерних презентацій, цікаво й змістовно пройшли спільно підготовлені виховні години: «Нащадки козацької слави», «Гідності бути!», «Єднаймося! Україна у наших серцях!», «Цікаві факти про українську мову» та урок-реквієм «Герої Небесної Сотні увіковічені в пам'яті назавжди». На цих заходах особлива увага приділялася роботі із статтями, поезією. Здобувачі освіти підкреслили, що всі вони – діти однієї великої України! А читання української книги є також могутньою зброєю проти російської всебічної агресії.

Під час уроку пам'яті «Зернятко надії» школярі ознайомилися з документами, фотографіями та публікаціями про геноцид українського народу. Небайдужість до минувшини, реалії сьогодення показало читачам нашої бібліотеки, як важливо пам'ятати та робити все можливе, аби ці страшні сторінки не повторились знову в нашій історії!

Готуючись до дня бібліотворчості «Оберіг для Героя», учні на уроках ЯДС дослідчили, які речі є оберегами в родинах гімназистів; з'ясували: чому найбільшу захисну силу має оберіг, створений руками дитини. Вже на самому заході презентували результати досліджень. Своє тепло любові й вдячності воїнам читачі БІЦ перенесли у виготовлені ними власноруч обереги, які передали волонтеру Л.Джуренко.

У Стратегії розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія» сказано: «Читання широко практикується як засіб інклюзії та соціальної адаптації» [3]. Діти з числа внутрішньо переміщених осіб потребують особливої підтримки. Під час роботи з ними використовували елементи технології сторітелінг та методики хібукі-терапії. Обійми – це одна з найдивовижніших речей, що здатна заспокоїти дитину. Хібукі – унікальна іграшка, яка допомагає пережити травму. Один із учнів з Харківської області мав саме таку іграшку. То ж залучивши психолога до співпраці, ми провели бібліотерапію «Розкажи свою історію». Вона могла бути вигаданою або своєю – пережитою. Так як в Україні, на жаль, поки що неможливо придбати Хібукі, ми адаптували цю методику для подальшої роботи. Запропонували малечі принести свою м'яку улюблену іграшку. Дітвора, говорячи від імені улюбленця, розповідала про свої почуття та емоції. Було й домашнє завдання від віртуального Хібукі: підібрати загадку або вивчити вірш про свого м'якого друга і розказати (загадати) на одному із уроків. Такий метод стимулював школярів до пошукової роботи з літературою.

Також був проведений мотиватор «Знай і вмій». Хаукаст «Запобігти, попередити, врятувати!» дав можливість учням у інтерактивній формі познайомитися з книгою С.Казьміної та В.Баланової «Нестрашна енциклопедія безпеки для дорослих та дітей». Теоретично й практично повторили алгоритм дій у разі сигналу повітряної тривоги, правила мінної та пожежної безпеки. Вчилися складати тривожну валізуку.

Наше завдання – забезпечити максимально комфортну обстановку для своїх «особливих читачів» і умови для рівного та вільного доступу до інформації всім користувачам бібліотечно-інформаційного центру. Діти активно беруть участь у всіх бібліотечних масових заходах, а ще допомагають у створенні інтерактивних ігор. Так, користуючись хмаркою слів (хмара тегів, або зважений список) наші «особливі читачі» познайомили своїх однокласників із видатними діячами нашого краю «Твої люди, Славуто!» та створили пазли, кросворди запропонувавши дізнатися назви книг і авторів! Завдяки печворку «І дорослі, і малі, знайте витоки свої» учні «сплели» історичний ланцюжок подій нашого міста. Підготовці даних заходів передувало консультаційне засідання бібліотекаря, вчителів, що працюють з такими дітьми. Адже вони глибше розуміють їх індивідуальні особливості. Тому форми та завдання обиралися спільно.

Завдяки тісній співпраці вчителя й бібліотекаря нестандартно, захоплююче пройшла презентація нової книжки Зоряни Живко (Зоя Жук) «Пес Патрон: маленька історія про велику мрію». Малеча ділилися інформацією з біографії пса-рятувальника, читала вірші, жваво обговорювала, співала, задавала багато питань. Використовуючи технологію сторітелінг, діти розповідали власно придумані історії про мужнього песика! Також створили

«мальовану книгу» – «Малюємо відважних: Пес Патрон!!!» Рухливі ігри із самим псом Патроном запам'ятаються надовго!

Запропоновані методи, форми роботи не позбавляють здобувачів освіти ініціативності й самостійності, а навпаки, на нашу думку, сприяють мотивації до читання, рефлексії власних думок і емоцій, здатності читати з розумінням, бути грамотними читачами.

Таким чином, уся наша спільна робота направлена на формування в школярів свідомого й зацікавленого ставлення до книги, потреби в систематичному читанні, вироблення вміння користуватися всіма «ключами» до книжкових багатств, орієнтуватися в комплексі джерел. Важливе завдання для нас – навчити учнів початкової школи вмінню правильно читати книги, самостійно вибирати книги в бібліотеці та книжковому магазині. При розробці виховних заходів, уроків, використовуючи інтерактивно-інноваційні технології, форми роботи, ми прагнули, щоб вони були цікавими, емоційними, доступними за змістом, відповідали фізіологічним та психологічним особливостям відповідної вікової категорії здобувачів освіти.

Шлях промоції та мотивації читання не є унікальним, але, на наше глибоке переконання, ми всі повинні працювати за формулою: чим більше ми говоримо про книги, тим швидше з'явиться звичка й потреба дітей читати! Саме співпраця вчителів з бібліотекарем закладу освіти є необхідною умовою формування мотиваційно-ціннісного ставлення до читання.

Нація, яка читає – НЕПЕРЕМОЖНА!

Список використаних джерел та літератури

1. Стаття «Нова українська школа: свідоме читання, а не конкурс на швидкість» [Електронний ресурс]. Електронні дані. – Режим доступу: <http://surl.li/asoix>
2. Державний стандарт початкової загальної освіти.[Електронний ресурс].2023.-Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023-2025 роки [Електронний ресурс] Електронні дані. - Режим доступу: <http://surl.li/gzjcg>

Дащук Світлана,

вихователь

Хмельницького ЗДО № 7 «Козачок»

Хмельницької міської ради

Використання художньої літератури в закладах дошкільної освіти як складова ментального здоров'я дошкільників

Дана стаття висвітлює виконання головної мети дошкільної освіти – створення безпечних умов у закладі дошкільної освіти задля збереження життя і здоров'я дошкільників та сприяння їх гармонійному розвитку [1].

В умовах воєнного стану постає нагальне питання – збереження ментального здоров'я нації. Дієвим інструментом збереження ментального здоров'я усіх учасників освітнього процесу є складання та використання українських літературних творів для дітей дошкільного віку, котрі перегукуються з часом та мають терапевтичний ефект.

Ключові слова: ментальне здоров'я; міфічні герої; літературні твори, зростаюче мислення; дизайн освіти.

Keywords: mental health; mythical heroes; literary works, growing thinking; education design.

Згідно з визначенням ВООЗ, ментальне здоров'я – це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізовує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя. Це означає, що ментальне здоров'я об'єднує здоровий дух людини із соціальним складником. Використовувати усну

народну творчість, яка оспівує красу, здоров'я, витривалість, виховує бажання бачити прекрасне означає берегти цінний скарб – здоров'я, природу [2].

Розібратися в складних життєвих ситуаціях дошкільникам не просто. Проста казкова мова буде зрозумілою для дітей.

Притчі – невеликі за обсягом оповідання змушують дітей і дорослих замислитися над своїми вчинками, совістю, вічними цінностями. історії допомагають розвивати мислення, пам'ять і сприйняття, виховують у дітях любов, порядність, миролюбність – духовну красу.

Притчі лікують душу й духовно збагачують її.

Сучасний світ породжує потік негативної інформації, що виливається на наших дітях, і жодні заборони й заслони не убезпечать дітей від прикладів жорстокості. Тільки любов, мудрість, віра й доброта можуть протистояти насильству [3].

Сучасна художня література має змогу ефективно та лагідно допомагати усім учасникам освітнього процесу та навчає дітей цих ментальних якостей:

- розрізняти та керувати своїми емоціями та гармонійно функціонувати;
- спілкуватися та удувати стосунки;
- розвиватися та навчатися;
- позитивно приймати себе та любити;
- приймати рішення;
- адаптуватися до нових умов життя;
- знаходити відповідь у розв'язанні питань та можливих проблем.

Духовний світ людини визначається творами літератури, які вона прочитала. Проблема підготовки фахівців для залучення дошкільників до художньої літератури в умовах української сучасності вимагає першочергової уваги й зростаючого мислення педагогів. Адже у функціонуванні освітньої та культурної систем література для дітей через зміст художніх творів визначає обсяг цінностей, які одержує дитина дошкільного віку, і який у майбутньому декларується нею.

Ефективність залучення дітей дошкільного віку до української художньої літератури залежить не лише від професійних знань і умінь педагога, а й від перебування його самого в гармонії з духовною культурою, уміння бачити цілісну картину літератури для дітей як специфічної складової всієї літератури. Адже педагог, який не цікавиться мистецтвом, не здатен виховати інтерес до нього. Діти – це майбутнє кожного народу, країни, вони заслуговують на все найкраще, що ми в змозі їм подарувати. Лише блискуча мова, майстерна розповідь, мудра поетика дають достойні знання літератури для дітей, а наразі ще й підтримують їх ментальне здоров'я. Вибираючи літературу для дітей дорослі тим самим обирають для них спосіб пізнання і розуміння світу. Найкраща література для дітей – це та, яка розвиває їх мовлення, уяву, творче мислення, уміння бачити різні шляхи і можливості в різноманітних життєвих обставинах і ситуаціях. Кращі книги для дітей – це репетиція головних подій життя, адже сюжети і образи книг втілюють у собі головні питання, які постають перед кожною людиною, вони правдиво відображають світ і, водночас пронизані надією і любов'ю.

Книги для дітей – це потужне джерело моралі, своєрідний ключ до розуміння життя, неперевершене джерело насолоди. Всі ми мріємо, щоб наші діти вирости мудрими, добрими і щасливими. І для того, щоб ця мрія збулась є спосіб: читаймо їм гарні книжки для їх задоволення! Читання вголос немовляті стимулює розвиток його мозку. Читання малюку-дошкільникові пробуджує в нього цікавість до навколишнього світу і допомагає йому зрозуміти себе та довколишніх. Одним із провідних завдань української літератури для дітей було і є формування естетично розвиненої й національно свідомої особистості. Кожна література виростає на власному національному ґрунті. Через літературу дитина духовно єднається зі своїм народом, ознайомлюється з його історією і культурою. Наш фольклор, народна міфологія – глибинні джерела для творчості кожного письменника. Гарна сучасна українська книжка для дітей, мова, психологія і сюжетні лінії якої віддзеркалюють сьогодення, водночас, не позбавлена ментальності свого народу. Дуже важливо, щоб педагоги прищеплювали дітям любов до української літератури, уміли це робити,

систематично формували в маленьких слухачів потяг і інтерес до книжки. Подбаймо ж і про те, щоб щоденне читання вголос та обговорення яскравих образів з дитиною стали пріоритетом в сім'ї та дошкільному навчальному закладі. Адже, ми хочемо жити в країні мудрих, вихованих і культурних людей.

Питання врівноваження та відновлення різних психічних станів у дітей дошкільного віку засобами художньої літератури належить до категорії актуальних, тих, які потребують вирішення вже сьогодні. Прекрасне, як відомо формує смак та має терапевтичний вплив на емоції дитини, а відтак на ментальне здоров'я дитини.

Проблема естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку знайшла відображення в дослідженнях педагогів, психологів, методистів. У працях учених підкреслюється, що слово є вагомим засобом розвитку дитячої особистості, формування її мовленнєвої та естетичної культури. На важливість літературної творчості дітей вказували Л. Виготський, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Письменники О. Іваненко, Дж. Родарі, К. Чуковський вивчали дитячу творчість і дали методичні поради щодо її організації. Психологічні аспекти вивчення літератури в контексті естетичного виховання знайшли відображення в працях Л. Айдарової, М. Бахтіна, А. Ковальова, О. Нікіфорової, О. Потебні, Г. Цукерман та ін. Окремі питання педагогічної проблеми естетичного виховання дітей засобами мистецтва слова вивчали Н. Гавриш, Д. Д жола, С. Жупанин, А. Капська, Л. Коваль, М. Лещенко, Н. Миропольська, Л. Руденко, Г. Тарасенко, А. Щербо. Дослідження Л. Айдарової, Н. Волошиної, І. Гудзик, О. Джежелей, Д. Ельконіна, Л. Занкова, Л. Іванової, О. Савченко та ін. свідчать про значні потенційні можливості дітей старшого дошкільного віку в засвоєнні знань [4].

Таким чином, раннє введення літературознавчих понять, як зазначають науковці, не тільки буде доступним розумінню дітей, не тільки не ввійде в протиріччя з емоційною природою сприймання ними літературного твору, а поглибить це сприймання. Це явище помітили і використали в творах відомі поети: Т. Шевченко, Леся Українка, Олександр Олесь, А. Малишко, П. Тичина та ін. Отже, мовленнєва діяльність має не лише відповідати законам естетики, а й бути джерелом естетичних почуттів людини.

Природно, що в дошкільному закладі можливий розвиток лише первісних уявлень про образний склад слова, розуміння його естетичних особливостей. Для цього під час навчання доречно проводити бесіди, міні-концерти, творчі години, присвячені вживанню слова. Естетичного сприйняття слова – це важливий процес, який зумовлює, перш за все, духовне збагачення особистості. Для кожного віку існують свої особливості реагування на художнє слово. Так, діти старшого дошкільного в більшості своїй реагують на художній образ позитивно, сприймають його на предметному рівні, недостатньо заглиблюються в образний зміст твору, оскільки в усіх видах мистецтва оцінюють тільки окремі образотворчі засоби, не відчують їх виразних можливостей, активного впливу на образ. Посилення лінії літературознавчої пропедевтики та умінь аналізувати художній твір має на меті, через спеціальну систему прийомів навчати учнів сприймати художній твір як мистецтво, збагачувати їхній емоційно-естетичний та громадянсько-соціальний досвід, привертаючи увагу до краси словесного мистецтва та національних рис образів та ероїв. [4]

У своїй педагогічній роботі сьогодні педагогам дошкільної галузі варто освоїти та використовувати інноваційну технологію у взаєминах з дітьми шляхом літературного образотворення.

Художній образ – особлива форма естетичного освоєння світу, за якою зберігається його предметно-чуттєвий характер та його цілісність.

Варто виділяти та створювати з дітьми раннього та дошкільного віку:

- образи-персонажі;
- образи-пейзажі;
- образ символ;
- образ-інтер'єр;
- образ емоції;
- образи-речі;

- образи поняття;
- образ-алегорія;
- образ-події.

Під час читання твору педагоги використовують такі зловісні прийоми:

- прийоми незвичних запитань;
- прийоми живого читання;
- прийоми тиші, паузи;
- прийом одкровенень та захвату.

Літературні методи:

- біографічний метод;
- рефлексійний метод;
- евристичний-пошуковий метод
- метод метафори, порівняння, аналогії;
- метод коментованого читання.

Важливо аби педагог орієнтувався більшою мірою на відчуття дітей.

Педагогічна діяльність – це творча праця. Перед педагогом постійно виникають своєрідні проблемні навчально-виховні ситуації, що вимагають негайного переосмислення й первинного оцінювання. Першочерговою у діяльності педагога мусить бути її гуманістична спрямованість, якій підпорядковується і спрямованість предмета його діяльності. Гуманістично спрямована педагогічна діяльність щодо залучення дітей дошкільного віку до української літератури носить дещо посередницький характер: саме педагог часто є провідником у входженні дитини дошкільного віку в цікавий і барвистий світ художньої літератури.

Дитяча книга виникає на стику мистецтва, педагогіки та психології. У художніх образах відображено національний характер героїв, їхню національну психологію, свідомість, національний менталітет. Через описи пейзажів, природи дитина пізнає свій рідний край, свою Вітчизну, а художнє розкриття взаємовідносин українців, родинних і дружніх стосунків формує в дитини високу духовність, притаманну українському народу. У дошкільному віці відбувається процес соціалізації дитини завдяки інституту соціальних ролей, серед яких особливе місце посідає національна роль, що формується вже на перших етапах соціалізації особистості. Книги, написані зразковою, образною, живою рідною мовою, сприяють формуванню національного менталітету, високої духовності дитини. Особливо цінним у цьому відношенні є український фольклор, який акумулює в собі не тільки квінтесенцію національного досвіду, а й витончену влучність та точність рідної мови. Прислів'я, приказки, приповідки, казки відбивають ментальність нації, той духовно-моральний кодекс, ті думки, до яких дійшов народ упродовж своєї багатовікової практики. Тому виховувати і навчати дитину потрібно насамперед на творах українських письменників, національному фольклорі [5].

Сьогодні час робити дітей щасливими! В українських дітей має бути щастя! Недостатньо просто «прибрати» страждання, важливо щоб його місце зайняла інша емоція, а саме емоція радості, цікавості, задоволення, простіше кажучи – почуття щастя.

В Хмельницькому дошкільному навчальному закладі дошкільної освіти № 7 «Козачок» Хмельницької міської ради Хмельницької області в 2022/2023 навчальному році в умовах воєнного стану відбувся дизайн змін освітнього середовища в рамках літературного проєкту «Позивний Україна!»

Мета проєкту: створення та проникнення дизайну змін в освітній процес закладу дошкільної освіти для формування особистості нового українця, нової українськості, осмислення та використання символів стійкості і незламності через авторські літературні твори задля майбутнього українських дітей.

Учасники проєкту: педагоги, діти, батьківська громада та інші.

Залучені: ЗМІ, громадські діячі, науковці, небайдужі.

Очікувані результати:

- підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників закладу відповідно до професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»; формування нового педагогічного досвіду, створення та систематизація художньо-літературних творів;

- формування соціально-громадянських компетенцій дошкільників;
- налагодження тісної комунікації з батьківською громадою.

Завдання проекту «Позивний Україна!»

1. Вплив оповідань, казкових оповідок на:

- 1.1 духовно-моральне виховання;
- 1.2 національно-патріотичне виховання;
- 1.3 військово-патріотичне виховання.

2. Оголошення – маніфест педагогічних напрацювань.

3. Впровадження в освітній процес інтелектуально-педагогічних знахідок.

Алгоритм педагогічних дій:

- * вибір компонентів дизайну;
- * складання та відбір літературних творів;
- * проникнення дизайну;
- * створення кейсів досліджень;
- * відповідальний маніфест.

Види дизайну, що можуть слугувати при організації освітнього процесу

Українська ідентичність

Мета: змінити свідомість дорослих і дітей з національно-патріотичного виховання.

Підвищити дієвість гуманістичної моральності з патріотизму у вихованні дітей дошкільного віку.

Педагогічний пошук зупинився на пошуку нових українських образів.

Перший образ – Кізенька-обіймака.

Мета використання образу:

Сублімувати – переключити увагу дитини та попередити стрес.

Допомогти впоратися з негативними станами та упередити стрес.

Характеристика української іграшки Кізеньки-обіймаки:

Образ Кізеньки-обіймаки використовували при виникненні у дитини тривожних станів для переключення уваги та заспокоєння.

Тривожні часи впливають на емоції, характер, поведінку і тому педагоги – новатори досліджують та роблять роботу на своєму освітньому фронті. Створюють та забезпечують умови для кращих здобутків, розвивають професійну самодіяльну творчість.

Використання міфічних героїв в освітній процес через *образ сили – Бавовнятко*.

Бавовнятко – міфічний герой, іграшка зцілення та сили, об'єкт наділений певними ознаками, характеристиками, які є помічні в певних кризових ситуаціях, розладах емоцій та поведінці, які можна та варто запозичити і приміряти на себе для підкріплення позитивом, радістю шляхом взаємодії з нею.

Міф – це оповідь, що пояснює походження певних елементів світу загалом через емоційно-чуттєві образи (в художній творчості).

Емоційно-чуттєвий образ Бавовнятка можна використовувати як розвивальну та терапевтичну. Цей образ сприяє розвитку критичного мислення, формування національної свідомості, доцільної поведінки.

Образ допоможе підтримати дошкільника словом, метафорою, казкою, казковим персонажем.

Характеристика або риси образу: здатність дати відсіч тривозі, захист, швидкість, гнучкість, сила, цілеспрямованість, свобода, корисність, відповідальність, унікальність, виваженість, гучний голос, краса, яскравість, чари, саяливість.

Завдяки маніпуляціям з іграшкою сили на образ літературного твору добре розвивати ресурсні можливості у дітей.

Ресурсні активності – це дії, маніпуляції, чи потреба діяти з іграшкою, які виходять з цінностей і допомагають залишитися в ресурсі, долаючи різні негативні стани.

Цінності які виховує Бавовнятко:

- любов до Батьківщини;
- безпека, збереження здоров'я і життя;
- відвага та сміливість;
- захист рідних та рідного;

Фактори впливу художньо-літературних

Доступний зміст, національно-патріотична ідея твору, нові українські слова, метафори, порівняння тощо, що робить мову красивою впливають на національне становлення дошкільників.

Напрямки художньо-літературних творів з національно-патріотичного виховання:

- міфічні герої: серія оповідок упро Бавовнятко; серія казок про змія Дракона, який зазіхнув на Світлу Землю
- відважні професії;
- професії військових;
- духовно-моральна тематика: оповідки про диво Різдва; Мудрі казки за мотивами творчості Марії Примаченко.

Надбання українського народу через творчість української народної художниці Марії Примаченко.

Мета: Збагатити та виробити мистецтвознавчий досвід дошкільників.

Виробити мистецькі вподобання. Виховувати українську ментальність усіх учасників освітнього процесу.

Мистецтво народної художниці інтегруємо в усі освітні напрямки навчальної роботи з дошкільниками. Такий аспект роботи сприяє пізнавальному розвитку, формує стійкий інтерес до української культури, бажання пізнати творчість відомих українців ближче та носить відновлювальний терапевтичний характер.

Висновок. Питання емоційного, а відтак ентального здоров'я українських дітей, наразі має важливе значення для майбутньої здорової нації. Загальноприйнятим є положення, що література як мистецтво, а мистецтво формує здорову особистість. Тому головними завданнями занять художньої літератури та літературного читання в закладах дошкільної освіти є виховання в дітей інтересу до художньої літератури як засобу пізнання життя, джерела роздумів, духовного розвитку, формування в них високих моральних якостей, естетичної культури, національної самосвідомості та зростаючого мислення. Разом з тим, необхідно подавати на пропедевтичному рівні літературні знання, що сприятиме більш глибокому усвідомленню літератури як виду мистецтва, естетичному розвитку дітей. Одне з нелегких завдань педагога на сучасному етапі розвитку суспільства – прищеплювати дітям і постійно підтримувати в них бажання спілкуватися з літературою. Вміло організована робота з текстом включає дитину в творчу працю, що стимулює читацькі інтереси. Важливо проводити роботу так, щоб художній твір сприймався розумом і почуттями. Методично правильна робота над текстом сприяє проникненню в його «серцевину», дозволяє насолоджуватись майстерністю письменника, сприймати твір як мистецтво слова. Дитина має уявити живі картини, усвідомити особливості героїв, змальованих автором, збагнути головну ідею, висвітлену в творі. Завдяки словам й уяві, що їх відтворить, вибудовуються образи, а вже ці образи викликають емоційну реакцію дитини, народжують співпереживання героям і автору, звідси виникає розуміння тексту й усвідомлення свого ставлення до прочитаного. Таким чином, сприймання і розуміння художнього твору дітьми є результатом багатопланового, внутрішнього процесу, в якому по-особливому формується ментальне здоров'я маленької людини.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція 2021. 4 с.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/О.І Білан.– Вид.2-ге, зі зм. і доп. –Тернопіль: Мандрівець, 2022.– 216 с.

3. Притчі для дітей і дорослих. 68 притч про головне. Любов, материнство, мистецтво, сенс життя./О.О. Лопатіна, М.В.Скрєбцова. – Х.: Вид.група «Основа», 2014.– 142,(2) с.: іл.– (Серія «Мудрі казки»).
4. Комарівська Н., Лапшина М., Франчук Н. Літературна освіта для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання, 2020. УДК 373.21.3 DOI 10.31652/2415-7872-2020-61-83-87
5. Монке О.(ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса) Виховання духовності дітей дошкільного віку засобами української дитячої літератури УДК 372+372.61

Дегтярук Валентина,
вчитель української мови та літератури
Ямпільського ліцею
Ямпільської селищної ради

Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література

У статті висвітлено питання важливості читання і літератури через глобалізаційні процеси у сучасному світі. Розкрито важливість читання художньої літератури та її вплив на світогляд людей. Висвітлено основні причини виникнення проблеми відсутності читацького інтересу в сучасних учнів, а також шляхи розв'язання даної проблеми в сучасному інформаційному суспільстві.

The article highlights the importance of reading and literature due to globalization processes in the modern world. The importance of reading fiction and its influence on people's outlook is revealed. The main causes of the problem of the lack of reading interest among modern students are highlighted, as well as ways to solve this problem in the modern information society.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, читання, література, функції літератури, інформаційно-комунікаційні технології, мислення, компетентнісне навчання.

Globalization processes, reading, literature, functions of literature, information technology, thinking, competence training.

Сучасний світ швидко змінюється на наших очах.
Ми повинні не наздоганяти його, а визначати його рух власною думкою,
мораллю, волею. А без читання книжок це нікому не вдасться.

П. Коельйо

Багато подій, що відбуваються у наш час, свідчать про те, що людство дозріло для створення солідарного світового глобального співтовариства, але поки що важко малювати прогнози на завтра для людини і світу, та слід пам'ятати, що майбутнє – не те, що йде до нас, а те, до чого йдемо ми. Ми живемо уже в іншому часі, у новому вимірі, в умовах інформаційної культури, світових цінностей та підпорядкування процесам глобалізації.

Сучасний світ швидко змінюється й набуває нових ознак, яких не було ще в минулому столітті. Передусім сучасний світ є дуже інформаційним. Більшість із нас вільно користується Інтернетом, мобільними телефонами, iPhone, iPad, Skype тощо. Новітні засоби інформації визначають не тільки прогрес держави, а й успішність кожної особистості, її реалізацію в суспільстві. Тому тим, хто володіє інформацією, уміє її знаходити й користуватися нею, належить майбутнє. Однак не треба забувати про те, що серед різноманітних інформаційних потоків не можна втратити таке важливе духовне джерело, як художня література. Французький письменник XVIII ст. Вольтер зазначав, що «людина, яка не читає, розраховується за це своїм життям; нація, яка не читає, розраховується за це своєю історією».

Сучасний світ є також високотехнологічним. Люди XXI ст. розробляють і використовують новітні технології. Нині надзвичайно зростає значення моралі, особистого духовного вибору людини, від якої залежить, з якою метою – доброю чи злою – ці технології будуть застосовані. Від моралі нинішнього покоління буде залежати збереження всієї цивілізації та навколишнього середовища. А без художньої літератури неможливе формування моральних якостей людини та її ціннісних орієнтацій. Специфіку сучасного світу визначає й глобалізація. У XXI ст. відбуваються невпинні процеси відкриття кордонів,

об'єднання різних країн, націй та народностей задля загальних цілей. Утім, глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки. В умовах глобалізації світ увійшов у нову реальність, яка вимагає жити за принципами «глобального онлайну», тобто розвиватись в унісон з іншими державами. Наслідком глобалізації є формування й відповідного типу «глобалізованої особистості» – людини, яка швидко інтегрується в «загальне», дещо втрачаючи «особистісне» і «національне». Унаслідок цього кожна держава постає перед необхідністю протистояти глобалізаційним викликам. У глобалізованому світі кожній людині й народові потрібно навчитися жити не тільки з урахуванням загальних інтересів, а й зберігати національні корені, ідентичність, традиції. У зв'язку з цим, саме література може стати духовним орієнтиром у глобалізованому світі, дати приклад того, як «загальне» не підкоряє, а узгоджується з «національним», вияскравлює неповторність кожного народу. У процесі глобалізації сучасного світу зростає значення рідної мови й культури, які сприяють збереженню національних цінностей.

У процесі входження України до цивілізованого світу вивчення художньої літератури відіграє дуже важливу роль, адже, читаючи твори, ми інтегруємо світовий духовний досвід у свій український простір, учимося поважати людей іншого кольору шкіри, мови, віросповідання, а головне – вчимося діалогу культур, який так потрібен в умовах сьогодення. Тож читання літератури є своєрідною підготовкою до життя в сучасному світі, до культурної взаємодії й порозуміння в суспільстві. Дуже важливо, щоб у світі, де все стрімко змінюється, залишалися незмінними духовні цінності, а вони закарбовані передовсім у мистецтві слова. Залучення до скарбниці художньої літератури (класичної та сучасної) дасть можливість молоді, з одного боку, швидко адаптуватися до змін у світі, а з іншого – використовувати моральні пріоритети, які виробило людство протягом різних епох.

У сучасному світі швидко змінюються не тільки його сутнісні ознаки, а й саме ставлення до світу. У цивілізованих країнах сформувався нове перспективне мислення – мислення третього тисячоліття. Його характерними ознаками є:

- 1) повага до людей різних культур, рас і національностей;
- 2) усвідомлення спільної відповідальності за мир і долю світу у XXI ст.;
- 3) формування вміння вчитися протягом життя та швидко адаптуватися відповідно до змін соціокультурного й мультикультурного середовища;
- 4) опановування іноземних мов, духовних здобутків інших народів, розширення культурних зв'язків із представниками різних країн;

5) глибоке відчуття, захист і збереження свого, рідного в умовах глобалізації. Хоча, цифрові технології відіграють провідну роль у розвитку сучасного світу й людини. Ті, хто прагне бути успішним у третьому тисячолітті, мають навчитися застосовувати цифрові технології для професійного й особистісного розвитку. Цифрові технології є дуже корисними для читання художньої літератури, для розширення кола читацьких інтересів. Щоб знайти потрібну книжку, можна не тільки звернутися до бібліотеки або книгарні, а й вийти в широкий простір Інтернету. Електронні книжки можна «скачувати» на технічні носії й читати з інтересом і захопленням. Однак справжні читачі знають, що ні з чим не можна порівняти гортання сторінок паперових книжок, їхній запах, неповторну атмосферу...

Про те, що літературу потрібно вивчати з соціологічної точки зору, заявив ще на початку XX століття Хосе Ортега-і-Гасет у своїй праці «Дегуманізація мистецтва». Він навів два аргументи на користь такого підходу: 1) кожен твір мистецтва має певні соціальні наслідки; 2) суспільство щоразу засвідчує свою готовність чи неготовність сприймати ті чи інші ідеї митців; постійний конфлікт автора і читачів, прихильників і критиків означає, що твір мистецтва – це своєрідний «соціальний агент», який розкриває найбільш болючі й проблемні питання суспільного поступу.

Література – сукупність творів писемності в опублікованій або неопублікованій формах, які мають певні властивості й виконують певні функції. Типи літератури визначаються за різними ознаками. Проте, визначення художньої літератури, а саме як сукупність творів мистецтва, у яких дійсність відображається в образах, створених за допомогою слова, найповніше розкриває значення літератури для людини. Зазвичай

пишуть, що художня література має пізнавальне, виховне та естетичне значення. Однак насправді її завдання в суспільстві набагато складніші. До зазначеного переліку ще слід додати розважальну, пізнавальну, інформаційну, комунікативну, аксіологічну функції та функцію збереження інформації. Крім того, за визначенням У. Еко, література покликана підтримувати життєвість мови кожного народу, а також вона має беззаперечну медичну (арт-терапевтичну) функцію. Людина завдяки літературі торкається тем, які не властиві іншим сферам комунікації, тем духовних. Література допомагає людині відчувати гармонію всесвіту, відкрити для себе зв'язок речей, долучитися до сфери колективного несвідомого, а отже, подолати свою самотність.

Художня література також формує особистість духовно зрілу. Подумки осмислюючи і потай переживаючи трагедії інших людей, народів, світів, читач здобуває безцінний досвід, він завжди менш агресивний, егоїстичний, песимістичний у оцінюванні будь-якої життєвої ситуації. Проходження читача через стрес ще Арістотель назвав очищенням, катарсисом. У. Еко назвав цей ефект літератури своєрідним тренінгом смиренності та мудрості: «Функція літературних оповідей, які “не даються нам у руки”, полягає у їх протесті проти нашої забаганки змінити долю... Нам десь потрібний їхній суворий «репресивний» урок... «Вже створені» розповіді вчать нас помирати» [20, 45].

Література розвиває уяву, мисленнєву та пізнавальну активність людини завдяки так званому ефекту відчуження. Вона допомагає уникати автоматизму сприйняття дійсності, послуговуватись не лише традиційними, інстинктивними, рефлексорними стереотипами в оцінюванні, а й досліджувати життєві реалії з несподіваних, незвичних точок зору. Твори літератури дисциплінують і окремого індивіда, і суспільство загалом, адже літературний процес завжди пов'язаний із поняттям норми – на естетичному, етичному, ідеологічному, просвітницькому, мовному рівнях. Однак ця «дисципліна» має не тиранічний, а ліберальний характер, оскільки норма в літературі завжди динамічна, читач має змогу перевіряти її на міцність, знаходити в ній сильні та слабкі місця, трансформувати її. Література дарує людині відчуття впевненості в постійно змінюваному середовищі. На думку У. Еко, «світ літератури виводить твердження, які вже ніхто не зможе спростувати. Література пропонує нам модель... уявної, але істини». Може змінитись суспільний лад, навіть закони фізики можуть бути спростовані чи переосмислені, але ті факти, які ми прочитали в улюблених творах назавжди залишаться навечно правдивими.

Від літератури багато в чому залежить формування певних культурних звичок, моделей поведінки в соціумі. Для конкретних людей це означає можливість єднання, адже читацькі пріоритети можуть ставати запорукою товариських, дружніх стосунків. У суспільстві ж загалом деякі літературні ідеї чи табу ставали рушійною силою поступу. Один із важливих функцій терапевтичного напрямку – компенсаторна. Людина підсвідомо шукає в книзі те, чого їй не вистачає в реальному житті. Крім того, вона може завдяки літературі компенсувати недостатність спілкування, творчості. Нарешті, читач здатен «за літературним зразком» корегувати свою поведінку чи знайти пояснення поведінці інших людей. В суспільстві, де не існує стійких традицій читання, люди більше потребують допомоги психологів. Окремих коментарів потребує також функція збереження інформації. Природно, будь-який вид літератури націлений на збереження інформації, але художня література має специфічний механізм для такої «консервації» знань. Це пам'ять читачів, культурна пам'ять суспільства. Метафорично цю тезу дуже вдало розвинув Рей Бредбері в своєму романі «451 градус за Фаренгейтом». Сучасна людина схильна більше довіряти письмовим джерелам, забуваючи при цьому, що вони фізично не вічні та можуть бути втрачені чи знищені. Насправді ж, більш стійкою та життєздатною завжди є усна культурна традиція, традиція передачі знань від покоління до покоління. Людина, яка вступає в акт співтворчості з письменником, з його мистецтвом, ніби зливається душею з художнім твором. Сприймаючи роман, новелу, поему, вірша, читач на якийсь час стає єдиним цілим із чудовим витвором мистецтва. Читаючи твір, він не тільки не чує вуличного шуму, а навіть не може одразу відгукнутися, відповісти на запитання: він увесь там, у творі, йде шляхом, визначеним митцем. Цей акт, — мистецтво читання, — суто особистий, індивідуальний. Під

час такої співтворчості людина усамітнюється настільки, що все навкруги мовби перестає існувати

Сьогодні говорять, в світі уже є загроза – наростаюча тенденція до візуалізації культурного простору та байдужість до читання. Кіно, відео, реклама пропонують продукти, сприймання яких не потребує від людини додаткових зусиль. Вона привчається отримувати інформацію «у готовому вигляді». Крім того, оскільки відеоінформації надзвичайно багато, вона всюди, її неможливо уникнути, людина постійно перебуває в стані відносного інтелектуального, емоційного, естетичного комфорту. Атрофуються навички праці, мислення, інтелектуального пошуку. Таким чином, процес візуалізації в агресивній формі призводить до деградації суспільства, принаймні – до кардинальних змін у світогляді та світосприйманні. Дедалі частіше зазначені можливі зміни в способах мислення людини пов'язують із байдужістю до читання. Дійсно, в усьому світі відзначається зменшення кількості людей, які люблять і хочуть читати. Однак, варто зауважити, завжди в будь-якому соціумі були люди, які читали менше чи не читали зовсім. Але це не призводило до якихось кардинальних змін у соціокультурному просторі загалом.

Проаналізувавши інформацію, можна зробити висновки, що в епоху інформаційного суспільства художня література втрачає свою значущість для сучасних учнів, а новітні інформаційно-комунікаційні засоби створюють у них ілюзію повноцінного еквівалента художнього твору. Відтак проблема формування компетентного учня-читача, розвитку читацької культури сучасних здобувачів освіти, виховання потреби у постійному читанні високохудожніх творів є надзвичайно актуальною в шкільній літературній освіті. Результати останніх міжнародних моніторингових досліджень констатують тенденцію до погіршення якості читання і розуміння здобувачами освіти саме науково-художніх, науково-популярних текстів, підкреслюючи, що труднощі, пов'язані із сприйманням таких текстів, призводять до негативних наслідків: учні спотворюють формулювання завдань, інструкцій, неправильно розуміють текст математичної задачі, правила чи повідомлення.

Вивчення шкільної та методичної літератури показує, що опрацювання науково-художніх текстів викликає труднощі не лише в учнів, але й педагогів. Цей вид тексту класоводи під час опитування віднесли до одного з найскладніших під час роботи. На думку науковців, це пов'язано як з об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Це передусім недостатнє розкриття у фаховій літературі сучасних методик опрацювання науково-художніх творів, певні прогалини у підготовці майбутніх учителів, а також у системі підвищення кваліфікації педагогів. Помітно ускладнились також структура і зміст науково-художніх та навчальних текстів: складнішими стали синтаксичні одиниці, збільшилася кількість нових понять і термінів, необхідних для осмислення й інтерпретації учнями. У підручниковому матеріалі відзначається низька питома вага завдань міжпредметного змісту, спрямованих на аналіз життєвих ситуацій; недостатня кількість науково-художніх текстів і т. ін..

Сучасний інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, співіснування багатьох медіаресурсів спричинив істотні зміни у читацькій діяльності школярів. Діти, почасти без супроводу дорослих, починають самостійно освоювати читання з екрану, модель якого має відмінності, порівняно з традиційним читанням на паперових носіях. Модель екранного читання має свої більш виражені стадії: планування, пошуку інформації, оцінки значущості і надійності інформації, синтезу смислу, трансформації використання інформації.

Зрозуміло, що така модель більш прийнятна для читання інформаційних (не художніх) текстів. І без належного педагогічного супроводу дорослих логіка проходження цих стадій порушується. Крім того, самостійне освоєння екранного читання часто випереджує освоєння дитиною закономірностей сприймання художніх текстів на традиційних носіях. Як наслідок, учень переносить одержані навички на читання художньої літератури, що сприяє формуванню у них прагматичного ставлення до художнього тексту: як носія певної інформації, яку з цього тексту потрібно просто вчитати .

Багаторічні напрацювання науковців щодо розвитку шкільної літературної освіти дають підстави для визначення основних причин виникнення проблеми відсутності читацького інтересу в сучасних учнів:

- низький рівень читацької культури в родині, особливо нехтуванням читанням у ранньому дитячому віці;
- утвердження цифрового простору в суспільстві як позитивне його явище, однак і як негативний фактор щодо організації дитячого та юнацького читання;
- невідповідність проблематики програмових художніх творів читацьким і життєвим інтересам школярів у добу інформаційного суспільства;
- невиразні, недостатньо сформовані читацькі інтереси учнів на етапі початкової школи, а відтак як наслідок низький рівень інтересу до читання в основній школі;
- відсутність у значної частини сучасних учнів мотивації до навчання, зокрема й до вивчення української літератури;
- перевантаження чинних шкільних програм з української літератури (особливо у процесі вивчення історико - системного курсу (9-11 кл.));
- відсутність системної позакласної роботи, орієнтованої на розвиток читацької культури школярів різних вікових груп (читацькі години, читацькі вечори, бібліотечні уроки, зустрічі з письменниками тощо);
- невисока якість навчально-методичного забезпечення шкільного курсу української літератури;
- посередній професійний рівень сучасних учителів-словесників;
- недостатнє наукове обґрунтування теоретичних аспектів сучасної шкільної літературної освіти та несистемна їх практична реалізація.

Одним із чинників досягнення результативності у розв'язанні проблеми читання є науково обґрунтоване трактування поняттєвого апарату компетентісного шкільного навчання літератури. Вважаємо, що рівень загальноосвітньої підготовки школярів значною мірою визначається рівнем сформованості їхньої читацької компетентності. Тому є підстави визначати читацьку компетентність як ключову для різних освітніх галузей. Саме читання є найважливішим способом засвоєння базової інформації, інтелектуально-емоційною діяльністю особистості, специфічною формою її комунікативно-пізнавальної діяльності, а головне – одним із основних чинників її особистісного саморозвитку. Отже, читацька компетентність як ключова – це якість, що виявляється в готовності та здатності особистості самостійно здобувати і застосовувати пов'язані з читанням знання і вміння для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку. Отже, предметну читацьку компетентність трактуємо як інтегрований результат навчальних досягнень учнів-читачів, пов'язаних із їхньою читацькою діяльністю; як здатність учнів до осмисленого набуття предметних знань і сформованих читацьких умінь, що передбачені конкретною програмовою темою та шкільним курсом літератури загалом; як систему ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів; як здатність учнів до цільового застосування комплексу предметних знань, сформованих умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях.

Відтак можливо окреслити ймовірні шляхи розв'язання проблеми читання в сучасному інформаційному суспільстві:

- організація широкого громадського обговорення проблем сучасної шкільної літературної освіти;
- оновлення підходів до укладання шкільних програм із української літератури з огляду на сучасний стан і цивілізаційний вибір України, реалії шкільної літературної освіти та читацькі інтереси сучасних учнів;
- модернізація змісту шкільних навчальних програм із української літератури з обов'язковим урахуванням результатів проведеного дослідження щодо з'ясування читацьких інтересів школярів в умовах інформаційного суспільства;
- розроблення й утвердження літературного канону як основи для створення навчальних програм із української літератури;

□ створення і застосування технологій навчання літератури, що даватиме учням можливість «самостійно і вільно, вдало знаходити у навчально-виховному процесі шляхи розв'язання конкретних дидактичних завдань, виявляючи при цьому нетрадиційне мислення і здатність до нестандартних рішень, що й забезпечує умови для самозміни та самовдосконалення людини»;

□ підготовка якісного інноваційного навчально-методичного забезпечення вивчення української літератури, зокрема й забезпечення учнів новими підручниками, користування якими розвиватиме в них інтерес до творів української літератури;

□ підвищення професійного рівня сучасного вчителя-словесника, позиціонування його як високоосвіченого, ерудованого фахівця, який творчо володіє арсеналом ефективних методів і прийомів організації навчальної діяльності, формування компетентного учня-читача;

□ проведення масових науково-практичних заходів щодо актуалізації проблеми дитячого та юнацького читання в умовах інформаційного суспільства.

Насправді в наш час люди читають дуже багато – незліченні повідомлення, стрічка новин нон-стоп, улюблені блоги в Інтернеті... Проте книги ніщо не замінить. Про користь читання книжок говорити у 21 столітті напевно зайве. Проте відома американська експертка Жордін Кормьєр, все-таки виділила чотири безсумнівні переваги читання книг:

Читання книг стимулює розумову діяльність людини, покращує пам'ять і підвищує творчий потенціал. Книжка може надихнути на створення проєктів, ідей або отримання будь-якого іншого цінного досвіду.

Читання допомагає розширити словниковий запас і підвищити інтелектуальний рівень. Відчуваючи себе компетентним у різних питаннях, людина стає більш впевненою у своїх силах і підготовленою до будь-яких життєвих викликів.

Читання книг розвиває соціальні навички і здатність до співпереживання. Занурюючись в незнайомі ситуації і знайомлячись з різними персонажами на сторінках книг, людина розширює рамки власних поглядів і починає краще розуміти інших людей.

Читання – це своєрідна форма релаксації, яка допомагає боротися зі стресом і поганим настроєм. Книга здатна одночасно і активізувати мислення, і розслабити, відволікти від проблем. Також читання – це прекрасний спосіб психологічного омолодження.

Існує стара приказка: «Перо сильніше, ніж меч». Записані ідеї змінили долі людей та народів на краще або гірше. Потік ідей не зупинити. Нам потрібно читати і досліджувати, щоб розвинути хороші ідеї та виявити погані, перш ніж вони принесуть розруху та розчарування. Лише завдяки читанню ми зможемо озброїтися в цій нескінченній боротьбі не на життя, а на смерть. Адже слова – сказані чи написані – є «цеглинками» життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Афонін О.В. Українська книга в контексті світового книговидання / О.В. Афонін, М.І. Сенченко. – К. : Книжкова палата України, 2009. – 277 с.
2. Зелінська Н. Наукове книговидавництво в Україні: історія та сучасний стан / Н. Зелінська. – Львів : Світ, 2002. – 282 с.
3. Савченко О. Я. Розуміння молодшими школярами літературних текстів: сутність процесу і засоби формування // Початкова школа. 2017. № 8. С. 48–57
4. Яценко Т. О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка : зб. наук. пр.: Педагогічні науки. Вип. 3(326), травень, 2019. С. 194–202.

(Не) читаємо сьогодні?

У статті розглянуто причини реорганізації читацьких звичок у сучасному світі, зокрема в Україні. Вказано шляхи розвитку читацької компетентності, промоції читання, особливості використання засобів активізації читацького сприйняття учнів. Запропоновано приклади різних видів діяльності для системної підтримки й мотивації учнів у становленні їх як компетентних читачів.

Ключові слова: читацькі звички, читання, інформаційна ера, стратегія, війна, формування, медіаресурси;

reading habits , reading ,digital age, strategy, development, war, formation, media resources.

Без пристрасті до книжки
людині недоступні культура сучасного світу ,
інтелектуальне і емоційне вдосконалення
В.Сухомлинський

В умовах розвитку інформаційних технологій помітним є не лише зміна читацьких звичок школярів , а й згасання інтересу учнів до художнього слова.

Об'єкт дослідження – причини реорганізації читацьких звичок сьогодні.

Предмет дослідження – читацькі звички, уміння і навички школярів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати шляхи зміни читацьких звичок, прослідкувати проблему формувань читацьких компетентностей у школярів.

В умовах інформаційної глобалізації, а особливо в умовах війни в Україні, змінюються і читацькі звички.

Після 24 лютого в українців змінилась звичка читати. Особливо художню літературу, адже новинна стрічка замінила будь-які вигадані світи. Ми українці почали використовувати новини як метод ескапізму: безперервно скролити стрічку, читати всі можливі Telegram-канали і новинні сайти, щоб не пропустити жодну деталь. Нескінченне бродіння по інформаційних каналах відбувається через страх втрати контролю над ситуацією. Здається, ніби ще одну новину подивлюся і буду знати всю інформацію. Книги знайшли місце в тривожних валізах багатьох читачів, проте не всім вдалося забрати з собою улюблені паперові примірники. Тому українські видавництва та інтернет-книгарні відкрили безкоштовний доступ до великої кількості книг в перший же тиждень. Проте попит на книги зменшився, і книжковий ринок України зазнав змін. З'явилося багато поезії. Зазвичай поети швидко реагують на виклики доби і публікують в короткій формі все, що відбувається. Поезія є швидкою реакцією на події, тому зараз її читають і пишуть. «Поезія стала тією формою, яка найшвидше народилась у багатьох письменників і творчих особистостей під час перших днів і продовжує лунати зараз. В окупації, під обстрілами, в укриттях. Багато кому виходило одразу трансформувати свої почуття у вірші», – зазначає співзасновниця центру літературної освіти «LITOSVITA» Марія Придзьма.

Змінилися і вподобання читачів в літературі. Якщо раніше історичні книги знаходили собі місце лише на полицях експертів та знавців, то зараз історією зацікавився кожен пересічний українець. «Відтепер наша історія для людей стала не просто шкільним предметом, а досить потужним інструментом для аналітики сьогоденних подій», – ділиться генеральна директорка видавництва «Vivat» Юлія Орлова. За словами Юлії Орлової, попит на книги менший, ніж до 24 лютого, але є. Люди також охоче купують дитячу літературу. Присутній і певний ескапізм, тому читачі цікавляться книгами жанру фентезі. (Ескапізм — це різновид психологічного захисту, коли людина тікає від реальності у вигадані світи. Бажання втекти може виникати після робочого дня, наприклад, почитати книжку чи переглянути фільм, щоб на деякий час зануритися в інший світ. Це здоровий ескапізм.)

Натомість бізнес і мотиваційна література значно впала у продажах. З'являється все більше книжок про війну. В такий спосіб українці намагаються відрефлексувати воєнний досвід. «Очевидно, з'явиться багато воєнної літератури, яка буде показувати досвід військових, волонтерів, очевидців, а саме мемуаристики та щоденники війни. На курсі письменницької майстерності, більшість учасників прийшли саме з бажанням навчитись писати для висвітлення того, що з ними відбулось і відбувається зараз. Це бажання навчитись розказати історію свого життя, своєї країни. Одна дівчинка писала, що вони сиділи з малознайомими людьми в окупованій Бучі кілька тижнів у підвалі, і кожен мав якусь незвичну історію життя. Тепер вона просто потребує зафіксувати все це у тексті», – розповідає Марія Придзьма.

Як же повернутися до читання? Не всі повернулися до попередніх об'ємів читання: комусь досі складно сфокусуватися над більшим текстом, ніж коротка новина. Сприйняття інформації змінилося, і українці звикли читати малими порціями. Тому великі романи поки залишаються поза увагою.

Літературознавиця Богдана Романцова ділиться порадами, як повернутися до читання: «Не намагайся себе силувати. До літератури ми повертаємося поступово. І не треба в жодному разі зараз перетворювати читання на насильство над собою. Навколо й так забагато болю, аби ми ще й в цьому якось собі докоряли. Треба знайти затишне, безпечне місце, влаштувати собі якийсь комфортний куточок. Попікнутися про себе, пожаліти себе, налити хорошого чаю. Всіляко собі догоджати в цей момент. Оці моменти піклування вони дуже важать для читання взагалі, а зараз для читання у часи травми, війни важать особливо сильно».

В українців виробилися нові звички, як-от читання в бомбосховищах чи в ванній кімнаті під час повітряних тривог. Але також важливо відновлювати ритуали з «минулого» життя. Це може бути прослуховування аудіокниг під час прибирання або читання в дорозі на роботу, на природі. «Розгорнути книжку, насолодитися – це як повернення до себе і до якихось попередніх практик, які тепер нам чужі великою мірою. Тому тільки так, тільки поступово, повільно, з любов'ю до себе і до книжок», – додає пані Богдана.

Можна обрати жанр, який подобається, почати з менших оповідей чи віршів. Можливо, послухати щось про письменника чи почитати його інтерв'ю, щоб зрозуміти, чим він живе зараз і увійти в його світ.

«Потрібно чесно поговорити з собою – чому вам не хочеться читати? Чому вам потрібно зараз читати? Доведено, що читання має терапевтичний ефект. Тому, можливо, саме воно стане для вас тим гачком, який зможе потрошку емоційно витягувати з того, що ми зараз переживаємо. У будь-якому випадку з читанням, як з водінням – щоб читати, потрібно просто почати це робити. І дослухатись до своїх відчуттів», – радить пані Марія.

Підтримка української книжки. Як міжнародна спільнота, так і українці більше цікавляться творами українських авторів та відкривають для себе українську літературу. «Те, що маємо зробити ми, як учасники літературного процесу, – втримати інтерес, посилити його і зробити його постійним. Щоб це не був просто тимчасовий спалах української культури, а постійне просування на різних рівнях», – каже Романцова.

«Хочеться, щоб щодня все більше наших громадян розуміли, що нації, які читають завжди перемагають нації, які дивляться телевизор. Саме тому важливо розвиватись, читати, передавати любов до читання дітям. Зараз надважливо підтримувати українське. Тож купити книгу в українського видавця – це також наближення нас до перемоги», – додає Марія Придзьма.[5]

Цифрові технології, нові способи відпочинку та дозвілля не знищили культуру читання, навіть більше, вони подарували нові можливості для комунікації та взаємодії між людьми. І як виявилось, ця взаємодія може приносити не лише задоволення, але й кошти.

Одним із трендів сучасності є те, що соціальні мережі та залучення до них великої кількості людей формують нові спільноти, які не обмежені географією. Люди легко створюють групи, об'єднані спільним інтересом, де діляться найрізноманітнішим досвідом, у томі числі й досвідом прочитання. З цього процесу формуються лідери думок, ті кого

любить читати велика кількість людей. Таким чином, з'являються нові гравці на книжковому ринку, які можуть вплинути на читацькі смаки своєї аудиторії. Одним з важливих трендів сучасності, на думку Каріни Ельм, менеджерки відносин із клієнтами та громадськістю в NetGalley Germany, глобальної платформи цифрової дистрибуції, є поява книжкових блогерів поруч з професійними літературними критиками. Блогери читають і діляться думками, мають свою аудиторію, можуть заохотити до читання інших чи підняти важливі дискусійні питання на основі прочитаного. Активні читачі оцінюють книжки, пишуть власні відгуки і тим самим формують рейтинги.

У світі цю силу онлайн-спільнот активно використовують видавці. Вони роблять це таким чином, що у виграші залишаються всі.

Передусім йдеться про міжнародну англомовну книжкову спільноту Goodreads, котра нараховує 65 млн читачів, а також Lovelybooks – подібна платформа, але створена для німецького ринку.

На таких платформах можна стежити за книжковими новинками, читати відгуки різних користувачів сайту, бачити рейтинг найрізноманітніших видань. Фактично на цих онлайн-платформах люди роблять все те, що і в офлайн: спілкуються, взаємодіють, впливають один на одного. Приводом до всіх обговорень є книжка, її сюжет, автор, обкладинка, дизайн тощо. [6]

Загальновідомо, що у дітей, які багато читають, краще розвинені мовлення, інтелект, логічне, творче мислення, вони володіють здатністю розв'язувати нестандартні задачі, краще розуміють інших. Отже, дитяче читання можна по праву назвати інтелектуальним ресурсом країни, важливим потенціалом ерудованої нації. В умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, екранної культури, соціальних мереж, індустрії розваг, співіснування багатьох медіаресурсів, звичайно, відбуваються істотні зміни у читацькій діяльності дорослих і дітей. У зв'язку зі збільшенням електронних засобів змінюються також і джерела одержання медіатекстової інформації, пізнавальної інформації загалом. Зростає кількість користувачів з кількома точками доступу до Інтернету (стаціонарний комп'ютер, ноутбук, планшетний комп'ютер, телефон). Це дає змогу людям безперервно знаходитися в інформаційному полі, отримуючи різноманітну медійну інформацію, сприймаючи культуру через призму екранного простору. Діти миттєво схоплюють і усвідомлюють зміст невербальної інформації на моніторі, уміють швидко переключатись, сприймаючи розрізнені смислові фрагменти, виявляють високу швидкість оброблення інформації, та водночас вони мають труднощі в читанні, розумінні тексту, позатекстової інформації на паперових носіях, яке вимагає уваги і зосередження.

Мій педагогічний досвід передбачає поєднання сучасних педагогічних технологій та методик, спрямованих на розвиток читацьких інтересів. Це дозволяє творчо інтерпретувати різні підходи до організації освітнього процесу, а не заглиблюватися в суть тільки однієї технології. У своїй практиці застосовую технологію інтегрованого навчання, технологію ситуативного моделювання, інформаційно-комунікаційні технології, технологію формування критичного мислення, мобільне навчання (BYOD), ігрові технології, технологію навчання в співпраці, проєктно-діяльнісну технологію, технологію проблемного навчання, технологію створення ситуації успіху.

Необхідною для сучасності стала технологія Bringyourowndevise (BYOD) в дослівному перекладі – принеси свій домашній пристрій. За допомогою комп'ютерних засобів:

- мотивую учнів, використовуючи презентації ;
- проводжу формувальне оцінювання, створюючи тести (LearningApps, Kahoot,);

Сторітелінг – це той метод, що дозволяє мені продуктивно навчати. Це популярний прийом розвитку уяви та творчого мислення. За допомогою нього будь-який сухий зміст навчальної теорії можна подати у казковому форматі. Для того, щоб створити історію, яка захоплюватиме учнів, перш за все, необхідно придумати цікавий сюжет, вигадати героя(їв), додати цікаві події, які підведуть до потрібних висновків. Розповідати захоплюючі історії

може вчитель (наприклад, на початку вивчення теми – для того, аби вмотивувати учнів чи допомогти запам'ятати складну інформацію). Учні його пасивно слухають, а тому такий сторітелінг називають пасивним. Активний сторітелінг – це самостійне розповідання історій учнями, яке вчитель може практикувати або впродовж вивчення теми або наприкінці її, аби закріпити набуті знання.

Не менш цікавою є гра «Творче співавторство». Учні одночасно вигадують стільки ж оповідань, казок, скільки у колі учасників. За сигналом учителя кожен учень записує на своєму аркуші речення і передає сусідові, що сидить за годинниковою стрілкою. З кожною наступною фразою складність завдання зростає, адже збільшується обсяг тексту, який спершу треба перечитати, а потім вже продовжити. Щоразу, за командою вчителя аркуші передаються, доки кожен з них колом не повернеться до учня, який написав перше речення. За одне-два речення до кінця я попереджаю, щоб учасники могли логічно завершити твори. Після цього учні читають вголос усі тексти, що написані спільними зусиллями, та разом обирають найбільш оригінальні сюжети.

Карти Проппа – це ефективний інструмент для розвитку зв'язного мовлення і творчого мислення, який активно впроваджую у свою діяльність. Це своєрідний конструктор казки, що складається з окремих 28 сюжетних карток, на яких схематично позначені події та епізоди пригод. З їхньою допомогою навчаю здобувачів освіти аналізувати зміст будь-якого оповідання, переказувати сюжет і вигадувати власні історії.

Формувати читацьку компетентність, розвивати творчі здібності дітей допомагає стратегія «РАФТ». Це цікавий і оригінальний спосіб розповісти (або написати) про прочитане, який частково схожий з інсценуванням.

Технологія РАФТ одночасно дозволяє пограти в гру «Розкажи прочитану історію від особи якогось героя» і заглибитися в літературознавчу специфіку, уточнюючи особливості літературних жанрів і пробувати свої сили в них. Головна ідея стратегії «РАФТ» полягає в тому, що учень обирає собі роль, тобто пише текст не від свого імені. Для невпевнених у собі дітей це є своєрідним спасінням, бо зникає страх самостійного висловлювання.

Для сучасного покоління школярів візуалізація та медіа – основа заняття, є обов'язковими вимогами, а не лише модними цікавинками. Використання Інтернету – це потреба суспільства, у якому ми живемо. Візуалізація широко використовується для подачі навчального матеріалу. В освітній сфері великої популярності набувають Інтернет-меми, які можна створити власноруч. Для створення мемів користуюся спеціальними онлайн-інструментами. Пропоную випробувати безкоштовні програми для створення мемів, а саме Risovach, Memegenerator, Memearsenal. Можна запропонувати й дітям створювати тематичні меми. Такий формат є цікавим доповненням освітнього процесу. Він сприяє креативному переосмисленню будь-якої інформації, навчає школярів лаконічно робити акценти на ключових моментах. Перед створенням нагадую три складові мемів: інформаційність, емоційність, парадокс. Учні створюють власні метафори, використовують фразеологізми.

Найчастіше у своїй роботі практикую скрайбінг-фасилітацію – супроводження розповіді схематичними малюнками, графіками, діаграмами у реальному часі. Він сприяє якнайкращому запам'ятовуванню навчального матеріалу. Адже залучення скрайбінгу дозволяє яскраво та творчо візуалізувати будь-яку інформацію. А завдання учням по створенню власних малюнків цим методом сприяє розвитку креативності та системного мислення.

Улюбленим видом діяльності учнів є кроссенс – модна вправа на сучасному занятті, яка допомагає розвивати комунікативні і регулятивні вміння, навички роботи з інформацією, підвищувати допитливість і мотивацію до вивчення предмету. Якщо коротко: кроссенс – це система (перетин) зображень з певної теми, яка вибудовується на 9-ти квадратах. Картинки пов'язані між собою за змістом. Використовую кроссенс на різних етапах уроку, під час індивідуальної роботи, як творче домашнє завдання.

Основне значення кроссенсу – це певна загадка, ребус, головоломка, то він цікавою формою перевірки знань із теми. Застосування кроссенсу на уроці різноманітне. Під час

розгадування кроссенсу розвиваються комунікативні і регулятивні вміння; навички роботи з інформацією; підвищується допитливість і мотивація до вивчення предмету.

Кроссенс є прекрасним засобом розвитку логічного й творчого мислення учнів.

Продуктивним є прийом «хмари слів». За допомогою цього методу візуалізують термінологію з певної теми в більш наочний спосіб. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації.

Можливості використання хмари слів на занятті:

- у «хмару» можна "зашифрувати" тему уроку, яку учні повинні визначити;
- «хмара» може слугувати в якості опорного конспекту для подачі нового матеріалу чи його узагальнення;
- скласти речення або розповідь, використовуючи якомога більше слів з «хмари»;
- показати «хмару», складену зі слів, що відповідають темі уроку, і попросити пояснити їх зміст;
- перетворити нудний текст в цікаву головоломку;
- зробити "хмарку" підказок до оглядової теми;
- повторити основні поняття теми, що вивчається;
- проведення простого опитування;
- проведення «мозкового штурму»;
- створення хмаринки підказок для виконання певного завдання чи перевірки результатів

Для створення «хмар слів» використовують такі сервіси: WordItOut, WordCloud, TaguWordClouds.

Заняття «просто неба» – так називається пленерне заняття, проведення якого передбачається поза межами класу із залученням багатства довкілля в усіх її проявах. У моїй практиці – це заняття з позакласного читання на свіжому повітрі.

Використання вищезгаданих технологій, методів і форм навчання роблять учнів активнішими, невимушеними у спілкуванні. Вони не бояться висловлювати власну думку, ділитися міркуваннями. Отже, залучивши дитину до читання, формуємо читацькі звички, читацьку компетентність, збагачуємо внутрішній світ та естетичні смаки. А реорганізація читацьких звичок – це не вирок, а виклик сьогодення, з яким українці успішно справляються.

Список використаних джерел та літератури

1. Виноградова Н. В. З чого починається любов до книги / Н. В. Виноградова // Шкільна бібліотека. - 2011. - №11. - С.65-67.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.34с.
3. Савіна З. Сучасний читач та тенденції читання в Україні / З. Савіна // Бібл.планета. - 2001. - № 1. - С. 9-10.
4. Читацька компетенція як різновид загальної компетенції учнів // Наука і освіта. - 2005. - № 3-4. - С. 66-68.
5. Як змінилися читацькі звички і як повернутися до читання? https://svidomi.in.ua/page/03_07_2022_070338 (дата звернення:08.10.23)
6. Нові технології – нові можливості <https://chytomo.com/iak-prosuvaty-knyzhky-za-dopomohoiu-chyta/>(дата звернення:08.10.23)

Контрольне оцінювання в старшій профільній школі: особиста самореалізація здобувача освіти на уроках української літератури

Тези присвячено проблемі об'єктивного оцінювання рівня предметних компетентностей здобувачів освіти в умовах сімейної та екстернатної форм навчання на уроках української літератури як невід'ємної складової самореалізації як здобувача освіти, так і вчителя в інноваційному освітньому просторі.

Ключові слова: контрольне оцінювання, здобувач освіти, учитель, асинхронне навчання.

Theses are devoted to the problem of objective assessment of the level of subject competences of students of education in the conditions of family and external forms of education in Ukrainian literature classes as an integral component of self-realization of both the student of education and the teacher in an innovative educational space.

Key words: control assessment, student, teacher, asynchronous learning.

«Однією із важливих місій освіти є формування у молодого покоління відповідального ставлення до державної мови, звичаїв і традицій народу, адже вони є важливим засобом комунікації, показником культури особистості» [1, с. 8] та необхідною умовою її самореалізації.

«Самореалізація – процес найповнішого розкриття особистістю своїх здібностей і творчих можливостей, індивідуального саморозвитку і самоздійснення, оприявлення внутрішнього потенціалу свого «Я» [3].

У процесі навчання і учитель, і здобувач освіти виступають не як об'єкти, а як суб'єкти освітнього простору, у якому вони «проявляють не лише свої здібності, можливості, креативність, а й ефективність результатів їх реалізації» [4], тобто самореалізації. Перевіряємо ми ці результати за допомогою контрольного оцінювання. Адже саме воно дає здобувачу освіти відповідь на головне запитання на конкретному етапі цієї самореалізації: «Що я вже знаю?» або «Чого я вже досяг? Що далі?». Тож оцінювання має бути максимально об'єктивним, що достатньо важко здійснити в умовах онлайн-контролю. Тестове завдання або ж відкрита форма контрольного оцінювання не виправдовують себе. І на це є дві причини. По-перше, здобувач освіти може порушити правила дотримання академічної доброчесності і, скориставшись допомогою, надіслати виконане завдання. В результаті виходить, що свої зусилля учень спрямував не на розкриття власного потенціалу. І в такому випадку перед нами постає не активний суб'єкт освітнього простору, а об'єкт. Звісно, що учитель оцінив не його рівень знань, а його знайомих, друзів, репетиторів, батьків. По-друге, учитель, розмістивши у Google Class завдання для контрольного оцінювання на певний термін і поставивши учня таким чином у стресову ситуацію, також не може з упевненістю стверджувати, що бал в е-журналі буде об'єктивно відображати рівень знань здобувача освіти.

Такі проблеми виникають через необхідність проведення навчання асинхронно й синхронно. Ті діти, які сьогодні змушено перебувають за межами України і зобов'язані відвідувати тамтешні заклади освіти, але не хочуть залишати навчання в українській школі, об'єктивно не можуть написати контрольну роботу разом зі своїми однокласниками, які навчаються синхронно. Тож постає дилема: дати одним більше часу для виконання, але чи буде це справедливо стосовно інших, хто повинен виконати те ж саме завдання за 30 чи 45 хвилин. Тому, обираючи традиційний формат тестів або відкритих завдань, ми мотивуємо учнів не до розкриття своїх здібностей, а до порушення норм академічної доброчесності – і тому про самореалізацію взагалі не йдеться.

Як наслідок, ми не можемо говорити і про самореалізацію вчителя, адже, хочемо ми того чи ні, наше відчуття самореалізованості як професіонала залежить від досягнень наших учнів. І ці результати повинні бути максимально об'єктивними.

Отже, учителю, зокрема учителям-словесникам, треба замислитися про інший підхід до складання завдань для проведення контролю знань здобувачів освіти-екстернатів та сімейників. І тут у пригоді стає все те, чим оперує інноваційний освітній простір, зокрема ІТ-технології, використовуючи які, учитель має можливість реалізувати і свій творчий потенціал.

Нижче пропоную один з багатьох варіантів мого бачення завдань для тематичного/семестрового контролю знань з української літератури. Мета такої роботи не тільки перевірити рівень засвоєння теорії, а й дати можливість здобувачу освіти проявити свої здібності.

Тема контрольного оцінювання для учнів 10 класу профіль «математика»: Реалістична українська проза. Завдання: Проаналізувати вчинки героїв соціально-побутової повісті-хроніки «Кайдашева сім'я» та соціально-психологічного роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» з використанням джерел з психології: підручників, статей. Кінцевий продукт: презентація.

Тема контрольного оцінювання для учнів 10 класу профіль «історико-біологічний»: Модерна українська проза. Завдання: порівняти становище проблеми еміграції у літературі XIX-XX ст.: на прикладі творів В. Стефаника «Камінний хрест» та В. Винниченка «Момент». Кінцевий продукт: буклет.

Тема контрольного оцінювання для учнів 11 класу профіль «англійська мова»: Поезія «Розстріляного відродження» Завдання: створіть візуально-поетичний колаж з вивчених вами творів представників «Розстріляного відродження», для чого оберіть тему роботи, тобто те, що єднає поезії, обрані вами для створення колажу, або побудуйте колаж на антитезі. У роботі повинні бути згадані всі вивчені твори. Колаж доповнюєте аудіозаписом з власними коментарями і за бажанням – музичним фоном. Кінцевий продукт: відео з коментарями.

Безумовно, такий підхід варто застосовувати поряд з традиційним, обговоривши теми на консультаціях перед написанням контрольних робіт. Тоді учень не буде розгублений, отримавши на контрольній завдання назвати героя, який асоціюється з тією чи іншою мелодією, картиною, і пояснити – чому. У такий спосіб ми допомагаємо здобувачам освіти розкрити й реалізувати себе іноді в абсолютно неочікуваній для них самих формі. Наприклад: створити відеотекст тільки з метафор, утворених символістами, написати відеоесе. І тоді фізики пишуть літопис Голлівуду на березі Чорного моря, хіміки ілюструють повість «Impromptu phantasie», математики монтують відео про роль народної пісні в сучасній Україні [2].

Усе це відбувається тоді, коли позбавляємося певних рамок для того, щоб здобувач освіти, сам того не помічаючи, ставав не об'єктом, а суб'єктом навчання, вільно обираючи джерела для здобуття нових знань і вмінь, виходячи на новий щабель особистісної самореалізації. А разом з ним – і учитель, без творчої самореалізації якого все це не було б можливим. Тоді і буде вирішено одне з питань, що постали перед сучасною українською освітою, – об'єктивне оцінювання предметних компетентностей.

Список використаних джерел та літератури

1. Барановська Н. М. Спадщина світового освітнього простору та його вплив на взаємодію освіти й культури. Історико-культурні студії. 2018. Вип. 5. № 1. С. 7–14.
2. Бурлака О. О. Особиста сторінка на YouTube. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCcuNr3g8CUKfWlx35Ct7KvQ> (дата звернення: 30.09.2023).
3. Велика українська енциклопедія. Самореалізація. URL: [https:// vue.gov.ua/](https://vue.gov.ua/) (дата звернення: 30.09.2023).
4. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. Український педагогічний журнал. 2016. № 1. С. 41–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_1_7 (дата звернення: 30.09.2023).

Кищук Світлана,
вчитель зарубіжної літератури
Великокозулинецької ЗОШ I-III ступенів
Заслуженської сільської ради,
старший вчитель

Погляд вчителя на формування читацької компетентності та грамотності в умовах інформаційного суспільства

Читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе.

В. Сухомлинський

У наш час багато говорять про кризу читання. Сьогодні, можна сказати, дитина «оцифрована». Адаже багато учнів «зрослися» з гаджетом. Це вже проблема, а далі вона буде тільки посилюватись, виростає покоління з інтернет-залежністю, з інтеграцією в смартфон. З'являється покоління не мотивоване до читання. Не секрет, що і молодь стала менше читати. В епоху малих жанрів вона надає переваги коротким, фрагментарним повідомленням.

Сучасні діти прогресивні, більш мобільні, збагачені великим об'ємом інформації, яку вони отримують з різних джерел. Інтернет для них стає основною перевагою над звичайною книгою. Як наслідок, в учнів зникає любов до художнього слова, знижується техніка читання, втрачається здатність будувати і грамотно висловлювати власні судження.

Як сформувати компетентного читача, що живе в динамічному інформаційному світі?

Як сформувати читача, що живе в полоні віртуального середовища, якому притаманна «кліповість», «клаптиковість» і «фрагментарність»?

Як сформувати читача, що живе в світі коротких повідомлень та швидкоплинних новин?

За інформацією Міністерства культури та інформаційної політики, на сьогодні читання для задоволення та розвитку як життєва практика почало поступатись споживанню «швидкої» інформації із соціальних мереж, доступному відеоконтенту і телебаченню. Ситуація в Україні є особливо гострою: надто замала кількість виданих книжок на душу населення, а показники кількості населення, що читає, стрімко падають. Тож розроблення Стратегії зумовлене потребою кардинально змінити підходи до промоції читання. Читання має стати усвідомлено обраним дозвіллям, освітньою практикою та способом саморозвитку українців. Все це задля всебічного й гармонійного розвитку особистості, зокрема, критичного мислення. [Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» <https://naurok.com.ua/strategiya-rozvitku-chitannya-na-period-do-2032-roku-chitannya-yak-zhitteva-strategiya-349608.html>]

Виклики, що стали перед учителями, стосуються саме формування читацьких навиків, і їх потрібно долати щоденно, на кожному уроці і в позакласній роботі. Особливої актуальності набуває проблема формування у підростаючого покоління культури читання, розвитку усталеної потреби у систематичному читанні як особистісної риси компетентного учня-читача.

Сучасний світ мінливий, сповнений неочікуваних моментів та часто двозначний. Для того, аби добре почуватись у таких умовах, діти мають швидко адаптуватись, критично мислити та бути гнучкими. Навички читання не втрачають актуальності, адже досі більшість інформації в інтернеті або текстова, або супроводжувана текстом. Розвитку всіх цих навичок сприяє підвищення читацької грамотності, що є одним із напрямів тестування в міжнародному оцінюванні PISA.

Компетентності формуються впродовж життя. Проте саме школа повинна бути тим фундаментом, на якому «збудується» конкурентноспроможна особистість. Важливо є не те, що людина знає, а наскільки ефективно вона може свої знання застосовувати на практиці, тобто в повсякденні. Саме такій життєвій позиції сприяє завчасно сформована універсальна

читацька компетентність, яка найуспішніше формується на уроках літератури і літературного читання.

Читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які дають змогу учневі свідомо здійснювати пошук книжок, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного [Вашуленко О. В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Дайджест 1/ Вашуленко О.В.. К.: Освіта 2011. – с. 94]

Рамковий документ PISA-2018 із читання визначає читацьку грамотність як розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу, готовності до активної участі в житті суспільства [PISA: Читацька грамотність / уклад. Т.С. Вакуленко, С.В. Ломакович, В.М. Терещенко. – К. : УЦОЯО, 2017., с. 5].

Опанування учнями читацької грамотності передбачає набуття ними умінь у роботі з текстом, що включає:

- *вільність читання – невимушеність й ефективність читання текстів для розуміння;*
- *знаходження інформації (отримання доступу до інформації та її виокремлення, пошук і відбір текстів);*
- *розуміння тексту (безпосереднє розуміння, інтегрування смислів і породження різних типів умовиводів, виявлення і подолання суперечностей);*
- *оцінювання та осмислення (оцінювання якості та достовірності текстів, осмислення змісту та форми текстів).* [PISA: читацька грамотність / уклад. Вакуленко Т.С., Ломакович С.В., Терещенко В.М.. – К. : УЦОЯО, 2017., с.7]

На сучасних уроках учні повинні отримати навички критичного мислення:

- уважно читати та слухати текст;
- навчитися ставити проблемні питання;
- уміти аргументувати свої думки;
- правильно будувати гіпотези;
- сприймати розумну критику;
- вислуховувати думки інших;
- побачити спільне і відмінне;
- приводити доречні доведення;
- виказувати обдумані, перевірені судження.

Я вважаю, що сформувати будь-яку компетентність дуже важко, якщо дитина погано читає. В учня, який не вміє читати, або читає дуже повільно, будуть виникати труднощі при виконанні домашніх завдань. Йому буде нецікаво на уроках, він не відвідуватиме бібліотеку, тому що читати книжки при низькій техніці читання – це не стільки задоволення, скільки мука.

Навчання читанню завжди було однією із основних проблем початкового навчання. Якщо у початковій школі не сформувались міцні уміння і навички швидкого і свідомого читання, то надалі буде важко їх виробити. В.О. Сухомлинський вважав, і я з ним повністю згодна, що підготовленим до навчання в середніх і старших класах є лише той, хто, читаючи, зосереджує розумові зусилля не на процесі читання, а на змісті матеріалу.

Опанування навичками швидкого і свідомого читання – це найважливіший інструмент в оволодінні знаннями не тільки в школі, а й у процесі самоосвіти, це умова для формування інтересу і бажання до знань, це передумова багатого духовного життя школяра і засіб розвитку його мислення.

Саме читання є джерелом знань, емоційного, духовного та розумового розвитку людини. Тому пропаганда читання, виховання читацької культури, формування вміння користуватися бібліотекою, книжкою, розвиток пізнавальних інтересів, формування в учня читацької компетентності – пріоритетні напрямки спільної діяльності педагогів, бібліотекарів, батьків.

Велика роль в правильному керуванні читанням належить родині, тому батьки повинні це розуміти, працювати над цим, керуючись такими порадами:

- купуючи дитині книгу, продивіться її самі;
- починати самостійне читання треба з книжок з великими малюнками, тому що сторінка, насичена тільки шрифтом, лякає дитину;
- література для читання повинна бути різноманітною;
- треба організувати сімейне читання книжок, показувати дитині приклад;
- після читання потрібно викликати довіру у дитини, щоб вона захотіла поділитися своїми враженнями, ні в якому разі не нав'язувати їй свої думки про прочитане.

Державний стандарт базової середньої освіти визначає серед найважливіших такі навички як уміння розуміти прочитане, відтворювати інформацію, орієнтуватися в особливостях текстів тощо. [Державний стандарт базової середньої освіти, 2020].

Сьогодні читання не розглядається лише як процес сприйняття та розуміння інформації, а передбачає володіння учнями різними стратегіями читання, що дозволяють здійснювати пошук необхідної інформації, осмислення змісту та форми прочитаного, інтегрування її з власним досвідом, а також працювати з різними формами й типами текстів у друкованому та електронному вигляді. [Капустін І.В., Актуальні проблеми щодо формування читацької грамотності учнів у сучасному вимірі]

Колесник Інна,
заступник директора з НВР,
вчитель української мови та літератури
Чепелівської гімназії імені П.Шемчука
Красилівської міської ради

Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література?

Ця наукова стаття досліджує вплив глобалізаційних процесів на роль читання і літератури в сучасному світі. Глобалізація, надаючи доступ до безмежної кількості інформації та культурних впливів, розширює наші можливості, але також створює виклики, такі як інформаційний шум та перевантаження. Незважаючи на це, читання і література залишаються ключовими складовими культурного і інтелектуального розвитку, сприяючи збереженню культурної різноманітності, розвитку мовних навичок, критичного мислення та співчуття. У статті обговорюються як позитивні, так і негативні аспекти цього впливу, і робиться висновок про незаперечну актуальність читання і літератури в епоху глобалізації.

This article explores the impact of globalization processes on the role of reading and literature in the modern world. Globalization, by providing access to an unlimited amount of information and cultural influences, expands our possibilities but also creates challenges, such as information noise and overload. Nevertheless, reading and literature remain key components of cultural and intellectual development, contributing to the preservation of cultural diversity, the development of language skills, critical thinking, and empathy. The article discusses both the positive and negative aspects of this influence and concludes the undeniable relevance of reading and literature in the era of globalization.

Ключові слова: глобалізація, читання, критичне мислення, співчуття, цифровий аналіфаетизм, глобальна комунікація, знання, інформаційна перевантаженість.

Глобалізація – це явище, яке надзвичайно впливає на наше сучасне суспільство. Цей процес, що охоплює всі сфери життя, від економіки до культури, вже давно перетворив наш світ в єдину глобальну спільноту. Люди з різних країн мають можливість спілкуватися, співпрацювати і обмінюватися ідеями більш швидко і легше, ніж коли-небудь раніше. Але чи стаємо ми менш людськими, менш чутливими до інших людей і світу навколо нас у цьому процесі?

Саме це питання стає актуальним, особливо в контексті загального збільшення швидкості життя та зростання кількості інформації, яку ми щодня споживаємо. У такому світі, де технології та інтернет здавалося б замінюють все, виникає питання: чи залишається час і місце для читання і літератури? Чи можуть ці традиційні засоби комунікації взагалі щось додати до нашого життя в епоху глобалізації?

Глобалізаційні процеси, що охоплюють світ сьогодні, несуть із собою безперервні зміни в нашому способі життя і взаємодії з оточуючим нас світом. З одного боку, це надає нам доступ до різноманітної інформації, культур і поглядів з усього світу. З іншого боку, це створює певні виклики і загрози для нашої ідентичності, мови і культури.

У цьому контексті дуже важливо розглянути роль читання і літератури. Хоча інтернет і технології можуть забезпечити швидкий доступ до інформації, вони часто пропонують фрагментарні, поверхневі знання, які важко вдосконалити і зрозуміти глибше. Література, навпаки, дарує нам можливість спуститися на глибини людського досвіду, зрозуміти і співчувати з іншими, розвивати критичне мислення та емоційну інтелігенцію.

Ця наукова стаття присвячена дослідженню впливу глобалізаційних процесів на наші читацькі звички і роль читання і літератури в сучасному світі. Ми вивчимо як позитивні, так і негативні аспекти цього впливу, а також обговоримо, чому читання і література залишаються важливими в епоху глобалізації.

Глобалізація відкриває перед нами безмежний потік інформації, культурних впливів і знань. Ми маємо можливість бачити і вивчати різноманітність світу безпосередньо, завдяки глобальним медіа, інтернету та соціальним мережам. Завдяки цим засобам ми можемо дізнатися про нові культури, мови, традиції і перспективи. Глобальна комунікація стала реальністю, і це важливий крок вперед у пізнанні світу.

Однак ця безпрецедентна доступність інформації також призводить до викликів. Інформаційний шум, перевантаження інформацією, фейкові новини і маніпуляція даними стають реальністю в глобальному масштабі. Люди відчувають нестачу часу і уваги для глибокого осмислення інформації. У такому світі, де новини можна отримувати в реальному часі через смартфон, чи є ще місце для читання та літератури? Маємо дослідити це питання більш докладно.

Читання і література є важливими аспектами культурної та інтелектуальної спадщини суспільства. Вони відіграють ключову роль у розвитку мови, комунікаційних навичок, критичного мислення та здатності до сприйняття інших точок зору. У той же час, читання і література можуть надавати нам глибше розуміння людської природи, культур і соціальних проблем.

В епоху глобалізації ці аспекти стануть ще більш важливими. Ось кілька причин, чому читання і література залишаються актуальними:

– **Збереження культурної різноманітності:** Глобалізація може призводити до гомогенізації культур і загрожувати різноманітності мов та традицій. Література може слугувати засобом збереження культурної спадщини, вивчення інших культур та розвитку толерантності.

– **Розвиток мовних навичок:** Читання літератури сприяє розвитку мови та мовних навичок. Воно покращує словниковий запас, граматику і вміння виражати думки, що є ключовими навичками у глобальному спілкуванні.

– **Розвиток критичного мислення:** Читання літератури сприяє розвитку критичного мислення і здатності аналізувати складні ситуації та проблеми. Це особливо важливо в світі, де інформація може бути прихованою або спотвореною.

– **Сприяння емпатії:** Література дозволяє нам відчути себе в шкірі інших людей, розуміти їхні почуття, думки і переживання. Це сприяє розвитку емпатії та розумінню різних культурних контекстів.

– **Сприяння творчому мисленню:** Читання літератури надає нам можливість розширювати свою уяву, надихатися та створювати нові ідеї. Це особливо важливо в епоху швидкого технологічного розвитку і інновацій.

Незважаючи на всі переваги читання і літератури, глобалізація також має свої негативні аспекти, які можуть впливати на сприйняття інформації та читацькі звички:

– **Інформаційний шум і перевантаження:** В світі, де інформація летить зі швидкістю світла, важко знайти час для спокійного читання. Постійні засоби сповіщення і потік новин можуть розірвати концентрацію і увагу.

– **Цифровий аналфбетизм:** Глобалізація супроводжується диджиталізацією, що може призводити до зменшення інтересу до традиційних форм читання і літератури. Молодше покоління може віддалятися від книг і віддавати перевагу електронним медіа.

– **Фрагментація інформації:** Глобальна мережа має властивість розбивати інформацію на фрагменти. Це може зробити читання менш системним та глибоким, оскільки люди зазвичай споживають короткі статті та новини, а не повні книги.

– **Мінливість знань:** В умовах глобалізації знання стають застарілими швидше, ніж коли-небудь раніше. Це може збільшити вимоги до постійного навчання та оновлення знань, обмежуючи час для читання.

Сучасна література, як і суспільство в цілому, відчуває вплив глобалізації. Автори та видавці мають можливість долучитися до глобального діалогу, поділитися своїми творами зі світом та отримати відгуки з різних країн. Глобалізація робить літературу більш доступною для читачів у різних куточках світу.

З іншого боку, це також може призводити до загальнодоступних літературних стандартів і культурних впливів, які можуть затмити різноманіття голосів та перспектив. Наприклад, більшість світових бестселерів впливає на певні глобальні стандарти жанру та сюжету, що може призводити до втрати унікальності літературної традиції кожної країни.

Глобалізація в майбутньому може привести до трансформації літератури, що зробить її цікавою та більш привабливою для сучасного читача. Розвиток віртуальної реальності відкриє нові можливості для читачів. Літературні твори стануть більш інтерактивними і включатимуть в себе віртуальні світи, де читачі зможуть взаємодіяти з персонажами та подіями.

Література може трансформуватися в більш інтегрований вид мистецтва, де слово, звук, відео та інші форми виразу об'єднуються для створення багатопланових творів. Це може сприяти більш глибокому сприйняттю текстів.

Штучний інтелект може використовуватися для аналізу читачів та рекомендацій книг на основі їхніх індивідуальних вподобань і стилів читання. Це дозволить створювати більш персоналізовані літературні досвіди.

Майбутня література може бути більш сміливою в експериментах з жанрами та формами. Автори можуть створювати гібридні жанри, поєднуючи, наприклад, наукову фантастику з реалістичною прозою чи документальну літературу з елементами фантазії.

З підвищенням важливості критичного мислення та джереловедення, література може грати роль у навчанні людей розрізняти правдиву інформацію від фейкової. Автори зможуть створювати твори, які розкриватимуть механізми дезінформації.

У майбутньому література може залишатися важливим засобом вираження і розуміння світу, але вона буде трансформуватися, відповідаючи на виклики сучасності і інновації.

Глобалізаційні процеси мають як позитивний, так і негативний вплив на наші читацькі звички і роль читання і літератури в сучасному світі. Глобалізація надає нам можливість знайомитися з різними культурами, розвивати мовні навички та критичне мислення, а також розширювати свій світогляд. Однак цей процес також призводить до інформаційного шуму, перевантаження, цифрового аналфбетизму і фрагментації знань.

Читання і література залишаються важливими в епоху глобалізації, оскільки вони сприяють збереженню культурної різноманітності, розвитку мовних навичок, критичного мислення та емпатії. Вони допомагають нам розуміти себе, інших та світ, де ми живемо. Літературні твори надають нам можливість відчувати глибше зв'язок із світом і людством у цілому.

У цій науковій статті ми дослідили вплив глобалізаційних процесів на роль читання і літератури в сучасному світі. Глобалізація надала нам безпрецедентну доступність до інформації, культур та поглядів з усього світу, що розширило наші горизонти і збагатило наше розуміння сучасного світу. Однак вона також створила виклики, такі як інформаційний шум, перевантаження інформацією, цифровий аналіфетизм і фрагментація знань.

Не зважаючи на ці виклики, читання і література залишаються надзвичайно важливими складовими нашого сучасного життя. Вони сприяють збереженню культурної різноманітності, розвитку мовних навичок, критичного мислення і співчуття. Через літературу ми можемо відкривати для себе різноманітність світу і розуміти інших людей, розширюючи наше світово-громадянське бачення.

У світі, де інформація рухається зі швидкістю світла і технологічний прогрес неспинно розвивається, важливо не забувати про цінність читання і літератури. Вони не тільки надають нам можливість розуміти світ, але й дарують нам можливість розуміти самих себе. Літературні твори надають нам можливість подорожувати в часі і просторі, переживати різні історії і вчати нас важливим життєвим урокам.

Отже, відповідь на питання, чи потрібні сьогодні читання і література, є безсумнівною – так, вони залишаються важливими та незамінними елементами нашого інтелектуального та культурного розвитку в епоху глобалізації. Їхня роль у збереженні культурної спадщини, розвитку мовних та критичних навичок, а також у зміцненні нашого зв'язку зі світом залишається надзвичайно важливою і актуальною.

Список використаних джерел та літератури

1. Ситченко А. Л. До питання модернізації навчання літератури. VII Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 17 травня 2019 р., м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. С. 354–359.
2. Ковбасенко, Ю. Літературна освіта на шляху міжкультурної і міжнаціональної комунікації: міст чи прірва? / Ю. Ковбасенко // Зарубіжна література в школах України. 2009. № 5. С. 14-15.
3. Українці читають книги найменше в Європі // <https://tsn.ua/ukrayina/ukrayinci-chitayut-knigi-naumenshe-u-yevropi.html>
2. Яценко Т. О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка : зб. наук. пр.: Педагогічні науки. Вип. 3(326), травень, 2019. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. С. 194–202.

Король Лілія,
вчителька української мови та літератури
Старокостянтинівського НВК імені Героя України
Сергія Бондарчука

Конспект уроку «Андрій Бачинський «Канікули пригоди Остапа і Даринки»»

Тема: Андрій Бачинський «Канікули пригоди Остапа і Даринки».

Мета: (розвиток компетентностей). *Предметних:* познайомити з основними моментами життя та творчості Андрія Бачинського, опрацювати зміст твору «Канікули Остапа і Даринки», розвивати навички характеризувати образи твору; формування духовного світу особистості, ціннісних орієнтацій; *комунікативних:* розвивати зв'язне мовлення та навички висловлювати власну думку про літературного героя; розвивати уміння висловлювати свої міркування, обґрунтовувати думки, наводячи приклади з тексту;

ключових: вміння установлювати причинно-наслідкові зв'язки; презентувати власні ідеї чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби, виховувати прагнення сповідувати загальнолюдські цінності, розвивати інтерес до літератури, культуру читача. Формувати групи компетентностей: інформаційну, соціальну, загальнокультурну, уміння вчитися впродовж життя.

Тип уроку: урок позакласного читання.

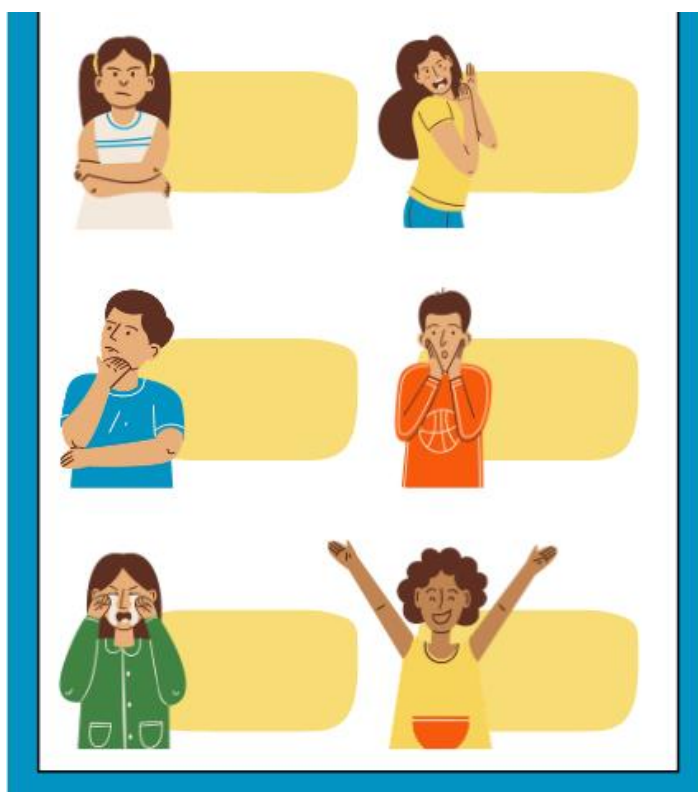
Методи та прийоми: вправа «Знайди зайвий факт», аналіз твору за таксономією Б. Блума Л. Андерсона, вікторина «Так / ні»,

Обладнання: портрети письменника, текст твору, мультимедійна дошка, роздатковий матеріал.

ПЕЕБІГ УРОКУ

I ЕМОЦІЙНЕ НАЛАШТУВАННЯ☺

- ✓ Оберіть картинку, яка відображає Ваш емоційний стан на початку уроку.

Джерело: <https://www.canva.com>

II МОТИВАЦІЙНИЙ ГАЧОК

Джерело: <https://www.canva.com>

III Вивчення нового матеріалу

1. ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО ПИСЬМЕННИКА ЗАВДАННЯ

Цікаві факти про Андрія Бачинського

<http://surl.li/kzvkw>

Змалечку захоплювався читанням і конструюванням. Обидва хобі й визначили подальшу долю Бачинського: моделювання – професійне навчання, а читання дало поштовх до майбутнього написання книжок.

Учився в Національному університеті «Львівська політехніка» на радіотехнічному факультеті.

Серед книг Андрія Бачинського переважають дитячі казки та вірші.

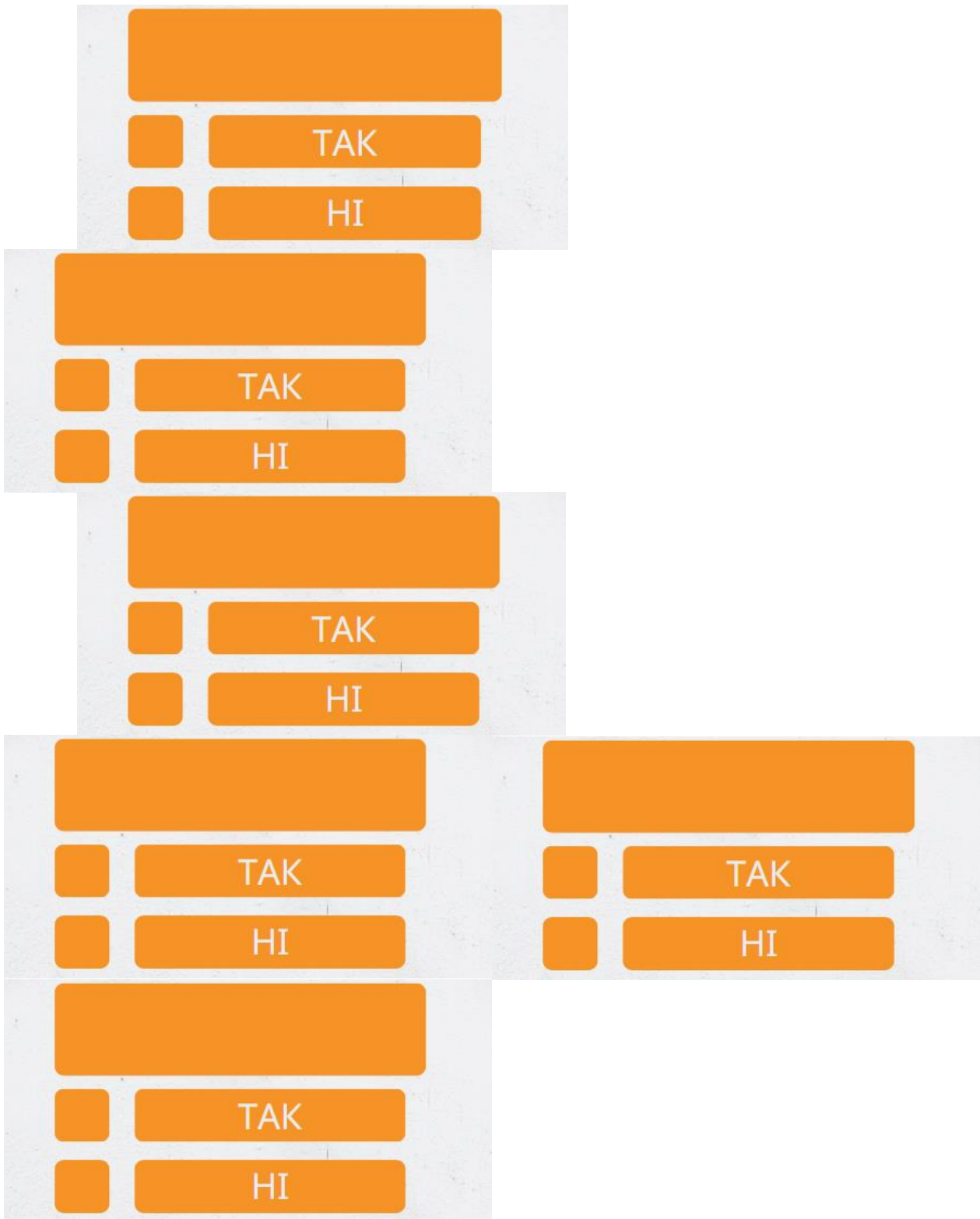
Окрема родзинка деяких його творів – популяризація науки та шкільних дисциплін. У цих творах, наприклад, знання законів фізики чи математичних формул допомагають головним героям вибратися з будь-якої халепи.

У 2022 вихід книжки «Примари Чорної діброви». Книга стала переможцем літературної премії «Книга року ВВС-2022» у номінації «Дитяча книга року ВВС».

ДЕ ЗАЙВИЙ ФАКТ?

2. ПЕРЕВІРКА ЗНАТЬ ЩОДО ЖИТТЄПИСУ МИТЦЯ ЗАВДАННЯ

- ✓ Складіть питання для вікторини «Так / ні» за біографією Андрія Бачинського.

Джерело: <https://www.canva.com>

АНАЛІЗ ТВОРУ (ЗА ТАКСОНОМІЄЮ Б. БЛУМА – Л. АНДЕРСОНА)

Низький рівень «Знання»

ЗАВДАННЯ

- ✓ Що сталося з Остапом і Даринкою в печері Довбуша?
- ✓ Що сталося із сестричкою Оленкою?
- ✓ Як діти розважалися на морі?

- ✓ Що діти знайшли на пляжі?
- ✓ Кого звільнили діти з мушлі?
- ✓ Що запропонували Остап і Даринка сину морського Духа?
- ✓ Як звати сина морського Духа?
- ✓ Що зацікавило Мушлю на світлинах?
- ✓ Як Мушля зміг потрапити в Мармурову печеру?
- ✓ Що сталося з татом Мушлі?
- ✓ Чому діти хотіли відвідати фортецю Фуну?
- ✓ Що вигадали діти, щоб не йти в долину привидів?
- ✓ Чому не вдалося знайти печеру?
- ✓ Як дітям вдалося потрапити в автобус?

Низький рівень «Розуміння»

ЗАВДАННЯ

- ✓ Чому Остап і Даринка постійно сперечаються?
- ✓ Чому Остап і Даринка не можуть одне без одного й усі проблеми неодмінно вирішують разом?
- ✓ Чому діти сумували, коли їхали на море?
- ✓ Чому Оленка не поїхала на море?
- ✓ Чому діти любили їздити в потязі?
- ✓ Чому син морського Духа опинився в мушлі?
- ✓ Чому засмутився син морського Духа?
- ✓ Чому люди почали втікати з печери?
- ✓ Чому Мушля вирушив до гномів?
- ✓ Чому Мушля наказав дітям негайно покинути печеру?

Низький рівень «Використання»

ЗАВДАННЯ

- ✓ Доведіть, що твір повість.
- ✓ Доведіть, що морський Дух був сміливим.
- ✓ Заповніть репліки коміксу за змістом твору.

Джерело: <https://www.canva.com>

✓ Розгляньте зображення. Поясніть, коли появляється кожен предмет чи явище у творі; з якими героями він / воно пов'язане.

Джерело: <https://www.canva.com>

Високий рівень «Аналіз»

ЗАВДАННЯ

- ✓ Чому дітям почала подобатися поїздка?
- ✓ Назвіть риси характеру, які притаманні Остапу та Даринці, підтвердіть цитатами з тексту.

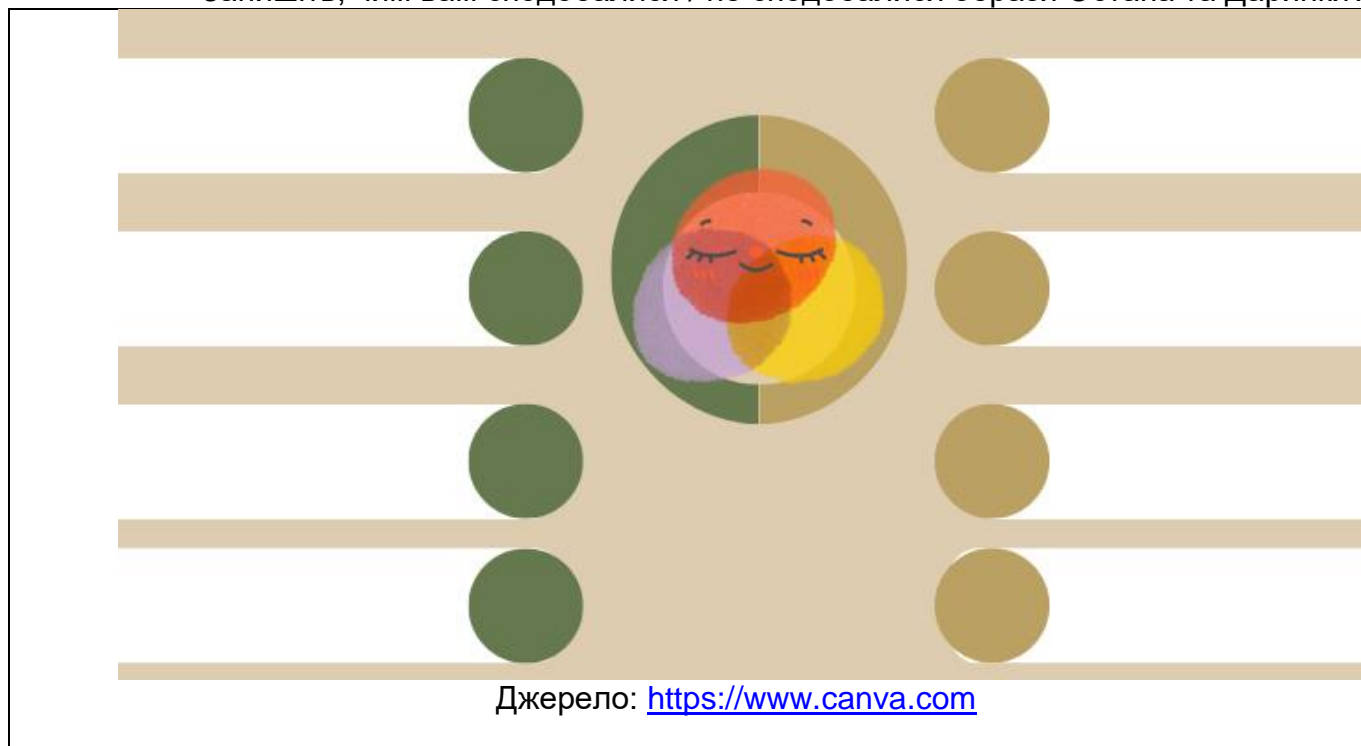

Високий рівень «Оцінка»

ЗАВДАННЯ

- ✓ Чи можна вважати Остапа та Даринку безвідповідальними?
- ✓ Запишіть, чим вам сподобалися / не сподобалися образи Остапа та Даринки?

Високий рівень «Створення»

ЗАВДАННЯ

- ✓ Напишіть нову пригоду Остапа та Даринки.

IV РЕФЛЕКСІЯ

V ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

	<ul style="list-style-type: none"> • Обов'язкове завдання: створіть цитатну характеристику до одного з образів твору. • Творче завдання (за бажанням): створіть за допомогою програми «WordArt» хмари слів-асоціацій образів твору.
--	---

ВІДПОВІДІ

АНДРІЙ БАЧИНСЬКИЙ

Фейк	Факт
Серед книг Андрія Бачинського переважають дитячі казки та вірші.	Серед книг Андрія Бачинського переважають пригодницькі повісті для дітей і підлітків. Джерело: https://www.ukrlib.com.ua

Лаба Людмила,
вчитель зарубіжної літератури
Клинівського ліцею
Сатанівської ОТГ

Роль літератури у формуванні сімейних цінностей

Література завжди відігравала важливу роль у формуванні сімейних цінностей. Вона стала невід'ємною частиною культурного спадку, передаючи через покоління різні аспекти життя, моралі та відносин між членами родини. Сучасний світ, насичений інформацією і технологічними досягненнями, не зменшує значущості літератури в цьому процесі, а навпаки, робить її важливішою ніж коли-небудь.

Ключові слова: сім'я, цінності, література, мораль, family, values, literature, morality.

Сім'я є основною одиницею суспільства і фундаментом, на якому будується стабільність та гармонія суспільного життя. Однак сучасні сім'ї по всьому світу зіткнулися зі складними викликами та проблемами, що вказує на глибоку кризу у сфері сімейних відносин.

Основними факторами, що спричинили кризу сім'ї є:

1. Зміни у соціальних ролях

Однією з головних причин кризи сім'ї є зміни у соціальних ролях чоловіків і жінок. Сучасна жінка все частіше обирає кар'єру та незалежність, що може впливати на роль матері та дружини. Це створює напругу в сімейних відносинах і може призвести до конфліктів.

2. Економічні труднощі

Економічні труднощі та нестабільність можуть стати викликами для сімей. Фінансові проблеми часто призводять до стресу та розпаду сім'ї, особливо коли немає достатньої підтримки та ресурсів для розв'язання цих проблем.

3. Збільшення розлучень

Збільшення кількості розлучень свідчить про нестабільність сімейних відносин. Розлучені батьки часто натрапляють на труднощі у вихованні дітей та збереженні стабільності в житті дітей.

4. Технологічний прогрес

Розширення використання технології та соціальних мереж може відокремити членів сім'ї та призвести до відчуття відсутності спільності та комунікації.

Криза сім'ї має широкий вплив на сучасне суспільство. Нестабільність в сім'ях може вплинути на загальну стабільність суспільства, зробивши його менш відповідним для виховання здорового наступного покоління. Діти, які виростають в розлучених сім'ях або сім'ях зі складними відносинами, можуть стикатися з психологічними та соціальними проблемами, такими як депресія, агресія та злочинність. Криза сім'ї впливає навіть на економіку. Адже розпад сім'ї може призвести до збільшення соціальних витрат для розв'язання проблем, пов'язаних із сім'єю, таких як допомога дітям, які виростають в розлучених сім'ях, та підтримка для одиноких батьків.

Щоб подолати кризу сім'ї, суспільство має зосередитися на наступних аспектах:

1. Покращення фінансової стабільності
2. Зміна стереотипів гендерних ролей
3. Психологічна підтримка родини
4. Підвищення обізнаності про сімейні цінності

У подоланні кризи сім'ї та підвищенні обізнаності про сімейні цінності не останню роль відіграє література. Через вікові епохи та культурні зміни, літературні твори служили носіями моральних норм, етичних принципів та життєвих цінностей, що складають фундамент для сімейного життя. Літературні твори дозволяють читачам поглиблено розглядати сімейні цінності через призму героїв і подій. Вони містять складні моральні сюжети та ситуації, що дозволяють читачам розмірковувати над етичними питаннями, висвітлюють моральні вибори героїв та їхні наслідки, що може впливати на свідомість читача і сприяти розвитку його етичного розуміння.

У цій статті ми розглянемо, як література впливає на формування сімейних цінностей та чому це так важливо.

Відображення реальності сімейного життя

Художня література надає можливість читачам розуміти реальність сімейного життя в усій її різноманітності. Це означає, що літературні твори можуть досліджувати як позитивні, так і негативні аспекти сімейних відносин. Реалістичні описи сімейних конфліктів, взаємин між батьками та дітьми, а також способи їх подолання допомагають читачам краще розуміти сімейну динаміку.

Ось кілька прикладів таких творів:

1. «Гордість та упередження» Джейн Остін: Ця класична романтична книга висвітлює сімейне життя у Вікторіанській Англії та показує, як соціальні норми та очікування можуть впливати на рішення героїв і сімейну долю.

2. «Гаррі Поттер і філософський камінь» Джоан Роулінг: Ця казкова серія про юного чарівника Гаррі Поттера підкреслює тему родинних зв'язків та пошуку ідентичності.

3. «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте: Ця книга розповідає історію Джейн Ейр, сироти, яка виховується в різних сім'ях і потім стає гувернанткою. Роман досліджує теми сімейного виховання, класових різниць і впливу родини на формування особистості.

4. «Книга Джунглів» Редьярда Кіплінга: Ця казка розповідає про Мауглі, хлопчика, який виростає серед диких тварин у джунглях. Ця історія підкреслює тему сім'ї та належності, показуючи, що сім'я може бути більше, ніж просто біологічні зв'язки.

5. «Щоденник Бріджит Джонс» Хелен Філдінг: Цей роман розповідає про життя Бріджит Джонс, молодої жінки, яка прагне знайти баланс між роботою, особистим життям та відносинами зі своєю родиною. Він гумористично відображає сімейні та професійні виклики, з якими зіткнулася головна героїня.

Ці літературні твори різних жанрів та епох допомагають читачам краще розуміти сімейні відносини, включаючи радості, турботи та труднощі, з якими ми можемо стикатися у сімейному житті.

Виховання обізнаності про сімейні цінності

Багато художніх творів пропонують глибокий аналіз сімейних цінностей і їх важливості. Через героїв та їхні дії автори навчають читачів про значення взаєморозуміння, терпимості, підтримки та любові в сімейних відносинах.

Наприклад:

1. «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері: Ця казка допомагає читачам розуміти важливість дружби, відданості та взаєморозуміння, які є важливими аспектами сімейних цінностей.

2. «Маленькі жінки» Луїзи Мей Олкотт: Цей класичний роман розповідає історію чотирьох сестер та їхньої сім'ї. Він надає приклади сімейної єдності, взаємопідтримки та важливості дружби.

3. «Маленька книжка про любов» Ульф Старк: Книжка в якій сповідується ідея підтримки та любові, які допомагають вижити і морально встояти у надзвичайно скрутні часи.

Подібні книги можуть стати інструментами для виховання обізнаності про сімейні цінності та навичок побудови здорових відносин.

Приклади сімейного щастя і трагедії

Літературні твори можуть надати приклади як сімейного щастя, так і трагедії. Вони дозволяють читачам роздумувати над тим, які рішення та дії можуть призвести до різних наслідків у сімейному житті.

Наприклад:

1. «Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра: Ця трагедія розповідає історію кохання Ромео і Джульєтти, двох молодих людей з різних сімейних кланів, які знаходять щастя один в одному, але трагічно закінчують свої життя разом через конфлікт між родинами.

2. «Великий Гетсбі» Френсіса Скотта Фіцджеральда: Цей роман розповідає про сімейне життя Тома та Дейзі Б'юкенен, які ззовні можуть здаватися щасливими, але в справжності постають перед труднощами та брехнею.

3. «Ляльковий дім» Генріка Ібсена: У цій драмі показана фальшивість сімейного щастя та трагедію головної героїні.

Ці твори в різний спосіб надають приклади та інсайти в сімейне щастя, взаєморозуміння та важливість родинних зв'язків.

Визначення важливості комунікації

Багато сімейних конфліктів виникають через недостатню комунікацію. Літературні твори можуть підкреслювати цю проблему та показувати, як важливо відкрито спілкуватися з членами родини. Вони також можуть демонструвати наслідки невірної або агресивної комунікації в сім'ї.

Ось приклади творів, що торкаються теми важливості комунікації:

1. «Сто років самотності» Габрієля Гарсія Маркеса: У цьому романі родина Буендіа стикається з численними конфліктами та міжособистісними проблемами, яких можна було б уникнути через відкрите спілкування.

2. «Буба» Барбари Космовської: У цьому молодіжному сімейно-побутовому романі показано, як брак спілкування викликає чимало непорозумінь і проблем у житті підлітка.

3. «Останній дюйм» Джеймса Олдріджа: У цій новелі головні герої знаходять порозуміння через подолання життєвих випробувань.

Ці книги надають можливість читачам розуміти, як відкрите спілкування та взаєморозуміння впливають на сімейні відносини та міжособистісні взаємодії.

Окремо хочеться порівняти «Перевтілення» Франца Кафки та «Диво» Р. Дж. Паласіо, оскільки ці твори відображають абсолютно протилежні аспекти сімейних відносин. Якщо у романі «Диво» Р. Дж. Паласіо ми бачимо модель сім'ї, де присутня підтримка та взаєморозуміння навіть у найскладніших життєвих обставинах, то егоїзм, яким переповнені душі членів сім'ї головного героя новели «Перевтілення» Франца Кафки показує не лише справжню сутність стосунків у паразитуючій моделі сім'ї, а й біль та страждання, які приносить така модель.

Художня література, яка розглядає тему сім'ї, може бути потужним засобом формування сімейних цінностей, допомагаючи нам краще розуміти, цінувати та втілювати ці цінності в життя. Вона сприяє розвитку морального та етичного розуміння, а також створює місце для обговорення сімейних відносин і виховання. Літературні твори залишають слід в історії та культурі, що допомагає нам зберегти та передати сімейні цінності майбутнім поколінням.

Казка як засіб виховання дошкільників

Ключові слова: виховання казкою, вплив казки на розвиток дошкільника, перелік казок відповідно віку, театралізація, моральне виховання.

Казка – це дорогоцінна перлина, невичерпне джерело народної мудрості, це – життєдайне зерно, яке, потрапивши в серця і душі малят, проросте зерням доброти, мудрості, розважливості, взаєморозуміння. Казка, як говорив В. О. Сухомлинський, - це свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Казка вривається в життя дітлахів з раннього дитинства і займає там дуже важливе місце, формуючи особистість [3].

Сучасні батьки надають перевагу гаджетам, комп'ютерам, планшетам, забувши про користь усної народної творчості. З кожним роком у дитячому садку, спостерігається менша кількість дітей, які знають казки. Діти зростають «зручними» для батьків, вони не заважають, не задають зайвих запитань адже постійно знаходяться у віртуальному світі. Своєю байдужістю батьки не прищеплюють любов до художнього слова, діти не сприймають казок та їх повчального змісту. Тому на вихователів покладено важливе завдання: ознайомити дитину із світом казки, навчити сприймати сюжет, робити висновки.

Не менш важливим завданням є донести до батьків важливість виховання казкою, навчити їх читати казки дітям. Вдома дитина почувається в безпеці, це звичне для неї середовище яке сприятиме кращому сприйняттю ідеї казки. Для читання казок варто вибрати «правильний час», коли дитина буде спокійна і в доброму гуморі. Можна робити це перед сном, коли є час обговорити казку. Казки варто слухати ввечері чи вночі в царюючій темряві, яка надає знайомим речам новий, несподіваний, таємничий образ.

Слухаючи розповідь казки, дитина поринає у вир уяви і всіма своїми думками перевтілюється в героїв казок, мандруючи з ними їхніми шляхами. Малюк «опиняється» то в дрімучому непрохідному лісі, то на безлюдному острові, то в чарівному замку. І тут у нього розвивається фантазія, винахідливість, розсудливість, мудрість, як вибратися самому і допомогти улюбленому казковому герою. Мова казки проста і тому доступна дітям. А ще казки повчальні тим, що в них немає довгих і стомлюючих міркувань.

Діти дуже не люблять повчань, настанов, а казка «натякне», як краще вчинити в тому чи іншому випадку. Казка надає можливість дітям усвідомити такі складні поняття, як «добро» і «зло», «правда» і «брехня», «праця» і «лінь».

Слухаючи казку «Вовк і семеро козенят», діти роблять висновок, що Вовк злий, жорстокий, підступний і заслуговує на зневагу. У казці «Колобок» Лисиця хитра, улеслива і знову ж таки, зла.

Казка щоразу показує, що добрим бути набагато краще, ніж поганим, що потрібно прагнути чинити добро та гідні вчинки. В казках добро завжди перемагає зло. Гарне завершення казки виховує у дітей оптимізм, впевненість у подоланні будь-яких труднощів. Казкові історії носять фантастичний характер, але вони не є простою фантазією казкаря. А.Н. Афанасьєв писав: «Казка не пуста вигадка, в ній, як і взагалі у всіх творіннях цілого народу, не могло бути і насправді нема ні навмисно складеної брехні, ні навмисно відхилення від дійсності світу» [2].

Діти дуже люблять чарівні казки і казки про тварин, де тварини з оточуючого світу перевтілюються у казкових персонажів, що мають свій характер, свою думку, вміють розмовляти. Півник з казки «Зайчикова хатка» викликає у дітей повагу за його сміливість, доброту та відвагу, а Лисицю засуджують за її жорстокість, підступність, несправедливість. Виховна роль цієї казки- виховання у дітей доброзичливості, почуття взаємодопомоги, щирості, небайдужості, тих якостей які необхідні для дітей дошкільного віку.

Казка допомагає дітям долати негативні емоції, злість, адже завдяки казці діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем. І не лише пізнають, а й відгукуються на події і явища навколишнього світу, висловлюють своє ставлення до добра і зла. У казках завжди перемагає добро – це дуже важливо у вихованні дітей на казках. Тоді дитині легше буде справлятися з життєвими труднощами.

Сьогодні ми все частіше спостерігаємо приклади дитячої жорстокості, агресивності, пасивності, тому вже з раннього дошкільного віку необхідно показати дитині моральну суть кожного вчинку.

Важливим є не тільки слухання дітьми казки, але й переказування, яке сприяє розвитку мислення, пам'яті, мовлення, збагачення словникового запасу дитини, інтонаційного забарвлення мовлення. Під час розповідання казки дитина використовує міміку, жести, тобто невербальні засоби мовлення. Робота з казкою допомагає виховувати у дитини чуйність і доброзичливість, милосердя і співчуття, приймати нестандартні рішення, розвивати творчість, фантазію та уяву.

Ознайомлювати дітей з казкою в дитячому закладі варто з раннього дошкільного віку, обираючи казки героями яких є тварини. Потрібно не лише читати дітям казку а й використовувати такі прийоми як розігрування казки, показ казки вихователем, драматизація-розігрування в ролях знайомої дітям казки, настільні ігри з героями казок, розглядання ілюстрацій.

З кожним віковим періодом кількість казок з якими варто ознайомити дошкільника збільшується. Так відповідно комплексної програми «Українське дошкілля» дітей молодшого дошкільного віку необхідно ознайомити з казками: «Колосок»; «Котик і півник»; «Коза-Дерева»; «Лисичка-Сестричка»; «Вовк і Чапля»; «Лисиця і глечик». Середній дошкільний вік: «Пан Коцький»; «Солом'яний бичок»; «Свого не цурайся»; «Двоє жадібних ведмежат»; «Лисиця і рак»; «У сонечка в гостях». Старший вік :«Зимівля звірів»; «Кирило Кожум'яка»; «Лисичка-сестричка і Вовк –панібрат»; «Цап та баран»; «Кривенька качечка»; «Казка про липку і зажерливу бабу»; «12 місяців»; «Зозуля»; «Троє поросят»; «Котигорошко»; «Іван-Побиван»; «Сірко»; «Мудра дівчина» [1].

Готуючись до ознайомлення дітей з казкою, можна провести вступну бесіду, якщо це соціально-побутова казка, можна запропонувати дітям пограти сюжетно-рольову гру, розглянути ілюстрації. Слід створити відповідну атмосферу, підібрати наочність. Вихователь повинен сам добре знати сюжет казки, краще щоб казка розповідалася вихователем і була емоційно забарвлена, можна використовувати динамічні паузи, звороти, інтонаційну виразність. Вихователь має володіти ораторським мистецтвом, щоб звернути увагу на події які розгортаються в казці, також варто використовувати сюрпризні моменти та музичний супровід.

Після зачитування казки обов'язковим елементом є обговорення, на якому педагог ставлячи питання за змістом може виявити чи всім казка була зрозумілою, чи запам'ятали діти головних героїв, пору року, події, які відбувалися в казці. Також, дуже важливим є обговорення вчинків героїв та зіставлення їх з реальним життям. Обговорення має відбуватись в діалозі з дітьми, варто вчити дітей висловлювати свою думку, своє бачення. Вихователь може використовувати такі запитання: «Хто з героїв найбільше сподобався?», «Як би ти вчинив в цій ситуації?», «Ким би ти з героїв хотів бути?», «Що було б якби...?».

Необхідно пам'ятати батькам та педагогам про важливість читання казок, віршів, залучення до художнього слова дітей. Для дитини казка-це його життя. Це різнокольоровий, таємничий світ, де дитина є головним героєм, який протистоїть злу і допомагає добру. Казка готує дитину до майбутнього життя в реальному світі та показує на прикладах шляхи подолання труднощів. Формує моральні якості, які необхідні для подальшого життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Мандрівець, 2022.
2. Міронова Н. Журнал «Дошкільне виховання», 2007.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори, 1980.

Бібліотека і читач: виклики часу

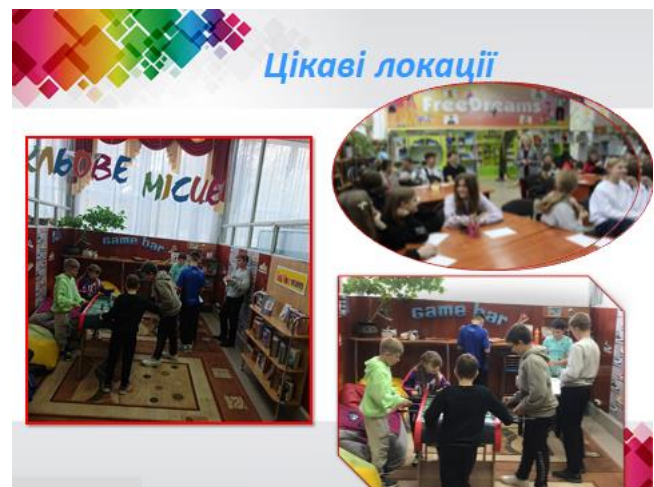
Що таке сучасна бібліотека?

Сучасна бібліотека – це не лише простір для читання, отримання нових знань. Це комфортний, привітний, й обладнаний технічно інформаційний центр, що має безліч ресурсів для робочих та повсякденних справ і дозвілля всієї родини.

Це також місце де можна поспілкуватися з друзями, провести ділову зустріч, взяти участь у культурних заходах і забавах для дітей і дорослих. Бібліотека повинна бути не місцем зберігання книг, а громадським центром, простором для життя, куди можна прийти, відпочити, спілкуватися, читати книжки, де можуть відбуватися навіть такі заняття, як гімнастика, танці, заняття для дітей, театр тощо.

Впровадження у роботу бібліотек для дітей нових інформаційних технологій значно підвищує їх престиж та впливає на якість надання інформаційних послуг. Бібліотеки стають інформаційними центрами для реальних, віртуальних та потенційних користувачів.

Трансформація діяльності бібліотеки в залежності від обставин. В умовах воєнного стану саме бібліотеки стали чи не єдиним загальнодоступним, безкоштовним громадським простором підтримки.

Інформаційні технології сьогодні стали невід'ємною частиною життя кожної дитини. Тому у бібліотекарів виникає необхідність створити умови для самореалізації дітей у їх творчій діяльності за допомогою комп'ютерної техніки, навчити їх реалізовувати свої здібності шляхом створення власних презентацій, проєктів.

На базі Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г.Шевченка діють багато проєктів, зокрема:

- літературний проєкт «Читай українське!» об'єднує усіх поціновувачів книги. Під час дії проєкту у бібліотеці побувало чимало сучасних українських авторів, які презентують власні твори для дітей та дорослих. Такі творчі зустрічі, які проходять офлайн і онлайн, мають терапевтичний вплив на усіх нас, допомагають, мотивують та додають сили рухатися вперед і не зупинятися;

- проєкт «Письменник_воїн, слово_зброя» започаткований у бібліотеці з початком активних бойових дій, майорить відомими іменами наших славних воїнів. Вони несуть службу, захищають Батьківщину та не полишають власного покликання. Сила українського слова – потужна зброя у боротьбі з ворогом!

З березня 2022 р. у нашій бібліотеці стартував проєкт Книготерапія від письменника” для психологічної підтримки читачів і звичайно популяризації читання. У форматі онлайн/офлайн діти спілкуються з авторами книг.

Щорічний Всеукраїнський тиждень дитячого читання відбувся цього рік під гаслом «Нація, яка читає – непереможна!». Він був особливим – наповнений духом незламності та стійкості, а головне – безмежної любові до нашої країни та її жителів. Протягом тижня діти здійснили 3-Д мандри за допомогою окулярів віртуальної реальності, відвідали інтерактивний майданчик бібліотеки, побували на книжковому рандеву «Читай і дивись».

У Хмельницькій області реалізовується обласна програма літніх читань «Читацькі перегони».

Завдяки його організації відбувається залучення широкого загалу дітей до активної участі у культурному житті; виховання поваги до кращих надбань української та світової літератури.

Національний тиждень читання впродовж якого розповідаємо про улюблені книги наших читачів українських та іноземних авторів. Кожен день тижня присвячений певному жанру літератури. На сьогодні найулюбленішим залишається фантастика та фентазі. Серія книг про Гаррі Поттера не втрачає своєї популярності і завжди лідирує у рейтингах. Є серед наших читачів і такі,

хто перечитує серію по декілька разів. Справжні поттеромани щороку збираються на вечірку, присвячену улюбленій книзі, яка вже має своїх відданих фанів.

Відомо, що для дітей найкраща пора для творчості – літо. Тому в цей період у бібліотеці рекомендуємо приділяти увагу різноманітним творчим заходам. Можна організувати літню дворову площадку «Територія творчості», де бібліотекарі та діти матимуть змогу проводити майстер-класи, а всі бажаючі візьмуть участь у конкурсах плакатів та малюнків. Також викличе захоплення у дітей розташування творчого намету на площадці. Адже вони зможуть тут презентувати свої творчі роботи, провести майстер-клас, поспілкуватись і зацікавити охочих.

Літній проєкт «Читання в парку». Щодня протягом тижня бібліотекарі розгортали бібліолокацію у центральному парку для мешканців міста. Для них бібліотекарі представили книжкові новинки, майстер-класи, розмальовки, ігри. Багато з відвідувачів стають в подальшому читачами бібліотеки.

Активними помічниками дитини в пізнанні необмеженого світу духовних цінностей, у розвитку художніх і творчих здібностей, підтримці інтересу до читання є бібліотеки для дітей. Вони відіграють важливу роль у формуванні особистості, сприяють всебічному розвитку обдарованих і творчих дітей.

Бібліотеки для дітей сьогодні створюють дітям і підліткам комфортні умови для повноцінного інтелектуального спілкування, сприяють поповненню інформаційного багажу, надають творчий простір для проведення їх дозвілля. Використовуючи всі наявні ресурси, бібліотека створить дітям найоптимальніші умови для всебічного творчого розвитку.

В.Сухомлинський писав: «Дитина за своєю природою – допитливий дослідник, відкривач світу. Так нехай перед ним відкривається чудовий світ в живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, у казці і грі, у власній творчості, у прагненні роботи добро людям. Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірна дорога».

Матвєєва Діана,
завідувачка відділом абонементу
Хмельницької обласної бібліотеки для молоді,
провідний бібліотекар

Читання як тренд. Роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні

У статті висвітлено такі аспекти: читання як чинник формування цілісної особистості; форми і методи роботи з молоддю для популяризації читання; принципи формування фондів книгозбірні; організація простору бібліотеки з врахуванням інтересів читача; співпраця бібліотеки з різними організаціями та установами.

Ключові слова: навкололітературне життя; амбасадор читання; читецький інтерактив; літературне ком'юніті

Про користь читання зроблено чимало досліджень фахівцями найрізноманітніших галузей. Цей процес, безсумнівно, один з найвизначальніших факторів у формуванні критичного і аналітичного мислення людини, формулювання нею ідей та пошуку креативних шляхів для їх втілення. Якісне читання і розуміння тексту – гарантія успішного навчання. Але навіть це не головне. «Нові дослідження показують, що діти, які читають удома, краще себе контролюють і швидше справляються з поставленими завданнями, тобто мають життєві навички, котрі роблять їх щасливішими і здатними до адаптації. Вони розсудливіші й зосередженіші, ставлять собі правильні цілі й розуміють, як їх досягти. Загалом їх можна назвати підготовленишими до майбутнього. Увійшовши до читацького життя своєї дитини, цілеспрямовано виховуючи в ній читача, ви допоможете їй стати володарем власної долі» [4. С.10] А для досягнення успіху людині на різних етапах життя слід опрацьовувати великий обсяг інформації концентрованої у найрізноманітніших за жанром і формою подачі книгах. Видатні люди не лише прочитують чимало різної літератури (загальновідомим прикладом став факт про Стіва Джобса: за відпустку він перечитав 14 книжок. Швидкість читання – 150 с. на годину) але часто й самі стають авторами книг у жанрі нон-фікшн чи надихають біографів й дослідників свого феномену на створення нового видання.

Ясна річ, щоб читання стало трендом, поодинокі чи точкові тактичні ходи не принесуть сподіваних результатів. Це має бути продумана довготривала стратегія з проміжними результатами і якісною аналітикою на рівні держави і міністерств. Якісна промоція книги/автора/видавництва/бібліотеки/книгарні/літературних подій, фінансове забезпечення на рівні держави/громади/залучення спонсорських коштів на літературне і

навколо літературне життя, врахування читацьких запитів різних вікових груп, формування престижу автора/видавця/бібліотекаря/амбасадора читання.

Предметом нашого дослідження є роль бібліотек у загальнодержавній стратегії читання. Варто з дитячого віку формувати у дітей сприйняття того, що бібліотека окрім найпервиннішої функції – пошуку інформації у різних джерелах – стає майданчиком для реалізації найрізноманітніших івентів та проєктів: від класичних (зустрічей з письменником чи діяльності лінгвостудії) до найбільш креативних (вечірок різнокольорових шкарпеток, батлів з настільних ігор, майсер-класів з пісочної анімації чи фотовиставки змодельованої ШІ).

У стінах Хмельницької обласної бібліотеки для молоді відвідувачі звикли, що окрім традиційних книжкових виставок їх неодмінно порадує і здивує виставками-інсталяціями і фотозонами, які неодмінно будуть ідейно й тематично пов'язані з діяльністю автора чи з урахуванням жанру, мотиву, настрою добірки книг. Обов'язкові інтерактиви з читачами (голосування за літературного краша, зізнання в коханні улюбленому автору/книзі, флешмоб #Я_люблю_цю_книжку_бо..., чарівна різдвяна крамничка Св. Миколая, айстопери, літературні гадання, костюмовані атракції (обслуговування у відьмацьких капелюхах на Геловін), довірливі стосунки з фахівцями закладу, оскільки бібліотекар часто виступає своєрідним літературним консультантом і радником, спонукає читача стати постійним користувачем і прорекламувати заклад.

Робота з наповненням фонду має виходити із врахуванням читацьких запитів. Загальна тенденція зростання до українського продукту загалом дуже допомагає. Діяльність великої кількості читацьких спільнот і клубів формують попит, бібліотека має забезпечити пропозицію. Інакше кажучи, якщо почали обговорювати «Спитайте Міечку» Олександри Кузнецової, «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» Іларіона Павлюка, чи «Фактор Черчіля» Б. Джонсона ми маємо докласти зусиль, аби ця книга опинилась у нашому фонді.

Обов'язково слід враховувати, що після екранізації книги цікавість до першоджерела зростатиме, навіть якщо це ремікс. Тож після виходу на широких екранах «Дюни» Дені Вільньова читачі питатимуть однойменну книгу Френка Герберта, після серіалу «І будуть люди» читач зацікавиться твором Анатолія Дімарова з урахуванням того, що тираж роману від видавництва «Фоліо» друкувався без ідеологічних цензурувань. Кроссекторальні моменти – дієві чинники в загальному маркетинговому руслі просування першоджерела (в нашому випадку книги), тому поява нової комп'ютерної гри чи анімаційного фільму теж фокусує увагу на літературній історії (гра «Метро» чи анімаційний фільм «Мавка»)

Організація читацького простору у публічних бібліотеках теж має враховувати факт, що пересічний читач не шукатиме книгу виключно через кімнату каталогів чи орієнтуватиметься на УДК. Тож книги групуємо за жанрами чи темами для комфорту відвідувача. Так у нас є полицка, яку ми умовно називаємо «видатні і визнані»: на ній сусідять книги Ніколо Тесли і Генрі Форда, книга про Фріду Кало і Коко Шанель, про Бенжаміна Франкліна, Любомира Гузара, Мустафу Джамілева і Далі Грибаускайте. Шанувальники наукової фантастики і фентезі знають, що три верхніх полицки другого стелажа у відділі абонементу – їх локація. До того ж можна окрім наукових рубрик типу «Наково-популярна література» можна використати такі роздільники: «І звірі вмють говорити» (серії творів головними героями яких є звірі) «Для вас, юні леді», «Про людські стосунки». Зрозуміло, що це ускладнює роботу бібліотекаря оскільки історичне фентезі В. Арєнєва змушує вибирати між пріоритетністю «історичне» і «фентезі». Але тут уже слід відчувати настрої потенційних читачів і завдяки кільком влучним питанням з'ясувати вектор читацького інтересу людини. І ймовірно, що шанувальник фантастики у душі Гаррі Гаррісона зануриться у літературний світ Павла Дерев'янка, а малий шанувальник коміксів прочитає історію Анни Франк через графічний роман, а потім потягнеться за «Крадійкою книжок» Маркуса Зузака, яку бібліотекар ненав'язливо запропонує.

Читач у бібліотеці має почувати себе бажаним гостем, якому допоможуть навіть коли його запит буде сформульований не конкретно і дещо образно. А ще фахівець бібліотеки – це своєрідний авторитетний експерт, «довідкове бюро», слухач, активний учасник діалогу,

якщо йдеться про відгук. Це дозволяє фахівцю залучити відвідувача до бібліотечної акції, флешмобу чи до іншого інтерактиву. Читач, «вірний своїй бібліотеці» швидше зреагує на запрошення відвідати презентацію нового автора, виставку чи майстер-клас у мистецькому відділі.

Питання фінансування бібліотек завжди стояла гостро. А в період військових дій і поготів. Та фахівці книгозбірні не пасивно очікують змін, а шукають способів – беруть участь у найрізноманітніших акціях і програмах: від таких масштабних як організовує Український інститут книги, до розіграшів одного примірника в обмін за донат, кількість відгуків, презентацію діяльності автора і т ін. Водночас нашим завданням є інформування читачів про існування ресурсів навкололітературних. Так у приватному спілкуванні з читачем чи на бібліотечних заходах з молоддю, на сторінках бібліотечних соцмереж і в рубриці інформаційного куточка ми постійно висвітлюємо діяльність влогерів і ютуб-каналів («Вовчиці читають» на каналі «Палає», канал «Розмова з «Сенсом»» тощо), сервіси з аудіокнигами типу («Абук», «Слухай» та ін.) Доводилося чути хибну думку, що це приведе до відтоку користувачів, мовляв, активні читачі стануть пасивними слухачами. Спростовуємо таку тезу: не всі аудіали виключно слухають, не всі візуали тільки читають. Читачі електронних книг часто читають паперові книги. Постійні відвідувачі книгарень зазвичай мають абонементи в кілька бібліотек. Тож з впевненістю рекламуюте різні літературні сервіси і книгарні, літературні події – презентації, фестивалі, книжкові толоки тощо. Навпаки поінформованість читача сприяє тому, що вашу установу сприйматимуть як авторитетну і вагому складову літературного ком'юніті, як наслідок - читацька аудиторія ростиме.

Діяльність бібліотек виходить за рамки приміщення, локації. Цьому, звісно, сприяють соцмережі та відеохостинги, але йдеться і про буквальне розуміння. Відкриття пунктів видачі літератури у різних установах. Так впродовж двох минулих років Хмельницька обласна бібліотека для молоді уклала договори з військовими частинами і навчальним закладом, що готує курсантів про відкриття пунктів видачі літератури на їх базі. І цей процес триває в напрямку співпраці із закладами профтехосвіти. Бібліотека укладає меморандуми про співпрацю з навчальними закладами і благо дійними фондами та громадськими організаціями. Звісно це сприяє залученню до читання ширшу аудиторію. А для фахівців дозволяє моніторити читацькі запити різних соціальних груп.

Список використаних джерел та літератури

1. Здановська В. Публічні бібліотеки і промоція читання: перепони та можливості// Бібліотечна планета - №2.- 2021. – С 22-25
2. Канюк О. Аргумент на користь читання і перечитування // Бібліотечна панета .- №3, 2018.- С10-12
3. Коваленко В. Осмислення проблеми «Молодь і книга у контексті інтелектуального потенціалу нації»// Українська мова та література в школі -№5. – 2019. С 38-42.
4. Пол П., Руссо М. Як виховати читача – Київ: ArtHuss, 2020.- 262 с.
5. Прайс Л. про що ми говоримо, коли ми говоримо про книжки: Історія та майбутнє – Київ: YakabooPublishing, 2020. – 224с.
6. Шевенко О. Книготерапія на допомогу людям //Бібліотечна планета.- №3.-2023. – С. 22-25

Наральник Тетяна,
вчитель трудового навчання
Чепелівської гімназії імені Петра Шемчука
Красилівської міської ради

Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література

Розглянуто зміст поняття «культура читання», основні її визначення та ознаки, роль у формуванні культури людини. Підкреслено роль інформаційної культури особистості в контексті становлення інформаційного суспільства, наголошено на необхідності формування інформаційної культури як спеціально організованого,

цілеспрямованого процесу, спрямованого на навчання різних категорій користувачів спеціальним інформаційним знанням і вмінням. Показано можливості формування інформаційної культури в бібліотеках.

Ключові слова: читання, глобалізація, глобалізаційні процеси, людина, читач.

The content of the concept of «reading culture», its main definitions and features, and its role in the formation of human culture are considered. The role of the individual's information culture in the context of the formation of the information society is emphasized, the necessity of forming information culture as a specially organized, purposeful process aimed at teaching different categories of users special information knowledge and skills is emphasized. The possibilities of forming information culture in libraries are shown.

Key words: reading, globalization, globalization processes, human, reader.

Вступ. Останнім часом доля книги та читання в сучасному суспільстві стала дискусійною темою наукових дискусій. Вважається, що уявлення про цінність культури читання знижується, позиція читача менш значуща, ніж користувача електронних ресурсів чи глядача. Збільшення обсягу інформації призводить до бажання дізнатися більше, що викликає особистісні та соціальні зміни.

Сьогодні актуальною проблемою є небажання та незацікавленість молоді читанням. Молоде покоління зараз менше цікавиться книгами, натомість їх замінює телебачення, комп'ютер, Інтернет, відеоігри та інші відволікаючі речі. Це негативно позначається на становленні особистості сучасної молоді людини, знижує її освітній рівень, культуру, духовність. Українці впевнено залишають категорію «найбільш читаючих в світі», приблизно 46 відсотків населення взагалі не читає.

Важливість дослідження ролі культури читання в умовах сучасного інформаційного, комп'ютеризованого суспільства зумовлена тим, що культура читання є засобом розвитку якісних характеристик споживання інформації.

Основна частина. Багато подій у наш час відбуваються внаслідок того, що людство готує до створення солідарної глобальної спільноти, але все ще важко робити прогнози щодо майбутнього для людей і світу в цілому, і ми повинні пам'ятати що майбутнє не те, що від нього очікують, а кінцевий пункт призначення не те, до чого воно веде. Ми вже жили в іншій епосі, в іншому вимірі, були підвладні інформаційній культурі, світогляду та процесам глобалізації.

Визначенням глобалізації є зростання значення міжнародних відносин, економічна взаємозалежність між країнами, поширення нових технологій, однакові стандарти життя, єдині релігійні та політичні переконання та розвиток масової культури.

Глобалізація є стрижнем і суттєвою складовою сучасного етапу розвитку всього світу; прогрес модерності в людській расі, який передбачає зростаюче усвідомлення зникнення соціальних і культурних кордонів і розвиток універсального, ідеалістичного, андотропного порядку речей [2, с. 1].

Процедура глобалізації спостерігається в усіх сферах людської діяльності без певного плану. Його двигун все ще той самий, що й людські потреби щодо лідерства, жадібності, наслідування та цікавості (лише в країнах, міжнародних організаціях, транснаціональних корпораціях, а не в окремих особах).

Глобалізація – це не лише політичне, економічне, соціальне, а й психологічне явище. Сьогодні є багато досліджень, присвячених цій темі, але мало таких, які демонструють вплив глобалізації на окрему людину чи невелику групу людей.

Питання про те, наскільки глибоко глобальні сили та процеси змінюють зовнішній світ та особистість у ньому, є одним із найбільш гостро обговорюваних питань.

Глобалізація має як переваги, так і недоліки, останні з яких використовують її прихильники (глобалісти) і критикують її опоненти (скептики).

Нова ера та нові комп'ютерні та комунікаційні пристрої всередині та за межами бібліотеки, нові види діяльності самої бібліотеки, а також нові форми управління інформацією, все це має призвести до зміни концепції сучасної бібліотеки. і теоретичні

основи його функцій, завдань і місця в суспільстві, зокрема в управлінні інформаційною діяльністю.

Основними завданнями бібліотеки є підвищення якості життя в інформаційній технократії, забезпечення всіх необхідних умов для розвитку особистості як громадянина, підвищення її загальної культури (однією з основних складових якої є культура думка) [3, с. 100].

Практика споглядання не може бути віднесена до природжених властивостей. Воно не визначене при народженні, а розвивається в результаті набуття знань і розуміння навколишнього світу. Сьогодні люди використовують безліч ефективних методів підвищення культури мислення, одним із яких є набуття розумового досвіду через читання різноманітних письмових творів. Негативними сторонами цього методу є лише те, що, по-перше, читання не є систематичним, а по-друге, потенційно існує відсутність свідомого засвоєння законів, правил і форм, які безпосередньо стосуються культури мислення.

У результаті розвиток культури мислення знаходиться в прямій залежності від того, якою мірою особистість залучена до культури читання.

Ідея «культури читання» складна. У поняття «культура читання» автори книги «Бібліотекознавство» включають фундаментальні вимоги бібліотечної етики, до яких відносяться: не загинати сторінки в книзі, не робити на ній позначок, не зберігати її довше, ніж встановлено. призначений час. Однак вони не є остаточними. Культура читання вимагає, перш за все, серйозного підходу до читання, коли читач визнає світ джерелом знань і бажає ним скористатися [1, с. 38]/ Зрештою, коли читач використовує книгу як засіб простого відпочинку, але замість цього використовує її як засіб самовдосконалення, розвитку, організації та посилення своїх зусиль. Цілеспрямованість – ознака культури читання. Читач, який захоплюється читанням, вибирає книги, виходячи з їх цільового призначення. Розуміючи значущу роль читання, він не обмежується однією художньою літературою, а читає науково-популярні книги, які розширюють його культурологічний погляд на світ, додатково читає спеціальну літературу, яка підвищує його професійні здібності.

За визначенням В.А. Бородіної, практика читання є «основою розвитку особистості, її інтелектуально-емоційного, естетичного і духовного потенціалу, це досягнення особистості, ступеня розуміння прочитаного, числових і вербальних показників усвідомленості, активності та спілкування» [2, с. 3]. На думку Ю. П. Мелентьевої, культура читання поряд із здатністю орієнтуватися у світі інформації включає поняття «любов до книги», «інтерес до читання», «сприйняття й розуміння прочитаного», «творче читання». У зв'язку з цим одним із найважливіших компонентів визначення терміна є його емоційна складова: захоплення, потяг, любов до читання, основа розвитку інтелектуального потенціалу особистості, особисте сприйняття прочитаного, спосіб це читається.

Різноманітність – наступний важливий атрибут культури читання. Цілеспрямоване, різнобічне читання є найефективнішим, якщо воно проводиться в певному порядку і з урахуванням певної системи.

Систематичність і плановість є невід'ємними елементами культури читання. Найефективніше починати ознайомлення з літературою за принципом від легкого до складного. Крім того, читання кожної наступної книги поглиблює та вдосконалює отримані попередні знання, таким чином знання накопичуються, література краще осягається.

Важливо визнати, що відмінною рисою культури читання є здатність розуміти прочитане, знаходити головне, суттєве і важливе в прочитаному матеріалі. Крім того, знання логіки, правил і правильне мислення в його практичному застосуванні сприяють зосередженню уваги на вихованні власної думки, їхня допомога суттєва. Однак для найбільш ефективного та бюджетного читання читач повинен мати технічні навички використання книги. Типовими навичками є: звичка читати «про себе», вміння складати план того, що буде прочитано, мати уривки та найважливіші примітки, коментувати (володіти прийомами анотування та реферування) тексту, використовувати довідковий матеріал. .

Технічні можливості сприяють тому, щоб читач міг ретельніше вивчити книгу, добре її запам'ятати. Як наслідок, чим більше навичок люди мають у цьому відношенні, тим швидше вони читають, і тим ефективніше вони сприймають та інтегрують прочитане.

Знання бібліотечних ресурсів і бібліографії підвищує культуру читання, це сприяє більш раціональному підходу. Тобто читач повинен не тільки знати про довідкові ресурси та можливості бібліотеки (від DBA до Інтернету), але й повною мірою використовувати ці ресурси. Бібліотечно-бібліографічні знання читача необхідні для того, щоб навчитися самостійно, з найменшими витратами часу знайти найкращу літературу та інформацію.54].

На етапі розвитку інформаційного суспільства поняття культури читання доповнюється поняттям інформаційної культури, де поняття культури читання виступає основоположним принципом [3, с. 101].

Інформаційна культура – це частина загальної культури, яка являє собою сукупність знань, умінь і правил, пов'язаних з інформаційною діяльністю, які дозволяють споживачу інформації без обмежень досліджувати інформаційний простір, знаходити документи, що задовольняють його потреби, і використовувати дані (або документи). незалежно від їх розташування.

Важливо визнати, що питаннями культури читання та інформаційної культури спочатку займалися бібліотечні фахівці. Про необхідність наукового вивчення читача і книги вперше заговорив Н. А. Рубакін, а однією з перших інформаційних культур стали статті бібліографів К. М. Войхановської, Б. А. Смирнової, Е. Л. Шапіро. Серед найбільш значущих авторів, які зробили внесок у розробку методичних питань, пов'язаних з інформаційною культурою та культурою читання, можна назвати М. Г. Вохришеву, Н. Г. Гендіну, А. А. Гречіхін. Н.Є. Добриніна, Н.В. Збаровська, Ю.П. Маркова, М.Д. Смородинська та ряд інших осіб.

Фахівці, які займаються проблемами інформації та читання, вважають, що ступінь інформаційно-читацької культури передбачає різноманітність здібностей, якими повинна володіти людина [1, с. 24].

Майстер читання повинен мати такі здібності: пізнавальні, творчі, комунікативні, організаторські. У результаті культура читання — це розуміння, уміння та навички, необхідні читачеві для повноцінного вирішення, сприйняття та розуміння написаного. Їх повинні досягти всі, хто зацікавлений у тому, щоб стати кваліфікованим читачем. У складі інформаційної культури індивіда визнаються такі елементи, як когнітивний, етичний і технологічний. Перераховані здібності та компоненти можна поєднати для створення культури читання та інформаційної культури. За загальним правилом, ці два поняття окремі, хоча й взаємопов'язані.

Інтернет змінює спосіб написання книг. Електронні тексти самі по собі стають засобом читання (перш за все для пошуку інформації), а також засобом підключення читача до традиційної письмової роботи, в тому числі через бібліографічні ресурси. Сьогодні наявність чи відсутність конкретних матеріалів у конкретній бібліотеці не має істотного значення. Інформація бібліотеки вказує на наявність конкретної статті, рекомендує її тим чи іншим способом використати, бібліотекарі готові обговорювати, а часто й навчати, як вигідніше працювати з конкретною статтею чи іншим джерелом інформації, щоб завершити завдання.

Стан медіа-сектору різнобічно впливає на поведінку підлітків і визначає формування нових моделей поведінки підростаючого покоління. Сьогодні особливо важливо використовувати нові можливості Інтернету для популяризації читання дітей і підлітків, оскільки саме розвинена культура читання визначає здатність людини ефективно спілкуватися в Інтернеті. Використання інформаційно-комунікаційних засобів під час бібліотечних уроків суттєво впливає на їх якість, насамперед урізноманітнює, візуалізує та викликає інтерес дітей до бібліотеки.

Висновки. У підсумку результати дослідження дозволяють зробити висновок, що культура читання сьогодні – це передусім форма діяльності в інформаційно насиченому текстовому просторі, який включає в себе здатність знаходити необхідну інформацію,

осмислювати її та використовувати. для розвитку особистості. Місія бібліотеки – надавати допомогу своїм користувачам у поєднанні з книгою та інформацією, сприяти формуванню культури читання.

Хочемо наголосити, що для того, щоб перетворити бібліотеку на справжній осередок розвитку інформаційної культури особистості, ще потрібно вирішити багато питань організаційного, матеріально-технічного та фінансового характеру. Проте бібліотекар опанував нові інформаційні технології, він готовий ділитися своїми знаннями з користувачами, формуючи унікальну складову культури сучасної людини – інформаційну культуру.

Список використаних джерел та літератури

1. Головка М. В., Науменко С. О. PISA-2018 як індикатор стану загальної середньої освіти в Україні. Український педагогічний журнал. 2017. № 2. С. 8–20. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/707421/> (дата звернення: 11.10.2023).
2. Ісаєва О.О. Про сучасного читача: що відбувається з книгою на сучасному етапі. Шкільна бібліотека. 2014. № 3. С. 13–17.
3. Хорошковська Т. Сучасний погляд на читацькі вміння та їх вимірювання в основній школі. Українська мова і література в школі. 2008. № 3. С. 58–61. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/714147/> (дата звернення: 11.10.2023).

Нич Тетяна,
вчитель української мови та літератури
Старокостянтинівської ЗОШ I-III ст. №8,
старший вчитель

Урок позакласного читання

Дара Корній. «Мавки». Казка про Житницю та Василя (із книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи»)

Мета: продовжувати знайомити учнів із творчістю письменниці Дари Корній; з'ясувати, хто така мавка, здійснити її характеристику, ознайомитися з різними видами мавок, порівняти уявлення предків про мавку та її сучасний образ; прочитати Казку про Житницю та Василя, проаналізувати твір (із книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи»); розвивати критичне мислення, вміння давати стислі та логічні відповіді на питання; виховувати інтерес і шанобливе ставлення до світоглядних уявлень наших предків.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Мотивація навчальної діяльності

1. Перегляд офіційного трейлеру «Мавка. Лісова пісня» або повідомлення учня про фільм

<https://www.youtube.com/watch?v=izQA8C3emt4>

2. Проблемне запитання

Вчитель:

Цьогоріч значна частина вас дивилися фільм в кінотеатрах. Знаєте, що цей анімаційний фільм знятий за мотивами класичного твору Лесі Українки «Лісова пісня» та за мотивами народної міфології.

- Якою ви побачили головну героїню? Яка її зовнішність, риси характеру?

- Чи збігається сучасний образ Мавки з уявленнями наших предків про мавку?

II. Оголошення теми та мети уроку

Сьогодні шукатимемо відповідь на це запитання. А допоможе нам в цьому твір Дари Корній «Мавки», який увібрав дослідження вірувань прадавніх українців.

III. Засвоєння навчального матеріалу в процесі виконання практичних завдань
1. Критичне читання із завданням. Робота в групах

1 група : Прочитати уривок на с. 80- 82 [3],[6]. Знайти відповіді на наступні запитання:

1. Від чого походить назва мавок (Що означають слова Нав і Яв)?
2. Як виглядала Мавка?
3. Який обов'язковий атрибут має бути у мавки, з чого він? (вінок з дерева, у якому живе або з квітів, якщо мавка лугова)
4. Чому предки боялися дивитися на мавку ззаду? (бо видно нутроці)
5. Чи всі мавки бояться лісовика, степовика, луговика, чугайстра? (ні, кожна скоряється господарю того місця, де вона живе)
6. Порівняти відомості, що з'ясували про мавку, з образом, який створили кіномитці. Визначити спільне та відмінне. Оформити у вигляді кола Вена або порівняльної таблиці

2 група: Прочитати уривок на с. 82-84 [3],[6]. Знайти відповіді на наступні запитання:

1. Хто стає мавками? (та дівчина, яка вкоротила собі віку через нещасливе кохання; ті дівчата, які випадково заблукали в лісі, зустріли мавку і добровільно стали нею; потерчата жіночої статі; жінка, яка померла або народилася на Навському тижні)
2. Що було житлом для мавки? (дерево, кущ чи трава, печера)
3. Чи синонімічні поняття Навський тиждень та Навський великдень, коли він наставав?
4. Чим значиннєвим для мавки був Навський четвер? (Вона тоді прокидалася після зимового спочинку)
5. Чому наші предки з острахом чекали настання Навського тижня? («в ці дні мавки та русалки стають вільними і можуть спокійно ходити поміж людьми та вживати людські наїдки»)
6. Порівняти відомості, що з'ясували про мавку, з образом, який створили кіномитці. Визначити спільне та відмінне. Оформити у вигляді кола Вена або порівняльної таблиці

3 група. Прочитати уривок на с. 85-94 [3],[6]. Ю. Миролубов записав у кількох селах Подніпров'я імена 28 «сестринців»: Березиця, Вербиця, Вишниця, Гречуха, Грозовиця, Грушениця, Дивовиця, Дубиця, Жалиця, Житниця, Кануперниця, Катраниця, Косана, Краса, Лобаста, Любистиця, М'ятниця, Нічка-маруха, Овсяниця, Осиниця, Полудниця, Пшениця, Росяниця, Сенява, Сливиця, Терновиця, Травниця, Яблуниця

Прочитайте про них та заповніть **таблицю:**

1. **Ім'я /Зовнішній вигляд/ Походження /Функції / Ставлення до людей**
2. Про яку мавку пісня «Цвіте терен»?
3. Яка мавка лиш вночі порядкує?
4. Яка мавка найбільше вразила вас? Чим?

2. Теорія літератури

- **Отже, хто така мавка?**

Мавка – міфологічна істота в образі красивої дівчини з розпущеним волоссям.

IV. Узагальнення вивченого матеріалу

1. Продовжте речення

- Сьогодні ми говорили про...

- За уявленнями народу, мавка - це....., має зовнішність....., прокидається..., живе в....., боїться...

3. Послуховування казки

Вчитель: Мавки часто є героями казок, літературних творів, навіть фільмів, про які ми сьогодні згадували. Прослухаймо невеличку казку з книги Дари Корній (с. 95-97) і пограймося ще з Кубиком Блума.

Казка про Житницю та Василя <https://youtu.be/QWh03mtt9IY?feature=shared>

4. Робота з кубиком Блума

НАЗВИ

- Ім'я головного героя (Василь)
- Колір очей Василя (наче небо)

- Скільки квітів з'явилося на тому місці, де стояв хлопчина (2)

ЧОМУ

- Хлопець прийшов на житню нивку подивитися? (за наказом батька, чи все гаразд, чи не час уже жнива починати)
- Вродлива мавка хлопця житами цілісінький день водила, милувалася, але до себе й близько не підпускала (щоб не сполохати)

ПОЯСНИ

- Яким чином Житниця стерегла поле?(висмикувала бур'ян, відганяла вітрів)
- Чому в полі ростуть васильки-волошки, за казкою (то зачарований Василь)

ЗАПРОПОНУЙ

- Яким ще способом можна було Василеві все-таки врятуватися?

ПРИДУМАЙ

- Яким чином Житниця з Василем могли бути б разом щасливими?

ПОДІЛИСЬ

- Які емоції ти відчував після прослуховування казки?
- До яких висновків тебе спонукає вивчений сьогодні матеріал?

IV. Рефлексія

1. Мікрофон

V. Підсумки

1. Займи позицію

Проблемне запитання: *Чи збігається сучасний образ Мавки з уявленнями наших предків про мавку?*

VI. Домашнє завдання на вибір

1. Розмалювати мавку
2. Намалювати різних мавок
3. Скласти свою казку про якусь мавку з тих, про які сьогодні дізналися

Список використаних джерел та літератури

1. Борзенко О. Українська література 6 клас. Народна уява а духи природи//точка доступу: <https://uahistory.co/pidruchniki/borzenko-ukraine-literature-6-class-2023/7.php>
2. Табачук Л. Презентація до уроку з української літератури у 6 класі "Дара Корній. «Польовик» (із книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи»)»// точка доступу: <https://vseosvita.ua/library/prezentatsiia-do-uroku-z-ukrainskoi-literatury-u-6-klasi-dara-kornii-polovyk-iz-knyhy-charivni-istoty-ukrainskoho-mifu-dukhy-pryrody-718514.html>
3. Дара Корній. Чарівні істоти українського міфу. Духи природи. - Харків:"Vivat", 2019. -С. 80-98.
4. Мавка. Лісова пісня. Трейлер // точка доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=izQA8C3emt4>
5. Нич Т. /Дара Корній. Казка про Житницю. Аудіокнига.// точка доступу: <https://youtu.be/QWh03mtt9IY?feature=shared>
6. Чарівні історії українського міфу: Мавки(Уривок з книжки Дари Корній «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи» с. 80-94)// точка доступу: <https://oringo.com.ua/charivni-istoty-ukrayinskogo-mifu-mavki>

Додаток1

Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література

У статті розглянуто основні питання та підходи, які стосуються глобалізаційних процесів та взаємозв'язок з людиною, а також їхній вплив на суспільство. Визначення наслідків цих процесів на стан культури, а особливо на літературу та читання. Усвідомлення важливості читання та літератури сьогодні та в майбутньому.

Ключові слова: глобалізація, суспільство, розвиток, людина, культура, книги.

Key words: globalization, society, development, people, culture, books.

Вступ. У сучасному світі процеси глобалізації набувають все більших масштабів й охоплюють всі сфери діяльності людини. Розуміння складних і суперечливих процесів глобалізації є невід'ємною складовою підготовки сучасних випускників як компетентних споживачів, ефективних підприємців, виробників, інвесторів, відповідальних громадян, патріотів своєї держави [1].

Сучасний світ за короткий термін, зазнав великих змін. Швидко зросло населення планети – воно збільшилось у 2 рази, з 800 до 1600 млн. осіб. Загострилися проблеми «людина – суспільство». Тобто, почався процес глобалізації.

Процес глобальних перетворень в масштабах сучасної цивілізації здійснюється на основі розвитку глобальних інформаційних ресурсів і засобів їх використання в усіх регіонах світу. В сукупності ці ресурси і засоби їх використання складають глобальний інформаційний простір, що знаходиться в процесі прискореного розвитку і задає загальний темп перетворень в інформаційній сфері кожної нації і держави [2].

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток людства супроводжується значущим впливом глобалізаційних процесів, які залишають свій відбиток у різних сферах, таких як економіка, політика, технології, культура, релігія, наука, мистецтво і інше. Художнє письменство, як естетичне явище, також піддається впливу цих тенденцій. Сучасний світовий літературний процес характеризується збільшенням інтеграції і уніфікації, а також зростанням глобальних, планетарних аспектів різних явищ і подій у літературному світі.

Розвиток науки і техніки призводить до кардинальних змін не лише в окремих аспектах літературного мистецтва, але й у його основних принципах. Поняття мережевої та мультимедійної літератури, гіпертексту, набувають значущості і суттєво переосмислюють сутність та функціональні особливості літератури. Завдяки електронним носіям і Інтернету, художні твори можуть існувати віртуально і мають можливість швидко дістатися до читача. Це, з одного боку, призводить до появи великої кількості низькопробних літературних текстів, але, з іншого боку, розширює доступ до важливих, фундаментальних та значущих літературних ресурсів. Сьогодні ми можемо з впевненістю констатувати, що література перемагає друковані обмеження та традиційний книжковий формат у його класичному розумінні [5].

Глобалізація як процес спрямований на максимізацію економічної, науково-технічної і культурної взаємодії різних країн незалежно від їх соціокультурної належності, рівня економічного розвитку та регіонального розшарування. Основою цієї інтеграції є науково-технічний прогрес.

На створення нового стилю життя, нового способу управління суспільства витрачається багато сил та енергії, що певною мірою породжує хаос, який є характерним для суспільств у перехідному стані.

Сучасний стан світової цивілізації відрізняється динамізмом, суперечливістю та багатовекторністю. Тому людина в новому тисячолітті стикається з новими небаченими

раніше для неї проблемами, які з кожним днем, набувають глобального характеру й потребують невідкладних заходів.

До основних ознак процесу глобалізації належать:

- становлення єдиного світового виробництва на основі діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК);
 - посилення інтеграційних процесів (відкритість і взаємозалежність економік країн);
 - формування глобальних ринків робочої сили;
 - розширення світового фінансового ринку (рух капіталу, інвестиції);
 - формування загальнопланетного інформаційно-комунікаційного простору (глобальна мережа Інтернет);
 - уніфікація ведення бізнесу, формування нової системи глобального управління (діяльність міжнародних організацій);
 - встановлення світових цін, залежність економік країн від їх коливань;
 - культурне зближення народів (єдина система цінностей, стандартів життя, уподобань тощо);
 - порушення екологічної рівноваги екосистеми (загострення глобальних проблем)
- [2].

Наслідком і однією з найбільших небезпек для людини, включеної до системи глобального ринку, є криза ідентичності, втрата національних культурних традицій. Відсутність у особистості цих чинників призводить до її маргіналізації, дозволяє маніпулювати нею, створюючи у житті людини ілюзію повної самореалізації.

Зараз, коли процеси глобалізації активно розвиваються в усьому світі, важливо визнати, що іноземні мови, а також наша рідна мова і культура набувають все більшого значення, сприяючи збереженню національних цінностей. У цьому контексті вивчення світової літератури відкриває можливість «вчитися у інших», поліпшувати вміння засвоювати іноземні мови (особливо читаючи оригінальні тексти) і водночас поглиблювати розуміння національних культурних досягнень та нашого місця в історії світової культури. У контексті України, яка вступає до глобального співтовариства, вивчення світової літератури відіграє надзвичайно важливу роль. Через читання творів іноземних авторів, ми вносимо світовий духовний досвід у наше українське середовище. Це дозволяє нам розвивати розуміння та повагу до осіб інших культур, релігій, мов і кольорів шкіри. Важливо зазначити, що це також навчає нас взаємодіяти культурно та будувати діалог між різними націями, що стає все важливішим у сучасному багатокультурному світі. Таким чином, вивчення літератури в школі готує наших учнів до життя в сучасному світі, сприяючи культурній взаємодії та розумінню інших народів.

Однією з характерних особливостей сучасного світу є його постійна трансформація, що виявляється в швидких змінах у сферах економіки, політики, культури та інших. Стрімка трансформація сучасного світу ставить перед освітою завдання забезпечити молодь адекватними знаннями та розумінням сучасного світу.

Важливо враховувати, що в світі, який постійно змінюється, мають лишитися незмінними духовні цінності, і мистецтво слова грає ключову роль у цьому процесі. Залучення учнів до літературної спадщини, як класичної, так і сучасної, допоможе не лише швидко адаптуватися до змін у світі, але й керуватися вічними цінностями, які сформувалися у літературі.

Сучасний світ також перетворює ставлення до нього самого. У розвинених країнах формується нове мислення для третього тисячоліття, яке включає в себе такі аспекти: повага до різних культур, рас і національностей; розуміння спільної відповідальності за долю світу у XXI столітті; здатність навчатися протягом усього життя та адаптуватися до змін у соціокультурному та мультикультурному оточенні; вивчення іноземних мов, культур інших народів, розширення культурних зв'язків з іншими країнами; глибоке відчуття та збереження своєї власної культури і ідентичності [8].

У добу комп'ютерів сформувалась синергетична картина світу, в якому провідне місце належить телебаченню, інтернету, відео, транснаціональним корпораціям, єдиним

грошовим одиницям. У цей період розпочинається перехід від антропоцентризму до універсалізму з культурним, політичним, релігійним та економічним екуменізмом [3].

У сучасному швидкому темпі життя, вже неможливо уявити будь-яку людину без соціальних мереж, онлайн спілкування та й взагалі без смартфона. І внаслідок цього, часто людина втрачає інтерес до читання. Сьогодні мало хто замислюється про роль книги в житті кожної окремої людини й суспільства в цілому. Втім, шанувальники книг серед нас є, і їх чимало. Читання завжди було найважливішим способом засвоєння та використання знань, цінностей та норм, як минулого, так і сучасного часу. Воно включає різні жанри та види видань, такі як книги, журнали, періодика, а також читання в Інтернеті з різною метою та аудиторією. Читання сприяє відтворенню основ культури, її зразків, цінностей, норм, а також сприяє розвитку світогляду та функціонуванню соціальних інститутів. У контексті формування глобального інформаційного суспільства, обсяги, зміст, систематизація та засвоєння письмової інформації, яке ми називаємо читанням, мають надзвичайне значення. Літературні тексти створюють унікальні світи; вони взаємодіють один з одним, конфронтують ідеї, що несуть світоглядну суть, і сприяють формуванню суспільного ідеалу через образну систему. Література активно впливала на національний духовний досвід, відіграючи ключову роль в житті країни і стаючи частиною національної історії. Вона виступала як духовний фундамент нації, пов'язаний із суспільним життям країни, і є важливим орієнтиром у культурному майбутньому [1].

Сучасні засоби інформації впливають не лише на розвиток суспільства, але і на успішність кожної особистості та її взаємодію з оточуючим світом. Тому ті, хто володіють інформацією, вміють її знаходити та використовувати, мають перспективи в майбутньому. Однак важливо пам'ятати, що серед маси інформаційних потоків не слід забувати про такий важливий аспект, як художня література, яка є важливим духовним джерелом [8].

Література відіграє важливу роль в житті кожної людини, а тому любов до читання, це крок до створення розумної особистості, яка в майбутньому зможе змінити світ на краще. Читання дозволяє розвивати уяву та мислення.

Книги вчать нас любити своє оточення та дарують нам справжнє людське щастя. Ось чому люди, які читають книги й люблять художню літературу, можуть відчувати на собі всі принади навколишнього світу: бачити красу природи, любити та бути коханими.

Значення літератури не тільки в емоційній насолоді. Художній твір вчить людину думати, замислюватись над прочитаним, а це розвиває її мислення, культуру, духовність.

Попри важливість і цінність знань, які ми черпаємо з класики, літературних новинок, потрібно проводити аналіз і повсякденного життя. Книги допомагають розвинути зорову пам'ять. Ми підсвідомо запам'ятовуємо, як пишуться ті чи інші слова, застосовуємо ці знання на практиці. Бувають люди, у яких зорова пам'ять дуже розвинена. Це допомагає їм писати без помилок.

Література прямо або побічно формує наш погляд на життя, допомагає бути обізнаним у багатьох питаннях. Існує маса прикладів, з яких зрозуміло, що читання творів формує естетичний смак, закликає прагнути до прекрасного й піднесеного. Це так само як і інші галузі мистецтва: живопис, музика, танці.

Сьогодні книга і читання дещо втрачають свої позиції по відношенню до інших високотехнологічних засобів комунікації. Але прихильників читання традиційної паперової книги завжди буде багато, адже спілкування з друкованою книжкою викликає особливі відчуття, ніби спілкуєшся з живою людиною. Сучасна паперова книга пройшла довгий віковий шлях. Зародкова писемність виникла біля п'яти тисяч років до нашої ери. Перші алфавіти з'явилися у євреїв і фінікійців біля 1 500 років до н.е. Приблизно тоді ж виникли китайські ієрогліфи.

Хоча варто відзначити, що один із значущих змін у сфері читацької активності, на який звертають увагу експерти, полягає у переході до нової моделі читання. Ця зміна пов'язана з високим використанням екранів для читання, появою так званих «медіатекстів» і «текстів нового типу». Поза традиційними паперовими носіями, на яких призначено зручно читати текст, сьогодні електронні тексти, які доступні на екранах мобільних пристроїв і в

мережі Інтернет, займають своє місце і набувають популярності. Така ситуація викликає необхідність переглянути роль та завдання дитячого читання в інформаційному суспільстві і шукати нові методи інструкції для смислового читання, критичного осмислення і інтерпретації текстів, а також підвищення мотивації для читання і уваги до розвитку ціннісних орієнтирів у читацькій діяльності.

З іншого боку, психолого-педагогічна і психофізіологічна науки, а також соціальні інституції, такі як школа, сім'я і дитячі бібліотеки, які відповідають за формування особистості дитини відповідно до суспільно важливих цінностей, повинні швидко реагувати на зміни і виклики, які виникають у сучасному інформаційному суспільстві.

Особливу увагу вимагає теоретичне обґрунтування і методичний супровід питань екранного читання, яке має свої особливості. Під час читання на екрані діють інші механізми сприймання і уваги у дітей. Зараз не існує вичерпної відповіді на питання, який обсяг інформації може залишитися в пам'яті дитини як знання, і який вплив взаємодії з екранними технологіями має на розвиток різних аспектів соціалізації дітей, їх емоційно-чуттєву сферу і різні характеристики читацької навички (оскільки негативні впливи на формування, наприклад, технічної і смислової сторін навички, стають досить очевидними) [2].

Актуальною глобальною тенденцією, яка вплинула і на дошкільну так і на шкільну освіту України, є спрямованість на модернізацію змісту освіти та використання компетентнісного підходу для оцінки її результатів. В цьому контексті основним аспектом є розвиток кожної дитини, враховуючи її природні задатки, здібності та індивідуальні особливості, а також перехід від традиційних до інноваційних педагогічних методів.

Позитивні зміни включають в себе впровадження особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, активне використання інформаційно-комп'ютерних технологій та створення різних типів та форм власності дошкільних навчальних закладів, включаючи міжнародні.

Згідно з цими позитивними змінами, однак, існують і негативні наслідки. Наприклад, тенденція до зближення націй і культур може призвести до втрати різноманітності і нивелювання національних особливостей, включаючи освіту. Глобалізація може висувати уніфіковані вимоги, які не завжди враховують потенціал національних освітніх систем.

Для запобігання негативним проявам в освітньому процесі, обумовленим глобалізацією, можна застосовувати метод гармонізації, який полягає в збалансованому поєднанні загальносвітових, загальнолюдських і специфічних національних цінностей в освітньому контексті. Це передбачає врахування різних освітніх тенденцій і забезпечення їх взаємодії, несуперечливості і взаємодоповнення [7].

Багато педагогів дошкільників вважають, що важливо навчати дітей грамоти, включаючи читання, ще до школи. Однак це упереджене уявлення не відповідає дійсності, як свідчать дослідження психологів і вчителів. Така рання фокусованість на вивченні літер і читанні не є ключовим фактором для інтелектуального розвитку дитини та її готовності до школи. Часто це призводить до використання застарілих методів, які зводяться до монотонного тренування, а це не надає можливості дитині розуміти процес навчання.

Часто дітям у віці від 4 років намагаються нав'язати вивчення літер, складів, слів і речень, і негайно вимагають високого рівня читання. Такий підхід спрямований на отримання конкретного результату, але для дошкільників більш важливий процес самого навчання і методи, які вони використовують для його досягнення. Гра в цьому контексті є основною діяльністю, яка створює сприятливі умови для розвитку інтелекту та особистості дитини.

Вихователі намагаються подолати ці труднощі за допомогою різних інноваційних підходів, включаючи авторські методики. Висновки науковців підтверджують, що максимальний успіх у розвитку дошкільників досягається, коли педагоги використовують методи та педагогічні форми, які враховують психофізіологічні особливості цього вікового періоду [6].

Сьогодні існує досить багато методик раннього читання, до найпопулярніших належать:

Кубики Зайцева. Дітям пропонуються кубики різних розмірів, на яких зображені найбільш часто вживані склади.

Картки Домана. На них написані прості слова великими літерами. Картки показують дітям з народження. У такий спосіб малюки з самого раннього віку навчаються запам'ятовувати і сприймати слова як цілу одиницю, а не по складах.

Методика Монтессорі. На табличках із щільного картону наклеєні шорсткі на дотик літери, які дитина під час гри повинна знайти, показати і помацати. З карток у спеціальні рамки можна скласти слова.

Фонетичний метод. З малюком спочатку вивчають звуки й букви, потім послідовно вчать складати з них склади, слова і речення.

Не менш важливо займатися артикуляційною гімнастикою. Вона допоможе навчитися правильно вимовляти звуки, адже мовлення – це складна навичка, що вимагає розвинених м'язів язика і губ. Тренуючи мімічні, жувальні і ковтальні м'язи, людина отримує можливість швидко і зрозуміло говорити й читати. Дихальна гімнастика також сприяє більш легкому навчанню читання дошкільнят.

Читання поки що є єдиною інтелектуальною технологією засвоєння накопиченого людством знання. Ця характеристика зберігається незмінною незалежно від того, як здійснюється читання, – з листа чи екрану. Саме ця характеристика робить читання незмінним як для розвитку суспільної особистості, так і для нового інформаційного суспільства в цілому. Без книги і читання неможливі розвиток особистості, її освіта, професійне становлення [5].

Кожен текст, незалежно від того, чи знаходиться він на паперовому носії, в електронному вигляді або є аудіотекстом, має багато функцій. Проте, різні жанрово-тематичні комплекси можуть надавати пріоритет різним з цих функцій. Соціально-психологічні функції читання, які безпосередньо відображають потреби, інтереси і цільові орієнтації дітей, визначають коло їхніх читацьких інтересів, уподобань і захоплень, і мають великий вплив на процес формування особистості в цілому [1].

Проведені дослідження вказують на потребу українського суспільства в авторах, які стають відомими і популярними, і можуть виступити в якості визнаних «читацьких лідерів». Глобалізація вже відчутна, і це впливає на спосіб, яким люди читають. Важливо розуміти, що онлайн-книги є так само книгами, і перехід до цього формату не зменшує значення читання. Педагогам варто підтримувати цей тренд, починаючи з дошкільного віку.

Є кілька шляхів вирішення цієї проблеми, таких як активний піар і реклама, які зосереджені на певних авторах, а також широка реклама новинок у книжкових магазинах та організація зустрічей з популярними авторами, відвідування бібліотек. Важливо не забувати і про популяризацію книги через інші медіа. Зміни, які відбуваються у способі читання, вимагають різноманітних підходів. Збільшення кількості перекладів світових новинок на українську мову також може мати позитивний вплив. Навіть якщо не всі популярні бестселери виправдовують свою славу, це дозволяє читачам відчувати себе в курсі подій у світі. [6].

Українська дитяча література – досить багата та різноманітна, хоча з першого погляду так і не скажеш. У книгарнях можемо побачити засилля книг іноземних авторів і досить часто – російською мовою... А що ж для дітей писали українці?

Сучасна література для дітей, яку варто читати дітям та прививати любов та цікавість до читання.

1. Анатолій Костецький. «Хочу літа!», «Суперклей Христофора Тюлькіна, або «Вас викрито – здавайтесь!», «Мінімакс – кишеньковий дракон, або День без батьків», «Мої та твої таємниці».

2. Андрусак Іван. «М'яке та пухнасте», «Стефа та її Чакалка». Поезія.

3. Бачинський Андрій. «Неймовірні пригоди Остапа і Даринки», «Канікули Остапа і Даринки».

4. Воронина Леся. «Прибулець з країни Нямликів», «Таємне товариство боягузі», «Таємне товариство брехунів», «Суперагент 000. Таємниця золотого кенгуру».

5. Гаврош Олександр. «Пригоди тричі славного розбійника Пинті», «Розбійник Пинтя у Заклятому місті».
6. Григорів Михайло. «Зелена квітка тиші». Поезія
7. Гридін Сергій. «Федько, прибулець з Інтернету», «Федько у віртуальному місті», «Федько у пошуках Чупакабри».
8. Дерманський Олександр. Серія книжок про Чудове Чудовисько, «Король Буків або Таємниця Смарагдової книги».
9. Качан Анатолій. «Листи з осіннього саду». Поезія.
10. Кирпа Галина. «Місяць у колисці». Поезія
11. Кокотюха Андрій. «Таємниця козацького скарбу», «Таємниця козацького човна».
12. Малик Галина. «Незвичайні пригоди Алі в Країні Недоладії».
13. Марина Павленко «Півтора бажання, або Казки з Ялосоветиної скрині».
14. Матіяш Богдана. «Казки Різдва».
15. Мензатюк Зірка. «Таємниця козацької шаблі», «Київські казки».
16. Мовчун Леся. «Арфа для павучка».
17. Ніна Воскресенська. «Руда Ворона», «Останнє бажання короля».
18. Пагутяк Галина. «Лялечка і Мацько». «Втеча звірів або новий бестіарій».
19. Прохаськи Тарас і Мар'яна. «Хто робить сніг?», «Куди зникло море?».

Висновок. Глобалізаційні процеси сучасного світу мають значний вплив на суспільство і людину, включаючи їх відношення до читання і літератури. Ці процеси призвели до змін у змісті і формі читання, а також у художніх жанрах та тематиці літератури.

Сучасний світ вимагає від нас адаптуватися до новітніх технологій та онлайн-читання, розглядаючи їх як додатковий формат для читання. Глобалізація не означає, що люди припиняють читати; навпаки, вона просто змінює форму і доступність читання, і педагогам варто підтримувати цю тенденцію, навчаючи молодше покоління користуватися новими технологіями для засвоєння знань та культурних цінностей.

Читання і література завжди були важливими засобами засвоєння знань і розвитку особистості. Вони сприяють відтворенню культурних цінностей і формуванню світогляду. Глобалізація може створити загрозу втрати різноманітності культур, але також може допомогти збагатити нашу культуру шляхом доступу до літературних творів із різних країн і культур.

Отже, глобалізація вносить зміни у спосіб, яким ми сприймаємо і використовуємо інформацію, включаючи читання та літературу. Проте важливо зберігати цінності читання і розвивати читацьку культуру в умовах глобалізованого світу, оскільки це сприяє якісному освітньому і культурному розвитку нашого суспільства.

Список використаних джерел та літератури

1. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. // Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / Савченко О.Я., Бібік Н.М., Байбара Т.М., Вашуленко О.В., Коваль Н.С., Онопрієнко О.В., Пономарьова К.І., Прищепя О.Ю. — : Педагогічна думка, 2012. С.46-53
2. Бібік Н. М. Структура і зміст соціальної компетентності// Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. К. Педагогічна думка, 2014. С. 50 – 64.
3. Бондаренко С. Процеси глобалізації у сучасному світі: за і проти [Електронний ресурс] / Світлана Бондаренко – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/urok-procesi-globalizaci-u-suchasnomu-sviti-za-i-proti-84375.html>.
4. Глобалізаційні процеси [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua#>.
5. Землянська А.В., Шарова Т.М. Світова література в умовах глобалізаційних процесів: [навч. посібник]. [2-ге вид.]. Мелітополь, 2019. 164 с.
6. Ліщук В. Говорити і читати – одночасно / відп. за вип. книг сер. "Материнська школа" Д. С. Ліщук; передмова М. Ф. Слабошпицький. Вид. 6-те. Чернівці: Золоті литаври, 2006.
7. Листвак Г. Дослідження читання в Україні: результати і значення / Г. Листвак. – 2015. – № 2. – С. 296–299.
8. Луценко, Ірина. Дошкільна освіта і глобалізація. Пріоритетні напрями виховання дошкільнят / І. Луценко. 2016 . С.2-5.
9. Ніколенко О.М Сучасний стан реформування літературної освіти в Україні. // Світова література. – 2013. – № 23 (листопад-грудень). – С. 4-9. 36.

10. Павлецька С. Читати чи не читати? [Електронний ресурс] / Світлана Павлецька – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/blog/svitlana_paveletska/484871_maslit_chitati_chi_chitati.html.

11. Цигвнок О. Розвиток інтересу до книги та читання – основна складова роботи університетської бібліотеки / О. Цигвнок. – С. 302–307.

Пастух Людмила,
доцент кафедри теорії та методик
суспільно-гуманітарних дисциплін
Хмельницького ОІППО імені Анатолія Назаренка,
кандидат психологічних наук

Роль дитячої літератури і читання в особистісному розвитку дітей та збереженні їх психічного здоров'я в умовах війни

У тезах акцентується увага на дієвості позитивного впливу читання на всі сфери особистісного розвитку дітей інтелектуального, емоційного, соціального, поведінкового. Відзначено роль книг як практичних інструментів, що можуть допомогти стабілізувати психічні стани дітей та зберегти психічне здоров'я дітей. Наголошено на необхідності дотриманні певних правил і рекомендацій щодо тематики і змісту літературних творів для читання в умовах стресу війни

The theses focuses on the effectiveness of the positive impact of reading on all spheres of children's intellectual, emotional, social, and behavioral personal development. The book's role as practical tools that can help stabilize children's mental states and preserve children's mental health is noted. It is emphasized the need to observe certain rules and recommendations regarding the subject matter and content of literary works for reading under the stress of war

Ключові слова: дитяча література, читання, особистісний розвиток. психічне здоров'я дітей

Keywords: children's literature, reading, personal development. mental health of children

Про те, що книга є потужним засобом формування свідомості дитини та здійснення її виховання в свій час констатували видатні філософи: Аристотель, Г. Гегель, І. Кант, Конфуцій, Сократ, Г. Сковорода й ін..

Виховному впливу на особистісне становлення дітей та підлітків книги надавали великого значення корифеї української педагогічної думки (Г. Ващенко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) [1].

Психологи-науковці та практики також однакостайні в міркуваннях про те, що саме книга і читання є важливими чинниками саморозвитку дітей різних вікових категорій. Про що повідомляють в ряді публікацій І.Бех, Т. Дуткевич, О. Киричук, Г. Костюк, С. Максименко, Ю. Приходько, В. Рибалка, М.Савчин та ін..

Необхідно зазначити, що науковці вказують на дієвий позитивний вплив читання на всі сфери особистісного розвитку дітей: інтелектуальну, емоційну, соціальну, поведінкову.

Щодо розвитку інтелектуальної сфери - читання книг активізує розвиток всіх пізнавальних процесів: мислення, уяви, уваги, сприйняття, пам'яті. А також розширює обсяг знань про навколишній світ, допомагає самостійно відслідковувати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, збагачує словниковий запас, розвиває інтуїцію.

Особливе значення мають книги на емоційний стан та розвиток дітей.

Оскільки книги знайомлять дітей з розмаїттям і багатством емоцій та почуттів персонажів і героїв казок, оповідань, легенд та інших літературних дитячих творів; дозволяють зрозуміти, що інші діти, й дорослі люди думають і відчувають подібні емоції; стрес і внутрішнє напруження. На прикладі поведінки персонажів літературних творів діти мають можливість побачити зразки того, яким чином можна переборювати сильні страхи, відчуття високої тривожності.

Читання дитячої літератури допомагає вивчати і розуміти правила соціальної поведінки, а отже позитивно впливає на соціальний розвиток та соціальну адаптацію дітей в соціумі.

Щодо поведінкової сфери – то завдяки читанню, ознайомленню з особливостями поведінки літературних персонажів дітей учать оцінювати моральні стосунки, роз'яснюють шкідливі наслідки певних дій і вчинків, таким чином, здійснюють профілактику негативних поведінкових явищ в майбутньому, попереджують, формують навички розпізнавати небезпеку та грамотно захищатись від неї.

Основою впливу дитячої літератури на психіку дитини є процес її ототожнення з позитивним героєм. Така ідентифікація стимулює моральний розвиток і дозволяє наслідувати бажані соціальні моделі поведінки. Дитина намагається зрозуміти мотиви дій героїв. Це допомагає їй оцінити власну поведінку й керувати нею.

Важливо зауважити, що впродовж крайніх років науковці були стурбовані тим якими засобами та методами підтримувати інтерес дітей до читання, який витіснявся засиллям сучасних технічних засобів комунікації, беручи до уваги значущу роль книг і читання в особистісному становленні і гармонійного розвитку здобувачів освіти.

В сьогоднішніх умовах викликів війни роль дитячої літератури посилюється ще й тому контексті, що книги можуть виконувати роль тих практичних інструментів, які можуть допомогти стабілізувати психічні стани дітей та зберігати психічне здоров'я дітей.

Війна, яку розв'язали росіяни, руйнує мирний, сповнений світлих пригод та подій світ дітей. У їхніх життях різко з'являються повітряна тривога, вибухи, правила поведінки в укриттях, еміграція за кордон, внутрішнє переміщення в більш безпечні регіони України.

В умовах війни діти є однією з найбільш вразливих категорій населення і потребують особливої підтримки від дорослих: педагогів, батьків.

А батькам, вчителям для того, щоб надавати якісну підтримку дітям, важливо бути обізнаними щодо вікових особливостей реагування дітей на стрес та оптимальних форм та засобів надання допомоги у кризових ситуаціях.

Тому, педагоги і батьки, як зауважує дитяча та сімейна психологиня з великим досвідом надання практичної допомоги дітям в умовах війни - С.Ройз, мають бути підготовленими щодо того як використовувати книги в якості практичних інструментів, що можуть допомогти стабілізувати психічні стани дітей; обізнаними з питань що і як читати під час війни, аби не нашкодити, а допомогти [2].

Науковці одностайні щодо позитивного впливу на стабілізацію психічних станів дітей та дорослих під час війни. Вони зазначають, що читання допомагає знизити тривожність, сфокусуватися на моменті тут і зараз і навіть краще спати. А ще воно знижує стрес. Читаючи, немов ставиш на паузу всі турботи, починаєш більш врівноважено дихати й ніби повертаєшся до звичного життя. Також поновлює емоційний ресурс, допомагає мозку впоратися з невідомістю

Однак при цьому дослідники наголошують на необхідності дотриманні певних правил і рекомендацій, оскільки ми зараз не зможемо спрогнозувати, що саме стане тригером для дітей – яка тема, чи слово, чи образ спровокують негативну болісну емоційну реакцію.

Педагоги й батьки мають пам'ятати, що зараз через вплив стресу концентрація уваги знижена. Тому, як зауважує С.Ройз, тривалість «сеансів читання» для дітей має бути коротшою ніж в мирний час .

Щодо тематики літературних творів. Оскільки війна спричинила регресивний стан у багатьох дітей, і це «нормальне» типове вище для життя в умовах стресу війни, тому ми можемо спостерігати, що частина дітей будуть повертатися до тем та до книжок, які були актуальні для них, коли вони були молодшими за віком..

Психологи-науковці рекомендують взяти до уваги, що стрес та травматизація можуть багатьох дітей тимчасово зробити більш раціональними (така собі спроба відмежуватися від емоцій) – тому може зрости потреба в енциклопедіях, довідниках, у практикумах та ін.

Щодо книг про війну.

З дітьми потрібно говорити про війну. Як би нам не хотілося ізолювати наших дітей від її жахів, нам це не вдасться. Ми маємо проговорювати з дітьми ситуацію, у якій живемо, ділитися нашими емоціями, цікавитися їхніми, нагадувати про необхідність бути обережними і пильними навіть під час прогулянок. Допомогти підібрати слова для таких непростих розмов і прожити цей складний досвід можуть книги, що торкаються тем війни.

Однак важливо пам'ятати, що, з одного боку, дітям потрібні книжки про війну, які б їм допомогли відреагувати емоційний стан та настрої, відрефлексувати. Але, це мають бути книжки, які пройшли експертну психологічну оцінку та створені за підтримки травмотерапевтів.

Наразі приємно відзначити, що сьогодні ми маємо позитивний досвід, коли команди окремих видавців (до прикладу, видавничий портал «Барабука» та ін.) організують серію лекцій, інтерв'ю та публічних обговорень на тему «Як говорити з дітьми про війну»; укладають списки сучасних дитячих та підліткових книжок, які містять сюжети про бойові дії, героїчну поведінку, травми, втрати, а також, що торкаються важливих у контексті війни аспектів життя: вимушеного переселення та адаптації, втрати, підтримки тощо

Зокрема, необхідно відзначити схвальні відгуки науковців-експертів щодо психологічної коректності книг: «Діти повітряних тривог» Лариси Денисенко (це історії про досвіди різних дітей під час повномасштабного вторгнення: волонтерство, переховування в укриттях, переживання за рідних і близьких, але з вірою та надією на краще); «Мої вимушені канікули» Катерини Єгорушкіної (книжка про те, як сім'я однієї дівчинки змушена ховатися у підвалі багатоповерхівки, та про важливість підтримки тих, хто поряд; містить додаток з порадами та заспокійливими практиками).

Узагальнюючи, необхідно зауважити, що науковці засвідчують також необхідність у дотриманні правил і рекомендацій щодо читання дітей в умовах війни, які виявляються за результатами їх взаємодії з психологами-практиками та педагогами:

- підбираючи книжки, звертати увагу на сюжет та вік, для якого вони рекомендовані (наприклад: історії-засинайки для найменших дітей; добрі та заспокійливі історії для дітей від 3 років; веселі та пригодницькі історії для дітей від 6 років; книги про природу, культуру, традиції, історію рідного краю та України для підлітків та старшокласників);

- надавати перевагу добрим історіям про дружбу, традиції, родину, Батьківщину;
- важливо, щоб зміст дитячих книг, літературних творів був оптимістичним; дітям потрібні літературні приклади історій зростання та успішного долавання труднощів;

- дітям потрібні книги, де вони будуть знаходити для себе сюжети, які допоможуть їм відпочити від тривоги та війни – це може бути казка, фантазійно-безпечна реальність;

- доцільно використовувати жанр коміксів; (сучасні діти краще приймають візуальну інформацію і короткі тексти) – особливо про українських супергероїв;

- перед тим, як пропонувати дитині з пережитим гострим травматичним досвідом книгу, варто з'ясувати у психолога, що краще допоможе їй впоратися зі стресом: чи книжка, де ні натяку на війну, чи навпаки щось, що дозволить проговорити свій жах.

Отже, роль та функції дитячої книги і читання лишаються незмінними в будь-які часи: розвиваюче дозвілля, виховна, естетична, пізнавальна; дитяча література і читання мають позитивний вплив на всі сфери особистісного розвитку дітей: інтелектуальну, емоційну, соціальну, поведінкову. В умовах викликів війни книги можуть виконувати роль потужних психологічних інструментів, які допомагають підтримувати психічне здоров'я дітей та підлітків, оскільки, завдяки вмілому використанню терапевтичного потенціалу книжок вони зараз можуть суттєво допомогти стабілізувати психічний стан дітей.

Список використаних джерел та літератури

1. Рябошапка О.В. Вплив книги на формування особистості дитини: історичний аспект URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_3/5.pdf

2. Ройз С. Коли війна не в книжках... Чи варто дітям про неї ще й читати?

URL: https://tsn.ua/lady/dom_i_deti/deti/koli-viyna-ne-v-knizhkah-chi-varto-pro-neyi-dityam-sche-y-chitati-2074498.html

Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів за допомогою художніх текстів

В публікації актуалізовано питання важливості формування у молодших школярів комунікативної компетентності. Наведено прийоми і методи опрацювання художніх текстів, націлені на розвиток мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: комунікативна компетентність, спілкування, художній текст, читання, інтерактивні методи, початкові класи.

Communicative competence, communication, literary text, reading, interactive methods, elementary School.

Людина створена жити в соціумі, тому однією з найважливіших потреб людей є потреба в спілкуванні. Люди постійно шукають, зберігають і передають певну інформацію, тобто активно займаються комунікативною діяльністю. Комунікація необхідна людині для набуття певних знань, умінь, способів діяльності, соціального досвіду і є одним з найважливіших факторів розвитку особистості. [2]

Діти вчаться комунікувати в сім'ї від самого народження. На жаль, через шалений темп життя та зайнятись батьків, все менше часу залишається у них для повноцінного спілкування з дітьми. Тому на дошкільних закладах та закладах освіти лежить відповідальність за формування комунікативної компетентності.

Сформувати комунікативні уміння – означає навчити молодшого школяра ставити запитання і чітко формулювати відповіді на них (тобто вести діалог), уважно слухати й активно обговорювати зміст почутого, коментувати висловлення співрозмовників і критично їх оцінювати, аргументувати свої думки, висловлювати співрозмовникові свою емпатію, адаптувати власні висловлення для сприймання іншими учасниками комунікативного процесу. [2]

Комунікативний розвиток іде різними шляхами. Це кількісне накопичення (збільшення словникового запасу, обсягу висловлювання) і якісні зміни (вимова, розвиток зв'язного мовлення, розуміння зверненої до вас мови). Однак основним критерієм інтенсивності та успішності формування комунікативної особистості є вміння розуміти, ставити та вирішувати різні за характером комунікативні завдання, тобто вміння правильно й оптимально використовувати свою мовленнєво-мисленнєву діяльність у спілкуванні з іншими людьми засобами інформації та з самим собою. [2]

Значну роль у формуванні комунікативних вмінь відіграють уроки читання в початкових класах, а саме, робота з художніми текстами. Тексти для читання – це зразки мовлення, які виступають необхідним матеріалом для розвитку мовленнєвих та комунікативних умінь молодших школярів. Вірші і оповідання, загадки і прислів'я, казки і легенди є тим джерелом, який поповнює словниковий запас дітей, викликає бажання поділитися думками і почуттями, дають змогу відпрацювати вміння діалогічного і монологічного мовлення. [1]

Під час опрацювання буд-якого тексту обов'язковою є словникова робота. Це сприяє поповненню словникового запасу учнів.

Наприклад:

Текст «Чому скаржилися книжечки» за Кузьмою Грибом. Вправа «Утвори пари близьких за значенням слів».

<i>Нечепура</i>	<i>боягузливий</i>
<i>Соромитися</i>	<i>недбалий</i>
<i>Покарати</i>	<i>стидатися</i>
<i>Лякливий</i>	<i>провчити</i>

Текст «Синичка й горобець» за Петром Панчем. Вправа «Обери тлумачення слова».

<i>Маніжка –</i>	<i>говорити плаксивим голосом.</i>
<i>Віхола –</i>	<i>нагрудник до чоловічої сорочки.</i>
<i>Хникати -</i>	<i>заметіль, метелиця.</i>

Текст «Наш сад» Лаврін Гроха. Вправа «Які слова заховалися?»

<i>Ха(**)нець</i>	<i>солод(**)рзина</i>
<i>Гряд(**)ртопля</i>	<i>ліж(**)вдра</i>

На збагачення словникового запасу школярів спрямований інтерактивний прийом «Асоціативний куц».

Наприклад:

Вірш «Хто як говорить» Леонід Полтава.

Скласти «Асоціативний куц» до слова *Мова (знання, спілкування, розвиток, книжки, друзі, ...)*

Прийом «Мікрофон» дає можливість кожному учневі висловити свою думку чи позицію, відповісти на запитання. [3]

Після опрацювання художнього тексту доречно застосувати метод «Незакінчене речення», який сприяє формуванню в учнів вміння чітко і правильно формулювати власну думку, вміння говорити по суті і переконливо.

Наприклад: «*Ця казка мене навчає ...*» або «*Миколка так повівся тому, що ...*», «*Якби я був на місці героя, то ...*».

Складаючи «Сенкан» учні вчаться лаконічно описувати інформацію і факти на певну тему, підбираючи влучні слова.

Наприклад:

Оповідання «Сім – я» Анна Коршунова.

Сенкан.

Сім'я.

Дружна, справжня.

Любимо, поважаємо, допомагаємо.

Міцна сім'я – щаслива дитина.

Родина.

Важливе місце у формуванні комунікативного мовлення молодших школярів займає діалог. Оскільки діалогічне мовлення передбачає два чи більше учасників розмови, то в учнів необхідно формувати вміння орієнтувати своє висловлення на співрозмовника, уважно й зацікавлено слухати інших, будувати репліку-відповідь залежно від того, що сказав співрозмовник. Діалог не потребує повних, поширених речень. Для нього характерні неповні питальні й окличні речення, вигуки, частки, розмовна лексика. Діалог вимагає чіткого формулювання запитань, точних і лаконічних відповідей, ввічливого звертання до співрозмовника. [2]

Під час опрацювання художніх творів є гарна можливість розвивати у дітей вміння будувати діалоги. А саме:

- відтворити, розіграти діалог із прочитаних казок, оповідань («Наш рід» Андрій М'ястківський);
- побудувати діалог за зразком;
- доповнити незавершений діалог;
- створити діалог з опорою на допоміжні матеріали;
- побудувати діалог за ситуативним малюнком;
- скласти діалог до прослуханого чи прочитаного тексту, розглянутого малюнка, запропонованої життєвої ситуації;
- придумати діалог як доповнення до прочитаного тексту;
- редагувати діалог, в якому було виявлено недоліки. [2]

З метою формування діалогічного мовлення використовується прийом «Інтерв'ю». У процесі інтерв'ю учні вчаться звертатися до співрозмовника, уважно його слухати, ставити запитання і давати на них відповіді. Організація «Інтерв'ю» передбачає:

- 1) об'єднання учнів у пари;
 - 2) розподіл ролей: кореспондент і респондент;
 - 3) підготовка й озвучування кореспондентом запитань до респондента на задану тему;
 - 4) відповіді респондента на поставлені запитання;
 - 5) обмін ролями учасників інтерв'ю. [2]
- Наприклад, можна взяти уявне інтерв'ю у автора твору.

Молодшим школярам важче вдається сформулювати запитання, ніж дати на нього відповідь. Тому доречно вчити учнів розрізняти «товсті» і «тонкі» запитання і стимулювати роботу над ними. «Тонкі» або закриті запитання вимагають конкретної відповіді. Наприклад: Хто ...? Що ...? Коли ...? Де ...?. А «товсті» або відкриті запитання не мають однозначної відповіді, вимагають роздумів. Наприклад: Що буде, якщо ...? У чому відмінність ...? Чому ...? У чому причина, що ...? [4]

Ще одним дієвим прийомом для формування комунікативної компетентності є «Крісло автора». Цей прийом дає можливість кожному учневі записати свої думки на певну тему, не дотримуючись правил правопису. А потім прочитати всьому класу свій твір-мініатюру у «кріслі автора», виставленому посеред класу. Головним у творі є вільний потік думок. Під час використання цього прийому учні мають бути впевнені у своєму праві вільно висловлювати власні думки та шанобливому ставленні присутніх до того, що вони озвучують. [2]

Молодшим школярам потрібно розвивати вміння взаємодіяти усно з іншими людьми. Зокрема, готовність і здатність сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з людьми різного віку і статусу в діалогічній та монологічній формах для досягнення певних навчальних і життєвих цілей. У процесі формування навичок усної взаємодії вагоме місце займає розвиток умінь сприймати на слух і правильно розуміти усне мовлення, тобто аудіативних умінь. [2]

Для формування умінь слухати і розуміти текст можна використовувати різні жанри: казки, оповідання, вірші, навчальні тексти. Після їх прослуховування доцільно пропонувати школярам запитання і завдання такого змісту:

- на запам'ятовування персонажів тексту;
- на відтворення послідовності подій;
- на запам'ятовування елементів фактичного змісту (Хто? Що? Де? Коли?);

– на висловлення власної думки про персонажів та описані події, свого ставлення до них. [2]

Цікавим для дітей є прийом «Входження в твір». Після аналізу прочитаного твору учням пропонується уявити себе на місці однієї з дійових осіб та висловити її переживання.

В роботі з художнім твором на уроках читання учні поступово вчаться переказувати текст. На початку це може бути переказ близько до тексту, потім стислий переказ, а згодом, переказ зі зміною особи автора (я, він, ми, ...) та творчий переказ (доповнення, зміни). Формуючи в молодших школярів уміння будувати самостійні усні зв'язні висловлення, варто використовувати різноманітні допоміжні матеріали: малюнки і серії малюнків, опорні слова, початок або початок і кінцівку тексту. Цінним і цікавим для учнів буде складання розповідей про прочитані книжки і журнали, переглянуті мультфільми, про побачені, почуті, пережиті ситуації з особистого життя. При цьому слід стимулювати дітей до оцінки розказаних подій, вчинків, персонажів та висловлення власної думки, порад, пропозицій, побажань. [2]

На різних етапах уроку застосовується робота в парах або в малих групах. Виконання завдань в парах або в групах дає змогу розвивати навички спілкування, формулювання своєї думки, навички домовлятися – приходити до спільного рішення. Можна запропонувати вправу «Аукціон запитань» (пара – парі), (група – групі) або скласти характеристику дійових осіб (зовнішність, характер, вчинки, особисте ставлення). Після обговорення в парі або групі, презентувати виконання певного завдання.

Комунікативна компетентність виявляється не тільки в умінні правильно зрозуміти почуту чи прочитану інформацію, висловити свою думку, але й у здатності оцінити ситуацію спілкування, успішно використовувати мовні засоби заради успіху в спільній діяльності, для досягнення взаєморозуміння. [2]

Отже, розвиток комунікативних здібностей молодших школярів потрібно здійснювати на всіх уроках і в позаурочний час, виконуючи певні вправи з розвитку зв'язного мовлення, які активізуватимуть розумові здібності учнів та допомагатимуть кожному проявити свої потенційні можливості. Існуючі методи і прийоми розвитку мовленнєвої діяльності поєднуються в роботі учнів і вчителя, доповнюють один одного і в сукупності створюють базу для системи розвитку мовленнєвої діяльності учнів початкової школи. Досконале опанування комунікативних здібностей – ключ до пізнання, освіченості, розумового розвитку, повноцінної участі у суспільному житті кожної людини. [6]

Список використаних джерел та літератури

1. Гордієнко О.А. Формування комунікативної компетенції молодших школярів на уроках читання // Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи / За заг. редакцією В.Є.Литнєва, Н.Є.Колесник, Т.В.Завязун. – Житомир: ФОП «Н.М.Левковець», 2018. – У 2-х ч. – 248 с.+CD. – С.45 – 48. О.А. Гордієнко <http://eprints.zu.edu.ua/27631/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%204.pdf>
2. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник/ Пономарьова К. І. – Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020 - 88 с. <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/posibnyk-ponomarova.pdf>
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології : Наук.- метод. посібн. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с. https://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Suchasnyj_urok.pdf
4. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко. – Київ, 2017. – 96 с. <https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/putivnyk-z-rozvytku-krytychnogo-myslennya-uchniv-pochatkovoyi-shkoly.pdf>
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Світоч, 2019. 336 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv>
6. Чос С., нестандартні форми розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів нової української школи. Житомирщина *педагогічна*. 2021, № 4 (24). <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2022/01/3.%D0%A7%D0%BE%D1%81.pdf>

7. Кравцова Н. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч.2 / Н.Кравцова, В.Романова, А.Савчук. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. – 112 с. <https://shkola.in.ua/1283-ukrainska-mova-2-klas-kravtsova-2019-ch-2.html>

8. Савчук А. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч.2 / А.Савчук. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. – 144 с. <https://shkola.in.ua/1373-ukrainska-mova-ta-chytannia-3-klas-savchuk-2020-ch-2.html>

9. Савчук А. Українська мова та читання: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч.2 / А.Савчук. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. – 160 с. <https://shkola.in.ua/1850-ukrainska-mova-ta-chytannia-4-klas-savchuk-2021-ch-2.html>

Синюк Валерій,
вчитель зарубіжної літератури
Антонінського ліцею Антонінської ТГ,
вчитель-методист,
методист-кореспондент Хмельницького ОІППО
імені Анатолія Назаренка

Читання як цивілізаційний виклик часу та життєва необхідність в час глобалізаційних змін

В роботі здійснена спроба пояснити причини втрати інтересу до читання, доведена користь, яку отримує людина, що долучиться до читання як виду діяльності. Автор аргументовано переконує навіщо потрібно читати книги.

Ключові слова: читання, самовдосконалення, творчі здібності, корисна звичка, захоплююча книга, улюблений автор.

Навіщо читати книги? Сьогодні це питання задається все частіше. Це не дивно, оскільки в останні кілька років читання замінили інтернетом, комп'ютерними іграми і переглядом телепередач. Ситуація все більше нагадує історію, розказану фантастом Реєм Бредбері в книзі «451 градус за Фаренгейтом». В його світі книги стали чимось забороненим, а їх власників жорстоко карали.

Згідно зі статистикою, близько 30% дорослих жителів України не читають зовсім. Майже половина населення країни за останній рік не прочитала жодної книги. Книжковий тираж за 10 років зменшився в 4 рази, а тираж періодичних видань (журнали, газети) в 5. Ці дані не радують. Чи не так?

Чому ми перестали читати? Є кілька варіантів відповіді на це запитання.

Надлишок читання в дитинстві. Пам'ятайте, як в школі влітку змушували прочитати цілий список літератури? У багатьох школярів після цього з'явилася відраза до навчання. Такі завдання для них були рівносильні тортурам. Тож не дивно, що в дорослому віці вони віддають перевагу комп'ютерним іграм або перегляду фільмів але не книзі. Книги не витримують конкуренції з телебаченням, інтернетом, соціальними мережами.

Немає вільного часу. Після напруженого робочого дня навряд чи хтось захоче відпочити за читанням. Більшість людей проводять час перед телевізором, одночасно займаючись якимись домашніми справами. Але чи такий їм потрібен відпочинок? За статистикою одного з українських журналів, за добу на 7 головних каналах показують 160 бійок, понад 200 вбивств, 6 пограбувань і трохи більше 300 поганих новин. При такій ситуації хіба можна вважати перегляд телевізора хорошим відпочинком для мозку?

Ще одна причина, чому люди перестали читати, криється в особливостях нашого часу. Ми завжди кудись поспішаємо, намагаємося стати кращими за інших, обігнати їх в тій чи іншій справі. Ми звикли бути активними. А читання – це хоч і тимчасова, але бездіяльність. Багато хто просто не готовий так «витрачати» дорогоцінний час. Свою роль відіграє і виховання. Навряд чи дитина полюбить читання, якщо жодного разу не бачила за книгою батьків.

Навіщо потрібно читати книги?

Це відмінний спосіб отримати справжнє задоволення, а також зробити крок на шляху до самовдосконалення. Читання розвиває пам'ять, дає нові знання та ідеї, наповнює мозок корисними думками.

Розширюється словниковий запас, з'являються нові знання Припустимо, ви читали книгу і зустріли незнайоме для себе слово. Що будете робити? Напевно постараетесь дізнатися його значення. Звернетесь до словників або скористаетесь пошуковими системами в інтернеті. Природно, це слово відкладеться у вас в пам'яті. А незабаром ви почнете використовувати його. Уявляєте, скільки нових слів, знань в цілому ви отримаєте, читаючи кожную наступну книгу? Це позначається не тільки на мовленні. Поліпшується здатність висловлювати думки на папері. У чомусь ви навіть переймаєте стиль улюбленого автора. Розвивається уява і креативність

Знімаються стрес і напруження Ще одна причина, навіщо потрібно читати книги. Зосереджуючись на читанні, ви звільняєте голову від негативних думок, занепокоєння, тривоги. Таким чином відволікаєтеся від стресу. При читанні ви переноситесь в іншу реальність, переймаєтеся історією персонажів, співпереживаєте. Цей стан порівнюють з ковтком свіжого повітря, що дозволяє хоча б на якийсь час забути про проблеми. Як сказано вище, читання стимулює роботу головного мозку. Зачіпає воно ту частину, яка відповідає за психоемоційний стан. Тому для боротьби з депресією психологи рекомендують читати веселі розповіді зі щасливим кінцем. Можливо, в героях ви побачите себе. Їх досвід нехай і не вирішить проблему, але допоможе подивитися на неї з іншого боку.

Читання порівнюють з дією знеболювальних препаратів. Вони усувають фізичний біль, а книги – душевний. Поліпшується пам'ять і увага. Вчені з'ясували, що людина, яка регулярно читає книги, тренує пам'ять. Для цього не потрібно відводити на читання цілий день. Досить 1 години. За цей час мозок отримає, переробить і засвоїть нову інформацію. І це ще не все. Для того, щоб розуміти сюжет, вам доводиться запам'ятовувати імена, зовнішність, характер і вчинки героїв. Ви міркуєте, уявляєте навколишнє оточення, робите прогнози, висновки. Завдяки цьому поліпшується не тільки пам'ять, а й здатність концентрувати увагу. Читаюча людина запам'ятовує більше інформації, вона швидше знаходить закономірність між предметами і подіями. Крім того, у неї більш розвинений інтелект.

Поліпшуються навички письма. Люди читають книги, щоб розвивати творчі здібності. Найчастіше вони вимагають наявності уяви. Занурюючись в історію, ви малюєте для себе картину того, що відбувається. Чи відчуваєте запахи, чуєте звуки, бачите образи. Так розвивається частина мозку, що відповідає за творчу діяльність. Теорія множинних інтелектів Г. Гарднера та книги надихають на зміни. Можливо, ви самі захочете написати якусь розповідь. Або, наприклад, знайдете несподіваний спосіб дати раду серйозним проблемам. Що б це не було, ваше життя і життя інших людей стане від цього краще.

Шляхом досліджень вчені з'ясували, що читання приємної літератури перед сном допомагає швидко заснути і міцно спати всю ніч. А все завдяки тому, що ви розслабляєтеся, забуваєте про стрес. До того ж з часом розвивається корисна звичка: для організму читання стає сигналом до швидкого відходу до сну. піднімається настрій

Які ранкові ритуали заряджають вас бадьорістю і енергією на весь день? Хтось займається йогою, комусь життєво необхідна чашка свіжозвареної кави. Спробуйте зробити таким ритуалом читання. Для підняття настрою достатньо кількох сторінок із захоплюючої книги. У книзі «Магія ранку» (автор Хел Елрод) автор рекомендує замінити читанням ранковий перегляд стрічки в соцмережах або читання газет. На його думку, перша година після пробудження визначає, яким буде день в цілому. Так чому б не наповнити його тільки позитивними емоціями? Змінюється сприйняття світу Наше мислення формується кількома факторами: вихованням, особистим досвідом, громадською думкою з тих чи інших питань.. «Немає кращого засобу для освіження розуму, як читання древніх класиків; варто взяти якогось з них в руки, хоча на півгодини, – зараз же відчуваєш себе оновленим, полегшеним і очищеним, піднятим і укріпленим, – наче б освіжився купанням в чистому джерелі »- стверджував Артур Шопенгауер

Книги розвивають наше мислення. Вони допомагають подивитися на світ з іншого боку, переглянути пріоритети, цінності, поставити нові цілі.

Отже, навіщо потрібно читати книги? Причин безліч.

Читання – ефективний спосіб розвинути розумові здібності, уяву, збільшити словниковий запас. Крім того, воно допомагає поліпшити настрій, впоратися зі стресом, позбутися депресії. Кілька сторінок вранці або ввечері змінять ваше життя на краще.

В інтернеті популярна цитата, яка, напевно, зустрічалася і вам: Ті, хто читають книги, завжди будуть керувати тими, хто дивиться телевизор.

Звичайно, можна сказати, що розвиток науки і техніки, суспільства і самої цивілізації змушує нас переглядати свої погляди. І читання нібито вже не так актуально, як це було, скажімо в 19 або 20 столітті. Однак це не зовсім так. А точніше – зовсім не так. Є злочини гірші, ніж спалювати книги. Наприклад – не читати їх.

Прищепити любов до книг дитині – завдання не з легких. Однак варто запам'ятати: тільки книги зможуть допомогти їй стати ерудованою і впевненою у собі. Завдяки книгам вона отримає не тільки ґрунтовні знання, а й відкриє для себе невідомі раніше світи. Не потрібно змушувати дитину читати, потрібно лише пояснити, чому книги можуть бути корисні в подальшому. Для цього батькам доведеться потрудитися, проте хіба це того не вартує?

Отже, читання книг – дуже корисне проведення часу. Що робити, якщо ви хочете читати, але не можете себе змусити? Читайте по чуть-чуть, по кілька сторінок. Якщо книга вам до душі, то ви обов'язково втягнетесь. Що робити, якщо ви сильно втомлюєтеся після роботи? Слухайте аудіокнижку! Що робити, якщо дитина не хоче читати? Насильно любов до читання не прищепити. Кращий спосіб влитися в світ читання – це зростати в читаючій сім'ї. Читайте і отримуйте задоволення!

Список використаних джерел та літератури

1. Біличенко О. Л. Культурно-виховна роль книги в умовах формування інформаційного суспільства : автореф. дис. канд. пед. наук: 07.00.08 / О. Л. Біличенко; Харк. держ.акад. культури. – Харків, 2000
2. Листвак Г. Б. Дослідження читання в Україні: результати і значення / Г. Б. Листвак // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Соціальні комунікації. – 2015. – № 2.
3. Крайнікова Т. Друкована книга і читання в сучасній культурі медіаспоживання: рецептивний аналіз / Т. Крайнікова // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 2.
4. Серажим К. С. Культура читання в Україні / К. С. Серажим // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – Т. 55.
5. Читання в Україні: результати дослідження читацьких звичок та ставлення до читання, проведеного у 2013–2014 роках. – Джерело доступу: <http://bookplatform.org/im-ages/activities/275/brochure-reading-final-print.pdf>.
6. Джерело: <https://ideas-center.com.ua/?p=34602>
7. Шопенгауер Артур // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — С. 734. — 742 с. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-X.

Скемська Алла,
вчитель початкових класів
Слобідко-Красилівської гімназії
Красилівської міської ради,
вчитель-методист

Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література

Вічна істина говорить про те, що людина перестає мислити, коли перестає читати, є актуальною і в наш такий динамічний і неспокійний час XXI століття. Немає жодних сумнівів щодо того, що нинішнє століття вимагає інтелектуально розвинених, грамотних людей. Причому, набуті ними знання і відомості не повинні бути просто

набором певної інформації. У даній статті висвітлюється питання актуальності літератури і читання у XXI столітті та доведено, що читання книг надзвичайно корисне.

Ключові слова: читання, література, аудіокнига, читачі.

Якийсь час тому всі казали, що паперові книжки незабаром зникнуть. Прийшло нове тисячоліття, наше життя стає дедалі більш цифровим. В наш час люди читають дуже багато – незліченні повідомлення, стрічка новин, улюблені блоги в Інтернеті... Звичайно, що більше часу ми проводимо в Інтернеті, то менше його залишається на читання. В читачів сьогодні є більше можливостей знайти саме ту історію, яка їм потрібна. Крім того, творчо опановують нові шляхи сприйняття тексту, про що свідчить різкий стрибок у продажах аудіокнижок. Популярності аудіокнижок сприяла й поява цифрового формату. Не тільки тому, що так зручніше, а й тому, що розмір книги вже не так лякає. Але книги ніщо не замінить.

Про користь читання книжок говорити у XXI столітті зайве, але ми згадаємо американську експертку Жордін Кормьєр, яка виділяє чотири безсумнівні переваги читання книг:

1. Читання книг стимулює розумову діяльність людини, покращує пам'ять і підвищує творчий потенціал. Книжка може надихнути на створення проєктів, ідей або отримання будь-якого іншого цінного досвіду.

2. Читання допомагає розширити словниковий запас і підвищити інтелектуальний рівень. Відчуваючи себе компетентним у різних питаннях, людина стає більш впевненою у своїх силах і підготовленою до будь-яких життєвих викликів.

3. Читання книг розвиває соціальні навички і здатність до співпереживання. Занурюючись в незнайомі ситуації і знайомлячись з різними персонажами на сторінках книг, людина розширює рамки власних поглядів і починає краще розуміти інших людей.

4. Читання – це своєрідна форма релаксації, яка допомагає боротися зі стресом і поганим настроєм. Книга здатна одночасно і активізувати мислення, і розслабити, відволікти від проблем. Також читання – це прекрасний спосіб психологічного омолодження.

Література – це його величність слово, естетичне, багатолике і прекрасне. На жаль, у XXI столітті словесна деградація дуже помітна. Це безпосередньо пов'язане з читанням, а вірніше з небажанням читати класичні твори. Мова класики соковита, яскрава, насичена образами, а найголовніше – це справжня літературна мова, якою має володіти кожна культурна людина. При постійному читанні збагачується словниковий запас. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, словесні образи насичують мову, роблячи її по-справжньому красивою і багатою.

То чому тоді таким корисним і розвиваючим заняттям захоплюється так мало людей? Тільки 10% із нас читає більше, ніж 7 книг у рік. Для того, щоб закликати всіх до читання, розглянемо 8 причин, чому варто читати книги кожен день [2].

1. Читання формує характер

Читаючи книги, художні, соціальні або психологічні, ми формуємо наш характер, незалежно від віку. Оцінюючи позитивні і негативні якості героїв, моральність поведінки, ми зіставляємо дії героїв із нашою власною совістю. Перипетії книжкових персонажів неодноразово дуже добре відображають наше повсякденне життя. Це означає, що ми набагато більше схильні до роздумів над тими рішеннями, які ми вже прийняли або які стоять перед нами.

2. Читання розширює ресурс словникового запасу

Чим більше книг прочитаєш, тим більше дізнаєшся і запам'ятаєш нових слів. Новий репертуар залишиться у вашому внутрішньому словнику вже назавжди. Це сприяє досягненню життєвого успіху – як у приватному, так і в професійному житті. Нові слова стимулюють процеси мислення, що безпосередньо впливає на реальні дії і вираження думок і почуттів.

3. Читання покращує пам'ять

Читання стимулює уяву на створення відео та зображення. Нові знання поєднуються з тими, які вже є. Читання зміцнює «м'язи пам'яті», так само, як і підняття ваги розвиває м'язи культуриста. З кожною новою інформацією, мозок створює нові синапси, покращує роботу вже існуючих і уповільнює процес їхнього відмирання. Завдяки цьому, у вас набагато більше шансів зберегти кращу пам'ять, ніж у людей, що переглядають телепередачі.

4. Читачі більш схильні висловлювати свою думку і брати участь у суспільному житті.

Дослідження, проведене NEA (американське агентство), показує, що люди, які регулярно читають, набагато легше адаптуються в соціумі. Вони мають більшу легкість і свободу слова, і висловлюють свої думки і позиції набагато красномовніше. Це означає – нові можливості. Також читання підвищує самооцінку і робить шанси на успіх у житті більш реальними.

5. Читання книг знижує стрес і покращує настрій

Коли ви читаете, ваш світ переміщується в інше місце, тому, ви не відчуваєте на цьому тлі труднощів повсякденного життя. Під час читання, всі недоліки повсякденності йдуть у небуття. Дослідження 2009 року показали, що читання протягом кількох хвилин у день, знижує рівень гормонів стресу, навіть до 70%. Завдяки цьому покращується ваше самопочуття і якість сну.

6. Читання допомагає розвинути аналітичне мислення

Вам коли-небудь вдавалося прочитати роман, і самостійно передбачити його закінчення ще під час читання? Якщо так, то це означає, що книги зміцнили ваші навички аналітичного мислення та уяви. Чим більше ви читаете, тим більше ви в змозі побачити. Також завдяки читанню ми краще аналізуємо будь-яку інформацію, і нам легше вибудовувати логічні ланцюжки. Читання – свого роду мозковий штурм.

7. Читачі швидше запам'ятовують і вивчають нові дисципліни

Книги передають нам багато цінних повідомлень, а також цікавих фактів із різних областей життя і науки. Це означає, що ми стаємо мудрішими і інтелігентнішими. Ми дивимося на світ із ширшої перспективи, що робить нас набагато об'єктивнішими і дозволяє дистанціюватися від проблем. Під час читання наш мозок працює як плеєр для візуалізації прочитаних уривків. Завдяки цій процедурі поліпшується пам'ять. Ми в змозі швидко і значно довше зберігати інформацію і спогади.

8. Читання може позбавити вас від хвороби Альцгеймера

Дослідження в PNAS (Американський науковий журнал), показали, що вірогідність діагностики хвороби Альцгеймера серед регулярно читаючих людей, у два з половиною рази менша. Це не значить, що читання допоможе запобігти хворобі, однак, така інтелектуальна дія, як читання, має істотний позитивний вплив на клітини мозку.

Після 24 лютого 2023 року в українців зникла звичка читати. Особливо художню літературу, адже новинна стрічка заміняла будь-які вигадані світи. Книги знайшли місце в тривожних валізках багатьох читачів, проте не всім вдалося забрати з собою улюблені паперові примірники. Тому українські видавництва та інтернет-книгарні відкрили безплатний доступ до великої кількості книг в перший же тиждень. Проте попит на книги зменшився, і книжковий ринок України зазнав змін.

З'явилося багато поезії. Зазвичай поети швидко реагують на виклики доби і публікують в короткій формі все, що відбувається. Поезія є швидкою реакцією на події, тому зараз її читають і пишуть. «Поезія стала тією формою, яка найшвидше народилась у багатьох письменників і творчих особистостей під час перших днів і продовжує лунати зараз в окупації, під обстрілами, в укриттях. Багато кому виходило одразу трансформувати свої почуття у вірші», – зазначає співзасновниця центру літературної освіти «LITOSVITA» Марія Придзьма [4]. Змінилися і вподобання читачів в літературі. Якщо раніше історичні книги знаходили собі місце лише на полицях експертів та знавців, то зараз історією зацікавився кожен пересічний українець. «Відтепер наша історія для людей стала не просто нудним шкільним предметом, а досить потужним інструментом для аналітики сьогоднішніх подій», – ділиться генеральна директорка видавництва «Vivat» Юлія Орлова [4]. За словами

Орлової, попит на книги менший, ніж до 24 лютого, але є. Директорка ділиться, що люди також охоче купують дитячу літературу. Присутній і певний ескапізм, тому читачі цікавляться книгами жанру фентезі. Натомість бізнес і мотиваційна література значно впала у продажах. З'являється все більше книжок про війну. Таким чином українці намагаються відрефлексувати воєнний досвід. «Очевидно, з'явиться багато воєнної літератури, яка буде показувати досвід військових, волонтерів, очевидців, а саме мемуаристики та щоденники війни. На курсі письменницької майстерності, що стартував у березні, більшість учасників прийшли саме з бажанням навчитись писати для висвітлення того, що з ними відбулось і відбувається зараз. Це бажання навчитись розказати історію свого життя, своєї країни. Одна дівчинка писала, що вони сиділи з малознайомими людьми в окупованій Бучі кілька тижнів у підвалі, і кожен мав якусь незвичну історію життя. Тепер вона просто потребує зафіксувати все це у тексті», – розповідає Марія Придзьма [4].

Як повернутися до читання? Не всі повернулися до попередніх об'ємів читання: комусь досі складно сфокусуватися над більшим текстом, ніж коротка новина. Сприйняття інформації змінилося, і українці звикли читати малими порціями. Тому великі романи поки залишаються поза увагою. Богдана Романцова ділиться порадами, як повернутися до читання: «Не намагатися себе силувати. До літератури ми повертаємося поступово. І не треба в жодному разі зараз перетворювати читання на насильство над собою. Навколо й так забагато болю, аби ми ще й в цьому якось собі докоряли. Треба знайти затишне, безпечне місце, влаштувати собі якийсь комфортний куточок. Попікнутися про себе, пожаліти себе, налити хорошого чаю. Всіляко собі догоджати в цей момент. Оці моменти піклування вони дуже важать для читання взагалі, а зараз для читання у часи травми, війни важать особливо сильно» [4].

В українців виробилися нові звички, як-от читання в бомбосховищах чи в ванній кімнаті під час повітряних тривог. Але також важливо відновлювати ритуали з «минулого» життя. Це може бути прослуховування аудіокниг під час прибирання або читання в дорозі на роботу, на природі. «Розгорнути книжку, насолодитися – це як повернення до себе і до якихось попередніх практик, які тепер нам чужі великою мірою. Тому тільки так, тільки поступово, повільно, з любов'ю до себе і до книжок», – додає Богдана Романцова [4]. Обрати жанр, який подобається, почати з менших оповідей чи віршів. Можливо, послухати щось про письменника чи почитати його інтерв'ю, щоб зрозуміти, чим він живе зараз і увійти в його світ.

«Потрібно чесно поговорити з собою – чому вам не хочеться читати? Чому вам потрібно зараз читати? Доведено, що читання має терапевтичний ефект. Тому можливо саме воно стане для вас тим гачком, який зможе потрошку емоційно витягувати з того, що ми зараз переживаємо. У будь-якому випадку з читанням, як з водінням – щоб читати, потрібно просто почати це робити. І дослухатись до своїх відчуттів», – радить Марія Придзьма [4].

Підтримка української книжки.

Як міжнародна спільнота, так і українці більше цікавляться творами українських авторів та відкривають для себе українську літературу. Те, що маємо зробити ми, як учасники літературного процесу, – втримати інтерес, посилити його і зробити його постійним. Щоб це не був просто тимчасовий спалах української культури, а постійне просування на різних рівнях. До того ж 19 червня в Україні ухвалили закон про заборону імпорту книг із Росії та Білорусі. Це означає, що тепер ринок потрібно заповнити україномовними книжками. Також ухвалили закон про підтримку українського книговидання, який передбачає часткове повернення коштів за оренду книгарень і сертифікати на книги.

«Хочеться, щоб щодня все більше наших громадян розуміли, що нації, які читають завжди перемагають нації, які дивляться телевизор. Саме тому важливо розвиватись, читати, передавати любов до читання дітям. Зараз надважливо підтримувати українське. Тож купити книгу в українського видавця – це також наближення нас до перемоги», – додає Марія Придзьма [4].

Читання – заняття дійсно приємне. За допомогою книг можна зануритися в інший дивовижний світ і дати волю уяві та фантазії. Читання розширює кругозір та дарує позитивні емоції, які так потрібні у сучасному житті. Навіть «складні» книги, внесені у шкільну програму, можуть відкрити нові грані життя, навчити багатьох важливих речей та дати можливість уяві малювати різні нові сюжети. Це далеко не весь перелік якостей, які дозволяють зрозуміти кожному з нас, чому важливо читати книги. Якщо у вас немає можливості вирушити в подорож, але є нестримне бажання дізнатись щось нове, книга – найкращий варіант. Люди, які регулярно читають, легше адаптуються до соціуму. Їм набагато легше виражати свої думки та брати участь у суспільному житті.

Читати важливо й цікаво. Якою б нудною чи складною не була книга, її варто прочитати. Адже за час читання мозок потренується, що значно допоможе в навчанні та звичайному житті. Як писав Д.Дідро: «Люди припиняють мислити, коли припиняють читати».

Міркування не просто про користь, а про необхідність читання справжньої літератури в столітті нинішньому можна продовжити. Але навіть те, що сказано, доводить: Література в XXI столітті необхідна!»

Список використаних джерел та літератури

1. Білецька А. Чому потрібно читати? URL:<https://ij.ogo.ua/ya-zhurnalist/chomu-potribno-chitati/> (дата звернення: 02.10.2023).
2. 8 причин, чому варто читати книги кожен день. *Львів – місто натхнення*. URL:<https://lviv1256.com/lists/8-prychyn-chomu-varto-chytaty-knyhy-kozhen-den/> (дата звернення: 03.10.2023).
3. Чому важливо читати книги. *Вінницький міський палац дітей та юнацтва*. URL:<https://vmpdu.edu.vn.ua/biblioteka/chomu-vazhlyvo-chytaty-knygu> (дата звернення: 02.10.2023).
4. Як змінилися читацькі звички і як повернутися до читання? *Свідомі*. URL:<https://svidomi.in.ua/page/03/07/2022/070338> (дата звернення: 03.10.2023).
5. Як ми (не) читаємо під час війни. *Українська правда життя*. URL:<https://life.ppravda.com.ua/culture/2023/02/5/252697/> (дата звернення: 03.10.2023).

Слободян Аліна,

вчитель української мови та літератури
Майдано- Олександрівського ліцею
Віньковецької ТГ

Мистецька комунікація в сучасному світі

У статті розкривається питання огляду особливостей художньої комунікації. Акцентується увага на тому, що саме методами соціальних комунікацій можна простежити наявність прямих і зворотних зв'язків у підсистемі «художня література», довівши, що продукт творчості письменника може бути водночас як носієм інформації, так і твором художньої літератури.

Ключові слова: мистецька комунікація, віртуальна комунікація, митець, реципієнт, адресат, адресант.

Keywords: artistic communication, virtual communication, artist, recipient, addressee, addresser.

Комунікація через мистецтво як спосіб співбуття людини зі світом у різноманітних чуттєвих формах взаємодії дає можливість отримати знання і досвід через особистісне переживання та самопізнання. Мистецька освітня галузь у контексті формування нової української школи акцентує на важливості ідентифікації власного «Я» через співучасть із творчістю «Інших» у різноаспектних ракурсах комунікації з метою комфортного існування в мультикультурному середовищі.

Комунікація через мистецтво, яка забезпечує передачу та усвідомлення загальнокультурних цінностей, формування духовних основ особистості, тлумачиться як художня. Аналіз досліджень щодо визначення поняття «художня комунікація» засвідчує

схожість підходів до його потрактування, зокрема виокремлення факту взаємодії, без якого будь-яке спілкування втрачає сенс.

Так, О. Берегова вказує на взаємодію між художником-творцем і читачем (слухачем, глядачем) [2], В. Козакова актуалізує зв'язки: автор (митець) – дійсність, автор (митець) – реципієнт, автор (митець) – художній процес [6], Є. Незайкинський центральним компонентом художньої комунікації вважає мистецький твір і окреслює взаємодію з ним автора, виконавця та реципієнта [1], взаємодію переживань суб'єктів спілкування під час художньої комунікації описував І. Кулка [9]. Л. Лазарева трактує художню комунікацію, як складну систему та виокремлює окремі цикли: суспільство – митець, митець – твір мистецтва, твір мистецтва – споживач (реципієнт), які побутують в історичному вимірі часо-просторових, оцінних і смислових координат (взаємодія твору мистецтва з тією чи іншою епохою). Дослідниця зазначає, що «окремий твір мистецтва створюється, як правило, однією людиною або групою осіб, мистецтво як соціально-комунікативна система створюється суспільством у ході його історичного розвитку. Таким чином, соціально-комунікативний підхід дає можливість розглядати мистецтво як систему, не обмежену рамками конкретної епохи, а в межах всієї історії суспільства» [10, с. 97]. Обґрунтовуючи ідею формування Людини Культури, В. Біблер вказує на особливий тип спілкування: учень (слухач, глядач, читач, співавтор) – мистецький твір (своєї чи іншої) культури, яку презентує автор.

Учений констатує, що «у цьому плані відносини «автор – учитель, читач –учень» мають бути виключені цілком і повністю» [3, с. 169]. Спілкування з твором мистецтва, на думку В. Біблера, «залучає нас до особливого, неповторного світу, який раніше ніде не існував, у якому ми починаємо жити і з яким – уже одивненим – починаємо спілкуватися» [3, с. 169]. Погоджуємося з думкою науковця про те, що у такій комунікативній взаємодії інтимного характеру зовсім не важливо, чи твір буде мати повчальний характер, чи змусить учня (реципієнта) щось/когось наслідувати, важливим є особистісний вибір і право на власні судження кожного, хто долучився до такої взаємодії.

«Віртуальна комунікація є якісно новим видом взаємодії і помітно відрізняється від міжособистісної та масової комунікації. Вона виникла й відбувається в рамках віртуального середовища, тому в першу чергу характеризується можливістю діадичного (двонаправленого) спілкування з великим числом індивідів одночасно» [4, с. 11]. Глобальний характер віртуальної комунікації створив умови для формування універсальних способів взаємодії учасників, які мають змогу спілкуватися в режимі on-line, інтерактивно, діалогічно, будучи одночасно адресантом, адресатом і текстом (джерелом інформації), долаючи географічні, часові, вікові, ґендерні, соціальні кордони. В унікальному віртуальному середовищі через комп'ютерні мережі можна стати учасником інтерактивних виставок, зустрічей, форумів, конференцій, майстер-класів, веб-трансляцій тощо з можливістю зворотного зв'язку та долученням користувача до активних дій і реальних переживань. Проте розширення комунікативних можливостей людини засобами новітніх інформаційних технологій не завжди сприяє розширенню її світогляду та усвідомленню знань. Зокрема це стосується учнівської молоді, яка, захоплюючись можливостями мережевої культури, не справляється з тиском інформаційних потоків, надаючи перевагу «кліповому», а не критичному чи художньому мисленню. Завдання сучасної освіти, зокрема мистецької, полягає в тому, щоб, використовуючи новий тип аудіовізуальної реальності, корегувати навчальну діяльність у русло співавторства, співтворчості, надаючи ініціативу учневі співпрацювати з текстом (цифровим і нецифровим) – змінювати, переформатовувати, доповнювати, замінювати, спрощувати, ускладнювати концепціями В. Виноградова, М. Крупи) розглядається як цілісний естетичний об'єкт, а образ автора – це образ особливого типу, це письменник (митець) і його свідомість: світоглядна, концептуальна, мовна [8, с. 47]. Поняття вищого порядку – цілісний образ митця (термін Ю. Шевельова) – як і сам підхід до аналізу мови художнього твору, засвідчує: у дослідженні таїнств художньої творчості мають кооперуватися суміжні науки, споріднені із вивченням художньої діяльності людини [8, с. 49]. Науковці, які досліджують художню комунікацію (в

мовному, соціокультурному, історичному, мистецтвознавчому, психолого-педагогічному аспектах) [2], [3], [4], [9], [10], сходяться до думки, що мистецький твір як специфічна форма інформації, до якого долучається реципієнт-споживач (за умови емоційного резонансу), є вказівкою на зв'язок між автором і реципієнтом (в освітньому середовищі це учень, вчитель, викладач, студент), опосередкований винятково художніми засобами комунікації.

Особливість художньої інформації полягає в тому, що вона «звертається не до однієї, якоїсь конкретно визначеної психічної функції, а до духовного життя людини в цілому», задовольняючи одну з найголовніших потреб самореалізації людини – естетичну [9, с. 252]. І. Кулка вказує на ще дві особливості художньої комунікації, які необхідно враховувати в навчальному процесі мистецької діяльності у формуванні художнього пізнання як пізнання-інтерпретації світу, втіленого в художніх образах. Це стосується зворотного зв'язку в комунікативному процесі, який неможливо спрогнозувати щодо місця, часу чи способу виявлення. Комунікативне коло замкнеться, коли автор (адресант) і реципієнт (адресат) «зустрінуться» в інформаційно-смысловому полі буття тексту для обміну власними думками, переживаннями, сумнівами, захопленнями, враженнями тощо. Звідси випливає третя особливість художньої комунікації, яка полягає в інтерпретації змісту повідомлення. Як і в загальній моделі комунікації (що ніколи не може гарантувати рівноцінний обмін повідомленнями з багатьох суб'єктивних причин), так і в художній не відбувається цілковитого узгодження змісту інформації. Але у спілкуванні через мистецтво «адресат повідомлення не тільки реконструює його зміст, але й допрацьовує його» [9, с. 253], створюючи умови для появи та розгортання естетичного переживання, пов'язаного з особистим досвідом, розширюючи поле можливих інтерпретацій.

Варто зазначити, що природа мистецького твору передбачає не однозначність, а багатозначність розуміння, що надає йому множинності сенсів, які реципієнт не в змозі охопити в повній мірі, але «ймовірним є те, що до сприйнятого смыслового спектру реципієнт додасть ще деякі свої власні значення, яких не мав на увазі автор» [11, с. 251]. Ця особливість художнього тексту робить його специфічним для кожного, хто вступив із ним у взаємодію, бо щоразу він (текст) набуває нових сенсів і значень, створюючи «віртуальний модус культури» (термін Л. Мар'їної).

Процес конструювання художньої реальності митцем, яку суб'єктивно інтерпретує слухач, читач, глядач, збагачуючи естетичний індивідуальний і колективний досвід, перетворює комунікацію на гру смислів і свідомостей, у якій учасники змагаються в інтелектуально-духовно-творчих інтерпретаціях.

«Смисл і призначення естетичної свідомості полягає в тому, щоб забезпечити кожній людині досягнення внутрішньої гармонії між різнорідними сторонами життя, зводити воедино чуттєві та раціонально-інтелектуальні аспекти сутності людини» [12, с. 110]. Лише такий підхід до мистецької діяльності здатний гармонізувати усі особистісні сфери для реалізації важливої освітньої мети – усвідомлення цілісності картини світу через художнє сприйняття й необхідної потреби – самопізнання через мистецтво.

Науково-технічний прогрес спричинили економічні, політичні, культурні трансформації, які, безумовно, відобразилися на сутнісній стороні суспільства – комунікації. Змінилися способи взаємодії, швидкість і канали передачі інформації, мова суб'єктів.

Важлива роль у сучасному світі надається художній комунікації.

1. Художня комунікація як цілісний вид педагогічної діяльності сприяє розвитку потенційних креативних можливостей особистості шляхом чуттєвого переживання навчальних дій.

2. Художня комунікація як важливий компонент мистецької освіти розвивається під впливом сучасних інформаційно-комунікативних процесів, зумовлених науково-технічним прогресом.

3. Художня комунікація передбачає взаємодію не лише суб'єктів, а й об'єктів комунікативного процесу, до яких належать: мистецький твір, образ автора, суспільство, історична епоха, художній процес тощо.

4. Художня комунікація передбачає пізнання-інтерпретацію світу через проживання і переживання конкретних подій і явищ, а також шляхом образного мислення та художнього пізнання.

5. Глобальний характер віртуальної комунікації як нового виду художньої комунікації створив умови для формування універсальних способів взаємодії учасників освітнього процесу, які мають змогу спілкуватися інтерактивно.

6. Нові грані мистецтва, які збагачують художню комунікацію, повинні активно входити у практику мистецької діяльності закладів освіти (загальноосвітніх, середніх, вищих), враховуючи інтереси та можливості суб'єктів навчання.

7. Формування естетичної свідомості в процесі художньої комунікації повинно забезпечувати кожній особистості відчуття внутрішньої гармонії, досягнутої шляхом урівноваження чуттєвого та раціонально-інтелектуального аспектів сутності людини.

Комунікативні моделі, закладені в тексті, відображають авторське бачення проблеми комунікації. Вивчення комунікації персонажів – ефективний спосіб розуміння світоглядних установок письменника, поетики художнього твору. Водночас зображення проблем комунікації у структурі художніх текстів формує рецепційне навантаження та визначає «горизонт читацьких сподівань». Вербальні й невербальні засоби відіграють значну роль не лише у творенні образів персонажів, а дають змогу реципієнтам включитись у комунікацію персонажів.

Отже, комунікативна проблематика художніх творів безпосередньо пов'язана із окремими аспектами рецептивної естетики та теорії читацького відгуку. Сама по собі проблема комунікації в художньому творі, викликаючи жвавий інтерес до неї фахівців у галузі літературознавства, ставить нові питання і потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел та літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики (Підручник). Київ: Академія, 2004
2. Берегова О. Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість? / О. Берегова – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2006. – 388 с.
3. Біблер В.С. Культура. Діалог культур / В. С. Біблер. – Київ : Дух і літера, 2018. – 36 с.
4. Дзьобань О. П., Мануйлов Є. М. Віртуальні комунікації: до проблеми філософського осмислення сутності / О. П. Дзьобань, Є. М. Мануйлов // Вісник національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – №3(26). – 2015. – С.7–19.
5. Гейзинга Й. Ното Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури. К.: Основа, 2004.
6. Козакова В. С. Проблема художньої комунікації в культурно-естетичній дійсності: вибрані матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції V культурологічні читання пам'яті Володимира Підкопаєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/sekcija_s_s2_2.php
7. Комаровська О. Мистецтво в новій українській школі: що змінилось? / О. Комаровська // Початкова освіта: методичні рекомендації. – К. : УОВЦ «Оріон», 2018. – С.122–125.
8. Крупа М. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. П. Крупа. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
9. Кулка І. Психологія мистецтва / І. Кулка ; пер. с чешск. Олива І. В. – Харків 2014. – 560с.
10. Лазарева Л. М. Художня комунікація та її особливості в сучасному Інтернет-просторі / Л. М. Лазарева // Образотворче мистецтво. – 2011. – № 1. – С. 96 – 99.
11. Лановик М. Б. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції / М.Б. Лановик. – Тернопіль : Ред.- видав. відділ ТНПУ, 2006. – 470 с.
12. Шевельов Ю. Олександр Потебня. Спроба реконструкції цілісного образу / Ю. Шевельов // Українська мова: історія і стилі. – Харків: Основа, 1992. – С. 5–44.

Смолій Інна,
вчитель початкових класів
Славутської гімназії №5

Креативні стратегії, що мотивують до читання з розумінням у молодших школярів

Ця стаття розглядає важливий аспект розвитку навичок читання з розумінням у дітей молодшого шкільного віку. Вона обговорює значення цієї навички в сучасному світі

та пропонує методи й стратегії, які сприяють її покращенню. Дана стаття слугує джерелом інформації для всіх, хто бажає підвищити рівень свого читання з розумінням та допомогти іншим розвивати цю навичку.

Ключові слова: прийом INSERT, метод «Поміч», стратегія 5-4-3-2-1, метод «Джигсоу», стратегія PRAISE (хвалити), стратегія RISE, метод «Вільне письмо».

Сьогодні вже не можна сказати, що вміння читати і писати є достатнім для того, щоб увійти в життя. Здатність розуміти й осмислювати текст є важливим для успіху в житті та навчанні. У зв'язку з цим очікується, що вчителі повинні максимально підтримувати розвиток навичок розуміння прочитаного.

Багато хто вважає, що якщо дитина вільно читає вголос, то вона є хорошим читачем. Вчитель, швидше за все, помітить учнів, які не можуть вільно читати. Ті, хто читає вільно й виразно, на перший погляд, не здаються проблемними, скоріше навпаки. Часто підкреслюється їхня гарна вимова, плавність читання, робота з голосом. Однак іноді саме серед таких дітей ховаються ті, хто не розуміє тексту. Є багато дітей, які чудово читають, але коли ви запитуєте їх, про що був текст, який вони читали, учні не можуть відповісти. Діти мають проблеми з розумінням речень, лексики, не розуміють образних назв, не вміють шукати контекст у тексті або не можуть усно висловити свою думку про прочитане. Про це теж варто пам'ятати. Тому потрібно виявляти проблеми з розумінням прочитаного якомога раніше, щоб допомогти учням ще до того, як вони про них дізнаються. Упродовж навчального року на уроках читання учні регулярно відповідають на запитання щодо розуміння прочитаного, а також працюють з різноманітними таблицями або пробними тестами. Однак на додаток до цих видів діяльності вчителі зосереджуються на наступних кроках, які можуть мати велике значення для учнів.

Акцентуйте увагу на розумінні слів.

Це може здаватися дивним, але все більше педагогів стикаються з тим, що учні не розуміють певних слів. І це не лише іноземні слова, діалектизми, історизми, архаїзми, неологізми чи маловживані слова. Часто вони не розуміють навіть загальноживаних слів. Якщо вчитель хоче допомогти своїм учням, він повинен пояснити значення тих слів, які, на його думку, є менш зрозумілими для учнів, перед з ознайомленням з текстом. Все залежить від учнів у класі. Є діти, які багато читають, спілкуються, дивляться документальні фільми чи навчальні відео і тому розуміють слова. Але є учні, які не читають, не займаються навчальною діяльністю у вільний час, спілкування в сім'ї на низькому рівні, і тому вони можуть не мати того словникового запасу, який ми очікуємо. З цієї причини на уроках записую значення певних слів на дошці. Для дуже слабких учнів використовую малюнки, які певним чином представляють слово. Комусь може бути дуже важко зрозуміти текст, який він читає, не розуміючи значення деяких слів. Однак цей факт дуже тісно пов'язаний з вихованням у сім'ї, її цінностями, способом спілкування, використанням вільного часу і, перш за все, з тим, чи читали батьки своїм дітям, починаючи з дошкільного віку, чи ні.

Зосередьтеся на стратегіях мислення.

Учні початкових класів зазвичай вже не мають проблем зі словниковим запасом, але вони часто мають проблеми зі складним мисленням або з тим, що їм важко звертати увагу на всі важливі деталі в тексті. Деяка інформація здається їм складною, якщо вона не подана безпосередньо в тексті. Тому вчителі можуть познайомити школярів зі стратегіями, які можуть суттєво допомогти їм у цьому відношенні.

Найпростіші з них використовую з учнями наступним чином:

– До прикладу, перед читанням тексту Валентини Вздольської «Потяги» [1] проговорюю про все, що пов'язано з темою, про яку вони будуть читати в тексті.

– Після прочитання абзацу, пропоную учням передбачити, як може продовжуватися текст. Потім порівнюємо їхні припущення з реальністю.

– Дозволяю учням подумати вголос про прочитане. Тобто, час від часу роблю паузи під час читання і даю можливість учневі сказати своїми словами, про що йшлося в тексті.

– Після прочитання тексту даю учням заздалегідь підготовлені і продумані запитання, щоб вони могли знайти сенс у тексті.

- Учні можуть намалювати малюнки, які стосуються прочитаного тексту.
- Ми пов'язуємо прочитане з іншим подібним текстом або з чимось, що вони бачили, чули чи пережили.
- Вони повертаються до ключових слів у тексті і перечитують абзаци, які не зрозуміли.
- Після того, як учні опанують ці прості кроки, я в подальшій роботі використовую з ними інші стратегії.

Наприклад, дуже добре відомий прийом INSERT[3].

INSERT розшифровується як «interactive noting system for effective reading and thinking» (Інтерактивна система записів для ефективного читання та мислення)

Це один з основних методів розвитку критичного мислення, який можна використовувати під час читання художнього тексту.

Опрацьовуючи оповідання Лесі Ворониної «Пригоди голубого папуги» [1] використовую систему маркерів, які допомагають учневі зосередитися на інформації, що міститься в тексті. Маркери утримують увагу учня і допомагають йому сприймати інформацію. Таким чином учні вчаться думати над текстом.

Метод INSERT допомагає учням зосередитися, виокремити детальну інформацію з тексту, проаналізувати текст, вибрати інформацію в порядку важливості, пов'язати відоме з невідомим, сформулювати інформацію своїми словами, вибрати найважливішу інформацію.

Під час мовчазного читання учні порівнюють те, про що дізнаються з тексту, з тим, що вже знають, що вже десь читали, чули чи бачили. Для активної роботи під час мовчазного читання тексту Мар'яни Савки «Казка про старого Лева» [1] використовую метод «Поміч»[4] та такі символи для позначення ідей:

☺ Я ЗНАЮ ЦЕ

+ ЦЕ ТЕ, ЩО Я ДІЗНАВСЯ ЗАРАЗ

- ЦЕ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ТОГО, ЩО Я ДУМАВ

? Я ЦЬОГО НЕ РОЗУМІЮ

* ЦЕ ДУЖЕ ВАЖЛИВО

Школярі вчаться читати вдумливо, виділяти ключові поняття, класифікувати отриману інформацію, формулювати своїми словами думки автора, побачити, що кожен сприймає одну й ту саму інформацію по-різному.

Читаючи з дітьми оповідання Лариси Денисенко «Як диварлики віднайшли у собі гідність» [1] використовую метод «Джигсоу» [4].

Розділяємо текст на чотири частини. Роздаючи учням так, щоб кожен мав одну з чотирьох частин. Після цього відбувається мовчазне читання тексту.

Формую так звані експертні групи. Першою експертною групою будуть всі, хто читав частину 1 тексту, другою групою будуть всі, хто читав частину 2 тексту, третьою експертною групою будуть всі, хто читав частину 3 тексту і, нарешті, четвертою групою будуть всі, хто читав частину 4 тексту.

Для роботи в експертних групах діти працюють згідно інструкції: «Уважно обговоріть свою частину історії. Вказуйте один одному на важливі речі. Станьте експертами у своїй частині тексту».

Створюю нові змішані групи таким чином, щоб у кожній групі був експерт з частини 1, експерт з частин 2, 3 і 4. Кожен експерт по черзі представлятиме свою частину іншим учасникам групи. Коли говорить експерт з частини 1, інші учасники групи активно слухають і ставлять запитання для уточнення. Потім продовжує експерт з частини 2, за ним інші, поки всі четверо не вишикуються в лінію, і, таким чином, вся група засвоїть всю історію.

Стратегія «Джигсоу» допомагає сформулювати вміння спільно досягати результату, якщо окремо успіху досягти складно. Учні, розповідаючи іншим, учаться самі, удосконалюють навички читання, узагальнення, відповідають на запитання своїх партнерів по роботі.

Читаючи з учнями текст Оксани Караванської «Вишиванка» [1] використовую стратегію «5-4-3-2-1» [5]

Спочатку учень читає текст, а потім вилучає з нього наступну інформацію:

- 5 нових відомостей,
- 4 фрагменти інформації, які стосуються основної ідеї тексту,
- 3 нових слова, які він/вона знайшов(ла) у тексті,
- 2 фрагменти інформації, які він/вона вже знав(ла),
- 1 питання, на яке не знайшов(ла) відповіді.

Під час читання текстів з використанням стратегії **PRAISE (хвалити)** [6] на дошці прикріплюю послідовність дій.

Це стратегія, аббревіатура якої (початкові літери) представляє наступні дії учнів:

PREDICT (прогнозувати) – передбачити слова, які можуть зустрітись в тексті.

READ (прочитайте) – прочитати оповідання.

ANALYZE (аналізуйте) – порівняти передбачені слова зі словами, які дійсно зустрічаються в тексті.

INVOLVE (залучити) – учні вдосконалюють історію відповідно до власної уяви.

SHARE (поділитися) – презентувати власні вдосконалення перед класом.

EXPLAIN (пояснить) – вчитель пояснює, як він/вона розуміє історію.

RISE стратегія [7], яку використовую при опрацюванні текстів: Зірки Мензатюк «Небелиці про рукавиці» [1], Дмитра Кузьменко «Чим корова не собака»[1]

Ця стратегія мотивує учнів до малювання. Вона підходить для слабших учнів, які люблять малювати.

READ THE STORY – прочитайте історію.

ILUSTRATE THE STORY - учні ілюструють свої ідеї.

SEQUENCE THE SKETCHES – школярі діляться своїми малюнками з класом, потім ми об'єднуємо їх у групи, завдання кожної групи – відсортувати свої малюнки відповідно до змісту оповідання.

ENACT THE STORY – кожна група обирає один малюнок і намагається його інсценізувати, переказати.

На усіх уроках дозволяю учням записати свої висновки, використовуючи метод «Вільне письмо» [4]. Деяким учням особливо корисно записувати певні ідеї, висновки та інформацію. Таким чином, вони краще запам'ятовують і з більшою ймовірністю пригадають певні факти, які шукатимуть у тексті на наступних уроках. У наш час багато учнів не роблять нотаток, а фотографують дошку на мобільний телефон. Отже, ведення нотаток зараз дещо недооцінене. Дослідження Станіслава Дехена [2], доктора психології з Французького університету коледжів, показали, що учні краще вчать, коли роблять нотатки від руки, ніж коли пишуть їх на клавіатурі, закладаючи таким чином основи для пам'яті та глибокого розуміння інформації.

Ще один спосіб роботи з учнями, який приносить вагомий результат у розвитку читання – парне читання [4]. Завдання полягає в опануванні тексту, який ділю на дві частини. Кожна з пар читає свою частину тексту. Після ознайомлення, переказують один одному і ставлять запитання. Таким чином, учні працюють разом швидко та легко засвоюють весь текст. Цей метод слід використовувати для більш змістовних прикладів, де сюжет більш складний або є багато нових понять. До прикладу текст Юлі Смаль «Хімія і їжа»[1].

Розуміння прочитаного тексту у молодших школярів є однією з ключових навичок, яка має важливе значення для їхнього навчання та розвитку. Ця тема вимагає особливої уваги і досліджень, оскільки розуміння тексту є фундаментом для успішного опанування інших предметів і навичок.

У висновку можна сказати, що розуміння прочитаного тексту у молодших школярів є складною, але надзвичайно важливою навичкою, яка має бути систематично розвиваюча та підтримувана на різних етапах навчання. Вона формує основу для подальшого успішного навчання та культурного образу мислення.

Список використаних джерел та літератури

1. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3,4 класах
2. <https://readukrainianbooks.com/page-13-6455-tayemne-zhittja-rozumu-jak-mi-mislimo-vidchuvayemo-j-virishuyemo-mariano-sigman.html> "Таємне життя розуму : як ми мислимо, відчуваємо й вирішуємо, Маріано Сігман"
3. <https://e-tk.Intu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=11841> Прийом «INSERT» Луцький національний технічний університет. Практичне заняття
4. <https://naurok.com.ua/metodi-kritichnogo-mislennya-90734.html> Методи критичного мислення
5. https://www.facebook.com/minfulnessUA/posts/1620861924954634/?locale=ms_MY вправа «5-4-3-2-1»
6. https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sitemap=1 стратегії PRAISE для молодшого школяра
7. https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sitemap=1 Наукові статті за темою : стратегії Rise для молодшого школяра
8. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах

Стельмах Майя

заступник директора з НВР,
вчитель української мови та літератури
Міцівецької гімназії
Новодунаєвецької ТГ

Критичне читання – аналітичне мислення

Критичне читання текстів сьогодні – вимога часу. Аби юний читач не загубився в інформаційному просторі, вчитель має сприяти формуванню у нього читацької компетентності, вмінню аналітично мислити та протидіяти дезінформації. Технології критичного читання якраз є тим дієвим інструментом, що допоможе вчителю досягти цієї мети.

Ключові слова: критичне мислення, читацька компетентність, дотекстові, текстові та післятекстові стратегії критичного читання.

Останнє десятиліття споживання інформації росте невпинно. Кожна людина приділяє все більше часу соцмережам та іншим онлайн-ресурсам, що рясніють дописами про мову ворожнечі, дискримінацію, соціальні стереотипи, ворожу пропаганду. Тема медіаграмотності стала актуальною ще у мирний час, а в умовах війни, яка триває у нашій державі, вміння критично сприймати інформацію набуває особливої ваги, це питання національної безпеки. Водночас рівень споживання якісного книжкового контенту знижуються.

Особливо актуальним стає формування читацької компетентності у молодого покоління, за яким наше майбутнє, і починати працювати над розвитком цієї якості особистості слід нам, учителям, ще з початкової ланки освіти, що передбачено у реформі НУШ. Адже вміння мислити самостійно, шукати та аналізувати інформацію, в тому числі й текстову, знаходити власні рішення розв'язання проблем та формулювати переконливу аргументацію в дебатах, дискусіях, обговореннях – сьогодні цінуються надзвичайно високо. Ключовим фактором досягнення цієї мети є читання. Звичайно, ми розуміємо: сформувати навички критичного читання в учнівської молоді можна лише шляхом повернення до книги, зокрема художньої. Жордін Корм'єр, американська експертка із саморозвитку, вбачає наступні переваги читання книг:

- з'являється натхнення (читання стимулює розумову діяльність людини, покращує пам'ять і підвищує творчий потенціал);
- підвищується впевненість у собі (читання розширює словниковий запас і межі інтелекту);
- розвивається розуміння чужих точок зору (читання книг розвиває соціальні навички та здатність до емпатії);

- зменшується рівень стресу (читання – це своєрідна форма релаксації, здатна одночасно й активізувати мислення, й розслабити).

Проте читання книжок перестало бути головним способом відпочинку й отримання знань. Воно все більше поступається швидким і мінливим каналам інформації, зокрема інтернету. І змусити дитину відкласти смартфон і взяти в руки книжку проблематично для багатьох дорослих.

Виховання людини, що думає та аналізує, є одним із головних завдань системи громадянської освіти. Крім того, у Стратегії розвитку читання на період до 2032 року “Читання як життєва стратегія” передбачається набуття навички читання як щоденної практики, наголошується, що читацькі навички визначають можливості для якісного здобуття освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації особистості та загалом більшої задоволеності життям в умовах інформаційного перенасичення, нестабільної політичної чи економічної ситуації в державі.

Отже, назріла необхідність змін у підходах до промоції читання. Багато освітян у практиці своєї роботи надають перевагу технології розвитку критичного мислення.

Критичне мислення – це система суджень, яка дозволяє аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалювати раціональні рішення. Іншими словами, це здатність відрізнити брехню від істини, що надзвичайно важливо у умовах дезінформації.

Технологія розвитку критичного мислення розроблена американськими спеціалістами з педагогіки (Чарльз Темпл, Джинні Стіл, Курт Мередит) вже майже пів століття тому, та становить собою цілісну систему, що формує навички роботи з інформацією в процесі читання й письма і спрямована на засвоєння базових навичок відкритого інформаційного простору, розвиток якостей громадянина відкритого суспільства, включеного в міжкультурну взаємодію.

Технологія розвитку критичного мислення – це методи і прийоми, орієнтовані на формування навичок розумової роботи (планування, прогнозування, самооцінка, саморегуляція).

Здатність до вдумливого, критичного читання текстів – одна з ключових компетентностей сучасної людини, яка живе у світі, де потоки різномірної інформації, часто клаптикової, насиченої шумами, неперевіреної, маніпулятивної, суперечливої, надзвичайно збільшилися, порівняно з попередніми часами.

Критичне читання залучає учня до діалогу з текстом. Протягом цього діалогу учень відгукується на різні ідеї, з якими він зустрічається під час підбиття підсумків, аналізу, побудови гіпотез та оцінки. На кожному етапі учень має ставити запитання для наступного розвитку ідей.

Виокремлюють дотекстові, текстові та післятекстові стратегії критичного читання.

Дотекстові стратегії передбачають організацію передчитання, очікування кращого розуміння прочитаного та полегшення процесу читання.

Учитель під час реалізації дотекстової стратегії актуалізує попередні знання і досвід здобувачів знань, проводить словникову роботу за текстом, орієнтує учнів в особливостях мови твору, визначає цілі та спосіб читання, і мотивує учнів до читання. Доцільно на даному етапі використовувати наступні методи критичного мислення:

- Кошик ідей
- Кластер
- Мозковий штурм
- Читання з передбаченням
- Передбачення на основі опорних понять
- Істинні й хибні висловлювання
- Інші методи, обрані вчителем...

До вашої уваги метод «**Дерево передбачень**», що дає змогу навчити учнів формулювати припущення щодо розвитку сюжетної лінії в оповіданні, повісті або стосовно явища, події, що вивчатиметься, обґрунтовувати, пояснювати та систематизувати кожне з цих припущень.

Пропоную розглянути цей метод на основі оповіді Дари Корній «Польовик» (українська література, 6 клас).

Послідовність дій учителя й учнів:

•Учитель пропонує учням перед читанням тексту чи аналізом ситуації (соціальної, правової, морально етичної) скласти схему «Дерево передбачень»;

•Для цього він запрошує учнів, орієнтуючись на назву тексту/тему уроку, передбачити, якими будуть елементи змісту;

•Якщо мова йде про проблему, яку потрібно розв'язати, можна передбачити можливі варіанти розвитку ситуації. Слід наголосити, що кожне із передбачень має бути обґрунтоване;

•Результати роботи зображують на схемі «дерева», де «стовбур» – це тема, «листочки» – передбачення (що?), «гілки» – аргументи, обґрунтування передбачень (чому так?)

Орієнтовний зразок застосування методу на уроці під час опрацювання твору Д.Корній «Польовик»:

- Прочитайте назву оповідки.

- Про кого розповідатиметься у творі?

(учні роблять припущення щодо теми твору, учитель записує її на стікері та прикріплює на стовбурі дерева)

- Які події будуть описані? (учні озвучують, аргументують, вчитель записує і приклеює листочки на дерево)

- Що вам відомо про Польовика?

- Чому ця міфологічна істота так називається? (відповіді учнів)

Основа дерева (Висновки): наші предки жили у гармонії з природою. Люди вірили в духів лісу, води, землі, в інших химерних істот, боялися їх, але й шанували, приносили їм дари аби задобрити, благали захисту.

Чим метод «Дерево передбачень» корисний для дітей?

Даний прийом допомагає розвивати у дітей образне мислення, співвідносити аргументи і факти, розвивати фантазію і вміння мислити перспективно. Таким чином, вони вчаться аргументувати свою точку зору, пов'язувати свої припущення з фактами.

Текстові стратегії критичного читання учитель зреалізовує під час читання та спрямовані на розуміння тексту, певний діалог з текстом чи з автором «через текст». Важливими аспектами даного етапу роботи є уважне, глибоке, сконцентроване читання тексту, вчитування інформації з кожної одиниці тексту, знаходження в тексті прямих і прихованих авторських запитань, формулювання власних запитань і пошук відповідей на них.

Текстові стратегії успішно реалізуються за використання наступних методів:

- Читання з позначками
- Читаємо у парах/узагальнюємо в парах
- Спрямоване читання
- Сміслові згортання (G.S.R.)
- Тонкі і товсті запитання
- Три по два та ін.

Зображення у вільному доступі, взято з ел. ресурсу https://bcsd.org.ua/doc/Workshop_musliennia.pdf

Звернімо увагу на метод **«Тричі по два»**, який застосовують для підвищення уваги учнів в ході читання для розуміння і засвоєння прочитаного. Уможливорює прояв ініціативи учнів в процесі власного навчання та навчання один одного.

Послідовність дій:

1. Учитель пропонує учням опрацювати текст у парах: читати текст за абзацами й обговорювати його, змінюючи ролі (усього три етапи, у кожному з яких залучені два співрозмовники);

2. Хід роботи такий:

- нехай партнер А розповість партнеру Б усе, що він знає про зміст першого абзацу;

- партнер Б може поставити уточнювальні запитання;

- потім партнери мають помінятися ролями й опрацювати другий абзац тексту;

- далі нехай партнер Б пояснить партнеру А, якою була головна думка третього абзацу тексту;

- потім партнери мають помінятися ролями й опрацювати четвертий абзац тексту;

- тепер партнери мають прочитати вголос по черзі п'ятий і шостий абзаци тексту та обговорити їх таким чином, якби вони були експертами з цього питання (погоджуватися з автором чи заперечувати автору).

Післятекстові стратегії критичного читання мають забезпечити поглиблене сприйняття і розуміння тексту, поставити запитання до тексту в цілому, зрозуміти авторську позицію і смисл поданої інформації та сформувані особисті ставлення та оцінки. Для реалізації післятекстових стратегій можна використати наступні методи розвитку критичного мислення:

- Запитайте в автора
- Залишіть за мною останнє слово
- Дискусія: усна, письмова
- Обговорення у загальному колі
- РАФТ
- «Де відповідь?»
- Кубик /Ромашка Блума та ін.

Зупинимось докладніше на методі **«Залишіть за мною останнє слово»**

Метод сприяє розвитку вмінь аналізувати текст, обирати цитати за власними критеріями, пояснювати власну позицію, а також дає змогу сфокусуватися на думці іншої людини і сформулювати її. Роботу над текстом за даним методом організовуємо наступним чином:

- Розподіліть текст на смислові фрагменти.
- Запропонуйте учням послідовно читати їх та в кожному фрагменті знайти найважливіший, на їхню думку, уривок і позначити чи виписати його.

- Запросіть учнів поміркувати над такими запитаннями:

- - Які думки, почуття викликав цей уривок?

- - Чому це важливо для вас?

- - Чи можна піддати це сумніву або варто підтримати?

- Після прочитання кимось з учнів обраного ним уривка на загальне коло запросіть інших учнів прокоментувати цей уривок і визначити, чому його обрав доповідач.

- Вислухавши всі передбачення, учень-доповідач надає свій коментар – за ним залишається останнє слово.

Використовуючи цей метод можна активізувати зв'язки між поняттями та навчитися вільно висловлювати свої думки, толерантно спілкуватися й поважати думки інших.

Технології критичного читання вдало вписуються у структуру багатьох шкільних курсів. Вони універсальні у використанні як до навчально-наукових, так і до художніх текстів, сприймаючи й аналізуючи які, молода людина робить із них певні висновки, формує власні поведінкові ідеали, переконується у складності людської природи. Герої творів української

та зарубіжної літератури постають для юного читача своєрідними уособленнями чеснот і вад узагальненої особистості.

Список використаних джерел та літератури

1. А.Гріньова. Критичне мислення — поради з розвитку // URL: <https://happymonday.ua/jak-rozvynuty-krytychne-myslennja>
2. О.Нагорнюк. Думай, перш ніж говорити. Читай, перш ніж думати // URL: <https://uplan.org.ua/analytics/dumai-persh-nizh-hovoryty-chytai-persh-nizh-dumaty-chomu-chytannia-maie-staty-zhyttievoiu-praktykoiu-ukraintsiv/>
3. А.Панченков. Дидактичні стратегії критичного читання // URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1125/>
4. А.Пасічна.Критичне мислення: 5 вправ від вчителя початкових класів, які варто взяти на озброєння кожному // URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/05/14/240963/>
5. УЦОЯО. Критичне читання – вимога часу, або чому можна під час тестування використовувати суперечливі тексти // URL: <https://testportal.gov.ua/krytychne-chytannya-vymoga-chasu-abo-chomu-mozhna-pid-chas-testuvannya-vykorystovuvaty-superechlyvi-teksty/>
6. Щотижневі шкільні інформаційні години спілкування «Екологічна обізнаність та ерудованість» // URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/ecolog-obizn-ta-erud.pdf>

Стельмах Олександра,
вихователь
ЗДО №52 «Золотий півник»
м. Хмельницького,
магістр

Глобалізаційні процеси та людина: чи потрібні сьогодні читання та література

Публікація виокремлює читання, як глобальний процес, який допоможе людству у боротьбі з важливими проблемами. У статті зазначена практична робота вихователя з дітьми для зацікавлення їх до читання.

Ключові слова: читання, глобалізаційні процеси, дошкільники. Reading, globalization processes, preschoolers.

У нашому сьогодні є багато важливих тем на які потрібно звернути увагу людству та винести їх на всесвітній рівень, наприклад, екологічна, економічна та політична системи, які потребують удосконалення та нових поглядів в їхньому рішенні і розвитку. Часто люди не можуть вирішити великі та важливі проблеми «зачепившись» за невеликі, на перший погляд, питання. Але саме вони і будують основу, той саме фундамент, на якому все тримається. Мені хотілось би торкнутися теми, яку багато хто зараз відкладає на другий план, тому що «це зараз не на часі», тому що «є важливіші справи», тому що «не у такий час живемо, а у час інтернету»... Чи потрібно сьогодні читання та друкована література у нас час?

Хотілось би розглянути це питання саме з самих витоків, з самого початку, з раннього дитинства наших дітей, тому що саме вони повинні будуть будувати нашу країну, вони повинні зробити великий внесок у розвиток тих самих екологічних, економічних та політичних систем у майбутньому. А для цього потрібно читання... не слухання аудіоказок, не перегляд мультфільмів, а саме читання, тому що воно дає змогу дітям повноцінно розвиватися, сприймати усне мовлення інших людей та розуміти його, а від цього залежить те, як вони далі будуть креативно використовувати свої знання не тільки теоретично, але й саме головне практично.

Наше сьогодні неможливе без спілкування, без мобільності, без інтернету, тому кожна дитина, незважаючи якого вона віку, у наш час має мобільний телефон, планшет чи комп'ютер. Втомлені батьки з малечку використовують у вихованні мультфільми та аудіоказки, які полегшують їх сумісне перебування з дитиною. Але, на жаль, не так суттєво впливають на формування всебічно розвиненої особистості дитини, як би це робило б

читання вголос мамою цікавої української казки. Саме читання казки формує в дитини різні фундаментальні поняття, такі як добро і зло, відчуття справедливості та сміливості. Читання простої казки дає дитині можливість розвиватися, збільшувати свій словниковий запас, аналізувати та знаходити творчі рішення у вирішенні простих питань. Наприклад, як колобок вирішив відволікти тварин своїм співом, щоб ті його не з'їли і за допомогою свого креативного рішення врятувати собі життя, а маленька Дівчинка Маша всілася в кошик з пиріжками і заставила ведмедя занести її до рідних так, щоб він сам цього не зрозумів.

Що ще дає читання і це не мало важливо для мене, як для мами і вихователя, то це емоційний контакт та зв'язок мами і дитини, контакт вихователя з вихованцями, контакт вчителя з учнями. Що дає основу для створення і збереження міцних довірливих стосунків, а також можливість прищепити любов до читання з дитинства.

Дуже важливо, щоб дитина була зацікавлена у навчанні, тому я практикую сюрпризні моменти в кінці заняття. Це стимулює діток до активного навчання, а не пасивного відсижування на занятті, а також дає стимул для подальшого використання своїх знань на практиці.

У своїй роботі по навчанню дітей читанню я використовую методику асоціативного мислення. Мені здається, що вона найкраще та найшвидше дає результат запам'ятовування у найкоротші терміни. А це позитивно відображається на бажанні дитини продовжувати вчитися читати, тому що дитина зразу бачить результат, вона ж не може терпіти та чекати, немає ще розуміння, що треба прикласти багато зусилля та часу для того, щоб навчитися читати та саме головне розуміти що саме ти читаєш. А читання, особливо читання вголос, покращує навички аудіювання, тобто дитина розуміє те, що вона прочитала або розуміє те, що вона почула з прочитаного дорослим. Читання дітям казок розвиває у них фонематичний слух, що у подальшому блокує проблеми у вимові та на письмі. Ознайомившись зі словами під час читання дитині буде легше їх вимовити чи відтворити на письмі, вона не буде переставляти букви і склади місцями або замінити схожі букви місцями. Наприклад, б-п, д-т, з-с, а це на пряму впливає на якість розумових та інтелектуальних здібностей дитини і успішність у школі.

Я люблю у своїй роботі використовувати читання заплутаних незакінчених казок, які називають «вінегретом казок». Там де діти повинні самі придумати кінцівку, цікаво викрутитися зі складної життєвої ситуації. Використання у роботі мовних вправ та ігор відкриває широкі можливості для вихователя та вчителя тоді, коли була зроблена попередня робота, тобто діти були ознайомлені з потрібною літературою зарання і мають великий словниковий запас, а це можливе лише під час читання.

Мої вихованці люблять обмінюватися книжками та досвідом з прочитаної книжки, тому ми організуємо мінібібліотеки, в які вихованці можуть з дому принести улюблену книжку на деякий час, щоб інші діти могли взяти цю книжку додому та прочитати її, а потім повернути книгу на місце. Для мене дуже цінним є емоційний досвід дітей, коли вони обмінюються прочитаною інформацією.

Також дітки люблять складати пазли і я не могла цим не скористатися розробивши гру та втілюючи її у індивідуальній роботі з дітками старшого дошкільного віку. Ця гра має три рівні складності, які відповідають читанню слів на 1 склад, на 2 склади та на 3 склади, тому її можна використовувати і у роботі з молодшими школярами. Використовуючи її у індивідуальній роботі з дітками я підбираю рівень складності відповідно до рівня дітей та їх можливостей у читанні (Доданок 1).

Мета цієї гри розвивати увагу, логічне мислення та дрібну моторику, що добре допомагає підготувати руку дитини до письма. А саме головне, що цікаво та ненав'язливо навчає читати зацікавлюючи дітей захоплюючою грою. Діти зацікавлені та навчаються за допомогою улюбленої гри.

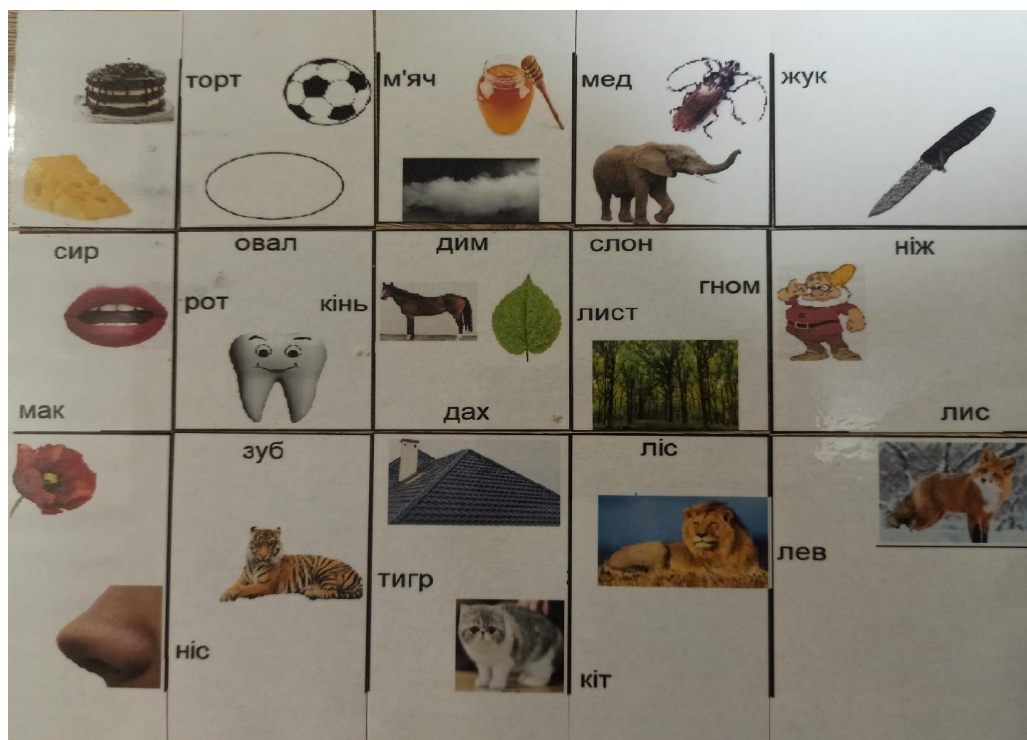
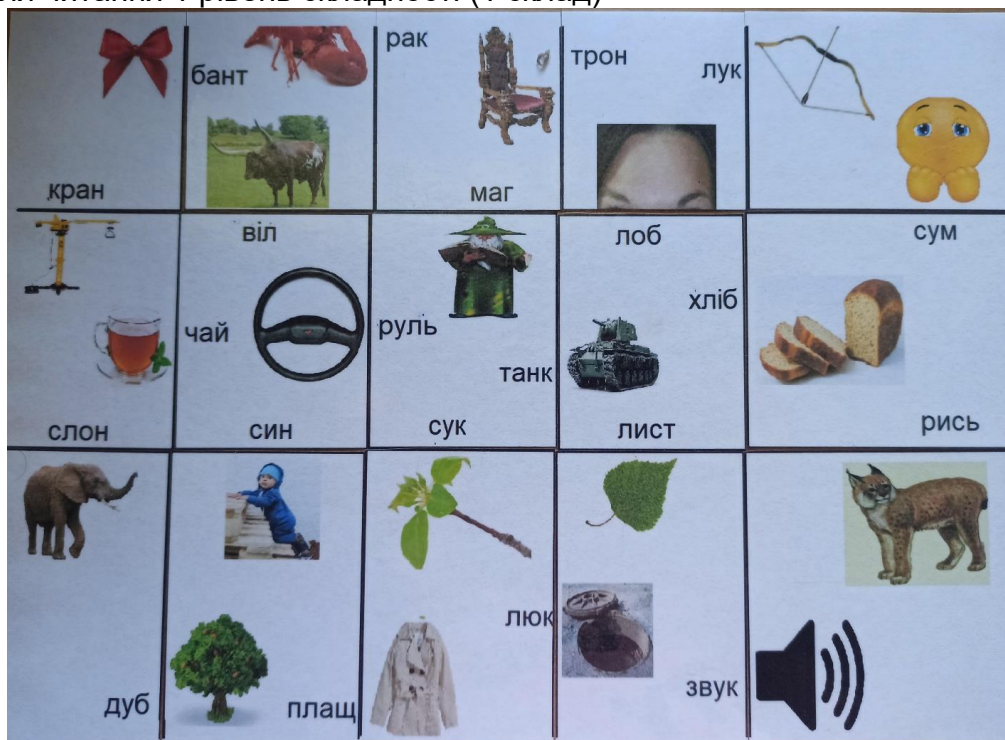
Можливо це і буде занадто голосно сказано, але потрібно, щоб наші діти активно навчалися читати, читали та користувались своїми знаннями вірно. Щоб у майбутньому людину не зміг замінити штучний інтелект та людська розумова праця цінувалася вище, ніж запрограмований комп'ютер.

Список використаних джерел та літератури

- Ілюстрації для гри взяті з інтернету у вільному доступі

Додаток 1

Пазли для читання 1 рівень складності (1 склад)

Пазли для читання 2 рівень складності (2 склади)

Пазли для читання 3 рівень складності (3 склади)

Трачук Олена,
 вчитель початкових класів
 Міцівецької гімназії
 Новодунаєвецької селищної ради
 Кам'янець-Подільського району

Читацька компетентність молодшого школяра

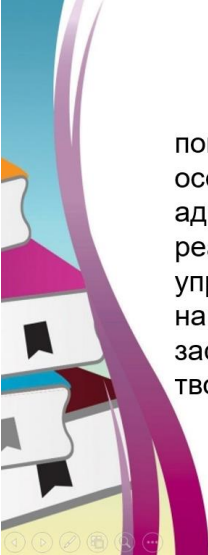
У презентації обґрунтовано значення читацької діяльності молодших школярів, розкрито сутність та компоненти читацької компетентності здобувачів освіти.

Ключові слова: освітній процес, читацька діяльність, читацька компетентність молодшого школяра, компоненти читацької компетентності.

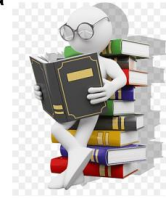

**«Люди перестають мислити,
 коли перестають читати»**

Дені Дідро

Очікування сучасного суспільства сьогодні пов'язані насамперед з формуванням особистості, яка здатна гнучко та оперативно адаптуватися до нових вимог, адекватно реагувати на нові виклики, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, навчатися упродовж життя, компетентно застосовувати здобуті знання, розвиватися та творити.

Читання пронизує усі сфери життєдіяльності

ОСВІТНЯ
ДІЯЛЬНІСТЬ

ПІЗНАВАЛЬНА
ДІЯЛЬНІСТЬ

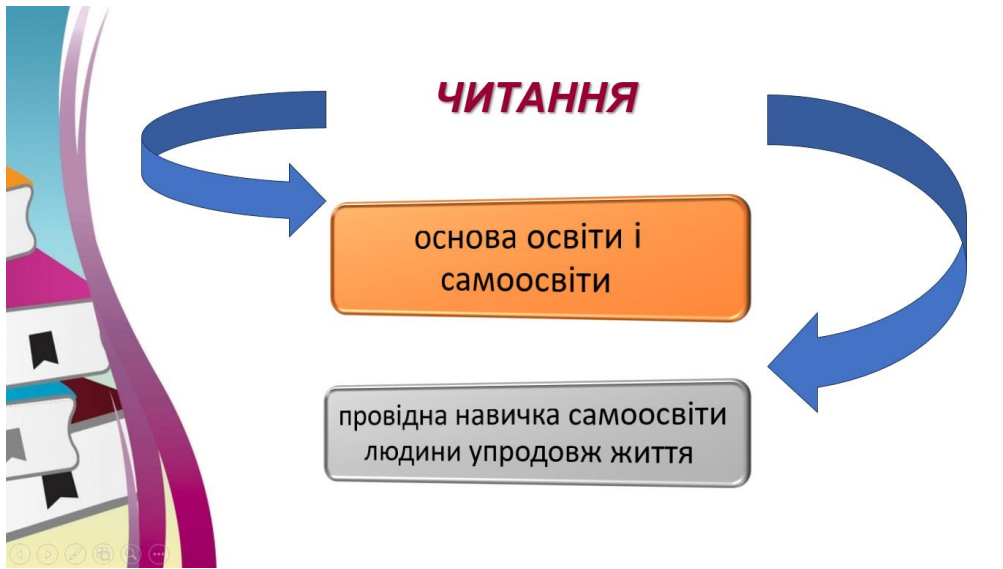
ІНФОРМАЦІЙНА
ДІЯЛЬНІСТЬ

ПРОФЕСІЙНА
ДІЯЛЬНІСТЬ

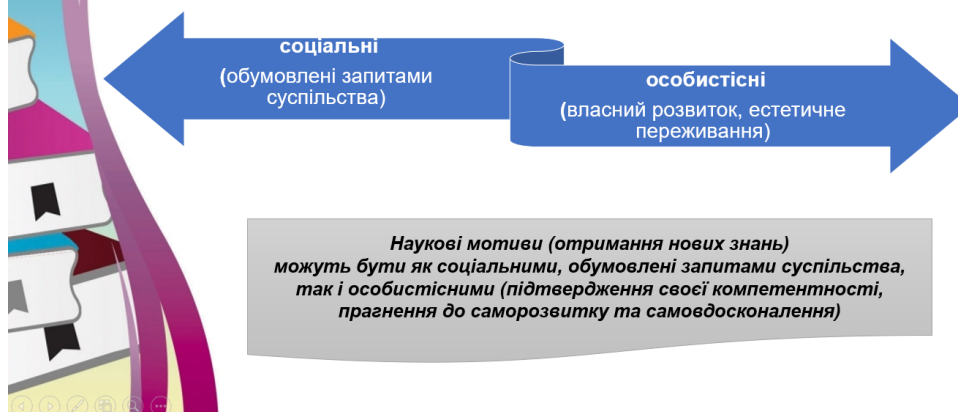

Успішне засвоєння інформації потребує:

- збільшення темпу читання,
- швидкості ,
- якості розуміння прочитаного,
- прийняття рішення

Мотиви читацької діяльності

Предмет читання

Засіб досягнення мети – навичка читання
(технічний аспект процесу читання),
система умінь, необхідних для повноцінного
сприймання й осмислення прочитаного

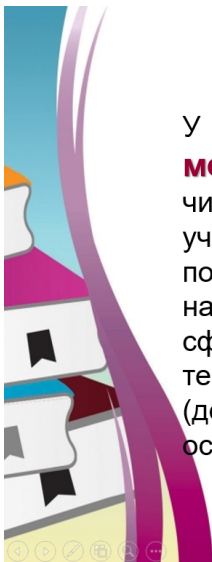
Процес читацької діяльності – це прийоми, якими користується читач для сприймання, усвідомлення і розуміння тексту, здатності до рефлексії на основі прочитаного

Читання – це не тільки вид діяльності особистості, а й складний психологічний процес, який характеризується двома взаємопов'язаними сторонами: *технічною* (рух очей і мовленнєва діяльність) і *мислительною* (сприймання і розуміння прочитаного, тобто взаємодія почуттів і думок читача) [3]

Читацька компетентність учня - сукупність освітніх елементів, яка виявляється у володінні системою літературних знань, умінь і навичок, переживань, емоційноціннісних орієнтацій, переконань особистості та здатності їх використовувати з метою пізнання навколишньої дійсності, задоволення власних потреб (пізнавальних, естетичних, самоосвітніх та ін.)

У методичному аспекті **читацька компетентність молодшого школяра** – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які надають можливість учневі свідомо здійснювати пошук книг, відбір інформації для вирішення навчальнопізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного

У широкому значенні – **читацьку компетентність молодшого школяра** можна розглядати як комплексну характеристику особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку, володіє достатньо сформованою навичкою читання, читацькими вміннями та навичками; має здатність до читацької самостійності, самооцінки, самоконтролю, творчого розв'язання літературних завдань; сформованість інтелектуальних операцій для повноцінного сприймання й осмислення твору, творчих літературних здібностей [1].

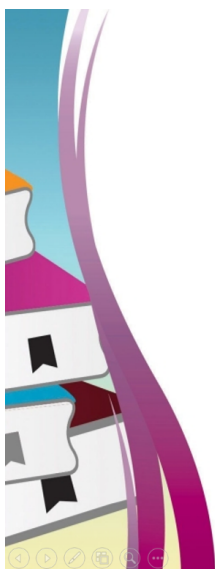

Читацька компетентність інтегрує в собі такі компоненти:

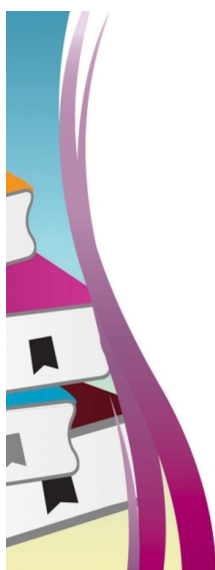
- **когнітивний** (знання);
- **комунікативний** (слухання, читання, говоріння, письмо);
- **ціннісний** (оцінні судження і ставлення учня до прочитаного);
- **діяльнісний** (уміння, навички, способи діяльності);
- **особистісно-творчий** (мотиваційно-ціннісні ставлення, прагнення особистості до навчання, пізнання і діяльності)

Когнітивний компонент передбачає володіння загальнокультурними і предметними знаннями як результатом навчально-пізнавальної діяльності, а також знаннями про способи діяльності. **Отже,** когнітивний компонент читацької компетентності передбачає, що читання текстів розглядається як пізнавальна діяльність учня, що охоплює смислове сприймання, мислительну обробку й інтерпретацію прочитаного, ознайомлення з біографічними відомостями майстрів художнього слова, володіння елементарними теоретико-літературними знаннями, розширення кола читання, формування свідомої мотивації до читання.

До комунікативного компонента читацької діяльності молодших школярів можна віднести мовленнєвий розвиток, який визначається зв'язністю, змістовністю та образністю мовлення, влучністю та доречністю використання мовних засобів у створенні художнього образу, вживання тропів та інтонаційних засобів виразності з метою передачі власних думок, почуттів; сформованість умінь, необхідних для повноцінного спілкування з художнім твором, уміння вести бесіду про прочитане, створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), робити висновки, формулювати власну думку щодо прочитаного; відповідати на запитання за змістом прочитаного, уміти обґрунтовувати свою відповідь.

До складу ціннісного компонента читацької діяльності можна віднести розуміння соціальних, морально-етичних цінностей, відображених у літературі; сформованість системи моральних і етичних цінностей учня (ставлення, ціннісні орієнтації, переживання та ін.); уміння визначати і обґрунтовувати своє ставлення до цих цінностей, відстоювати свої моральні позиції.

До діяльнісного компонента ми відносимо сформованість способів діяльності, володіння певними вміннями і навичками. **Отже** діяльнісний компонент читацької діяльності молодших школярів охоплює: удосконалення навички читання, системи читацьких умінь; активне застосування теоретико-літературних знань; аналіз твору; уміння фантазувати, уявляти, нестандартно мислити, вступати в діалог «авторчитач», самостійно і продуктивно працювати з книжкою, різними джерелами друкованої продукції, орієнтуватися у світі книжок, для знаходження необхідної інформації і задоволення власних пізнавальних потреб; активне спілкування.

До складу особистісно-творчого компонента

читацької діяльності можна віднести розвиненість мотивації до літературно-творчої діяльності, художніх здібностей, естетичної чутливості, творчої уяви; здатність до творчої діяльності; рівень читацької культури. Кожен із компонентів може бути представлений як інтегрована якість особистості.

Складові у структурі читацької компетентності:

- **мовленнєва**, яка передбачає формування і розвиток мовленнєвих умінь і навичок
(уміння будувати усні й письмові монологічні висловлювання; брати участь у діалозі в процесі обговорення прочитаного твору; уміння висловлювати свої думки, використовуючи для цього як мовні, так і позамовні та інтонаційні засоби виразності мовлення; уміння ставити запитання; відповідати на запитання за змістом прочитаного твору; переказувати твір; образного мовлення; уміння виразно читати)
- **літературознавча**, яка передбачає формування основ теоретиколітературних знань і вмінь ними користуватися *(це практичне ознайомлення з літературознавчими поняттями; сприймання, аналіз літературного твору)*
- **бібліотечно-бібліографічна** – передбачає уміння учня працювати з книгою, періодичними виданнями як джерелами отримання інформації; наявність у молодших школярів певного кола читання; знання початкових бібліотечно-бібліографічних понять та вмінь користуватися довідковою літературою;
- **літературно-творча** – передбачає розвиток і реалізацію умінь і здібностей учнів;
- **емоційно-ціннісна** – передбачає розвиток емоційної і почуттєвої сфери учнів, уміння висловлювати оцінні судження щодо прочитаного.

Сформованість читацької компетентності молодшого школяра свідчить про:

- стійкість інтересу до читання;
- сформованість у нього знань про літературу як вид мистецтва і літературу як науку;
- сформованість основних умінь, необхідних для сприйняття, розуміння змісту творів різних жанрів і висловлення обґрунтованої оцінки твору;
- здатність застосовувати здобуті знання і вміння у власній літературній діяльності;
- розвиток творчих, власне, літературних здібностей;
- вироблення системи цінностей і емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до інших людей і до самого себе.

Рівень сформованості читацької компетентності свідчитиме про готовність випускника початкової школи до повноцінного сприйняття складніших за художньою формою і змістом літературних творів, засвоєння літературознавчих термінів в основній школі.

Список використаних джерел та літератури

1. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280 с.
 2. Маранцман В.Г. Литературное и речевое развитие школьников в их взаимосвязи и специфике // Литературное и речевое развитие школьников. – СПб., 1992. – С. 68.
 3. Рыжкова Т.В. Литературное развитие младших школьников: Учебное пособие. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2006.
 4. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007.
- Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект / О.В.Вашуленко // Початкова школа. 2011 – № 1. – С. 48-50.

**Бібліотека – це не книжкова шафа,
це простір для читання**

«У бібліотеку читачі звертаються за порадою, допомогою в доборі літератури, необхідної для читання, навчання або для освіти впродовж життя. Тому бібліотекар повинен добре орієнтуватися у художній, науково-популярній та в спеціальній літературі. Він оцінює книгу або статтю за ступенем її складності або популярності, з'ясовує основну тему художнього твору й робить висновки про те, для якої категорії читачів дана книга може бути корисною й цікавою.

Тут бібліотекар виступає в ролі критика й знавця соціальних, психологічних і вікових особливостей читача...» - зазначено у статті «Ресурси про літературу для бібліотекаря» / блог «Методична служба публічних бібліотек Києва» <http://olga-methodlibkyiv.blogspot.com/2023/08/blog-post.html#more>.

У сучасному інформаційному світі, масовому доступі до електронних ресурсів бібліотеці доводиться віднаходити свою роль. Акцент у шкільній освіті зрушився від заучування масиву знань до придбання умінь, необхідних індивіду, щоб вчитися постійно. У центрі освітньої діяльності знаходиться учень і його потреби, вміння орієнтуватися в розмаїтті інформаційних ресурсів, критично їх оцінювати і виокремлювати потрібне. Саме в шкільній бібліотеці учні повинні мати змогу простежити на практиці зв'язок інформаційної теорії з практикою. Адже *шкільна бібліотека* – єдине доступне джерело інформації для усіх читачів, яке забезпечує їх інформаційними ресурсами; місце соціальних комунікацій, де зустрічаються учні різного віку та всі учасники освітнього процесу.

Зокрема, у Маніфесті ІФЛА/ЮНЕСКО (IFLA/UNESCO School Library Manifesto) «Місце шкільної бібліотеки в навчанні і освіті для всіх» – документ професійної спільноти прийнятий на 66-й Генеральній конференції ІФЛА (серпень 2000 р., Єрусалим, Ізраїль) зазначено: «...шкільна бібліотека є невід'ємною частиною освітнього процесу». Де основними завданнями шкільної бібліотеки визначено: «розвивати і підтримувати в дітях звичку і радість читання та навчання; спонукати їх до використання інформації незалежно від виду, формату і носія; організовувати заходи, спрямовані на виховання культурної і соціальної самосвідомості та сприяння емоційному розвитку школярів; пропагувати читання як у школі, так і за її межами».

Все це зумовлює те, що бібліотекар уособлює в собі роль організатора, коучера, який допомагає підібрати інформаційні ресурси, демонструє відвідувачам необмежені можливості бібліотеки, значущі для кожного читача.

Надання бібліотечних послуг шкільною бібліотекою має за мету безпосереднє задоволення вимог учасників освітнього процесу. Розширюючи перелік послуг, бібліотека дедалі більше запроваджує нові способи доступу до інформації, застосовуючи для цього різні засоби комунікації.

Нова Українська школа – це зміна підходів до навчання та змісту освіти. Вона утверджуючи компетентнісний підхід, відмовляється від накопичення дитиною знань,

відірваних від дитячого досвіду. Щоб отримати знання про щось, дитина має експериментувати практично або подумки. Розвивати компетентності з опорою на знання у вигляді понять. Без опанування нових знань, не можна уявити учнівського поступу. Зокрема, компетентний читач НУШ – це здобувач освіти, який добирає текст для читання, відтворює емоції літературних героїв під час інсценізацій, експериментує з текстом, на основі тексту малює і добирає ілюстрації, обирає книжку для читання, пояснює власний вибір.

Альберта Енштейна якось запитали, як зробити наших дітей розумними? Його відповідь була мудрою та лаконічною. «Якщо хочете, щоб ваше чадо було розумним», – сказав він, «читайте йому казки». «Якщо ви хочете, щоб дитина була ще розумнішою, читайте їй більше казок». Він розумів важливість читання та мрії. Адже читання пронизує усі сфери життєдіяльності людини та є основою освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної сфери її діяльності, зокрема провідною навичкою самоосвіти людини впродовж життя.

Нажаль сьогодні про послаблення інтересу до читання та спілкування з книгою говорять не лише видавці, бібліотекарі, педагоги, але й люди найрізноманітніших професій. Широкий доступ дітей до мультимедійних технологій, сприймання інформації через призму екранного простору позначилися на різних аспектах читацької діяльності сучасних школярів. Реалії нашої сьогоденної дійсності: засилля відео, телебачення, комп'ютерних розваг призвели до того, що сучасні діти читають все менше. Соціальні дослідження зниження інтересу до читання у сучасного учня пов'язують із:

- посилення впливу ЗМІ та інтернету;
- відсутність системи формування читацької грамотності школярів.

Тому дуже важливо знайти такі привабливі, цікаві форми популяризації книги, що могли б позмагатися з цими легкодоступними, захоплюючими видами масової культури, привернути увагу дітей до читання. Адже читання – один із найважливіших засобів формування особистості. З одного боку, читання є предметом навчання, з другого – його засобом.

Аналізуючи дані дослідження можна стверджувати, що шкільні бібліотеки мають стати тим простором та світом читання у якому дітям читатимуть, і вони самі читатимуть, мріятимуть і розумітимуть. Це пояснюється тим, що коли книги легко доступні для користування, учні з більшою ймовірністю візьмуть їх і прочитають, що є фантастичним для розвитку важливих навичок читання та письма.

Належна організація роботи шкільної бібліотеки, відповідне комплектування її фондів, накопичений досвід мають сприяти формуванню гуманітарного мислення учнів, опанування ними рідної мови, усного мовлення. Надання бібліотечних послуг шкільною бібліотекою має за мету безпосереднє задоволення вимог учасників освітнього процесу. Розширюючи перелік послуг, бібліотека дедалі більше запроваджує нові способи доступу до інформації, застосовуючи для цього різні засоби комунікації.

Розуміючи нагальність цього важливого питання Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія» від 3 березня 2023 р. № 190-р, розроблену Міністерством культури та інформаційної політики, а також Операційний план її реалізації <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text>.

Стратегія має на меті створити умови для формування звички й потреби у читанні всіх українців, тож її реалізація є важливою складовою гуманітарної безпеки України. Також передбачає: розроблення та запровадження методики залучення до читання дошкільнят та

учнів початкових і середніх класів; популяризація вітчизняної видавничої продукції в ЗМІ; підготовка та проведення просвітницьких кампаній, літературних конкурсів, інших заходів щодо популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання зокрема.

За задумом розробників Стратегії, підходи до промоції читання мають зазнати кардинальних змін. Адже для всебічного й гармонійного розвитку особистості, зокрема, критичного мислення, читання є необхідною умовою. Тож, в результаті реалізації Стратегії, читання має стати усвідомлено обраним дозвіллям, освітньою практикою та способом саморозвитку українців.

Втілити Стратегію в життя планується у три етапи за двома напрямками:

- «Підтримка та розвиток книжкової екосистеми», в результаті реалізації якого читачі матимуть доступ до якісної різножанрової книги, насамперед українськомовної, у різних форматах відповідно до потреб;
- «Формування звички і потреби в читанні», в результаті реалізації якого люди і спільноти обиратимуть читання як свідому та регулярну практику для дозвілля, навчання та розвитку.

Важлива роль в реалізації Стратегії покладається на бібліотеки як один із базових елементів суспільного розвитку і таких його складових, як культура, наука і освіта.

В умовах реалізації концепції Нової української школи педагогічна діяльність бібліотек, що працюють з дітьми, стала особливо затребуваною. Формування читацької самостійності учнів як складової інформаційної культури особистості віднесено до пріоритетних завдань школи і бібліотеки.

У сучасному динамічному середовищі стає все важче зацікавити дитину читанням, однак роль книжки у процесі становлення підростаючої особистості залишається незамінною. Світ швидко змінюється, стає більш віртуально-мультимедійним, тому і техніки промоції читання повинні змінюватися та відповідати сучасним запитам.

Бібліотекознавець, бібліограф – Балика Дмитро Андрійович, обґрунтував таке поняття як «*бібліотечна педагогіка*», та визначив як науку про сутність, закони, методи й організацію педагогічного процесу, пов'язаного з книгою й через книгу. На думку вченого, бібліотечна педагогіка – це система роботи у взаємозв'язку: читач – книга, книга – читач. У контексті якої основними складовими є: вихованець-читач, виховне оточення, зміст книжки або прочитаного, їхня взаємодія.

Бібліотечна педагогіка – це особливий міждисциплінарний розділ бібліотекознавства, що формується на основі синтезу з педагогікою. Основні функції якої є: освітня, виховна, пізнавальна, розвивальна.

Предметом цієї науки є педагогічні аспекти бібліотечної діяльності, базисом – книжка, читач (*Українська бібліотечна енциклопедія <https://ube.nlu.org.ua>*).

Бібліотечна педагогіка розробляє принципи, методи, форми, технології читацького розвитку, виховання та навчання за допомогою читання в межах функціонування системи «бібліотека – користувач».

Її сутнісними аспектами були й залишається свобода спілкування бібліотекаря з читачем, постійний моніторинг його інтересів, рекомендації щодо кращих книжок, відсутність домашніх завдань, постійна допомога в пошуку відповідей на різноманітні запитання. Де бібліотекар у своїй професійній діяльності виступає як тьютор, який формує навички й уміння самостійної самоосвітньої діяльності учнів, консультант при пошуку джерела інформації, наставник, який навчає критичному осмисленню знайденої інформації, організатор індивідуальної та колективної діяльності учнів.

Бібліотечна педагогіка розглядає бібліотеку як педагогічну систему, що виконує функції просвітництва, читацького й духовного розвитку користувачів, забезпечує організацію читання, зокрема дитячого, виховання *культури читання*, формування та розвиток *читацької компетентності*, а також взаємодію бібліотекаря і читача у процесі *бібліотечного обслуговування*. Дана педагогіка присутня в усіх видах діяльності шкільної бібліотеки, реалізується у процесі спілкування з *користувачами*, через продумане формування документного масиву, бібліотечні каталоги, дизайн, освітні й культурно-просвітницькі програми та заходи, організацію науково-методичної роботи.

Таким чином, бібліотекар – розвиває, навчає, виховує дітей бібліотечними формами й методами – здійснює педагогічну діяльність. Паралельно в бібліотеці відбувається постійне навчання й підвищення кваліфікації педагогів щодо питань керівництва дитячим читанням, удосконалення особистої самоосвітньої та інформаційної діяльності.

Дидактичним інструментом бібліотечної педагогіки є :

- бібліотечні заходи;
- заняття з інформаційної культури;
- культури читання (вибір книжок, орієнтування в бібліотеці, структурі бібліотечних фондів, каталогів, у структурі самої книги; вміння користуватися енциклопедіями, довідниками, бібліографічними посібниками).

До *дидактичних цілей системи бібліотечних уроків* належить також підтримка і розвиток інтересу до читання різних видів літератури.

Формами залучення до читання й популяризації літератури бібліотечної педагогіки є:

- *традиційні* (бесіди, читання вголос, читацькі конференції, огляди й обговорення книжок, книжкові виставки, усні журнали, ігрові форми, творчі конкурси, вікторини),
- *інноваційні* (інтерактивні медійні літературні ігри, тренінги, буктуби, буктрейлери, квести тощо).

З метою популяризації сучасної дитячої літератури шкільні бібліотекарі використовують найрізноманітніші форми роботи: книжкові виставки, тематичні полиці, огляди літератури, голосні читання, презентації нових книг, ігри та вікторини, літературні та вітальні вечори, усні журнали, брейн-ринги, віртуальні подорожі тощо.

При підготовці масових заходів, спрямованих на популяризацію сучасної української дитячої літератури, враховують ряд факторів, зокрема: підбірка цікавого та захоплюючого матеріалу, цікаві форми його викладу, орієнтація на вікові та психологічні особливості учасників, залучення до них якомога більше читачів. Чи не найефективнішими формами роботи, вважають, є різноманітні ігри, вікторини, літературні подорожі, літературні загадки.

Як бачимо, популяризація книги має на меті не лише долучити дитину до читання, але й розвинути її творчі здібності. Під час різноманітних конкурсів дитина може спробувати себе у ролі художника-ілюстратора, письменника, актора або режисера тощо. Те, що вона не просто прочитала, а пропустила крізь свої думки, і серце, лишається із нею назавжди.

Важливу роль у роботі сучасної бібліотеки також грає поєднання традиційних і новітніх підходів. Адже шкільна бібліотека може запропонувати школярам абсолютно різні форми активностей: від індивідуального простору для спокійного читання, до спільних зон для групових обговорень, проєктної і творчої роботи.

Таким чином, пріоритетами в роботі шкільної бібліотеки є розвиток особистості, здатної самостійно і вільно мислити й діяти в умовах інформаційного суспільства; формування сучасного світогляду дітей; розвиток навичок самостійного пізнання,

самоосвіти і самореалізації особистості; виховання покоління, здатного ефективно працювати й навчатись протягом життя.

Роблячи підсумок вищевикладеного, можна стверджувати, що на сьогоднішній день *шкільна бібліотека* – простір, де виховують творчого, освіченого, грамотного читача, а *шкільний бібліотекар* – професіонал, який володіє компетенціями для пробудження інтересу до читання.

P.S. Незважаючи на масове застосування електронних пристроїв для пошуку потрібної інформації, такого задоволення, як від прочитання паперової книги, отримати від онлайн-видань неможливо. Ніщо не замінить запах листів нової книжки і шелест перегортаних сторінок. Адже, як зазначив український письменник, перекладач, громадський діяч у своїй статті «Книжкова шафа головного українського письменника» Сергій Жадан: *«Якщо ти знаєш, що людина читає, ти знаєш про що з нею говорити. Так, чи інакше, ми є тим, що ми читаємо, слухаємо, дивимося. Це і є комунікаційні місточки. Вони одразу допомагають. Коли ти заходиш в мій дім, ти бачиш, що в мене на полицях. І відповідно ти знаєш, що я за людина».*

Список використаних джерел та літератури

1. Безручко О. В. Дитяче читання як незамінна цінність культури формування особистості в інформаційному суспільстві / Олена Безручко // *Культура і мистецтво в сучасному світі : Наукові зап. КНУКіМ.* Вип. 12 / Київський національний університет культури і мистецтв. — К., 2011. — С. 24-39.
2. Матвійчук О. Є. Бібліотечна педагогіка, або виховання книжкою / О. Є. Матвійчук // *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.* - 2016. - Вип. 5. - С. 24-30. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npdnpbc_2016_5_5
3. Про схвалення Стратегії розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія». Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 3 березня 2023 р. № 190-р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text> .
4. Ящук І. В. Підтримка інтересу до читання в новому інформаційному середовищі / І.В. Ящук // *Філологічний дискурс, випуск 6, 2017 / Philological Discourse, Issue 6, 2017.* – С. 199-211. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fild_2017_6_21

Федік Жанна,
вчитель зарубіжної літератури
Хмельницької гімназії №2,
вчитель-методист

Роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні: читання як тренд

У статті визначено роль читацької компетентності в контексті досягнення освітніх цілей крізь бібліотеки. Розглянуто фактори низької ефективності самостійного пошуку, відбору та інтерпретації інформації в бібліотечному арсеналі. Перераховані особистісно та професійно значущі наслідки зниження загального рівня читацької компетентності в бібліотеках.

The article defines the role of reading competence in the context of achieving educational goals through libraries. Factors of low efficiency of independent search, selection and interpretation of information in the library arsenal are considered. The personally and professionally significant consequences of a decrease in the general level of reading competence in libraries are listed.

Ключові слова: бібліотека, читацька компетенція, читацька активність, роль, фактори впливу.

Keywords: library, reading competence, reading activity, role, influencing factors.

Вступ. Дискусія з приводу визначення місії бібліотеки, її функцій та соціальних ролей у сучасному світі, в яку крім бібліотекарів активно включилися всі, хто так чи інакше пов'язаний з інформацією: письменники та вчителі, видавці та журналісти, соціологи та громадські діячі, навіть політики, – ведеться ще з кінця минулого століття. Однак у ХХІ столітті виникли об'єктивні фактори, що виступають своєрідними каталізаторами майбутньої культурно-комунікаційної трансформації загальнодоступних бібліотек. Найперше – це глобальний фактор, адже потужність цифрових технологій докорінно змінює підвалини звичного світу.

Метою статті є висвітлення ролі бібліотек у формуванні читацької компетентності на сучасному етапі.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню питання ролі бібліотек у формуванні читацької компетентності присвячено незначна кількість публікацій, що обумовлює актуальність даної тематики. Такою вузькою темою займаються здебільшого спеціалісти – бібліотекарі, серед яких можна назвати

А. Кухаренко[1], Л. Попіль, Л. Чайківську [2] тощо. Також серед закордонних фахівців, що вивчали дану тематику є А. А. Альвахбі [3], С. С. Діл, С. Х. Лі [4], К. Хіглі, К. К. Елліот, Дж. Черувеліл [5].

Зміни в системі освіти, викликані цифровізацією навчального процесу, вплинули на функції бібліотек в інформаційно-освітньому середовищі. Звісно, сучасна бібліотека, що діє при навчальному закладі, як і раніше, орієнтована на задоволення інформаційних потреб професійної вчительської спільноти, учнівської аудиторії. Водночас міські бібліотеки мають потужний розширений арсенал і функції в формуванні читацької компетентності. Однак досить суттєві зміни інформаційно-комунікативних очікувань та рівня читацької компетентності основної категорії користувачів вимагають від бібліотек адекватної адаптивної реакції в її формуванні.

Читацька компетентність – це базова складова інформаційної культури особистості та професійної компетентності. Користувач бібліотеки – майбутній кваліфікований спеціаліст, для якого читання має бути важливим інструментом інтеграції у професійне середовище, тому його навчальне читання теоретично повинно мати виражений професійно-орієнтований характер, а читацькі уподобання мають бути професійно обумовлені.

Водночас, читацька компетентність інших читачів, яка розуміється як «сукупність знань та навичок, що дозволяють людині відбирати... систематизувати інформацію, подану в друкованій формі» [4, с. 47], як значима особистісна характеристика належить представникам покоління епохи інтернету.

Учень після закінчення базової школи, де були товсті підручники, багатосторінкові конспекти, різні правила та інструкції викликають у молоді відторгнення до читання [1]. Експерти також вбачають прямий причинно-наслідковий зв'язок між регресом інтелектуальних здібностей сучасної людини та зменшенням охоплення та інтенсивності читання [5, с. 177].

Тому до негативних макроефектів зниження загального рівня читацької компетентності людини відносимо: суттєві труднощі в освоєнні інформації, спонтанні й неформальні читацькі інтереси як продукт безсистемних та нерегулярних практик без звички до читання, труднощі при вербалізації інформаційного запиту, нерозуміння характеру еволюції власної інформаційної осмисленої стратегії формування кола книжок внаслідок незрілості культури читацького вибору та ін.

Парадоксальним видається факт руйнації звичного зв'язку між читачем та текстом, що зайшов настільки далеко, що за зауваженням А. Л. Кухаренко, «активний читач та статичний текст помінялися місцями» [1]. Сучасний рівень розвитку спеціалізованих інформаційно-пошукових алгоритмів дозволяє методом багатовимірного семантичного аналізу кластера цифрових слідів та історії індивідуальних веб-запитів інтернет-користувача неявно моделювати його читацьку поведінку, самотійно задавати вектори розвитку його інформаційних потреб та читацьких інтересів, пропонуючи тексти з інших –

порівняно однорідних – тематичних чи жанрових груп, формуючи коло читання мережевого користувача за допомогою гіпертекстових технологій. З цього випливає, що наразі більшість користувачів перейшли на онлайн-книги, і сучасні формалізовані алгоритми інтелектуальної обробки тексту, спираючись на зібрані пакети різнорідних даних про соціально-психологічні характеристики особистості веб-користувача, безпомилково може обчислювати тригери його інтернет-активності, захоплювати та утримувати зацікавлену увагу, приховано програмувати читацьку активність [4, с.49]. Тому, на жаль, констатуємо факт більшої прихильності, особливо серед молоді, до цифрових платформ, ніж до традиційних бібліотек. Саме тому виникає актуальна потреба в просуванні престижності бібліотек у формуванні читацької компетентності.

Оскільки сформована читацька компетентність забезпечує відтворення соціально значущого типу особистості, що має розвинені комунікативні здібності, аналітично мислить, здатна впевнено оперувати фактичною та концептуальною інформацією та коректно її інтерпретувати, самостійно визначати значущі та другорядні змісти інформаційного повідомлення, його інтертекстуальні зв'язки, що характеризується відповідальною життєвою позицією [3, с.297].

Тому до завдань такої технології можна віднести залучення читачів бібліотеки до навчально-професійного читання, стимулювання читацької активності користувачів за допомогою різних заходів (динаміка якої безпосередньо визначає професійну успішність, формує загальний словниковий запас читача), корекцію пануючої прагматичної читацької компетенції у молодіжному середовищі. За ідейно-концептуальними компетенціями ця технологія відноситься до категорії технологій навчання, по орієнтації – на особистісні характеристики читача, за характером структури технології – до різновиду загальноосвітніх та професійно-орієнтованих, домінуючим організаційним формам – до групи особистісно-орієнтованих технологій диференційованого виховання користувача.

Зміст технології доцільно реалізовувати на кількох рівнях. У структурі читацької компетентності, особливо молоді, К. Хіглі, К. К. Елліот, Дж. Черувеліл виділяють наступні компоненти (субкомпетенції), на вдосконаленні яких бібліотечно-інформаційним спеціалістам доцільно зосередити свою професійну увагу [5, с. 179]:

1) лінгвістична компетенція, що передбачає оволодіння активним, пасивним та потенційним словниковим запасом в обсязі соціального мінімуму, а також логіко-граматичною системою мовних засобів та навичками формулювання граматичних конструкцій відповідно до правил використання лінгвістичного матеріалу в усному та письмовому мовленні;

2) текстова компетенція, що є сумою спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних суб'єкту читацької діяльності для сприйняття та семантичної обробки текстової інформації природною мовою;

3) стратегічна компетенція, що включає знання, вміння та навички, необхідні особі для самостійної організації індивідуально-диференційованого планового навчального та професійно-орієнтованого читання, що розглядається як засіб підвищення власного загальнокультурного та професійного рівня.

При застосуванні такої технології професіонали бібліотечної галузі неминуче зіткнуться із стійким зниженням мотивації людей до читання, кризою ефективності читання та домінуванням «поверхневого» типу читання, з сильними упередженнями проти класичного «лінійного» читання як «застарілої» та «некорисної» культурної практики з боку молоді, що звикла до споживання, переважно, розважального аудіовізуального веб-контенту, з байдужістю та недовірою до соціальних інститутів, що популяризують книгу та читання, з ірраціональним ігноруванням навчально-розважальної літератури як основного джерела інформації [4, с. 47].

На завершення слід зазначити, що серед головних функцій та завдань, які сьогодні стоять перед бібліотеками та становлять її місію на сучасному етапі, є необхідність підвищення читацької компетенції через збереження культурної, історичної спадщини та

регіональної пам'яті, сприяння підтримки читацької аудиторії різними заходами, створення умов для розвитку сучасних бібліотек, як соціокультурних, поліфункціональних просторів.

Бібліотека на сьогодні є не лише джерелом інформації, а й основою духовності та культури, що впевнено дивиться в майбутнє, використовуючи набутий досвід, спрямовує свою діяльність на підвищення якості інформаційно-бібліотечного обслуговування, а також орієнтується на перехід до нового формату діяльності.

Висновки. Таким чином, сучасна бібліотека змушена реагувати на якісні зміни читацької компетентності молоді, що становить основну частину її користувальницької аудиторії. Бібліотечні спеціалісти безпосередньо зацікавлені у вдосконаленні блоку навичок суб'єктів читацької діяльності та впорядкування інформації, оскільки неуха до проблеми зниження якості навчального та професійного читання загрожує ризиками низької затребуваності документного фонду з боку молоді, його недостатньої інтегрованості в інформаційно-освітній простір.

Саме тому, усі заходи, які мають проводитись співробітниками бібліотек повинні бути спрямовані на розширення кругозору, формувати нові інформаційні потреби, спонукати молодь до читацької компетенції. Бібліотекам треба йти в ногу з часом, змінювати напрямки діяльності, які стануть багатовекторними та орієнтованими на нові вимоги виховання в молоді читацької культури та компетенції.

Список використаних джерел та літератури

1. Кухаренко А. Л. Бібліотека – гуманістичний центр освітянського та культурного життя вузу. URL:<http://dSPACE.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/3753/1/36>.
2. Попіль Л. Б., Чайківська Л. М. Формування читацької компетенції креативними методами співпраці бібліотекаря та читача. Бібліотеки й суспільство: рух у часі та просторі. III Науково-практична інтернет-конференція, Харків, НБ ХНМУ, 22-29 жовтня 2018 р. С.1-4. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/>
3. Alwahbi A. A. Attitudes of a Post-secondary Student with ASD toward Reading. Journal of College Reading and Learning. 2021. Vol. 51, is. 4. Pp. 291–302.
4. Deale C. S., Lee, S. H. (Jenna). To Read or Not to Read? Exploring the Reading Habits of Hospitality Management Students. Journal of Hospitality & Tourism Education. 2021. Vol. 34, is. 1. Pp. 45–56.
5. Higley C., Elliott K. C., Cheruvilil J. Improving student reading comprehension through editorship. Teaching in Higher Education. 2018. Vol. 25, is. 2. Pp. 174–188.

Футомська Лідія,
вихователь
ЗДО №20 «Білочка»
м. Хмельницький

Виховання в сім'ї як першооснова всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку

У статті представлено аналіз психолого-педагогічних досліджень щодо формування самооцінки дошкільника під впливом сімейного виховання. Висвітлено зміст поняття сім'ї, яка є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей. Розглянуто поняття виховання і вплив стилів виховання на поведінку та формування самооцінки у дошкільника.

Ключові слова: сімейне виховання, стилі виховання, самооцінка, дошкільний вік.

Сімейне виховання є найбільш затребуваним видом виховання в усі часи. Сім'я належить до числа таких явищ, інтерес до якої завжди був стійким і масовим. Вона активно бере участь у збереженні, накопиченні і передачі новим поколінням необхідних навичок та має пізнавальне й величезне морально-виховне значення, є одним із засобів формування всебічно розвиненої особистості та суспільних відносин.

Сім'я – своєрідний колектив, члени якого різні за віком, за професією, пов'язані сімейними вузами, ведуть спільне господарство, в якому беруть участь і діти. Взаємини

членів сім'ї будуються на взаємній любові та повазі, розумінні та прийнятті, підтримці та взаємодопомозі [1].

Сім'я, яка нездатна виховувати, призводить до серйозних порушень у процесі соціалізації дитини. У процесі близьких взаємин із матір'ю, батьком, братами, сестрами, дідусями, бабусями та іншими родичами у дитини з перших днів життя формується структура її особистості. Вона входить у світ своїх рідних, переймає норми їхньої поведінки, тому батьки в житті дитини відіграють важливу роль. Вони дають перші зразки поведінки. Дитина наслідує і прагне бути схожою на матір і батька. Коли батьки розуміють, що багато в чому від них самих залежить формування особистості дитини, то вони ведуть себе так, що всі їхні вчинки та поведінка у цілому сприяють формуванню у дитини тих якостей і такого розуміння людських цінностей, які вони хочуть їй передати. Такий процес виховання можна вважати цілком свідомим, оскільки постійний контроль за своєю поведінкою, за ставленням до інших людей та увага до організації сімейного життя дають змогу виховувати дітей у найбільш сприятливих умовах, що впливає на їх соціалізацію.

Історіографія наукових досліджень проблем сімейного виховання свідчить про їх важливість на всіх етапах історичного розвитку народів світу. У різні часи до проблем сімейного виховання зверталися філософи, політики, письменники, педагоги.

Зарубіжна класична педагогіка в особі своїх кращих представників сприяла не лише розробці становлення інституту сімейного виховання, а й реалізації його положень у різних країнах світу. Основи наукового підходу до розробки проблем сімейного виховання заклав великий чеський педагог Я. А. Коменський, перу якому належить перша в світі книга для батьків – «Материнська школа». Завдяки їй Я. А. Коменського поправу віднесено до засновників методики навчання і виховання дітей дошкільного віку в сім'ї під керівництвом матері.

Високо підніс ідею сімейного виховання видатний швейцарський педагог У. Г. Песталоцці. Він був одним з перших педагогів які намагались розробити проблему взаємозв'язку сім'ї і школи. Кращим середовищем виховання людяності в людини є атмосфера сімейної любові, яка є основною умовою не лише домашнього, але й шкільного виховання. Ж. Ж. Руссо підкреслював, що ідеальна сім'я – це перший зразковий сімейний осередок, з якого почнеться відновлення людського суспільства. З урахуванням досягнень класичної педагогіки в галузі сімейного виховання досліджувалась історія сімейного виховання в Україні. В умовах постійної боротьби Українського народу за незалежність, за національні інтереси, саме сім'я стала хранителькою і сповідницею тих педагогічних ідей і виховних традицій, які жили і живлять українську педагогіку. Виховні цінності сім'ї стали основою розвитку наукових засад сімейного виховання в Україні. Фундамент його було закладено в працях таких мислителів, як Ярослав Мудрого, Володимира Мономаха, Петро Могила, у виховній системі братських шкіл та ін.

Питання сімейного виховання не обминув і видатний український філософ-просвітитель Г. С. Сковорода. У своїх притчах, байках і листах висвітлював дуже цінні думки з приводу батьківського виховання. З великою симпатією Г. С. Сковорода ставиться до тих батьків, які досягають результатів у вихованні своїх дітей завдяки відповідальному ставленню у вихованні своїх дітей завдяки відповідальному ставленню до своїх обов'язків.

Винятково важливою вважав роль сім'ї у правильному вихованні дитини і відомий український поет і мислитель Т. Г. Шевченко з великою симпатією він ставився до тієї сім'ї, де у взаєминах відчувається сердечна прихильність, щирість і взаєморозуміння. Особливо поборно ставився він до жінки-матері, матері-трудівниці.

Питання сімейного виховання хвилювали й кавказького педагога О.В. Духновича, який вказував що батьки є першими вихователями своїх дітей. Батьки повинні піклуватися про здоров'я дітей, їх фізичний та моральний розвиток: Духнович звертав особливу увагу батьків на важливість особистого прикладу, бо дитина «все сприймає що бачить і чує». Питанням сімейного виховання приділяли надзвичайно велику увагу такі педагоги письменники, як Іван Франко, Леся Українка, Т. Лубенець, Я. Ченіга, Б. Грінченко, С. Русова.

У всі періоди розвитку педагогічної науки в Україні сім'я була предметом уваги, наукового пошуку. Тенденції до розширення сутті історико-педагогічних надбань України з питань сімейного виховання знаходимо у працях дослідників У. Беха, В. Бондаря, С. Гончаренка, М. Євтуха, П. Щербаня, О. Сухомлинської, та ін.

Із перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності [1; 2].

Найважливішими соціальними функціями сім'ї є виховання й розвиток дітей, соціалізація підростаючого покоління. Виховний потенціал сім'ї містить у собі не тільки її можливості у сфері духовно-практичної діяльності батьків, спрямованої на формування у дітей певних якостей, а й ті, які закладають сімейне мікросередовище, спосіб життя сім'ї, її традиції й стиль взаємин між усіма членами [1; 2; 9].

Діти, що ростуть в атмосфері любові й розумінні, мають менше проблем зі здоров'ям, труднощів із навчанням у школі, складностей у спілкуванні з однолітками, і, навпаки, як правило, порушення дитячо-батьківських відносин веде до формування різних психологічних проблем і комплексів [4; 5].

Успіх сімейного виховання значною мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня та ін. [2].

Велике значення у сімейному вихованні відіграє вибраний виховний стиль. Стилі виховання відрізняються насамперед за такими ознаками, як вимогливість і чуйність, серед них виділяють такі:

1. Гіперопіка (надмірна опіка) – цей стиль характеризується надмірним піклуванням, попередженням активності, бажанням зробити все за дитину. З раннього дитинства діти дуже прив'язані до батьків. У міру зростання самостійності ця залежність починає дитину обтяжувати. Погано, якщо дітям не вистачає батьківської любові, але надмірна опіка також шкодить дитині, а батьки інколи плутають любов та опіку. Вона затрудняє формування у дітей внутрішньої автономії та породжує залежність як рису характеру. Такий тип виховання часто зустрічається стосовно пізніх дітей, коли довгоочікувана дитина нарешті народжується у літніх батьків або самотньої жінки. У такому разі на дитину готові молитися, всі її прохання й примхи виконуються, формується крайній егоцентризм, егоїзм, першими жертвами якого стають самі ж батьки. Надмірна любов та увага батьків можуть викликати патологічне самостереження та іпохондрію у дитини; вседозволеність, надмірна турботливість має безпосереднє відношення до виникнення неврозів у дітей.

2. Авторитарний стиль характеризується високим рівнем вимогливості й низьким рівнем чуйності. Батьки, які дотримуються цього стилю виховання, виступають як авторитетні фігури, їхня поведінка здебільшого директивна й ґрунтується на вказівках і силі, а для дитини встановлюються суворі обмеження. Батьки, що дотримуються цього стилю, вторгаються в особистий простір дитини, пригнічують силою, вирішують за дитину, що їй краще, не цікавляться особистою думкою дитини, не визнають її права. Усі рішення приймають батьки, які вважають, що дитина майже в усьому повинна підкорятися їхній волі, авторитету. Батьки вимагають від дитини порядку, дисципліни, чіткого виконання всіх обов'язків, не вірять і не довіряють своїм дітям, піддають їх тотальному контролю, намагаються повністю ізолювати від однолітків, друзів, прагнуть контролювати вільний час дитини, коло її інтересів, занять, спілкування. Надто високі вимоги, які ставляться до дитини в таких сім'ях, потребують максимальної мобілізації всіх розумових і фізичних здібностей. Від дитини вимагають досягнення успіху в різних сферах. Це стає самоціллю, але при цьому страждає духовна сфера. Авторитарний стиль виховання може призвести до відхилення у поведінці, особливо тоді, коли батьки прагнуть бачити свою дитину лідером. Під впливом цього дитина виростає похмурою, озлобленою, агресивною, жорстокою, прагне кривдити слабких і беззахисних, не може відчувати ні до кого прихильності.

3. Ліберальний стиль виховання передбачає низький рівень вимогливості, слабкий батьківський контроль, мінімальне або навіть узагалі відсутнє покарання за погану поведінку, недостатню увагу до дитини з боку батьків. Дитина в такій сім'ї належить сама собі, батьки не встановлюють їй будь-яких обмежень. Такі діти схильні до неслухняності та агресивності, поведуться неадекватно та імпульсивно, страждають особливо важкими дефектами моральної свідомості, вони брехливі й жорстокі, досить важко піддаються перевихованню. Нездатність сім'ї контролювати поведінку дитини може призвести до входження її до асоціальних груп, оскільки у неї не сформувалися психологічні механізми, необхідні для самостійної, відповідальної поведінки у суспільстві.

4. Демократичний стиль характеризується високим рівнем вимогливості й чуйності. Батьки, які дотримуються такого стилю виховання, виявляють турботу про дитину, надають їй підтримку й заохочують її самостійність. Особливістю цього стилю взаємин є тверде, послідовне і водночас гнучке виховання. Дитина виховується як самостійна особистість. Також батьки орієнтовані на активну роль дитини у родині. На відміну від ліберального стилю виховання цей процес не пущений на самоплив, а проходить під дбайливим і чуйним контролем батьків. Вони адекватно оцінюють можливості, успіхи і невдачі дитини; їм властиве глибоке розуміння дитини, цілей та мотивів її поведінки. За такого стилю виховання відбувається найбільш гармонічний і різнобічний розвиток особистості дитини, який сприяє розвитку самостійності, активності, ініціативи і соціальної відповідальності.

5. Непослідовний, змішаний стиль виховання передбачає неузгодженість і суперечливість установок батьків на процес виховання, постійна непередбачуваність реакцій батьків позбавляє дитину відчуття стабільності оточуючого світу, породжуючи в неї підвищену тривожність. Цей стиль характеризується тим, що у батьків не вистачає витримки, самовладання для здійснення послідовної виховної тактики в сім'ї. Виникають різкі емоційні перепади у відносинах із дітьми – від покарання, сліз, лайки до ласкавих проявів, що призводить до втрати батьківського впливу на дітей. Дитина стає некерованою, непередбаченою, вона зневажає думку старших і батьків [1–2; 5; 6; 8].

Здебільшого стиль виховання дитини є репродуктивним, тобто багато в чому репродукує стиль виховання, який застосовувався у дитинстві батьків. При цьому самооцінка, Я-образ дитини є інтродекцією батьківського ставлення і способів керування поведінкою дитини, що реалізується, по-перше, через пряме чи непряме (у зразках поведінки) навіювання образу чи ставлення до себе; по-друге, через формування у дитини стандартів виконання тих чи інших дій, формування рівня домагань; по-третє, через контроль над поведінкою дитини, у якому вона засвоює способи самоконтролю. Я-образ і самооцінка, що навіюються дитині, можуть бути як позитивними, коли дитину переконують у тому, що вона є доброю, розумною тощо, так і негативними, коли дитину переконують у тому, що вона слабка, не здатна бути самостійною, погана. У цьому разі використовується і знецінювання її думки, планів та інтересів. У результаті дитина або погоджується з поглядом батьків, або найчастіше агресивно виступає проти них [10].

Батьки можуть впливати на формування Я-образу дитини також шляхом стимулювання такої поведінки дитини, що може підвищити чи знизити її самооцінку, змінити в неї цілісний образ. Це спостерігається, наприклад, у результаті орієнтації дитини на реалізацію певних цілей і планів, досягнення тих чи інших стандартів. Якщо цілі і плани відповідають реальним психофізіологічним і психологічним можливостям дитини, її схильностям та інтересам, то створена ситуація успіху сприяє формуванню у дитини позитивного Я-образу, адекватної самооцінки, підвищенню самоповаги.

У негативному випадку дитина втрачає самоповагу, стає невпевненою, тривожною.

Самооцінка формується з дитинства у процесі спілкування за такими етапами: увага з боку дорослих; співробітництво з ними; відчуття поваги з їхнього боку; взаєморозуміння.

Взаємостосунки дитини з батьками на кожному з етапів самооцінки залежатимуть від її ставлення до себе. Якщо батьки невинувато підкреслюватимуть реальні та вигадані досягнення дитини, то це стане причиною формування в неї завищеної самооцінки та рівня домагань. І навпаки, недовіра батьків до можливостей дитини категорично придушить

норму дитячого негативізму, може призвести до виникнення у дитини відчуття своєї слабкості, неповноцінності та заниженої самооцінки.

Окрім самооцінки, батьки задають і рівень домагань дитини – те, на що вона претендує у своїй діяльності й відносинах. Діти з високим рівнем домагань, завищеною самооцінкою й високою мотивацією розраховують тільки на успіх і у разі невдачі можуть одержати важку психічну травму. Діти з низьким рівнем домагань і низькою самооцінкою не претендують на багато ні в майбутньому, ні в сьогоденні. Вони не ставлять перед собою високих цілей і постійно сумніваються у своїх можливостях, швидко змиряються з невдачами, але при цьому часто багато чого домагаються [9; 10].

Актуальність обраної теми полягає у тому, що у кожній родині об'єктивно складається певна, далеко не завжди усвідомлена система виховання. Самооцінка, яка сформувалася у дитини дошкільного віку під впливом сімейного виховання, суттєво позначається на тих установках, з якими вона приходить до школи, на її ставленні до успіхів та невдач у навчанні та спілкуванні. Необхідно також наголосити про духовні цінності і етичний клімат, про методи сімейного виховання і ті на перший погляд незначні деталі повсякденного спілкування, в яких народжується взаєморозуміння, йде важкий і радісний процес виховання людини. [7].

Список використаних джерел та літератури

1. Бондарчук О.І. Сім'я як осередок соціалізації дитини. К.:АЛД.1998р.
2. Гостовий В.І. Сучасна сім'я і її педагогіка. – К.: Освіта, 1999р.
- 3–6. 4. Кононко О.Л. Особистісна орієнтація – пріоритет сьогодення. *Дошкільне виховання*. 2007. № 5. С. 3–6.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навч. посіб.3-є видання,2001р. 656 с.
6. Капська А.Й. Соціальна педагогіка. Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2003р. 468с.
7. Сидоров К.Р. Самооцінка в психології. Світ психології. 2006. № 2. С. 224–234.
8. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 1996. 179 с.
9. Щербакова К.Й., Григоренко Г.І. У сім'ї росте дитина. К.:Освіта,1995р.
10. Якобсон С.Г., Морева Г.І. Адекватна самооцінка як умова морального виховання дошкільників. *Питання психології*. 1983. № 8. С. 55–61.
11. Дезадаптація дітей. Матеріали для роботи зі студентами : навч.-метод. посіб. / Автор-упоряд. : Л.В.Зданевич. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2014. 220с.

Цикалюк Оксана,
вчитель початкових класів
Славутської гімназії № 5

Виклики для вчителя літературного читання

У статті розглядаються актуальні питання щодо проблем читання дітей молодшого шкільного віку. Акцентується увага на завданнях, методах, прийомах, які покращують читацькі навички школярів. Дана стаття слугує джерелом інформації для вчителів початкових класів, батьків, які хочуть привити любов дітей до книги.

Ключові слова: інтерактивні принципи: орієнтація на читацькі інтереси, різноманітність тематики і жанрів літературних текстів, індивідуально-диференційований підхід.

**Щоб підготувати людину до самостійного життя,
треба ввести її в світ книг.**

В.О. Сухомлинський

Сучасність, як і непростий стан у суспільстві, ставить перед учнями, батьками, вчителями та іншими небайдужими до освіти людьми все більші і складніші виклики, які повинні долатись і в кінцевому результаті мати позитивне вирішення. Сьогодні багато експертів у сфері освіти говорять про те, що навчання читання в школі не сприяє тому, щоб дитина полюбила читати книги. З розвитком цифрових технологій, соціальних мереж та ігор,

привабливих для дітей, важко залучити їх до читання книг. Що ж робити вчителю літературного читання початкових класів, щоб зацікавити й надихнути дітей до читання? Кожен із нас відповідь на це питання шукає самостійно, тому що сьогодні вимагає від учасників освітнього процесу виконання певних завдань, вирішення проблем і, як результат співпраці, залучення школярів до читання.

У молодших класах головне завдання вчителя – розвинути в здобувача освіти розуміння тексту під час читання. Успішність школяра оцінюють за логічністю читання, словниковим запасом і вмінням розуміти основну ідею прочитаного тексту. Прийнято вважати, що від цього залежить подальша успішність дитини в навчанні: якщо вона вміє швидко читати, вона зможе добре засвоювати навчальний матеріал у майбутньому. Однак при цьому не приділяється увага естетичному аспекту читання. Залишається осторонь і той факт, що книги формують людські цінності.

На мій погляд, перше і найважливіше завдання вчителя – створити в класі осередок читача, а саме, привабливе літературне середовище. Чим більше книг, комфортних книжкових куточків, ілюстрацій на стінах, тим більш стає цікавим світ читання для дітей. Важливо, щоб книги були різноманітні за жанрами і рівнями складності, щоб кожен учень міг знайти щось цікаве для себе. Для врахування зазначених особливостей школярів та створення сприятливих умов для творчого зростання кожного учня особливо актуальною стає проблема диференційованого навчання.

Учителю важливо застосовувати диференційований підхід до кожного учня, адже однакових вподобань у дітей немає. Їх смаки різняться за інтересами, рівнем читацької вправності й темпом розвитку. У процесі формування техніки читання важливо тримати під контролем мовлення, сприймання, пам'ять; розвивати процес мислення; спиратись на слуховий і зоровий аналізатори. Беручи до уваги різний рівень сформованості цих параметрів, здійснюється індивідуальний підхід у навчанні, при цьому враховуються:

- вміння читати;
- ступінь мовленнєвого розвитку;
- фонетичне і зорове сприймання;
- словниковий запас,;
- словесно-логічне мислення.

Учні в процесі роботи привчаються бачити самих себе: визнають власні помилки, аналізують успіхи, відчувають, що можна стати кращими, а також вибирають книги, які відповідають їхнім потребам та здібностям. Застосовуючи індивідуально-диференційований підхід у навчанні читати, вчитель з перших кроків дбає про всі якості читання і не переходить до формування швидкості, поки не забезпечить правильності читання.

Під час відбору текстів для роботи із школярами молодшого віку варто дотримуватися наступних принципів:

- орієнтація на читацькі інтереси дитини;
- різноманітність тематики і жанрів літературних текстів.

Під час занять з позакласного читання тексти, не дублюють, а розширюють і доповнюють літературний матеріал уроків класного читання. Учителю важливо створювати завдання, які розвивають у дітей здатність виразно висловлювати свої думки, аналізувати текст і робити висновки. І тут на допомогу придуть сучасні онлайн-ресурси. Адже електронні книги, аудіокниги можуть бути чудовими засобами для привертання уваги молодших школярів до читання. Також вчитель повинен застосовувати у своїй роботі якомога більше різноманітних технологій. Адже елементи сучасних технологій дозволяють учителю створювати інтерактивні уроки та завдання, які залучають учнів до активного читання й обговорення прочитаного. Відкриті дискусії, групові проекти і використання інтерактивних платформ можуть робити процес читання більш захопливим і цікавим для дітей. Застосовуючи дані технології, вчитель старанно добирає книги, які доповнюють теми уроків, а це також залишає простір для читання книг у позаурочний час. Таким чином

вчитель збалансовує читання, яке передбачене навчальною програмою, з вільним читанням.

Однак любов до читання й звичка читати книги протягом усього життя формується вдома. Оскільки вдома дитина проводить набагато більше часу, ніж у школі – і це найочевидніша причина, тому саме батьки повинні прищеплювати дитині любов до читання. Наприклад, пропозиція раз на тиждень влаштовувати вечори читання, у рамках яких члени родини по черзі читатимуть один одному вголос або кожен читатиме свою книгу. Це робити доречно, якщо дитина вміє читати. Обговорення з малюками власного читацького досвіду, розповідь про книги, які цікавили батьків у їх юному віці, – усе це не залишить байдужими дітей, а спонукатиме до подальшого читання. Спільне відвідування бібліотеки, книгарні, вибір книги для кожного члена сім'ї, обговорення прочитаних творів дозволить не лише обмінятися інформацією, а й зблизить членів родини. Батькам слід долучатися до обговорення літературних здобутків дітей, брати участь в організації літературних вікторин і свят у школі. Отож, щоб стати партнерами в популяризації читання, повинна бути тісна співпраця вчителя, батьків та дітей.

Оскільки вчитель початкових класів є авторитетом для своїх вихованців, його власний ентузіазм до читання й розповіді про літературні відкриття можуть стати сильним стимулом для учнів. Учитель повинен завжди вислухати й підтримати індивідуальні читацькі інтереси своїх вихованців, стимулювати дітей вибирати книги, які їх цікавлять, навіть якщо це не завжди співпадає з програмою, адже читання сприяє розвитку не лише читацьких, а й мовленнєвих та аналітичних навичок.

Сучасний світ літератури постійно змінюється. І нам важливо слідкувати за новими книгами, методиками та тенденціями в читанні. У світі, де інформація надходить до дітей з усіх сторін, важливо показати їм, що читання – це не тільки корисно, але й цікаво. Учитель початкових класів бере на себе велику відповідальність у формуванні читацьких навичок і прищеплює любов до книг. Саме ця робота робить професію вчителя особливо значущою і важливою для майбутнього культурного розвитку суспільства.

Підводячи підсумки сказаному, можна сказати, що вчителю початкових класів доводиться зустрічати численні виклики у сфері розвитку читацьких навичок дітей, проте завдяки творчому підходу, інноваціям і невичерпному ентузіазму, ми маємо змогу впливати на формування читацьких навичок та відкривати перед учнями захоплюючий світ літератури, який супроводжуватиме їх протягом усього життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Колесник Л. Інтерактивні методи навчання на уроках читання. Початкова школа. 2014. № 1.
2. Савченко О. Я. Метод проектів на уроках літературного читання// Почат. школа, 2015, № 11
3. Шейко Г. К. Інноваційні методи роботи в початковій школі / Г. К. Шейко. - Х.: Ранок, 2008.
4. Давидов В.В Теорія розвиваючого навчання/ В.В. Давидов. – М.: ІН ТОР, 1996. -
5. Куріпка В.І Навчальні ігри на уроках читання. 1-4 класи./Вид. група «Основа»: «Триада+», 2008

Шевцова Аліна,
асистент вчителя
Комунального опорного закладу
загальної середньої освіти
«Пироговецький ліцей
Хмельницької міської ради

Найкращі способи прискорити читання та стати швидкочитачем

Читання – це універсальна діяльність і, безумовно, одна з найважливіших навичок для отримання нових знань або доступу до інформації. У цій статті ми розглянемо навички швидкого читання та дослідимо техніки, які ви можете використовувати, щоб читати краще і швидше.

Ми також розглянемо плюси і мінуси швидкого читання - коли його доречно використовувати, і який вплив воно може мати на розуміння.

Ключові слова: швидкочитання, субвокалізація, пульсометрування, техніка сканування, мапінг.

Key words: speed reading, subvocalization, pulse measurement, scanning technique, mapping.

Швидкочитання – це процес швидкого розпізнавання та засвоєння фраз або речень на сторінці відразу, а не ідентифікації окремих слів.

Кількість інформації, яку ми обробляємо, зростає з кожним днем, будь то електронні листи, звіти та веб-сайти на роботі або соціальні мережі, книги та журнали вдома. Ми, ймовірно, відчуваємо тиск, щоб розібратися з цією інформацією швидше, щоб «залишатися в курсі подій» і приймати обґрунтовані рішення.

Більшість людей читають із середньою швидкістю 250 слів за хвилину, хоча деякі з них від природи швидші за інших. Але вміння швидко читати може означати, що ви можете подвоїти цю швидкість.

Усі техніки швидкочитання мають одну спільну рису: ви уникаєте вимовляти і «чути» кожне слово в голові, коли читаєте його, - процес, відомий як «субвокалізація». Замість цього ви «пробігаєте» рядки або групи слів, оскільки розумієте слова швидше, ніж можете їх вимовити.

Тож як ми можемо організувати цей процес найбільш ефективно та результативно? Саме тут у гру вступає швидкочитання, і гарна новина полягає в тому, що навчитися швидко читати може будь-хто. Це потужна перевага для розширення своїх знань, покращення навчального процесу та кар'єрного зростання [3]. Розглянемо основні техніки та підходи швидкочитання:

1. Техніка ручного пульсометрування.

Ручний темп - це проста і швидка техніка покращення читання, яка дозволяє вам читати швидше, зберігаючи при цьому стабільний рівень уваги. Ви коли-небудь чули про метод указки? Більшість з нас вивчали його в шкільні роки, але з якихось причин перестали використовувати цю техніку, коли вирости.

Метод вказівного пальця був розроблений творцем швидкісного читання Евелін Вуд. Він полягає в тому, що ви рухаєте вказівним пальцем або указкою по сторінці і під реченням, яке збираєтеся прочитати. Це покращить вашу загальну концентрацію та швидкість читання. Прискорення темпу - найшвидший спосіб навчитися швидко читати.

2. Сканування та попередній перегляд

Техніки сканування та попереднього перегляду покращують ваші навички швидко схоплювати головну ідею того, що ви плануєте прочитати. Ці техніки навчать вас шукати цифри, імена та ключові слова.

З практикою ви зможете швидше визначати ключові речення в абзаці. Експерти зі швидкісного читання здатні проглянути і зрозуміти цілу сторінку за лічені секунди.

Використовуючи цю техніку, обов'язково шукайте такі елементи, як списки, пункти, графіки, індекси та підзаголовки. Визначте ці ключові елементи, перш ніж заглиблюватися в деталі [1].

3. Читання фрагментів слів

Читання груп слів - одна з ключових навичок, яку потрібно здобути, навчаючись швидкочитанню. Це також одна з найбільш трудомістких технік швидкісного читання.

Як впливає з назви, ця техніка передбачає читання груп слів, а не окремих слів. Мета - зменшити кількість «зупинок», які роблять ваші очі під час читання. Як тільки ви почнете читати частинами слів, ваша швидкість розуміння, а разом з нею і здатність до швидкого читання значно покращиться.

Для початку прочитайте цю статтю про читання частинами слів. Вона містить важливі поради та матеріали. Три техніки швидкого читання, про які йшлося вище, призначені для того, щоб прискорити ваш темп. У наступному розділі ми розглянемо деякі техніки, які допоможуть покращити ваші здібності до запам'ятовування та пригадування.

4. Розуміння прочитаного

Розуміння прочитаного – це здатність читати текст, обробляти його та сприймати. Це може здатися простим, але насправді це не так. Розуміння може бути складним поняттям. Мозок обробляє нові знання з повним усвідомленням існуючої когнітивної структури.

Це означає, що нове знання має бути пов'язане з іншими знаннями, які вже зберігаються в мозку. Те, як ви осмислите (або зрозумієте) прочитане, буде залежати від асоціацій, пов'язаних зі структурою знань, яку ви вже маєте.

Немає сенсу читати швидко, якщо ви не можете зрозуміти зміст тексту або якщо ви не можете вбудувати нову інформацію в існуючі структури пам'яті. Однак ви можете багато чого зробити, щоб розвинути швидкість розуміння, і це піде вам на користь під час навчання швидкому читанню [4].

Як пришвидшити читання та покращити розуміння?

✓ Збагайте свій словниковий запас. Щоб зрозуміти те, що ми читаємо, нам потрібно знати значення використаних слів. Однак багато слів мають багато значень, які залежать від контексту, в якому вони вживаються. Тому розширення словникового запасу передбачає запам'ятовування нових слів і вивчення різних контекстів, в яких ці слова можуть бути використані для передачі різних значень.

✓ Техніки візуалізації та запам'ятовування. Людське розуміння залежить від здатності візуалізувати та запам'ятовувати. Якщо ви опануєте такі техніки, як мапи мозку або створення палацу пам'яті, ви зможете набагато краще візуалізувати та запам'ятовувати нову інформацію і, безсумнівно, покращите своє сприйняття в цьому процесі. Окрім кращого розуміння, ви також зможете пригадувати інформацію з більшою достовірністю.

✓ Робіть нотатки та узагальнюйте. Коли ви робите нотатки, ви змушуєте себе інтерпретувати прочитане. Якщо вам дуже складно узагальнити текст у короткі нотатки, знайте, що ви не повністю зрозуміли текст. Найкраще конспектувати тільки після того, як ви прочитали (швидко) логічний розділ тексту, який стосується певної концепції.

✓ Тримайте в голові тему. Якщо ви триматимете в голові основну тему автора або розділу під час читання, вам буде набагато легше зрозуміти справжнє значення певних слів чи фраз. Наприклад, якщо ви читаєте книгу про машинне навчання, використання терміну "елегантний" означатиме складну техніку програмування, а не добре одягнену людину.

✓ Попередньо переглядайте текст. Оскільки розуміння багато в чому залежить від вашої здатності зрозуміти значення слів і фраз у їхньому контексті, вам може бути корисно переглянути текст перед тим, як почати читати. Ця техніка швидкого читання була описана вище і допоможе вам швидко зрозуміти основну ідею автора.

✓ Ставте собі запитання. Після попереднього перегляду запишіть основні питання, на які ви хочете знайти відповідь. Під час читання частіше ставте питання, що стосуються прочитаного тексту. Це допоможе вам організувати своє мислення і вербалізувати значення, яке ви винесли з тексту. Вам буде набагато легше пов'язати нові знання з існуючими структурами пам'яті [5].

Щоб підвищити ефективність читання, пам'ятайте, що певні звички можуть знизити його результативність. Багато хто розвиває ці погані читацькі звички ще в дитинстві, під час навчання в школі.

Найпоширенішими з них є субвокалізація (промовляння слів подумки) та регресія (відступання назад у тексті). Вони часто сповільнюють вас і негативно впливають на сприйняття та здатність обробляти текст.

Ви також можете зіткнутися з проблемами, коли читаєте в невідповідному середовищі з поганим освітленням або гучними звуками, або коли ви просто втомилися. Однак ви можете легко впоратися з цими проблемами, якщо створите належні умови для читання або навчання.

Кілька порад щодо боротьби зі шкідливими звичками:

- Намагайтеся боротися зі звичками індивідуально, щоб зменшити або усунути їх.

- Переглядайте та скануйте перед тим, як читати. Використовуйте лінійні та хрестоподібні рухи руками.
- Під час сканування шукайте незнайомі слова і навмисно проговорюйте їх. Це допоможе зменшити спокусу проговорювати їх пізніше.
- Рахуйте цифри, наспівуйте мелодію або жуйте жуйку, щоб зменшити субвокалізацію.
- Не повертайтеся до тексту. Так ви не пропустите важливі факти.
- Дисципліуйте свої очі. Навчіть їх плавно читати зліва направо.

Щоб навчитися швидко читати, ви можете скористатися програмним забезпеченням, записатися на онлайн-курс або відвідати живий урок. Це може бути дуже ефективним підходом, оскільки такі курси зосереджені на передових техніках швидкого читання та наукових методах, які допоможуть вам позбутися поганих звичок і запропонують ефективні вправи та тести для швидкого читання [2].

Нижче наведено популярні ресурси, які є корисними та ефективними для освоєння нових навичок швидкочитання:

Iris Reading – одна з найвідоміших установ, де можна навчитися читати швидше. Ви можете забронювати заняття наживо в багатьох містах США та Канади. Iris також пропонує особисті заняття у Великобританії, Індії, Китаї, Бразилії та Сінгапурі. Крім того, ви можете зареєструватися на один з їхніх відео-курсів.

Spreader (7-Speed-Reading) – це наукова методика навчання, яка навчає вас ефективному швидкому читанню. Стратегії спеціально розроблені для того, щоб полегшити природний процес навчання студентів, дорослих та професіоналів. Тому більшість користувачів оцінюють програму як ефективну, інтерактивну та цікаву.

Великою цінністю є поглиблене відео-тренування за участю шести всесвітньо визнаних експертів. Темі варіюються від покращення пам'яті, ефективного управління робочим навантаженням до передових технік швидкого читання. Інструмент також постачається з вбудованою програмою для швидкісного читання.

Eye-Hop™ від Alchemy Training Unlimited – це (безкоштовний) ресурс для практики читання по групах слів онлайн або офлайн у фізичному форматі. Цей інструмент допоможе розвинути ваше розуміння і загальну концентрацію уваги, оскільки ви навчитеся читати кілька слів одночасно. Це допоможе вам стати швидшим і зосередженішим.

Для отримання матеріалів, будь ласка, відвідайте веб-сайт Рона Коула. Він пропонує чотири PDF-файли для завантаження. Кожен PDF-файл містить інструкції, які знаходяться в кінці файлу. Інструмент дозволяє вам також створювати аркуші з власними вправами для швидкого читання [4].

Для кращого опанування технік швидкочитання необхідно дотримуватися наступних порад:

1. Застосовуйте прочитане. Можливо, ви вмієте швидко читати і читаєте багато книжок на рік. Це добре. Однак, вам потрібно впроваджувати всю інформацію, отриману з книжок, у своє повсякденне життя. Інакше вона стане марним знанням.

Дійте – книги – це інструменти, а інструменти призначені для вдосконалення навичок. Використовуйте швидкий перегляд, сканування та інші підходи для швидкого читання книги, щоб виокремити основну інформацію і негайно застосувати ці знання до ваших проектів, ідей, звичок чи діяльності.

Аналізуйте свої дії - використовуйте книги для нотаток і повертайтеся до них для коротких оглядів. Регулярно переглядайте свої дії, щоб оцінити, чи впровадили ви нову навичку, чи знову забули про неї. Продовжуйте практикувати, і вони перетворять книги на дію.

2. Розгляньте швидкий тест на швидкість читання.

Існує багато онлайн-тестів, і може бути дуже корисно пройти один з них перед тим, як ви почнете вчитися швидко читати. Нижче наведені кроки для проведення ручного тесту.

Ручний тест дуже простий: просто візьміть книгу і секундомір. Почніть читати абзац і засікайте час. Ви можете виконати ці кроки, щоб отримати швидкий і простий результат:

- Виберіть книгу на ваш вибір.
- Виберіть абзац для читання.
- Заміряйте час. Відстежуйте, скільки часу потрібно, щоб прочитати повний абзац.
- Підраховуйте слова, які ви щойно прочитали.
- Розглядайте час і слова як орієнтир, який ви можете покращити.
- Намагайтеся постійно нарощувати швидкість. Не забувайте кількісно оцінювати свої результати.

• Завжди починайте з нормальної швидкості, оскільки поспіх знижує точність. Ви можете вибрати абзаци на різних сторінках, щоб досягти точного вимірювання часу. Ви можете використовувати результати як міру ефективності і підвищувати швидкість, пробуючи різні практики [1].

3. Розслабтеся і тренуйте очні м'язи.

Вміння швидко читати можна метафорично порівняти з фізичними тренуваннями. Як і спортсмени, які розвивають фізичні навички, щоб використовувати їх у своєму виді спорту, людині, яка швидко читає, потрібно, щоб її очні м'язи були в хорошому стані. Як і інші м'язи, очні м'язи також потребують догляду і тренування, що принесе читачу багато користі.

Очі можуть дуже швидко втомлюватися, і це робить читання складним завданням. Хороша техніка - давати очам відпочинок між тренуваннями або сеансами швидкого читання. Не перенапружуйте м'язи занадто сильно, адже завдяки тренуванням ви з часом розвине м'язи.

4. Попередньо переглядайте матеріал. Поставте мету читання.

5. Ставте питання: Хто, Де, Що, Коли, Чому і Як?

6. Використовуйте палець, ручку або мишу як інструмент для прискорення темпу.

7. Читайте частинами слів. Почніть з 2-3 фраз, а потім просувайтеся далі.

8. Поповнюйте словниковий запас, щоб швидше розпізнавати слова.

9. Розвивайте навички пам'яті, щоб краще запам'ятовувати та відтворювати інформацію.

10. Позбудьтеся обмежуючих звичок читання.

Отже, мінімізуйте відволікаючі фактори і скоротіть ті види діяльності, які можуть викликати занепокоєння або відволікти вас від читання; читайте, не відволікаючись. Вимкніть телевізор, радіо, електронну пошту та мобільний телефон; читайте, сидячи в правильній позі, в ідеалі - на стільці, з ногами, що торкаються землі; робіть перерви, тобто читайте по 50 хвилин з 10-хвилинною перервою між ними [2].

Під час читання ліва і права півкулі мозку задіяні одночасно. Ліва сторона контролює багато речей, включаючи наукові здібності, вміння рахувати та розмовні мови. Права сторона контролює такі речі, як творчість, візуалізація, запам'ятовування та уява. Люди, які вміють використовувати обидві сторони свого мозку, можуть одночасно розвивати неймовірну швидкість читання і більш ефективно зберігати інформацію.

Чотири принципи мапінгу для використання з системами швидкого читання:

1. Сформулюйте головну ідею в одному центральному зображенні.

2. Додайте важливі теми до цієї центральної ідеї за допомогою гілок.

3. Використовуйте 3-5 гілочок, щоб ще більше урізноманітнити тему.

4. Гілки та гілочки формують візуальну структуру для перегляду ключової інформації [5].

Техніки швидкочитання – це потужний арсенал ефективних технік для прискорення читання, покращення розуміння, зменшення регресії або швидкого перегляду матеріалів, таких як книги, статті та документи. Найпоширеніші техніки швидкісного читання включають ручний темп, попередній перегляд і розбиття на частини. Субвокалізація визнана поганою звичкою читання, оскільки вона уповільнює швидкість читання. При навчанні швидкісному читанню мета полягає в тому, щоб позбутися субвокалізації і натомість візуалізувати інформацію.

Швидкочитач – це людина, яка опрацьовує письмовий матеріал значно швидше, ніж середньостатистичний читач. Конкретної мінімальної швидкості не існує. Однак, розумним

вважається мінімум 350-400WPM (слів за хвилину). Добре структурована програма тренувань може збільшити середню швидкість читання до 600 слів на хвилину, зберігаючи при цьому розуміння на рівні 80-90%.

Так, практика є ключовим фактором, і ви неодмінно досягнете успіху, чим більше будете застосовувати техніку швидкого читання. Вам доступний океан інформації, і щодня її додається все більше. Чим більше ви читаєте, тим більше ви знаєте, а чим більше ви знаєте, тим успішнішими ви можете стати.

Самоосвіта та саморозвиток – два ефективні методи підвищення вашого потенціалу успіху. Ніхто не народжується з повністю розвиненими здібностями, вони набуваються шляхом навчання. Вміння швидко читати - одна з таких навичок. Оволодівши цією навичкою, ви зможете побачити, як ваша база знань збільшується в геометричній прогресії. Читайте багато, і ваші шанси на успіх у професійному, особистому, соціальному та фінансовому плані миттєво зростуть.

Список використаних джерел та літератури

1. Джаст, М.А. і Карпентер, П. (1987). Психологія читання та розуміння мови. Бостон: Allyn and Bacon, Inc.
2. McClusky, H. (1934). "Експеримент про вплив попереднього перегляду на читання", Журнал педагогічної психології, 25(7), 521-529 [онлайн]. Доступно тут. [Доступно 25 жовтня 2017 р.].
3. <https://www.preplounge.com/en/articles/speed-reading-techniques>
4. <https://www.bowdoin.edu/baldwin-center/for-students/academic-coaching/student-resources/readings/speed-reading-strategies.html>
5. <https://www.bbc.com/future/article/20191129-how-to-learn-to-speed-read>

Шевчишена Оксана,

старший викладач кафедри педагогіки та психології

Хмельницького ОІППО

імені Анатолія Назаренка,

кандидат психологічних наук

Проблема читання в умовах інформаційного суспільства: психолого-педагогічний аспект

Актуалізовано проблему дитячого читання та важливість реорганізації читацьких звичок в умовах інформаційного суспільства. Проаналізовано роль книги та її психологічне значення у різносторонньому розвитку дитини. Актуалізовано важливість сімейного середовища щодо розвитку в дітей читацької компетентності.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, інформаційно-комунікаційний простір, книга, дитяче читання, читацький інтерес, різносторонній розвиток дитини.

The problem of children's reading and the importance of reorganizing reading habits in the conditions of the information society are updated. The role of the book and its psychological significance in the multifaceted development of the child are analyzed. The importance of the family environment regarding the development of children's reading competence has been updated.

Key words: globalization processes, information and communication space, book, children's reading, reading interest, multifaceted development of the child.

Сьогодні нашим дітям доводиться перебувати, взаємодіяти, навчатися та спілкуватися у вимірі потужного швидкоплинного «інформаційного потоку». Плинність інформації настільки є стрімкою, що не лише доросла людина, але й пересічна дитина за нею не встигає. Зрозуміло, що школа не може постійно збільшувати період навчання. Тому в якості домінуючого пріоритету сучасної шкільної освіти продовжує залишатися розвиток в

дітей вміння вчитися, шукати, критично аналізувати інформацію та застосовувати її в життєвих ситуаціях.

З іншої сторони, беззаперечним є той факт, що в умовах глобалізаційних процесів діти віддають перевагу інтернет-ресурсам як домінуючому джерелу пошуку інформації. Інтернет-ресурси сьогодні є мабуть доступними для кожної дитини зокрема, що, здавалося б, мало збагачувати та розширювати її кругозір, сприяти розвитку чималої кількості компетентностей у багатьох сферах життєдіяльності. Однак, на протипагу швидкому доступу до здобуття інформації, можливостям отримувати відповіді на безліч виникаючих запитань, поширеними сьогодні стають такі поняття як «інтернет-залежність» та «віртуальне спілкування».

Діти не завжди володіють етикою використання інформаційно-комунікаційних технологій, критичністю мислення, здатністю розмежовувати небезпечні джерела інформації, а відтак, здійснювати адекватну оцінку існуючих ризиків, які можуть мати місце в житті будь-якої людини. Відповідно, у них втрачається читацький інтерес, не розвивається мотивація до читання художньої чи іншої літератури, втрачається здатність до естетичної оцінки явищ повсякденної дійсності.

Прикро визнавати, що в умовах глобалізаційних процесів, потужної інформатизації нашого суспільства місце та роль дитячої книги суттєво знецінилися. Тому в умовах інформатизації сучасного соціуму роль книги в процесі виховання дитини зазнає значного переосмислення. В техногенну епоху школа стурбована втратою читацьких інтересів дітей. Відповідно, в умовах викликів сьогодення школа обумовлює та обґрунтовує потребу в реорганізації читацьких звичок школярів.

Сьогодні мабуть стало нормою, що розпочинаючи уже з раннього віку батьки долучають дітей до інформаційно-комунікаційного простору. Психологи та науковці намагаються обґрунтувати подібну ситуацію безліччю причин об'єктивного і суб'єктивного характеру, однак її спростування не завжди є доречним, а відтак, не вирішує проблему, яка склалася. Адже кожний етап вікового розвитку дитини характеризується своїми психологічними особливостями, сензитивними періодами, які є найбільш чутливими, сприйнятливими для розвитку когнітивної сфери, певної пізнавальної функції чи процесу. Відповідно, на кожному етапі вікового зростання дитина потребує вражень, різностороннього впливу задля забезпечення її гармонійного розвитку.

Тому ефективне функціонування сучасної школи, її виведення на світовий рівень неможливе поза ґрунтовним книжковим забезпеченням освітнього процесу. Адже популяризація дитячої книги та читання є однією із заповорок духовного становлення підростаючого покоління. Відповідно, відродженню духовності українського суспільства сприяє глибокий філософський аналіз психологічних та соціокультурних особливостей дитячої книги.

Вищезгаданий стан речей вимагає від дорослих заново переосмислити роль книги як засобу різностороннього розвитку дитини. Адже книжка у всі часи виступала для дитини не лише в якості джерела знань, але й і як засобу пізнавального та естетичного розвитку, її духовного збагачення. Саме з книги відбувається утвердження дитини як особистості, переосмислення оцінок життєвих стратегій та пріоритетів, ціннісних орієнтирів.

В сучасних умовах функціонування українського суспільства проблема дитячого читання набуває особливої актуальності. Адже не всі діти сьогодні відзначаються позитивною мотивацією отримання інформації з книги, відповідно, не всім учням

притаманною є читацька компетентність. Можливо подібний стан речей зумовлений недостатнім розумінням батьківською аудиторією самого терміну читацька компетентність.

Адже, якщо відштовхуватись від чималої кількості відповідних джерел, то сам термін читацька компетентність акумулює в собі не лише сукупний прояв знань, умінь і навичок, але й, в першу чергу, є уособленням особливостей ціннісних ставлень дітей до різноманітних сфер людської життєдіяльності.

Відповідно, доречним з приводу вище згаданого стану речей є наступне запитання: «Яких же цілей все-таки досягає навчальна книга?». Фахівці з приводу даної проблематики сходяться на думці, що читання книги може забезпечувати реалізацію наступних цілей, зокрема: розвиток у дітей творчого та продуктивного мислення, формування та збагачення морально-етичних уявлень, розширення кругозору, естетичне вдосконалення особистості та переосмислення нею життєвих цінностей. Читання дитиною художньої літератури сприяє розширенню оцінок дій та вчинків інших людей, їхніх почуттів та поглядів на життя, стимулює її фантазію та розвиває здатності мислити образами. Книга здатна ставити перед дитиною запитання філософського характеру, типу: «добро і зло в житті людини», «що собою являє людський вчинок», «виміри людського щастя» тощо. Подібні запитання та відповіді на них дають змогу дитині краще зрозуміти себе та оцінити відчуття та стани інших людей, а відтак, змодельювати свої дії в контекст реальних життєвих ситуацій, які здатні поставати в її житті.

Важко не погодитися з тим фактом, що формування освітніх, світоглядних та моральних пріоритетів здатне брати початок ще з дошкільного дитинства. Тому дорослим (батькам, вихователям, вчителям) вкрай важливо скеровувати всі свої виховні зусилля на духовне збагачення дитини, на становлення її як творчої особистості, на формування у неї прагнення до саморозвитку.

Вагома роль у подібному самовдосконаленні відводиться книзі. Адже читаючи книгу, дитина вчиться, навіть не помічаючи цього, уявляти події, аналізувати та зіставляти життєві факти, а відтак, прослідковувати між ними причинно-наслідкові зв'язки.

Але що ж робити для того, щоб розвинути в дитини читацьку компетентність, за яких умов можливий розвиток особистості школяра засобами рідного слова? Перелік подібних запитань можна продовжувати, але відповідь залишатиметься одностайною: батьки мають прагнути формувати в дітей читацьку культуру. Їм вкрай важливо зрозуміти, що у процесі спілкування дитини з книгою перед нею постає світ у всіх його багатогранних проявах, формується відчуття глибини людських стосунків.

Тому читання дітьми книги значною мірою залежить від сімейного середовища. Протиріччя зумовлені тим, що дорослі та діти по різному розуміють та оцінюють сутність феномену «справжньої книги». Дорослі здатні здебільшого розглядати «справжню книгу» як таку, що здатна викликати в людини від прочитаного потужні емоції та сильні враження, тривалі спогади та багату уяву як результат емоційних відгуків в душі людини. Діти схильні віддавати перевагу книгам із щасливим завершенням історії, тоді як підлітків приваблюють твори із гострим сюжетом. Саме це, за переконаннями Т.Долбенко, дає можливість у подальшому перейти до літератури, де гостроту вражень буде перенесено у сферу моральних і соціальних конфліктів, а ще далі, до здобутків філософського характеру [1].

В умовах особистісно-орієнтованого навчання актуалізується проблема розгалуження спектру культурно-масових заходів, спрямованих на популяризацію дитячої книги та читання. О.Петренко акцентує увагу на наступних масових заходах, які сприяють популяризації дитячої книги та читання, зокрема: 1) Всеукраїнський тиждень дитячої та

юнацької книги; 2) Міжнародний день дитячої книги; 3) Міжнародний день книги та авторського права; 4) Благодійний дитячий книжковий ярмарок (з нагоди Міжнародного дня захисту дітей); 5) Благодійний дитячий книжковий ярмарок до Дня знань; 6) Презентація Національного проекту «Україна читає дітям» [2]. В нагоді, за переконаннями автора, можуть стати: 1) конкурси типу: «Найкращий відгук на сучасну дитячу прозу», «Я люблю читати», «Читаюча родина»; 2) літературно-музична акція «Книжка від зірки»; 3) засідання «круглого столу» з приводу наступних тематик, зокрема: «Дитяча книга і читання: психолого-педагогічні аспекти» та «Дитяча книга і читання: бібліотечні аспекти» [2].

Перелік подібних заходів можна продовжувати, поєднувати та видозмінювати, однак їх зміст має бути націлений на реалізацію наступних основних завдань, зокрема: 1) популяризація дитячої книги та читання як запоруки різностороннього розвитку особистості школяра; 2) розвиток читацької культури в школярів у закладах загальної середньої освіти; 3) посилення ролі української книги в духовному розвитку підростаючого покоління нашої держави.

Таким чином, багатоаспектність проблеми «дитячого читання» потребує від дорослих, зокрема батьків, переосмислення ролі книги в розвитку дитини. А це, в свою чергу, вимагає від них бути грамотними читачами, вміти оцінювати літературні джерела з точки зору філософської та психологічної цінності, а відтак, бажання брати участь у культурно-масових заходах, ініційованих інтегрованими зусиллями школою та громадськістю.

Із початком повномасштабної війни, розпочатої РФ проти нашої держави, кожний українець мусить пристосовуватись до нових реалей життя. Душевна біль, напруга та депресія на жаль стали звичними для пересічного українця. Психологи акцентують увагу на безлічі способах зняття стресу.

В психології має місце **книготерапія** як окремий вид психотерапевтичного напрямку. Людина навіть не здогадується, що читання літератури може стати дієвим лікувальним засобом від стресу. Адже приміряючи життєві ситуації вигаданих героїв, людині легше збагнути та усвідомити власні переживання, мотиви, очікування, потреби та бажання.

Книготерапія являє собою психотерапевтичний вплив на людину за допомогою читання та обговорення спеціально дібраних книг. То що ж читати українцям?

В арсеналі людини можуть мати місце історична література та романи, ліричні вірші, книги про саморозвиток. Читаючи психологічну літературу, людина впроможі отримати відповіді на запитання, пов'язані із стресовими станами, страхом, тривогою, депресією та способами її подолання.

Дитяча література повертає нас у дитинство, незрозумілі форми переживання трансформуються у більш прості, відбувається їх розфарбування у яскраві, теплі, приємні та позитивні кольори.

Важливо окрему увагу зосередити на українській класиці: Тарас Шевченко «Кобзар», Леся Українка «На руїнах», Іван Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я», Іван Франко «Украдене щастя» та безліч інших потужних українських шедеврів.

Читаючи дані твори, невтомно переконуєшся, що слова, сказані багато років тому, сьогодні є надто актуальними та важливими. *Українська приказка вчить: «**Читати хорошу книгу не в тягар, а в радість**».* А в доповнення вище згаданого доречною та актуальною є цитата французького письменника, поета і драматурга Віктор-Марі Гюго: **«Великі поети, як високі гори, мають багатоголосе відлуння».**

Таким чином, в умовах глобалізаційних процесів, які охопили різні сфери нашого соціуму, одним із пріоритетів освітнього процесу сучасної школи є реорганізація читацьких звичок школярів. Вирішення цього завдання потребує від дорослих, зокрема, від батьків, переосмислення психологічного значення книги в житті дитини: усвідомлення її як запоруки різностороннього розвитку, утвердження дитини як особистості та духовного слановлення підростаючого покоління в цілому.

Список використаної літератури

1. Долбенко Т. Розвиток художнього смаку та кола читання для розширення пізнавальної діяльності дітей // Вісник Книжкової палати. – 2014. - № 1. – С. 32-35.

2. Петренко О. Популяризація дитячої книги та читання – одна з умов розвитку духовності підростаючого покоління // Вісник Книжкової палати. – 2010. - № 11. – С. 1-5.

Шевчук Раїса,

завідувачка бібліотеки

Старокостянтинівської ЗОШ I-III ступенів №1

Старокостянтинівської ТГ;

Поліщук Марина,

бібліотекар

Старокостянтинівської ЗОШ I-III ступенів №1

Старокостянтинівської ТГ

Читати чи не читати?

Стаття досліджує різні аспекти користі читання для інтелектуального, емоційного та соціального розвитку. Вона розглядає вплив читання на розширення словникового запасу, підвищення когнітивних навичок та здатність до аналізу і критичного мислення. Автор також звертає увагу на емоційну рівність читання, включаючи зменшення стресу та підвищення емпатії через літературні переживання. Висновки підкреслюють важливість читання як ключового елемента освіти та особистісного розвитку.

This article explores various aspects of the benefits of reading for intellectual, emotional and social development. It examines the impact of reading on expansion vocabulary, improving cognitive skills and the ability to analyze and think critically. The author also pays attention to emotional equality reading, including reducing stress and increasing empathy through literary experiences. The findings emphasize the importance of reading as a key element of education and personal development.

Ключові слова: читання, бібліотека, читач, учень, виховання, Інтернет.

Key words: reading, library, reader, pupil, upbringing, Internet.

У наш час, час активних ділових людей, бібліотека і її книжковий фонд не є головним і єдиним джерелом знань. Сучасна молодь інша.

Час формує нове покоління читачів. Потік інформації дуже великий і стрімкий. Розвиток новітніх технологій потребує набагато кращого вміння читати, ніж було необхідно раніше.

Школярам потрібно вміти здобувати й обробляти інформацію, аналізувати й оцінювати її. А це, у першу чергу, потрібно підвищити темп читання, швидкість розуміння та прийняття рішень. Тож читання стає основою освіти й самоосвіти, безперервною навичкою навчання протягом усього життя. Читаюча людина знає більше, розуміє більше, і розповісти іншим може більше.

Про важливість читання говорять багато.

Навчіть своїх дітей читати так, щоб вони вміли думати й думати читаючи.

В.Сухомлинський

Дорослі стали менше читати дітям. Саме шкільні бібліотеки допомагають дитині бути читачем, навчають любити книжку, пропонують потрібну і найбільш цінну саме для неї.

Читання не стане потребою, якщо не докладати спеціальних зусиль. Воно, свого роду, ніби пігулка проти стресу.

Шкільна бібліотека відіграє вирішальну роль у формуванні й розвитку читацьких інтересів учнів.

Особистість читача-дитини, його запити, уподобання були завжди і є головними орієнтирами в організації роботи бібліотек.

Читання – це правильна витрата часу.

Сучасні діти здатні до самостійної роботи з інформацією дедалі більше. Вона їх оточує скрізь [7, 17].

Інформаційний простір пропонує сучасному читачеві надзвичайну кількість літератури на різноманітних носіях, але бібліотекар кожному допоможе не заблукати у лабіринтах інформаційного простору.

Якщо учень добре читає, він грамотно пише, вміє оперувати великою кількістю інформації, вміє вибрати серед другорядного головне.

Читання активізує розвиток людини сильніше, ніж інші засоби. При цьому в майбутньому від більшості людей вимагатимуться критичне мислення, технологічна грамотність. І для цього в людини має бути достатньо знань, щоб «поглибити» у себе в голові, а не просто в грандіозному сміттєзвалищі, що є в Інтернеті [2, 13].

Оцінюючи всю важливість проблеми, ми шукаємо шляхи залучення дитини до читання, враховуючи вікові, індивідуальні особливості.

Є багато цікавих і ефективних прийомів роботи, щоб утримувати увагу дітей, заохочувати до постійного читання.

Бібліотека оперативно відгукується на всі значні шкільні заходи, предметні тижні, декади, місячники, фестивалі заходами наочної популяризації літератури, бібліографічною підтримкою.

Виховання любові до книги, розвиток читацької творчості, створення умов комфортного читання формує уявлення про його важливість і престижність.

Використання у шкільній бібліотеці комп'ютерних технологій – необхідна умова формування сучасного іміджу книгозбірні. Діти добре орієнтуються у світі новітніх технологій, а ми бібліотекарі, щоб їх зацікавити використовуємо такі ресурси Microsoft: MS Power Point, MS Excel, MS Publisher; монтуємо відеоролики за допомогою відеоредактора VideoPad та Windows Movie Maker. Використовуємо скрайб-презентацію, щоб донести до читача інформацію, зробити її привабливою і краще засвоїти.

Сучасні учні не уявляють життя без смартфона. Використання мобільного телефону на бібліотечних уроках підносить її авторитет, як інформаційного центру. Тому ми не могли не звернути уваги на такий сучасний та зручний засіб розповсюдження інформації, як QR-код при оформленні персональних виставок, рекламі бібліотеки, при проведенні масових заходів.

Вивчаємо сучасні слова і періодично вживаємо їх під час спілкування з дитиною. «Важливо робити це невимушено, щиро, так, як ніби ви усе життя користувалися цим терміном. Наприклад, ви знаєте, що таке «байт», «довенні», «пінролл», «флокс», «хайп» тощо?»[5, 59].

Програму Power Point використовуємо в багатьох бібліотечних заходах: літературних святах, презентаціях книг, бібліотечних уроках.

У діяльності бібліотеки використовуємо Microsoft Office Publisher: створюємо оголошення, листівки, буклети.

Відомий інтернет-ресурс Вікіпедія є помічником у наданні бібліографічних довідок.

Інформацію про масові заходи та іншу роботу бібліотеки висвітлюємо у мережі Facebook.

Не варто відмовлятися від усіх благ цивілізації – ноутбуків, мобільних телефонів, комп'ютерів, але й про книги – не забувати.

Щоб залучити до активного читання і творчості якнайбільшу кількість учнів, використовуємо у своїй роботі такий інтерактивний метод, як колективний проєкт.

Одним із найефективніших способів пошуку талантів є конкурси. Участь у них приносить дітям радість, почуття власної гідності. Найбільшою популярністю користуються:

- Конкурси малюнків «Відкрий для себе рідне місто», «Україна в моєму серці»;
- «Найкраща листівка з освідченням у коханні до шкільної бібліотеки»;
- «Буктрейлер про улюблену книгу»;
- «Селфі з улюбленою книгою»;
- «Читаємо з домашнім улюбленцем».

Творчі конкурси стимулюють пізнавальну активність, розвивають потяг до читання.

Почуття гордості, яке переживає дитина, коли досягає успіху в улюбленій справі, – перше джерело самосвідомості, перша іскра, що запалює в душі дитини вогник творчого натхнення.

В.Сухомлинський

Позакласна діяльність учнів сприяє розвитку ініціативності, допомагає розкрити таланти.

Основними формами такої роботи в нашій бібліотеці є:

1. Конкурс бібліотечних ерудитів «Уважні і начитані».
2. Проєкт «Пернаті друзі».
3. Іграшкова ніч в бібліотеці.
4. Літературно-художня ікебана.
5. Година державності «З Україною в серці».
6. Турнір книголюбів.
7. Дні інформації.
8. «Кольорові читання».
9. Майстер-класи «Бібліотека майбутнього», «Прикраси свою бібліотеку», «Виготовлення ляльки-мотанки».
10. Інтелект-турнір «Україна – моя Батьківщина».
11. День читацького самоврядування «Я – бібліотекар».
12. Круглий стіл «Разом до Перемоги».
13. Краєзнавчий променад «Люблю тебе, мій Старокостянтинове»
14. Тематична зустріч «За честь! За славу! За народ!».
15. Книжкове дефіле.
16. Казкова заплутанка «Стежками мудрої казки».
17. Позитив-акція «Читаємо вголос».
18. Казкотерапія «Добра казка».

Особливо цікаво проходять такі заходи: «Бібліоквест», «Іграшкова ніч в бібліотеці»

В нашій бібліотеці існує гарна традиція – запрошувати на зустріч цікавих творчих людей: О. Радущинську, А. Беззуб, Л. Дітковську. Після таких заходів у дітей виявляється бажання й самим творити, писати.

Дуже непросто зробити кожну дитину читачем. В бібліотеці ми використовуємо різноманітні форми індивідуальної і масової роботи, звертаємо особливу увагу на читання дітей з особливими освітніми потребами, дітей із неблагополучних сімей, дітей-сиріт, обдарованих дітей. Наприклад, «Грудень йде, з собою народні свята несе...». Такий захід провела шкільна бібліотека напередодні свята Миколая для дітей-сиріт.

Гості свята познайомилися з книжковою виставкою «Магія зимових свят», мультимедійною презентацією «Зимові народні свята», брали участь у вікторині «Скарбниця українських традицій», слухали музику, отримали призи.

Уже кілька років бібліотека проводить акцію «Читацький марафон», учасниками якої стають активні читачі. Ціль «Марафону» – популяризація кращих зразків книжкового фонду бібліотеки. З цією метою нова література, література з фонду читального залу, інша цінна література видається дітям додому на заздалегідь обумовлений термін.

Диференційований підхід до кожного читача є природним для бібліотерапії: кожному читачу – свою книгу. Давно відомо, що процес читання сприяє подоланню дискомфортного стану, і саме бібліотерапія допомагає лікувати особистість.

Підбираючи літературу для читання за інтересами дитини, враховуєш її психічний стан. Щоб не вразити дитину, рекомендуємо веселі твори, які не тільки розважають, а й багато чого навчають, виховують. Це книги Оксани Радушинської, Василя Кравчука, Миколи Бондарчука, Платона Воронька.

Книги для зняття апатії та стресу є у «золотому» фонді дитячої літератури: Е. Портер «Поліанна», «Джеронімо Стілтон. Репортер. Це моя сенсація!», В.Казенов «Сестри», Р.Дал «Чарлі і шоколадна фабрика».

Бібліотерапія має ряд напрямів і методик. У своїй діяльності активно використовуємо казкотерапію.

Подобаються дітям і позитивно впливають на них інсценівки улюблених казок, літературні конкурси і мандрівки: «Розкажи казку», «Казки – скарб дитинства», «Мандрівка в чарівний світ українських казок».

Бібліотечна робота з дітьми починається з емоційного введення дітей в світ художньої літератури. Тому, вирішуючи завдання розвитку інтелектуальної і пізнавальної сфери дитини, ми на заняттях голосного читання пропонуємо дитині самостійно змайструвати саморобку чи намалювати малюнок, самому розповісти про зміст своєї роботи.

Серед учнів 9-11 класів широко пропагуємо видатні твори сатиричної та гумористичної літератури. Вони допомагають у вихованні в юнаків і дівчат творчого, оптимістичного погляду на життя, негативного ставлення до всього негуманного, несправедливого, аморального.

В учнів середнього та старшого шкільного віку спостерігається підвищений інтерес до пригодницької літератури. Підлітки завжди цікавляться романтичними пригодами з інтригуючими розповідями про сміливі дії героїв, відданих інтересам Батьківщини і народу. Спрямовуємо увагу цих учнів на кращі твори пригодницького жанру світової й української літератури.

Завдяки діям бібліотекаря в учнів поступово виробляється звичка систематично читати кращі твори художньої літератури. Внаслідок цього в них ліквідуються прогалини у знаннях сучасної, а також класичної літератури, розширюється кругозір, зростає інтелектуальний і духовний розвиток.

Ми зрозуміли, що шкільна бібліотека має обмежені матеріально-технічні можливості, а віртуальні рекламні ресурси не обмежити. Блог бібліотеки є засобом реклами, тому що це важливе джерело розповсюдження інформації про нашу діяльність. Але ми також користуємось сторінками в соціальній мережі Facebook:

- «Учительська Старокостянтинівської ЗОШ №1»;
- «Наша група»;
- Старокостянтинівська ЗОШ №1»;
- Наша «початкова»;
- Класні керівники.

Ми пропонуємо всім охочим узяти участь у рекламних акціях.

Працівники бібліотеки спільно з активом розробили декілька цікавих акцій: «Приведи друга в бібліотеку», «Подаруй бібліотеці книгу», Селфі «Читаємо з пухнастими друзями».

Середня та старша школа брала участь у конкурсах стіннівок, плакатів, слоганів. Серед учнів початкових класів проводимо конкурс малюнків, закладок, міні-книжок.

Ми побачили значне підвищення інтересу до бібліотеки серед учнів школи. Для популяризації книги використовуємо буктрейлери – короткі відеоролики за мотивами книги, кліп за книгами:

- С. Андрухович «Фелікс-Австрія»;
- Оля Русіна «Абрикоси зацвітають у ночі»;
- А.Любка «У пошуках варварів»;

- Д.Корній «Крила кольору хмар»;
- Л.Костенко «Записки українського самашедшого»;
- Т.Шевченко «Наймичка».

Вони яскраво і образно розповідають про книгу, щоб зацікавити, заінтригувати читача.

Використовуючи буктрейлери, маємо на меті показати учням, що є ще цілий світ книгочитання, і він може бути не менш захоплюючим, ніж обмін фотографіями чи спілкування з друзями у Facebook.

Недарма кажуть, що «зустрічають по одягу...». Коли приміщення бібліотеки оформлено естетично, то її приємно відвідувати. Головна мета роботи шкільної бібліотеки – надання допомоги учням і педагогам у забезпеченні їхніх інформаційних потреб. Якщо інформація, розміщена на стелажах, яскрава та приваблива, вона зацікавлює дітей спочатку своїм зовнішнім виглядом, а потім і змістом.

Загальне уявлення про бібліотеку залежить від щоденної праці упродовж багатьох років. Престиж та імідж бібліотеки залежить від рівня та комфортності обслуговування. Технічна оснащеність, художнє оформлення, рівень бібліотечно-інформаційних послуг, атмосфера доброзичливості – усе це створює позитивний образ бібліотеки.

Одним із компонентів успішного образу є оформлення бібліотеки. Наприклад, представлено яскраво оформлені виставки:

- «Книга – теж укриття»;
- «Читай українською»;
- «За честь! За славу! За народ!»»;
- «Книга – твій рятівник»;
- «Читання знищує страх»;
- «Я люблю свою країну»;
- «Часу не гаймо – книжку читаймо».

Захоплення молодших школярів викликають полицки:

- «До казки на гостину»;
- «Прагнеш бути здоровим, шануйся!»

Також учні цікавляться інформацією на стендах («Живи, книго!», «Бібліотечний вісник»), бібліотечними плакатами. Традиційну тишу в бібліотеці порушує мелодійна релаксаційна музика: П. Моріа, Л. В. Бетховена та ін.

Сьогодні бібліотеці необхідно докладати багато зусиль для того, щоб діти читали. Нас дуже турбує ставлення до книги. Тому намагаємось виховати у них потребу постійно відвідувати бібліотеку. Одним із «винуватців» відлучення дітей від читання називають комп'ютер, Інтернет. Ми дійшли висновку, що краще не обвинувачувати, а використовувати його на користь читанню.

Змінюється світ, змінюємося ми, змінюються наші учні. Час потребує постійного впровадження таких інновацій у свою діяльність, які допомагали б залучити читача, зацікавити його бути постійним користувачем бібліотеки. Школярі мають можливість знаходити бажану інформацію, копіювати тексти та роздруковувати документи, адже у нас є необхідна комп'ютерна техніка. Комп'ютер – привабливий засіб залучення дітей до бібліотеки, засіб пробудження інтересу до книги, до пізнання. Бо від знайденої за допомогою Інтернету інформації читачі переходять до яскравих, гарних, нових, цікавих книг. Бібліотеці важливо забезпечити потреби школяра в літературі, яка б задовольняла його пізнавальні інтереси, інтелектуальний розвиток.

Наука стрімко йде вперед, знання накопичуються, а можливості людської пам'яті обмежені. Інтелектуальний розвиток людини в наші дні дедалі більше визначається тим, як вона вміє орієнтуватися в безмежному морі знань, користуватися сховищем знань – книжками.

В. Сухомлинський

Список використаних джерел та літератури

1. Бондарчук Г. П. Книга – мій найкращий друг. *Шкільний бібліотекар*. 2016. №6. С. 6.
2. Вакарін С.І. Нова українська школа: Дидактичні основи STREAM-освіти в початковій школі: Навчально-методичний посіб. К.: Саміт-книга. 2021. С.13.
3. Калініна Л.М. Інформатизація освіти і зародження нового освітнього середовища як основи нової української школи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2017. №4. С. 3 – 7.
4. Мацібора Н. Г. Організація інформаційного ресурсу шкільної бібліотеки. *Шкільна бібліотека плюс*. 2017. Верес. (№ 17/18). С. 15 – 19.
5. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.-метод. посіб./ Т.М. Бабко та ін. К.: Видавничий дім «Освіта». 2020. 208 с. С. 59.
6. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. К: Літера ЛТД. 2018. 160 с.
7. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. К.: Видавничий дім «Освіта». 2020. 192 с. С. 17.

Шкара Валентина

вчитель української мови та літератури
Сухівецької гімназії
Зорянської сільської ради
Рівненського району Рівненської області

Школа і читання. Виклики для вчителя літератури

Розглядається важливість читання книг у сучасному суспільстві та виклики, які виникають перед вчителями літератури в школі. Поетапно розглядаються основні аспекти, такі як розвиток мислення, поповнення знань, розвиток мовлення, емоційний розвиток, зменшення стресу, розвиток уяви та творчості, саморозвиток та спілкування з іншими через читання. Загалом, стаття вказує на важливість розвитку літературної культури серед учнів і підкреслює, що вчителі літератури мають створювати мотивацію до читання та розробляти індивідуальний підхід до кожного учня.

The importance of reading books in modern society and the challenges facing literature teachers at school are considered. Basic aspects such as the development of thinking, knowledge enrichment, speech development, emotional development, stress reduction, imagination and creativity development, self-development and communication with others through reading are considered step by step. In general, the article indicates the importance of the development of literary culture among students and emphasizes that teachers of literature should create motivation for reading and develop an individual approach to each student.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал читання, розвиток критичного мислення, мотивація до читання, літературна культура.

Keywords: intellectual potential of reading, development of critical thinking, motivation to read, literary culture.

Сьогодні в умовах величезних змін у соціальному, економічному та політичному житті України постала проблема радикальної перебудови у сфері освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентно здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, до самореалізації та самовдосконалення. Вміння мислити самостійно, шукати та аналізувати інформацію, знаходити власні рішення розв'язання проблем та формулювати переконливу аргументацію в дебатах, дискусіях, обговореннях – сьогодні цінуються надзвичайно високо. Активний розвиток суспільства, інтенсивні процеси глобалізації й інформатизації потребують абсолютно нового типу мислення, що допоможе пристосуватися до соціальних змін, генерувати нові ідеї, здійснювати комплексний аналіз отриманої інформації та давати їй об'єктивну оцінку.

І одним із ключових факторів розвитку інтелектуального потенціалу є читання. Читання книг дійсно може бути важливою складовою психічного здоров'я та освіченості особистості. Давайте розглянемо деякі ключові аспекти цієї теми:

1. Розвиток мислення та критичного мислення: читання вимагає аналізу і розуміння тексту, що сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та здатності до логічного мислення.

2. Поповнення знань: книги є важливим джерелом інформації. Вони надають можливість дізнатися більше про різні аспекти життя, науки, історії, культури та багатьох інших сфер.

3. Розвиток словникового запасу та мовлення: через читання людина зустрічає нові слова та вирази, покращує свою граматику та стає більшим ефективним мовцем.

4. Емоційний розвиток: читання літератури, особливо художньої, допомагає краще розуміти інших людей, співчувати іншим людям, їхнім думкам та почуттям. Це сприяє розвитку емпатії та соціальної компетентності.

5. Зменшення стресу: читання може бути відмінним способом розслабитися та відволіктися від повсякденних проблем. Воно сприяє зниженню стресу та покращенню психічного стану.

6. Розвиток уяви та творчості: художня література, а також книги науково-популярного характеру, можуть стимулювати уяву та креативність, допомагаючи людині бачити різні аспекти проблем та шукати нові рішення.

7. Саморозвиток: книги можуть надихати на саморозвиток і самоосвіту. Вони допомагають вдосконалювати навички, вивчати нові теми і вдосконалювати себе як особистість.

8. Спілкування з іншими: читання може бути основою для цікавих розмов з іншими людьми. Обговорюючи книги, ви можете обмінюватися ідеями та поглядами на різні аспекти життя.

Читання може бути надзвичайно корисним для розвитку психічно здорової та освіченої особистості. Важливо не лише читати, але і робити це регулярно, обираючи різні жанри та теми, щоб розширити свій кругозір. Важливо також вміти аналізувати інформацію, яку ви зустрічаєте, та застосовувати здобуті знання в практиці. Читання може стати не лише звичкою, але й частиною стилю життя, який сприяє розвитку і самореалізації.

Сучасні люди читають більше, ніж будь-коли раніше, просто це не книжки. За даними американських досліджень, щороку ми на 117 % збільшуємо час, проведений у гаджеті. Проте гортання стрічки в соцмережі не має нічого спільного з користю від прочитаного роману.

Завданням сучасного вчителя літератури в школі є не лише передавати знання про класичні твори та техніку читання, але і створювати учням мотивацію до читання та розвивати їхню літературну культуру. Проте, ця задача супроводжується низкою викликів, які варто враховувати. Ось деякі з них:

1. Зацікавленість учнів: один з головних викликів – це зацікавити учнів літературою та читанням, змусити дітей бачити в книгах щось цікаве та захоплююче. Літературні шедеври повинні стати для них джерелом незабутніх вражень та емоцій.

2. Різний рівень навичок читання: у класі можуть бути учні з різним рівнем навичок читання. Вчителю слід враховувати цей факт, надавати індивідуальну підтримку тим, хто потребує додаткової допомоги, і вдосконалювати навички тих, хто вже має досвід. Таким чином доводиться пристосовувати матеріали та завдання до потреб кожного учня, щоб забезпечити їм успіх.

3. Різні літературні смаки: учні мають різні вподобання стосовно жанрів та тем літератури. Вчителю потрібно знайти спосіб представити різні типи літератури, щоб зацікавити всіх учнів, слід стимулювати інтерес до літературних жанрів, які можуть бути новими для дітей.

4. Масштабність навчання: учителям потрібно навчити багато учнів у межах обмеженого часу. Це може бути складною задачею, особливо коли потрібно сприяти індивідуальному розвитку кожної дитини.

5. Збалансованість програми: вчителі літератури повинні вміло балансувати між класичними і сучасними творами, а також між різними жанрами (проза, поезія, драма тощо). Важливо вирішувати, які твори найкраще відповідають навчальним цілям та інтересам учнів.

6. Електронні та цифрові ресурси: у цифрову епоху вчителі повинні враховувати можливості використання електронних та цифрових ресурсів для навчання та стимулювання інтересу до літератури. Можливості Інтернету, аудіокниг та мультимедійних матеріалів можуть підсилити інтерес до читання.

7. Оцінка і відстеження прогресу: вчителям потрібно вміти оцінювати читацькі навички та розуміння тексту учнів і вчасно виявляти можливі проблеми та шляхи їх вирішення.

8. Сприяння самостійному читанню: важливо розвивати учнівські навички самостійного читання, щоб вони могли продовжувати читати книги поза школою. Читання поза шкільними завданнями може сприяти подальшому розвитку літературної культури.

9. Підтримка батьків: вчителям часто доводиться співпрацювати з батьками для створення сприятливого читацького середовища вдома та підтримки читання дітьми.

Загалом, навчання читанню та розвиток літературної культури вимагає від вчителя літератури багато терпіння, креативності та зосередженості на потребах кожного учня, а також активної роботи з батьками та використання різних методів та ресурсів для досягнення цілей навчання. Проте успішне подолання цих викликів може стати ключем до розвитку літературної культури та читацьких навичок учнів, які перетворюють їх на освічених та критично мислячих громадян.

Список використаних джерел та літератури

1. Кисельова К. Не карайте читанням: як заохотити дітей до книжок? URL:<https://osvitoria.media/experience/ne-karajte-chytanniam-yak-zaohotyty-ditej-do-knyzhok/>
2. Нагорнюк О. «Думай, перш ніж говорити, читай, перш ніж думати». Чому читання має стати життєвою практикою українців. URL:<https://uplan.org.ua/analytics/dumai-persh-nizh-hovoryty-chytai-persh-nizh-dumaty-chomu-chytannia-maie-staty-zhyttievoiu-praktykoiu-ukraintsiv/>

Шмельова Алла,
вихователь-методист
Красилівського ЗДО №10 «Золота рибка»

Роль бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні: читання як тренд

У статті подано інформацію про сучасні підходи у формуванні навичок читання, користь книг для розвитку людини і суспільства загалом. Висвітлено роль бібліотек та культурних заходів, що сприяють зацікавленню читацької аудиторії.

Ключові слова: книга, розвиток, аналіз, сучасність, бібліотека, тренд, література, проект, соціум.

Key words: book, development, analysis, modernity, library, trend, literature, project, society.

«Читання – самостійне плавання в морі знань» - В.О.Сухомлинський

Значення книги в сучасному світі безцінне.

З моменту своєї появи книга завжди вважалася справжнім скарбом. Не тільки тому, що в ній зберігалися знання і досвід багатьох поколінь людей. Колись давно створення книги було справою дуже витратною та довгою. Виготовлялися вони з дорогих матеріалів – пергаменту, шкіри, а писалися вручну. Завдяки інтернету книга не тільки не поринула в

забуття, а навпаки, знайшла велику кількість нових форм існування. Адже книга – це не обкладинка й листки з буквами, а той сенс, який живе в ній.

З кожним новим поколінням все менше і менше людей цікавляться книгами. Та і старше покоління призвичаїлося до гаджетів і вважає читання не цікавим заняттям. Безліч зайвої інформації, яка лине з усіх соціальних мереж щоденно, не спонукає до пошуку чогось нового, незвіданого...

Та на щастя досі ніхто не відмовляється починати розвиток дитини, взявши у помічники книгу. Варто поспостерігати за тим, з яким захопленням малюк розглядає яскраві сторіночки своєї першої книги, як загораються його очі, як він водить пальчиком по картинках і намагається імітувати голоси героїв або інтонацію матері, і врешті вивчає знайомий текст на пам'ять, знову і знову прослуховуючи його. Книга для дитини – це перший крок у світ мовлення, комунікабельності, культури. Загалом книга – ключ до всебічного розвитку людини.

У читанні є неоціненна користь, про яку ми часто забуваємо. Вона не тільки служить містком до нових світів, які насичені пригодами і чудесами, книга бере активну участь у розвитку дитини. Коли дитині читають, або вона читає самостійно:

- вчиться аналізувати, мислити, творчо сприймати прочитане;

- розвивається пам'ять, увага до деталей, уява;

- читач знайомиться з різними видами мистецтва, привчається відчувати красу світу, та цінувати її;

- відбувається формування духовних рис, таких як милосердя, доброта, співчуття, бажання допомагати іншим, благородство, хоробрість, чуйність та ін.;

- формується уява, саме це розширює інтелектуальні горизонти дитини, дає можливість сприймати світ різним, а з віком, змінювати цей світ, бути винахідником;

- збагачується мовлення, дитина насичується новими словами, зворотами. Це стимулює розвиток головного мозку, що позитивно впливає на всі його процеси. Дитині стає легше висловити думку, а значить, спілкуватись з оточуючими.

Важко переоцінити моменти, коли рідна людина читає маленькій дитині цікаву книгу. У перші рази сам факт читання, присутність дорогої людини поруч, обмін емоціями, які виникають під час цього, переживання пригод героїв разом – все це зближує членів сім'ї. Дитина яка проводить час за читанням разом з батьками, бабусями та дідусями:

- відчуває себе захищеною, спокійною. Вечори, які наповнені спільним читанням, зближують вас з дитиною не менш, ніж цілий день проведений у парку розваг. Те тепло і близькість назавжди залишаться у серці дитини, і коли вона виросте, стануть цінними спогадами.

- набуває навички розрізняти добро і зло, аналізувати вчинки героїв з точки зору моральності. Важливо навчити дитину робити висновки після прочитаного, щоб інформація, отримана з книги, мала не тільки розважальний характер. Якщо батьки поруч, дитина має можливість поставити питання та отримати відповідь, дорослі ж, у свою чергу, направляють її до соціально прийнятних висновків.

- при слуханні творів дитина вчиться приймати на себе різні соціальні ролі: вірного друга, хороброго героя, відважного лицаря, зацікавленого вченого, чесного чарівника, щедрого лісовичка тощо. Батьки допомагають зрозуміти нюанси, розібратися в новому.

Свідоме життя людини починається з її знайомства з книгою. Перші книги дітям купують і читають батьки. Розглядаючи сторінки з персонажами казок, дитина вивчає алфавіт і потроху починає читати самостійно. А потім вона потрапляє у дивний світ, де оживають її найсміливіші й незвичайні фантазії. Так було сто й двісті років тому, так відбувається і в наші дні. Попри розвиток технічного й наукового прогресу, книга була й залишиться джерелом знань про життя, себе, своє оточення, минуле, сьогодення та навіть майбутнє. Тому роль книги в житті людини величезна.

Розуміючи той факт, що шалений розвиток соціальних мереж спровокував у світі виникнення великої кількості модних трендів, встигнути за якими неможливо, хочеться нарешті зупинитися і присвятити свій вільний час чомусь насправді цікавому, розвиваючому, вічному

але водночас модному. Адже тренд на гострий розум, ерудованість та обізнаність не може вийти з моди навіть у часи фейсбуку та інстаграму.

У сьогоднішній переломний час для нашого суспільства, коли йде фізичне знищення нашого народу ворогом, не можна забувати про культурний геноцид, який часто більш підступний, бо непомітний.

Але він є і щодня ми підпадаємо під його вплив. І тільки вигравши культурну війну у наших головах, виборовши можливість для наступних поколінь стати розумними, освіченими, патріотично налаштованими громадянами, що пишаються своєю країною та мають власну гідність, забезпечимо мир і процвітання наступним поколінням. Фізичні негаразди, каліцтва, нестатки, звичайно, є першочерговим питанням на яке ми звертаємо увагу і зосереджуємо усі сили але не забуваймо про основу цих негараздів – збіднілість душ та дефіцит культури, освіти.

Тому читати – це справді бути у тренді, бути серед тих, хто мислить а, отже, розвивається та йде вперед. Та перш за все варто створити МОДУ НА ЧИТАННЯ, щоб книга і ті, хто її читає вважалися кращими, щоб це було престижно у суспільстві.

Найважливіше у навчанні, вихованні дитини, залучення до читання – це приклад дорослих, сім'ї, оточення, залучення до читання у школі, відвідування бібліотек та заходів закладів культури, мода на читання через ЗМІ та інші засоби реклами культури та читання, що повинна забезпечити держава адже у неї тут особлива роль – дбати та підтримувати культурний та освітній розвиток задля гідного розвитку країни.

Першим стимулом для залучення суспільства до читання є сімейне читання та приклад батьків.

Важливість читання у житті і розвитку дитини мають зрозуміти самі батьки та працювати над цим з перших днів, коли дізнаються, що у них буде маля: читати дитині з перших днів, вибирати разом книги, навчити дитину слухати, коли їй читають та гортати книгу разом з нею, зробити книжку повсякденним другом, необхідністю у житті родини, без якої не проходить жодний день, і тут, звичайно, велику роль відіграє власний дорослий приклад.

Не менш важлива роль у залученні суспільства до читання належить бібліотекам та закладам культури.

Багатство і значення бібліотек росли в міру того, як людина робила чергові кроки в пізнанні навколишнього світу і самого себе. Вони містять «все» і мають відношення «до всього», покликані надавати допомогу та сприяти «кому завгодно» і «у чому завгодно», людині – в будь-якому віці і в будь-якому стані, здоровому і хворому, вільному і ув'язненому, зрячому незрячому. У бібліотеках – всі знання, накопичені поколіннями різних народів на довгому історичному шляху: про живе і мертве, про мікросвіт і про галактики.

У бібліотеках представлено те, що А.І. Герцен назвав «духовним заповітом одного покоління іншому.»

Бібліотека – єдине місце, де можна безкоштовно отримати відповіді на питання, які тебе хвилюють. Скрізь за інформацію так чи інакше доводиться платити. Бібліотека – як склалося останні 200 років – загальнодоступна і безкоштовна.

У бібліотеці є люди, які готують інформацію і надають в потрібному тобі вигляді.

У бібліотеки є соціальна функція. Бібліотека традиційно компенсує відсутність важливих інституцій, що дають людям можливість спілкуватися, висловлюватися, розкривати душу. Багато людей ходять до бібліотеки кожен день і проводять час в читальному залі з ранку до вечора. Для деякого бібліотека – це спосіб життя.

Читають дітям і у дошкільних навчальних закладах. У дошкільному закладі, в кожній віковій групі є своя бібліотека, де діти з задоволенням гортають книги, які підібрав педагог відповідно до їх віку. І це є основним засобом зацікавлення книгою, групова бібліотечка в дошкільному закладі формує в дітей шанобливе ставлення до літературних творів, допомагає розвинути уяву і світогляд майбутніх дорослих. Окрім програмових книг та

творів, додатково читають вихователі, керуючись як власною ініціативою, так і беручи участь у різних конкурсах, проектах, акціях.

Сучасні бібліотеки розгортають нові проекти із залучення дітей до читання. Але чи достатньо вони висвітлені, забезпечені матеріальною та технічною базою, щоб конкурувати із іншими заходами, які рекламуються всюди?

Якщо важливість та відповідальність сім'ї ніхто не заперечуватиме і це само собою зрозуміло, хоч роботи у цьому напрямку також ще достатньо. Це і непоінформованість батьків про новинки літератури та книжки, які варто запропонувати дитині і саме нерозуміння часто дорослими необхідності власного прикладу і взагалі присутності домашньої бібліотечки. То бібліотеки без допомоги держави, ЗМІ та спільної програми з освітою, розуміння необхідності тісної їх співпраці не обійдеться.

Важливо позиціонувати бібліотеки, як центри культурно-інформаційного простору, а не лише книгосховища, що очікують читача. Насамперед, це має бути робота з дітьми, молоддю та батьками в культурному напрямку, інформування про новинки літератури, тенденції, заохочення до читання впровадженням проектів та технічних засобів (буктрейлери, відео та ін.), збільшення та розширення послуг бібліотеки, як місця, де можна отримати миттєво будь-яку інформацію, прочитати чи замовити книжку у різний спосіб (отримати на абонементі, в читальному залі, придбати на місці, замовити в електронному магазині і навіть роздрукувати або ж дізнатися, де найшвидше можна її знайти і отримати), а також ознайомитися із усіма культурно-мистецькими заходами міста, маючи гарантовану знижку на ці заходи, як читач культурно-інформаційного центру, брати участь у акціях та розіграшах квитків на цікаві та популярні концерти. Діти та й дорослі зараз читають не лише друковану книжку, тому цю можливість також має надавати такий центр. Ще одним напрямком може стати позиціонування бібліотеки, як місця, де можна спокійно за кавою поспілкуватися, провести ділову зустріч, попрацювати із власною комп'ютерною технікою, створивши таким чином свій міні-офіс, попрактикуватися в різних програмах та навчитися роботі в них. Увесь спектр культурних та інформаційних послуг може забезпечувати такий центр. І це справді важливо. Адже, сучасна культура, як і здорове харчування не відсутня, вона є і навіть багато але більш доступна шкідлива і навіть токсична для дитини культура, яку несе нам ТБ, інтернет, ігри. А тут про якість важко говорити.

Для залучення більшої маси людей та зацікавлення їх книгою, сучасні бібліотекарі використовують різноманітні форми популяризації сучасної української літератури, але потрібно враховувати, що 80% інформації людина сприймає за допомогою зору. Навіть ті читачі, які не полюбляють самотійно шукати книжки у каталогах, обов'язково зупиняться біля добре, зі смаком оформленої виставки. Саме книжкові виставки створюють позитивний імідж бібліотеки. Виставка починається з назви, яка має бути сюрпризом, викликати зацікавленість, здивувати читача. В назві цінується гостре влучне слово, оригінальна думка, несподіване рішення. При цьому потрібно врахувати психологічний феномен: добре запам'ятовується назва з 3-5 слів. За останні роки значно збагатилась палітра видів та форм книжкових виставок. Сьогодні, окрім традиційних, з відпрацьованою методикою, проводяться і такі, як: виставка-персоналія, -діалог, -панорама, -вікторина, -кросворд, -гра, -мандрівка, -роздум, -дискусія, -колекція, -аукціон, -презентація, -вернісаж та інші. Успішно впроваджуються виставка-інтерв'ю, -бенефіс, -елегія, -бібліошок, -бібліогід, -реклама, -рейтинг тощо. Можна оформити книжкові виставки, які викликають у читачів емоції, не залишають їх байдужими. Це можуть бути: виставка одного жанру «Хоррор - це не страшно»; виставка-серпантин «Бібліоподорож – активне читання»; виставка-рейтинг «Сучасна література: уподобання українських читачів». З метою рекламування нових надходжень до бібліотеки можна використовувати такі теми книжкових виставок, як: «Бібліоновинки», «Смачний бібліофреш» «Безсоння»?

Бібліотеки уважно стежать за новими творами сучасних неординарних і «популярних українських» письменників, творчість яких викликає неоднозначне ставлення до них читачів.

Пожвавленню інтересу до читання сприяє рекламноїнформаційний метод – прем'єра. Вона відбувається по книзі, яка щойно вийшла з друку. Видавництво може виступати співорганізатором заходу. Прем'єра книги найбільш ефективна для рекомендації нової сучасної літератури. У бібліотечній практиці з'явився ще один метод – презентація прочитаних книг. «Почитай, не пожалкуєш!» – таку назву може мати подібна презентація. Презентацію прочитаних книг можна практикувати до Всесвітнього Дня книги та авторського права до Дня української писемності та ін.

Сучасна бібліотека – місце регулярного відвідування для тих, хто турбується про своє майбутнє, хто розширює коло своїх знань та знайомств, бере участь у різних літературномистецьких заходах. У бібліотеці вирує життя! А сумніватися в цьому можуть лише ті, хто там ніколи не бував, тому і не може оцінити всіх можливостей бібліотеки. У світі тотальної інформатизації бібліотечний документ, особливо книга, все ж таки залишається найбільш надійною інформаційною одиницею, найякіснішим джерелом інформації та вихователем естетичного смаку. Окрім цього, бібліотеки завжди були чимось більшим, ніж просто зібранням книг, газет, журналів та інших носіїв інформації – вони були і залишаються духовними осередками. Дуже важливо, щоб у пошуках нетрадиційних форм діяльності бібліотеки не забували про основне своє призначення, а саме, про формування мислячого читача, про розкриття книжкових скарбів – усі заходи мають доповнюватися посиланнями на першоджерела і пробуджувати читацькі інтереси та спонукати пасивних глядачів ставати активними користувачами. Бібліотеки створюють нову соціокультурну дійсність, забезпечують фундаментальне право особистості – право на інформацію і вільний доступ до неї, а також на задоволення потреби у вільному спілкуванні. Підсумком такого спілкування має бути почуття співпричетності, яке виникає в його процесі, зняття будь-яких бар'єрів нерозуміння.

У ХХІ столітті майбутнє бібліотеки залежить, насамперед, від ступеня адаптації колективу до стрімкої динаміки змін, які відбуваються в інформаційній сфері. Інтелектуально підготовлені бібліотечні кадри – успіх бібліотеки. Професія «бібліотекар» еволюціонує з кожним роком, тому що сьогодні уже мало знати лише основи бібліотечної справи. Бібліотекар – це перш за все фанат бібліотечно-інформаційної галузі, філолог, документознавець, деякою мірою – історик, дипломат, програміст. Потік інформації з кожним днем зростає, і в обов'язки сучасного бібліотекаря входить не лише те, що зафіксовано у посадовій інструкції. Працювати якісно, швидко, в координації з колегами або самостійно, повністю використовувати свій потенціал – ось бібліотекар ХХІ століття. Уже недостатньо зробити бібліографічний запис на каталожних картках та поставити їх у абетковий, систематичний та предметний каталоги, знати основні ряди індексів таблиць УДК та ББК, сьогодні потрібно й інше: робота зі спеціальними бібліотечними програмами, електронними каталогами, текстовими редакторами, стандартними комп'ютерними програмами, електронною поштою, і це далеко не все, що додається до традиційних бібліотечних умінь та навичок. У наш час бібліотекар – це високоосвічена привітна людина, яка без метушні та претензій піднімає гори документів у пошуках «істини», тобто потрібної користувачеві інформації. Бібліотекам потрібні співробітники, які володіють широким спектром різноманітних компетенцій, а саме: методично-фахова, наукова, соціальна, культурна, бізнесова, технологічна». Фактично ж нинішні бібліотекарі мають лише три компетенції з переліченого списку – методично-фахову, наукову та культурну, всі ж інші перебувають на стадіях вивчення, впровадження та застосування. Новий час диктує нові вимоги: бібліотеки повинні стати закладами, які надають певний перелік якісних послуг, базуючись на менеджменті та маркетингу. Тому що головна роль бібліотек – це формування потреби в читанні, уміння залучити і зацікавити суспільство, яке живе в еру комп'ютерних технологій, до бажання чути літературне слово, достеменно володіти ним і використовувати його в повсякденному житті. Адже лише культурне, толерантне, з високим емоційним інтелектом покоління здатне виховати таке ж покоління і передати його наступним поколінням. А таку змогу надають людям книги та бібліотеки які пропонують їх своїм читачам. І це є надзвичайно важливим для сьогодення.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://grenka.ua/review-10-krashih-ukr-knyg>
2. <https://gloss.ua/citynews/87696-24-suchasnih-ukrajinskih-pismenniki-yakih-varto-prochitati> Кодекс етики бібліотекаря УБА [Електронний ресурс] // Творчість та інновації в українських бібліотеках. Інформаційно-просвітницький блог для бібліотекарів. – Дата доступу: 29.11.2013. – Режим доступу: <http://libinnovate.wordpress.com/2013/11/29/кодекс-етики-бібліотекаря-уба/>. – Назва з екрана.
2. Резонанс [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичні підрозділи Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&
3. Николаенко Н. Роль бібліотеки у формуванні науково-освітнього інформаційного простору ВНЗ / Н. Николаенко // Вища шк. – 2013. – № 5. – С. 48-59.
4. <http://bukvoid.com.ua/events/culture/2016/04/28/103543.html>
5. <https://day.kyiv.ua/blog/suspilstvo/nova-rol-biblioteky-v-zhytti-hromady>
6. <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/332>

Яков'юк Алла,
вчитель початкових класів
Красилівської гімназії № 4 імені П.Кізіяна

Читання як життєва стратегія

Мета статті – актуалізувати проблему читання і читацької грамотності як основи щоденної пізнавальної, інформаційної, професійної діяльності кожної людини, освітньої практики упродовж життя; проаналізувати розроблену і схвалену Кабінетом Міністрів України Стратегію розвитку читання на період до 2032 року – «Читання як життєва стратегія» .

Дослідження ґрунтується на таких методах як логічний, історичний, аксіоматичний, діалектичний; спостереження, абстрагування, конкретизації, декомпозиції, узагальнення, абстрагування, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, моделювання.

У цифрову інформаційну добу Всемережжя, відеотрансляцій і гаджетів світових масштабів сягнула тенденція зменшення книгочитання і згасання культури вдумливого читання. Це зумовлено розвитком нових технологій і ширшою доступністю легших для сприймання візуальних жанрів, а також загальною зміною читацьких практик, поширенням фрагментованого, блоггово - фейсбучного кліпового мислення і сприймання світу; дефіцитом і розфокусуванням уваги, коли учень не може сконцентрувати її більш ніж на 40 секунд; інтелектуальною порожнечою від соцмереж, перетворенням незайманих книг на амбіційну прикрасу інтер'єру.

Аналіз сучасного стану читання свідчить про втрату його колишньої популярності як життєвої і дозвіллевої практики за рахунок неконтрольованого споживання доступнішої інформації із соціальних мереж, відео контенту й телебачення. Дослідження Research & Branding Group (2019) засвідчило, що 60 % українців упродовж року не про-читали жодної книжки.

В Україні проблема незапитаності читання стоїть особливо гостро і з роками тільки поглиблюється. «Якщо тенденція зростання нечитаючого населення продовжиться, ми досягнемо «точки неповернення», коли доведеться все будувати з нуля», – застерігає міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко (Ткаченко, 2021) .

«Актуальність проблеми читання зростає, оскільки читання є основою щоденної діяльності кожної людини, зокрема інформаційної, пізнавальної, професійної» (Стратегія..., 2023). Читання підвищує імовірність досягнення поставлених цілей, сприяє вихованню людей з критичним мисленням і ключовими вміннями.

Дослідження проблеми читання має тривалу історію. Ще великий український педагог Костянтин Ушинський зазначав: його якість і результат визначає смислове, або свідоме читання. «Читати – це ще нічого не означає; щоб читати і як розуміти прочитане – ось головне». Психологічні й дидактичні аспекти проблеми читання досліджено у працях Н.

Бондаренко (Бондаренко, 2019), Г. Костюка (Костюк, 1950), С. Косянчука (Косянчук, 2019, 2020), В. Мартиненко (Мартиненко, 2013), О. Савченко (Савченко, 2012), В. Сухомлинського (Сухомлинський, 1996, 1997), Н. Чепелевої (Чепелева, 1999), інших вітчизняних науковців.

Досліджено такі основні психологічні механізми читання як зорове сприймання, осмислення й розуміння здобутої з тексту інформації; визначено межу пропускну здатності при читанні у три слова, або 18–20 знаків за одну фіксацію; з'ясовано обумовленість розуміння текстової інформації індивідуальними і соціально- психологічними чинниками; якість смислової обробки інформації узалежнено від її сприймання, од-ним із проявів якого є антиципація – передбачення; з'ясовано сутність імовірнісного прогнозування (антиципації) як зіставлення інформації з минулого досвіду з тією, що надходить під час читання і передбачає висування й подальшу верифікацію гіпотез, правомірність яких підтверджується через припущення; доведено роль імовірнісного прогнозування у полегшенні процесу сприймання іншомовного тексту; визначено співвідносні з читанням базові пізнавальні процеси, які забезпечують його якість; роз-роблено структуру і зміст читацької грамотності / компетентності, визначено і схарактеризовано її компоненти; обґрунтовано механізми когнітивної й діалогічної взаємодії читача з текстом як неодмінної умови формування читацької грамотності (Бондаренко, 2008, 2009; Мартиненко, 2013) .

Науковці вважають за необхідне зосередити увагу вчителя на формуванні таких умінь, істотних для успішного перебігу процесу читання: визначати тему й основну думку висловлювання; виділяти в тексті незнайомі слова, вирази і зосереджувати на них свої пізнавальні зусилля; з'ясовувати значення невідомих слів за словотвірними елементами, за словником, за контекстом; знаходити ключові слова й речення; зосереджувати увагу на певних питаннях змісту; розрізняти головну і другорядну інформацію; давати відповіді на запитання за змістом тексту і ставити запитання до тексту; визначати логіку і структуру друкованого тексту; узагальнювати викладені в тексті фак-ти, робити і формулювати висновки; прогнозувати зміст; сприймати емоційно-оцінну інформацію й образну мову художнього (науково- популярного) тексту, а також закладену в ньому спонукально- вольову інформацію; критично оцінювати й інтерпретувати здобуту інформацію, реагувати на неї, співвідносити зі своїм життєвим досвідом, використовувати у щоденному житті (Бондаренко, 2004, 2020d). Натомість щоденна практика свідчить, що лише незначна частина учнів уміє читати з дотриманням вимог до володіння цим видом мовленнєвої діяльності.

Стратегія розвитку читання на період до 2032 року – «Читання як життєва стратегія» (Стратегія..., 2023) визначає основну мету, цілі й завдання щодо реалізації державної політики з підтримання й розвитку читання. Її реалізація в частині сприяння українській культурі й нарощування людського потенціалу нації є необхідною умовою збереження української державності, національної ідентичності, консолідації, модернізації, поступального розвитку суспільства і кожного його члена, гарантування національної безпеки України. У Загальній частині Стратегії обґрунтовано важливість «набуття звички читання як щоденної практики, необхідність формування читацької грамотності для здобуття якісної освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації, читання як одного з ключових чинників розвитку й реалізації людського потенціалу. Надважливим є чи-тання у родині з раннього дитинства, що справляє вирішальний вплив на формування мотивації й інтересу до читання. Натомість, за спостереженням науковців, згасання інтересу дітей до читання починається з 9–10 років, а серед підлітків показники не-читання подвоюються.

Для освітньої галузі в Операційному плані реалізації у 2023–2025 роках Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» окреслено Стратегічний напрям II – «Формування звички і потреби в читанні. Читання як тренд» – і визначено стратегічну ціль. Досягнувши її, здобувачі освіти сприйматимуть читання як невід'ємну складову освітньої практики упродовж життя.

Реалізації мети сприятиме виконання таких завдань: 1) створення умов для опанування різних читацьких технік; інноваційний розвиток читання на рівні загальної

середньої освіти; 2) популяризація читання як інструменту розвитку критичного мислення й досягнення успіху в навчанні і в житті.

Для виконання цих завдань були передбачені такі заходи: 1) врахування в освітніх програмах застосування технік творчого письма («creative writing»), критичного читання текстів різних видів (зокрема художніх, публіцистичних, навчальних, наукових, медіатекстів); 2) забезпечення інтерактивізації та гейміфікації процесу читання для здобувачів загальної середньої освіти; 3) проведення всеукраїнських і регіональних літературних конкурсів тощо.

Результатом реалізації Стратегії має стати: 1) упровадження сучасних читацьких технік в освітній процес на рівні загальної середньої освіти; 2) введення методів інноваційного розвитку читання до освітніх програм закладів загальної середньої освіти; 3) упровадження інтерактивних методів та ігрових технік читання в освітній процес; 4) організація і проведення заходів інформаційно-промоційного характеру щодо кореляції читання й життєвого успіху (Стратегія..., 2023).

Учені вважають читання одним із дієвих способів стимулювання роботи мозку й розвитку пам'яті, профілактики такого небезпечного захворювання як хвороба Альцгеймера. Читання посилює стресостійкість. Читання виявилось помічним лікувальним засобом завдяки упозитивненню думок, відповідній зміні спо-собу мислення й поведінки людей, набуттю здатності керувати емоціями й притлумлювати біль через згадування приємних моментів із попереднього життя і пасивне сприймання іншого досвіду під час обговорення книг. Результати такого дослідження набувають особливої актуальності для українців, які перебувають у хронічному стресовому стані в умовах жорстокої агресивної російської війни.

На роботу з набуття й удосконалення уміння читати й опанування різних його видів була націлена й успішно реалізувалася в підручниках програма з української мови, доки не зазнала некваліфікованого втручання (Бондаренко, Косянчук, 2017). Розв'язання проблеми книгочитання українців, становлення свідомого читача й формування читацької грамотності вбачаємо у відновленні цього важливого розділу й увідповідненні його вимогам цифрового суспільства. У змісті читацької діяльності, розробленому на рівні програм і реалізованому в підручниках, мають знайти відображення: розвиток мотивації і потреби в книгочитанні, ознайомлення здобувачів освіти з такими основними видами читання як ознайомлювальне і вивчальне, вибіркове, пошукове, переглядове; зміст читацької діяльності з 1 по 11 класи; вимоги до опанування цього виду мовленнєвої діяльності у взаємозв'язку з іншими трьома – аудіюванням, говорінням і письмом.

Основою підручника мають стати тексти, які мотивують пізнати більше, стимулюють пізнавальний інтерес і мисленнєву активність здобувачів освіти у різних знаннє-вих сферах на основі уміжпредметнення (Бондаренко, 2021b), що цілком узгоджується з необхідністю формування 11 груп ключових компетентностей, визначених як обов'язкові у Законі України «Про освіту» (Закон..., 2017; Бондаренко, Косянчук, 2018). Це цілком реальне завдання, яке може бути реалізоване насамперед шляхом включення текстів різноманітної тематики з різних галузей знань за врахування внутрішніх орга-нічних зв'язків між відповідними науками і мовою, яка слугує об'єднавчим чинником. Основними компонентами читацької діяльності є зорове сприймання тексту та його інформаційна переробка, техніка читання і технологія розуміння. Для успішного перебігу процесу читання рівнозначні техніка читання, з одного боку, й розуміння тексту та засвоєння його змісту, – з іншого. Крайнє виступає як мета читання, а техніка – як засіб досягнення мети. Якість сприймання й розуміння тексту залежить від виду читання. У навчанні мови доцільно систематично практикувати такі види читання залежно від прогнозованого використання здобутої з тексту інформації та зумовленої ним комунікативної установки читача на ступінь повноти і точності розуміння тексту: переглядове, ознайомлювальне, вивчальне, пошукове (дослідницьке, або критичне).

Узагальнення результатів психологічних і дидактичних досліджень дало змогу ви-значити перелік прийомів, спрямованих на покращення розуміння тексту: 1. Складан-ня

плану, якому передуює аналіз будови тексту. 2. Запитання–відповіді за змістом тексту, у результаті чого знання фрагменти з тексту переходять в структуру учнівських знань. 3. Змістове/сміслові співвіднесення різних частин тексту. 4. Візуалізація, використання образів. 5. Переказування змісту своїми словами; перефразування. 6. Постановка читачем випереджувальних/прогностичних запитань. 7. Антиципація – здогадка про зміст наступної частини тексту .

Отже, аналіз стану читання в Україні дає підстави для висновку про своєчасність розробленої і прийнятої Кабінетом Міністрів Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». Теоретична і практична фіналізація Стратегії в освітній царині передбачає вироблення загальноприйнятої термінології, орієнтованої на застосування платформ, заснованих на різних семіотичних системах; розроблення змісту читання як виду мовленнєвої діяльності на рівні програм з урахуванням медійності й специфіки текстів, у відповідних цифровій добі; визначення необхідних читацьких умінь з метою перетворення читання на усвідомлений ключовий компонент освіченості, системного критичного мислення, навчання упродовж життя, інструмент особистісного і професійного зростання, успішного життєконструювання і життєздійснення, регулярну дозвілєву практику; розроблення ефективних технологій опанування читання як виду мовленнєвої діяльності на уроках мови тощо.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко, Н. В. (2004). Читання як проблема методики навчання української мови. Дивослово, 12, 19–25.
2. Бондаренко, Н. В. (2008). Робота з текстом на уроках української мови: посіб. «Бібліотечка «Дивослова»», 5, 56.
3. Бондаренко, Н. В. (2009). Текстцентрична система вивчення державної мови: теоретичні і практичні аспекти. Державотворча й об'єднувальна функції української мови: реалії, здобутки, перспективи. Ужгород: Ліра, 143–153.
4. Бондаренко, Н. В. (2019). Читання як засіб активізації мовленнєвої діяльності учнів на уроках української мови. VII Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство». Київ: УОБЦ «Оріон», 264–270. https://lib.iitta.gov.ua/716112/1/BNV_2019_volosh.pdf.
5. Бондаренко, Н. В. (2020a). Нелінійний текст як ресурс модернізації підручникотворення. Проблеми сучасного підручника : зб. тез. Київ: Педагогічна думка, 17–19.
6. Бондаренко, Н. В. (2020b). Україна в оптиці PISA-2018 – міжнародного дослідження якості освіти. SLOVOWORD, New York, USA, 296–307. https://lib.iitta.gov.ua/718938/1/BNV-2020%2001_N_Y_1701.pdf.
7. Бондаренко, Н. В. (2020c). Формування читацької грамотності учнів у контексті стандартів PISA: методичні рекомендації. Українська мова і література в школі, 4, 2–14. https://lib.iitta.gov.ua/722178/1/%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_1.pdf.
8. Бондаренко, Н. В. (2020d). Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA-2018. Український педагогічний журнал, 2, 96–103. <https://lib.iitta.gov.ua/721386/1/BNV%202020%20UPZh%2002.pdf>.
9. Бондаренко, Н. В. (2021a). Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. Проблеми сучасного підручника, 27, 15–26. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729474>.
10. Бондаренко, Н. В. (2021b). Ресурсний потенціал уміжпредметнення у компетентнісному навчанні мови. International scientific innovations in human life. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom, 107–116. https://lib.iitta.gov.ua/726150/1/BNV_2021-07%28Manch%29.pdf.
11. Бондаренко, Н. В. (2021c). Текст-метод і досвід його ефективного застосування у навчанні мови. The world of science and innovation. Cognum Publishing House. London, United Kingdom, 369–378. <https://lib.iitta.gov.ua/724020/1/BNV%202021%2002%20London.pdf>.
12. Бондаренко, Н. В. (2021d). Як учити учнів запитувати – відповідати на основі текст-методу. Fundamental and applied research in the modern world. BoScience Publisher. Boston, USA, 250–259. <https://lib.iitta.gov.ua/724119/1/BNV%20Boston%2017-19.02.21.pdf>.
13. Бондаренко, Н. В., Косянчук, С. В. (2017). Реформування навчальних програм: більше запитань, ніж відповідей. Український педагогічний журнал, 2, 112–119. <https://lib.iitta.gov.ua/712203/1/BNV%20KSV%2017%20UPZh2.pdf>.
14. Бондаренко, Н. В., Косянчук, С. В. (2018). Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. Проблеми сучасного підручника. Київ, 21, 44–56. <http://lib.iitta.gov.ua/711797/1/BNV%20KSV-PSP-18-21.pdf>.
15. Закон України «Про освіту» (2017). Відомості Верховної Ради, 38–39.
16. Костюк, Г. С. (1950). Про психологію розуміння. Наукові записки НДІ психології УРСР, 11, 8.
17. Косянчук, С. В. (2019). Читання як дидактична проблема у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського: хрестоматійний погляд. Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві. Київ:

УОВЦ «Оріон», 29–32. <https://lib.iitta.gov.ua/717540/1/KSV%202019-10-12%20conf.pdf>.

18. Косянчук, С. В. (2020). Читання у процесі формування культури інтелектуального життя особистості: соціальний вектор реалізації педагогічних технологій профільного навчання. Problems of implementation of science into practice. Oslo, Norway, 258–261. https://lib.iitta.gov.ua/720160/1/KSV_2020-04-20-21_Oslo.pdf.

19. Мартиненко, В. О. (2013). Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. Педагогічна освіта. Теорія і практика. Кам'янець-Подільський, XV, 145–151.

20. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-p#Text>.

21. Сухомлинський, В. О. (1996, 1997). Вибрані твори. В 5-ти т. Київ: Радянська школа, 1, 654; 2, 670; 3, 670; 4, 640; 5, 639.

22. Ткаченко, О. (2021). Україна як книжкова антиутопія. З чого почати зміни. <https://nv.ua/ukr/opinion/chitati-knigi-shcho-ta-skilki-chitayut-ukrajinci-novini-ukrajini-50150721.html>.

Янкович Оксана,

вчитель української мови та літератури,
Хмельницької ЗОШ I-III ст. №24,
вчитель-методист

Ханчук Інна,

вчитель української мови та літератури,
Хмельницької ЗОШ I-III ст. №24,
вчитель-методист

Технологія «Щоденні 5» як спосіб адаптації учнів до реалій війни

Освіта і війна?!... Головне завдання влади, школи, вчителя: доступ до якісної та безпечної освіти... Нікого з нас не готували до роботи під час війни, ніхто не може знати чи спрогнозувати, які ще виклики будуть перед нами, а це означає єдине: «умови мінливі» і ми мусимо вміти швидко адаптуватися, знаходячи кращі варіанти, щоб подбати про якнайвищу якість, але при цьому зберегти психічне та фізичне здоров'я здобувачів освіти. Нині дітям важливо не лише здобувати нові знання та навички, але й спілкуватися з однокласниками, педагогами, отримувати емоційну підтримку.

У зв'язку з війною та стресом діти почали гірше зосереджуватися, а отже, їхня здатність засвоювати навчальну інформацію зменшилася. Саме тому ми внесли зміни у наповнення уроку, додали нові форми та методи, внесли корективи у використання технологій, що сприяють розвитку емпатії, критичного мислення, розвивають вміння проводити мистецькі паралелі і, найголовніше, формують справжнього патріота

З початком реалізації Концепції Нової Української школи в початковій школі розпочалася робота по розробці стратегії впровадження ключових технологій в ланці середньої школи. Технологія «Щоденні 5» передбачає розвиток мовленнєвих навичок на уроках гуманітарного циклу. Вчителями-методистами Ханчук Інною та Янкович Оксаною (Хмельницька ЗОШ 24) були розроблені методичні рекомендації щодо впровадження вказаної технології в середній школі (концепція, структура, компоненти, методичний інструментарій, матеріали до уроків). Ознайомитися з ними можна на сторінках фахових видань («Дивослово» №12 2017 р., «Українська мова та література в школах України» №11, 2018 р., «Всесвітня література в школах України» № 11. 2019 р). Автори статті пропонують методичні матеріали до уроків української та зарубіжної літератури в 7 класі за твором Григора Тютюнника «Климко» та Дж. Бойна «Хлопчик в смугастій піжамі».

Тема. «Життя – одне, воно – коротке, кінець – єдиний для всіх. А тому живіть, а не пристосовуйтеся» за творами Григора Тютюнника «Климко» та Джона Бойна «Хлопчик в смугастій піжамі»).

Мета: узагальнити та систематизувати знання учнів з теми «Твори української та зарубіжної літератури про війну»; розвиток компетентностей літературних – вивчення елементів аналізу образів твору; характеристики сюжету прочитаних творів; формування

якостей творчого читача та розвитку читацького досвіду, умінь та навичок створення усних та коротких письмових висловлювань; ціннісний компонент – розуміння цінності людського життя, важливості родинних стосунків; комунікативних – висловлювання своїх думок стосовно почутого або прочитаного факту, події; математичних – розвиток абстрактного мислення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; уміння вчитися – виконувати завдання різних рівнів складності та ідентифікувати свої можливості; соціальних та громадянських – формування відповідальності за вчинки, за власне життя та близьких, формування непримиримості до нацизму та тоталітаризму.

Очікувані результати:

Учень **знає**: зміст творів, риси характеру головних героїв твору; **розуміє**: кожний несе відповідальність за власні дії; кожна людина є частиною великого українського народу; **вміє**: працювати з цитатним матеріалом твору, самостійно та колективно працювати з текстом; оцінювати вчинки героїв твору; висловлювати власну думку про прочитані твори, формулювати висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту.

Мистецький контекст (МК): кіномистецтво (екранізація «Хлопчик в смугастій піжамі» (2008, реж. Mark Herman).

Види навчальної діяльності: усний вибірковий переказ здобутої навчальної інформації; проведення дискусії; перегляд екранізацій (епізодів) творів та обговорення їх; перегляд мультимедійної презентації, робота з цитатним матеріалом.

Тип уроку: засвоєння нового матеріалу, урок компаративного аналізу (українська та зарубіжна літератури).

Обладнання уроку: роздатковий матеріал (робочий листок учня), мультимедійна презентація, відеоролики.

*Ми є. Були. І будем ми. Й Вітчизна наша з нами...
Іван Багряний*

Хід уроку

I. Мотивація пізнавально-навчальної діяльності учнів.

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку.

«Мій кольоровий настрій». Обери картку того кольору, який відображає твій настрій зараз.

Я повний сил і енергії!

Я сповнений оптимізму!

Я відкритий до нових знань!

Я спокійний.

Мені комфортно.

Я готовий до творчості.

Я хвилююсь.

Я стомлений, мені некомфортно.

А тепер обери колір, який тебе надихає/заспокоює/додає енергії.

2. Актуалізація суб'єктивного досвіду учнів.

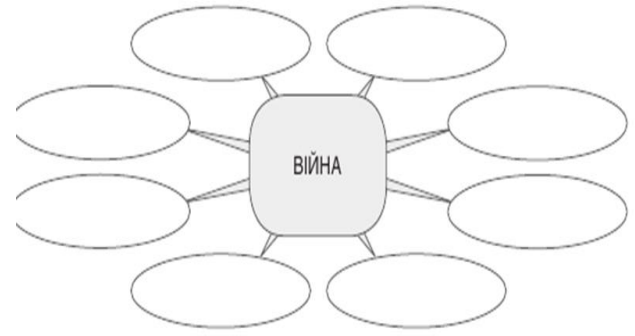
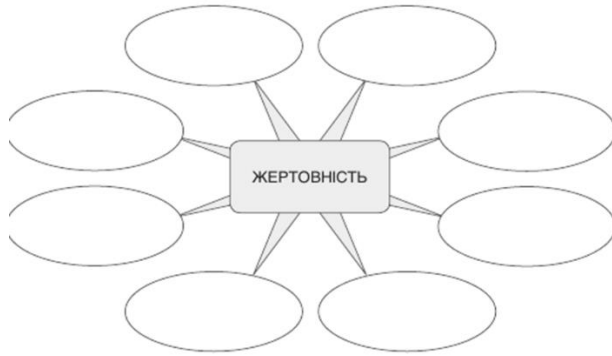
Випереджальне завдання: прочитати повість Г.Тютюнника «Климко», повість Джона Бойна «Хлопчик в смугастій піжамі» та підготувати презентацію творів для однокласників (автор, сюжет твору, проблематика).

Завдання для учнів: слухаючи розповідь однокласника, занотувати словосполучення або влучний вислів, що передає головну думку прочитаного. Учні зачитують свої записи.

- Яку лексему ви оберете як слово нашого уроку?

Приєм «Робота зі словами». Визначити значення слова, дібрати до нього антоніми та синоніми, записати речення з даним словом, дібрати асоціативний куц. (Діти виконують завдання за варіантами або за власним вибором, обмінюються інформацією).

Приєм «Асоціативний куц». Напиши слова – асоціації, пов'язані з поняттями «жертвність» та «війна».

Вчитель. Отже, на нашу стіну слів ми заносимо слово «війна», «жертвність».

II. Засвоєння нових знань.

Оголошення теми та мети уроку.

Компонент «Читання для себе».

Текстоцентричні картки-завдання. Опрацюйте зміст карток.

Текст	Завдання
<p>Німець бив їх так само, як і старого, — мовчки, із усього маху. Климко на превелику силу встав з клунком за плечима і пішов до дверей. Він помітив, що німець б'є лише правою ногою, і хотів проскочити зліва від нього. Німець скося стежив за Климком, Климко теж не зводив з нього очей. Не дійшовши до дверей кроків три, він зігнувся калачиком, аж клунок посунувся на голову, подався ще трохи вліво од німця і разом з клунком полетів з вагона, перекинувся в повітрі й посунувся сторч головою по крутому мокрому насипу просто в калюжу, а клунок боляче придавив шию. Німець таки достав його вже на льоту кулаком у груди... Климко спробував підвестися, але в грудях і в коліні так заболіло, що він застогнав і поповзом, ковзаючи ліктем по грязюці й тягнувши за собою клунок, вибрався з калюжі. Біля переднього пасажирського вагона стояв гурт німців. Вони курили й реготалися. Коли до них підійшов той, що викидав, гурт обступив його і зареготав ще дужче. Скоро поїзд рушив.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дібрати заголовок до частини тексту. 2. Визначити передані автором почуття, тему і мікротеми уривка, ключові слова, порушені автором проблеми. 3. Запишіть слова, що характеризують почуття, які охоплюють Климка у наведеному епізоді. 4. Як німець поставився до Климка? 5. Що тебе сильно вразило в наведеному фрагменті? 6. Як саме виявлялася під час війни справжня натура особи? 7. Чи можна стверджувати, що збройний конфлікт спричиняє появу великої кількості лихих людей? 8. Чи потрібно нам, людям 21 ст., пам'ятати жахливі події Другої світової війни?

Текст	Завдання
<p>Діти тулились одне до одного, на них кричали солдати. І що більше на них кричали, то тісніше вони притискалися до товаришів. Потім один із солдатів кинувся до них, і вони відчепилися одне від одного, нарешті зробивши те, чого, схоже, від них хотіли: вишикувалися в ряд, після чого солдати почали сміятися та аплодувати.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дібрати заголовок до частини тексту. 2. Визначити передані автором почуття, тему і мікротеми уривка, ключові слова, порушені автором проблеми. 3. Запишіть слова, що характеризують почуття, які охоплюють Бруно у наведеному епізоді.

<p>— Мабуть, це репетиція, — здогадалася Гретель, ігноруючи те, що дехто з дітей, навіть такі ж дорослі, як вона сама або й старші, схоже, плакали.</p> <p>— Я ж казав, що тут діти, — промовив Бруно. [...]</p> <p>А брат її насамкінець задумався ось про що. Спостерігаючи за сотнями людей, зайнятих своєю справою, він зазначив, що всі вони —</p> <p>маленькі хлопчики, рослі хлопці, батьки, дідусі, дядечки й одинаки, що самотою вешталися з таким збентеженим виглядом, ніби в них не було родичів — усі вони одягнені абсолютно однаково: сіра смугаста піжама й така ж сама сіра смугаста шапочка на голові.</p>	<p>4. Чому Гретель робить вигляд, що це репетиція, і не зважає на сльози дітей?</p> <p>5. Що тебе сильно вразило в наведеному фрагменті?</p> <p>6. Чому Бруно вразив однаковий одяг людей?</p> <p>7. Чи можна стверджувати, що збройний конфлікт спричиняє появу великої кількості лихих людей?</p> <p>8. Чи потрібно нам, людям 21 ст., пам'ятати жахливі події Другої світової війни?</p>
--	---

Приєм «Часова стрілка» («Ланцюжок подій»).

Віднови послідовність подій.

*Сухарів дав Климові на дорогу дід Бочонок, станційний аптекарі дядьків Кирилів товариш.

*Климко знав, що дядько неодмінно скаже ці слова, проте завжди хвилювався: а що як ні? Що як забуде?

*Климко цілу ніч проблукав тоді на станції, вслухаючись у далекі злякані гудки паровозів, але так і не почув серед них знайомого.

*Найдужче йому подобалося в них «а» – кругле, глибоке, воно, мов луна з колодязя, перекочувалося в аптекаревому горлі – теж як бочоночки...

*Климко розворушив палицею багаття – з нього викотилося дві чорні, як вугілля, картоплини.

*Жили вони в залізничному бараці при самісіньких коліях.

*Незабаром німецькі літаки розбомбили станцію.

*Потім рипнули двері в прикомірок, – видно, Бочончиха пішла ховати «подаєння» за ліки.

Віднови послідовність подій.

* Настав час очистити вашу голову від усілякої нісенітничі й зосередити увагу на вашій історичній належності. І на несправедливості, яку вам заподіяли.

* В Берліні у нас велика оселя, більша, ніж ви можете уявити, тому там було що досліджувати. Тут зовсім не так.

– Тут усе не так, – погодився Павел.

– Братику, – заговорила дівчина по-дитячому, ніби велося про елементарні речі, – загрожу поставили не для того, щоб ми туди не ходити, а задля того, щоб вони не з'являлися в нас.

*То в чому ж різниця між людьми за огорожею та військовими? – запитував себе Бруно. І хто вирішує, кому вдягати смугасті піжами, а кому гарний однострій?

*Я в житті з ним не розмовляв, – не своїм голосом проскімлив Бруно. – І ніколи його раніше не бачив. Я з ним не знайомий.

*Мені подобається, як звучить це слово: коли його вимовляєш, наче вітерець подув.

*«...І що ж із них виросте у такому місці...» – не вгавала мати.

*Не може бути, щоб ви всі жили в одній кімнаті, – засумнівався Бруно. – Такого бути не може.

*Шмуль тицьнув пальцем на черевики, у яких Бруно прийшов з дому:

– Їх треба лишити тут.

* Звичайно, все це трапилося дуже давно й ніколи більше не повториться. Ні в наші дні, ні в нашу історичну добу.

Комплексні компетентнісно зорієнтовані задачі.

1. **ГригірТютюнник писав:** «Я сприймаю те, що мене оточує, і те, що діється навколо мене, спочатку почуттям, серцем, а вже потім усвідомлюю – тобто страждаю двічі з одного приводу. Боже, як важко».

Пояснить, чому це важливо – бути уважним до близьких та навколишніх. Чи можете ви пригадати свій вчинок прояву такої уваги? (**ключова компетентність – соціальна, морально – етична**).

2. **Узагальни**, який досвід запозичив сирота від кожного зі своїх знайомих і друзів. Як Климко реагував на чужий біль? (**ключова компетентність – соціальна, морально – етична**).

3. Прочитайте уривок з повісті «Хлопчик в смугастій піжамі» **Дж. Бойна (розділ 8)**.

Голоси їхніх батьків звучали приглушено, тож діти не зрозуміли жодного слова; дідуся взагалі не було чути, а бабуся, на превеликий подив, висловлювалася дуже плутано. Нарешті, хвилин за десять, двері передпокою з тріском розчинилися. Бруно з Гретель подалися вглиб сходового майданчика, а бабуся вже знімала з вішака своє пальто.

– Стидовисько! – крикнула вона. – До чого я дожила! Мій син...

– Твій син – патріот! – зарепетував батько. Видно, він так і не навчився не переривати старших.

– Патріот виявився! – лементувала бабуся. – Запрошуєш на обід казна-кого. Мене нудить від твоїх замашок. А цей мундир. Дивлячись на нього, у мене з'являється бажання виколоти собі очі! Господи, чому я не осліпла, перш ніж ти його начепив! Із цими словами бабуся вибігла з дому, щосили грюкнувши дверима. **Поміркуйте**, які наслідки для людей мала непокоря режимові фюрера у фашистській Німеччині.

4. Чи можна називати патріотом батька Бруно? Кого ми вважаємо патріотом? (**ключова компетентність – громадянська, морально-етична**).

Прийом «Чужі черевики» (емпатія). Емоційний інтелект – це здатність розпізнавати свої почуття та емоції, вміння їх аналізувати та контролювати. Емоційна гнучкість: усвідомлення себе – самоконтроль – емпатія («взути чужі черевики» – мотивація – соціальні навички (комунікація). **Добери слово, яке характеризує психологічний стан (емоції) персонажів в кожному уривку.**

Цитата	Персонаж
«А прийде дядько Петро, чоловік мій, з війни — хай там його, козака, смерть обминає — житимемо втрюх, будеш нам за рідного сина...»	
«Пустіть її! Це моя сестра! Сестра моя, чуєте? Вона мені за матір!»	
«Сиди собі й годі. Як щур у горах — тихенько».	
«Хочеш, я тобі італійський кинджал на дорогу дам?»	
«Я рада за вас, мої хлопчики, я просто щаслива...»	
«Глядися ж у дорозі. А краще — пристань до якихось добрих людей, біженців — серед нещасних багато є добрих — та іди вкупі з ними. Їх тепер сила-силенна суне у всі кінці...»	

Прийом «Емпатія». Створи кольорові, запахові, смакові деталі – асоціації до опису – характеристики одного з персонажів повісті «Климко» та «Хлопчик в смугастій піжамі»,

поділися емоціями, які в тебе викликає ця дійова особа. Сформулюйте міні – тексти так, що однокласники змогли відгадати героя твору. Кольорові:

Звукові:

Запахові:

Емоції

Зразок до образу Шмуля («Хлопчик в смугастій піжамі»). Кольорові: яскраво – червона зірка на чорному кольорі, смужка. Запахові: запах клею майстерні годинникаря, запах брудного одягу. Смаки: шоколад. Емоції: відчай, смуток.

Компонент «Читання для когось – слухання».

Приєм «Злови помилку» .

І тут Климко побачив Наталю Петрівну, вчительку свою і Зульфатову. Вона стояла з немовлям на руках, притиснувши до себе разом з немовлям трояндову, мов сто жоржин, сукню. Климко бачив Наталю Петрівну в цій сукні лише двічі на рік: першого вересня і в останній день занять...

Наталя Петрівну стояла осторонь від натовпу, що затулив підводу, і, маленька, бліда, дивилася на бороданя широко розплющеними очима. В них не було ні презирства, ні гніву, а лише зляканий подив. Одна її брова, поторкана золотом од ранкового сонця, напружено піднялася вгору і дрібно-дрібно тремтіла...

– Хто вона? Вчителька? – І погукав: – Ей ти, вчи-тельша!.. Горда! Іди сю...

Він де встиг доказати, хутко присів на возі й затулив голову руками. Каменяка пролетіла понад ним і вдари лася об стіну аптеки. Натовп одсахнувся від воза, всі злякано дивилися на Наталю Петрівну та хлопців, а Іван тремтів і кричав:

– Я вб'ю його! Таких треба вбить! – Він ухопив грудку породи, прищулив очі й замахнувся вдруге...

Вони відійшли вже далеченько від базару, а Іван все ще тремтів, мов у пропасниці, і раз по раз люто озирався, блискаючи очима. Наталя Петрівну легенько погладила його блідю, в синіх прожилочках рукою по чорній стриженій голові й сказала:

– Ну годі-бо, Іване, заспокойся... Кармелючок мій милий. – Вона тихо, лагідно засміялася, і хлопці, мовби вони ждали знаку, теж заусміхалися.

Приєм «Злови помилку» .

Шмуль закивав. У руках він тримав смугасті піжамні штани, таку ж куртку і смугасту шапочку. Бруно був у захваті. Переодягатися в чужий одяг так цікаво; до того ж, Бруно знав, що справжні дослідники завжди маскуються.

– Ти все ще хочеш допомогти мені знайти свою родину? – спитав Шмуль.

– Звичайно, – квапливо відповів Бруно, хоча перспектива дослідити невідомий світ за огорожею здавалася йому значно важливішою, ніж пошуки родини Шмуля.

– Я тебе не залишу.

Шмуль тицьнув пальцем на черевики, у яких Бруно прийшов з дому:

– Їх треба лишити тут. Бруно не повірив почутому.

– Я що, маю ходити по цій багнюці босим?!

– Інакше тобі буде жарко, – Шмуль був непохитний. – Вибирати не доводиться. Бруно тяжко зітхнув, але розумів, що друг має рацію. Він зняв взуття, сунув усередину шкарпетки й поставив черевики поряд із купкою одягу, що лежав на землі. Поруч він поклав також м'яча. Шмуль спробував підняти дріт вище, але способу пройти під ним на весь зріст або хоча б пригнувшись не було. Бруно викопав канаву і проповз на животі, його піжама вкрилася шаром бруду. Подивившись на себе, Бруно засміявся. Ніколи ще він так не забрьохувався – і це було чудово. Але його може насварити за це мама. Шмуль теж усміхався. Бруно поривався обійняти Шмуля і тим самим дати зрозуміти, як він прив'язався до друга. Шмулю теж хотілося обійняти Бруно, щоб подякувати за доброту й за їжу, яку він приносив, і за те, що Бруно погодився допомогти у пошуках родини.

Приєм « 3-2-1».

3 факти, що викликали позитивні емоції.

2 факти, що викликали негативні емоції.

1 питання (до автора, або до читача, або до героя).

Зразок до повісті Гр. Тютюнника «Климко».

3 факти, що викликали позитивні емоції:

1. Вражає жертовність Климка, який, ризикуючи власним життям, намагається врятувати Наталю Миколаївну, її донечку, незнайому дівчину.

2. Вражає те, що Зульфат та Климко, побачивши вчительку з немовлям, самі напівголодні, діляться останнім.

3. Вражає майстерність автора, який зумів, використовуючи образи звичайних людей, відтворити вічну проблему протистояння «добро-зло».

2 факти, які викликали негативні емоції:

1.Вразило те, що скупа Бочончиха, яка має багато продуктів, дає Климкові в дорогу червиві сухарі.

2.Вразило те, в повісті «гроші не потрібні нікому» .

1 питання (до автора, до героя, до читача): Чому головним героєм твору й носієм моральних чеснот є хлопчик-сирота, а не доросла людина? г

Зразок до повісті Дж. Бойна «Хлопчик в смугастій піжамі»

3 факти, які шокували, 2 факти, які викликали співчуття, 1 питання.

3 факти, які шокували: ідея знищення одного народу іншим, авлення батька Бруно до власної родини , існування концтаборів.

2 факти, які викликали співчуття: тортури над євреями, загибель Бруно.

1 питання: Чи має одна нація право на знищення іншої?

Приєм «Кросенс».

Кросенс – асоціативний ланцюжок, замкнутий у стандартне поле із дев'яти квадратів. Приєм «кросенс» спрямований на розвиток неординарного мислення, креативності учнів, допомагає сформулювати всі види універсальних навчальних дій, може бути використаний на будь-якому етапі уроку (перевірка домашнього завдання, вивчення біографії письменника, пошук проблеми, робота над аналізом образу літературного героя, узагальнення матеріалу).

Кросенс «...серед нещасних багато є добрих – ти іди вкупі з ними. Їх тепер сила-силена суне у всі кінці...»

(проблематика повісті Г. Тютюнника « Климко»).

«Кросенс» «Або людство покінчить з війною, або війна покінчить з людством». (Джон Кеннеді) (проблематика повісті Джона Бойна «Хлопчик в смугастій піжамі» (Див. додатки)

III. Закріплення вивченого. Рефлексія.

Компонент «Письмо для себе – Письмо без правил». Темі – рефлексії. Як уважаєш, чи важливо знати, що на тебе чекають? Чому Григій Тютюнник завершив свій твір так трагічно? Запропонуй власну кінцівку. Чи можлива справжня дружба між людьми різних націй, країн, віросповідань? Що, на твою думку, може зробити кожна окрема людина і суспільство в цілому, щоб позбавити світ страшних антигуманних проявів? Які шляхи для цього слід обрати?

IV. Підсумок уроку.

Що спільного в зображенні війни в представника української та ірландської літератури?

Чому словами уроку ви обрали лексеми «війна» та «жертвність»?

Чи актуальні проблеми, зображені в названих творах, сьогодні?

Домашнє завдання: напишіть твір – рефлексію на одну із запропонованих тем.

Яровець Оксана,
бібліотекар, викладач зарубіжної літератури
Державного навчального закладу
«Вище професійне училище № 11 м. Хмельницького»

Художня література в епоху цифрових технологій

***Я досі вважаю, що читати книгу – це найкращий спосіб
дійсно дізнатись про щось. І я хвилююсь, що ми втрачаємо це.***
Ерік Шмідт, голова ради директорів Google

У статті висвітлені проблеми формування читача в епоху цифрових технологій, їх позитивний та негативний вплив на сучасного здобувача освіти. А також значення художньої літератури у XXI ст.

Ключові слова. Техногенна епоха, цифрові технології, художня література, художній твір, читання, електронні носії.

Keywords. Technogenic era, digital technologies, fiction, fiction, reading, electronic media.

Епоха цифрових технологій позначилася на усіх сферах нашого життя. Безумовно, такий вплив торкнувся і читання. Ми все більше користуємося комп'ютерами і різноманітними девайсами, переглядаючи повідомлення, стрічку новин, світлини, меми, комікси, сторіз, лонгріди тощо. Інтернет і електронні носії інформації стають невіддільною частиною нашого життя, розширюючи наші можливості, прискорюючи темп життя. Водночас вони змінюють здатність людини сприймати текст. Цифрові технології вже стали незамінними у пошуку і збереженні потрібної довідкової інформації, однак читання художнього твору з електронних носіїв зазвичай втрачає свою глибину і стає поверховим.

Цифрова епоха, безумовно, принесла нам багато позитиву. Водночас педагоги повинні враховувати і ті виклики, які вона кинула сучасному читачу, і по можливості, запобігати їм, а інколи й активно протистояти. Невипадково дехто сьогодні розглядає читача як своєрідного потенційного пацієнта, якому потрібне лікування або профілактика, а, отже, вивчає, які ж діагнози сучасним здобувачам освіти ставить наука. Звернемо увагу на один із них, дуже тривожний, про який останнім часом з'явилось чимало інформації. Дослідники зазначають, що **світ багатьох людей стиснувся до розмірів екрану планшета, смартфона або комп'ютера.**

У наш час нерідко можна почути думку про те, що сьогодні важливіші інформаційно-цифрові технології, а книгу навіть називають анахронізмом, що повільно відійшов у минуле... Хіба можна погодитися із цим твердженням?

Сучасний англійський письменник-фантаст Ніл Гейман у статті «Чому наше майбутнє залежить від читання» розмірковує про роль читання художньої літератури для прогресу людства й наводить вражаючі факти. Він пише, що в книгах кожен може знайти щось «життєво важливе для існування у цьому світі». Світ не обов'язково залишатиметься таким: усе може змінитися. Література може показати людині інший світ, влаштувати людині подорож туди, де та ніколи не була. Письменник стверджує: «Якщо ви не цінуєте бібліотек, ви не цінуєте інформації, культури чи мудрості. Ви глушите голоси минулого та шкодите майбутньому» [2].

Оксфордські вчені довели, що в процесі читання тренуються пізнавальні здібності мозку, активізуються ті його частини, які решту часу зазвичай не задіяні. Під час читання кров надходить у відділи мозку, пов'язані зі здібностями до концентрації та пізнання. Телевізійна передача, фільм або комп'ютерна гра цього ефекту не викликають. Адже книга – це безмежний світ, необхідний для розвитку й виховання інтелігентної та культурної особистості.

Науковці мають різні погляди на новітні методи отримання інформації. Одні вважають, що ми навчилися швидше розпізнавати знаки, швидше утворювати зв'язки між розрізненими фактами, швидше складати загальне враження про прочитане. Сам

«цифровий» текст також змінюється, перетворюючись на гіпертекст із великою кількістю посилань, відео- і фотоматеріалів.

Інші вчені б'ють на сполох, вважаючи, що в добу цифрових технологій людство може втратити навички тривалої концентрації уваги під час читання, а це, на їхнє переконання, призводить до послаблення пам'яті і вмінь приймати рішення. До того ж деякі психологи стверджують, що з моніторів електронних носіїв ми можемо засвоїти не більше 30 % інформації.

Керівник відділення психіатрії в університеті Ульма М. Шпітцер (Німеччина), ще в 2012 р. написав книгу, в якій наголошує, що зловживання комп'ютерами веде до завдання шкоди розумовим здібностям, а особливо дитячим: «Результати сучасних досліджень головного мозку показують, що широкомасштабне використання цифрових ЗМІ дає всі підстави для тривоги. Бо наш мозок знаходиться у процесі безперервної зміни, і з цього неминуче витікає висновок: щоденне спілкування з цифровими ЗМІ не може не впливати на нас, звичайних користувачів» [8].

Звичайно, ми не повинні відмовлятися від зручних способів отримання знань, але нам потрібно свідомо обирати способи здобування інформації, розуміти особливості цих процесів і не відволікатися на соцмережі, ігри, рекламу, які є супутниками Інтернету. Недарма вже з'являються цілі методики, які навчають тривалого утримування уваги тих, хто втратив ці навички.

Якщо ж говорити про читання «лінійного тексту» художнього твору на уроках літератури, то це особливий вид діяльності, який спрямований на отримання естетичного задоволення від словесного твору мистецтва, від смакування кожного речення і слова. Таке читання передбачає неспішне занурення у світ книги, вдумливої уваги до суджень письменника – без клікання і лайків. Книга – це терплячий учитель, наш друг і радник, що готовий знову й знову пояснювати та відповідати на будь-які питання. Начитана людина завжди є цікавим співрозмовником, адже в неї завжди багатий словниковий запас і широкий кругозір. Книга може зробити людину духовно багатую. Для цього потрібно лише взяти її в руки та спробувати усвідомити весь той сенс, який закладений мудрецем, що писав її. Адже, як говорив Рей Бредбері, «є злочини гірші, ніж спалювати книги. Наприклад – не читати їх...»

Деякі науковці, навіть, говорять про вірус або **синдром цифрового недоумства** і вказують, що цей термін прийшов з Південної Кореї, яка раніше за всіх стала на шлях оцифрування країни і відповідно набагато раніше нас відчула як переваги, так і недоліки цифрової доби. За спостереженнями вчених, усе більше підлітків страждають на **такі симптоми:**

- втрату пам'яті (сподіваючись на Google, вони часто не запам'ятовують навіть елементарного);
- розлад уваги;
- когнітивні порушення;
- пригніченість і депресія (без комп'ютера деякі здобувачі освіти стають практично безпомічними, якоюсь мірою навіть беззахисними);
- зниження глибини емоцій, загальне притуплення почуттів;
- низький рівень самоконтролю [5, 7].

Чи можливо запобігти цифровому недоумству? Що ж нам підказують науковці з високорозвинених країн, яких саме життя вже давно змусило замислитись над цим? Не заперечуючи величезної прогресивної ролі цифрових технологій у нашому житті, вони рекомендують пам'ятати про їх зворотній бік і дають певні поради. Найпоширеніша з них – заборони і обмеження. Так, у закладах освіти деяких європейських країн забороняють користуватися смартфонами на уроках. Відомо, що сам Стів Джобс досить суворо обмежував своїх дітей у користуванні цифровими технологіями. А в Силіконовій долині – самому епіцентрі високотехнологічної економіки – широке розповсюдження одержала ідея так званих шкіл без комп'ютерів, де використовують традиційні методи і прийоми навчання [7].

Однак, уже давно аксіомою стало твердження про те, що заборонений плід солодкий. Що ж сучасні викладачі літератури можуть зробити своїм знаряддям протистояння негативам цифрової епохи? Насамперед згадаємо про **принцип прихованих дій, тобто ненав'язливої педагогіки**, а також про те, що **умовою розвитку мозку є творчість**, і що нам на допомогу – сама художня література, силу якої варто увиразнювати різними методичними засобами. Розглянемо деякі з них:

1. Читання і опрацювання художніх творів, які в образній формі застерігають від негативного впливу цифрових технологій і показують переваги людини, яка не обмежує себе комп'ютером.

2. Обмірковування і обговорення порад відомих письменників, які є загально визнаними авторитетами і можуть бути такими для здобувачів освіти (дискусії, круглі столи, есе тощо).

3. Використання різних прийомів мнемотехніки та ейдотехніки, спрямованих на оволодіння мистецтвом запам'ятовування:

- римування (наприклад, заримоване формулювання літературознавчого поняття запам'ятовується краще, ніж подане прозою);

- запам'ятовування інформації з опорою на яскраві асоціації (малюнок, фраза тощо);

- прийом прив'язки до добре знайомої інформації (щоб запам'ятали, що сакура – головний символ Японії, наводимо приклад: Україна – калина);

- прийоми символізації, використання характеристик-ейдосів.

4. Надання великої ваги прийомам розвитку спостережливості, наприклад, таким:

- спостереження за психічним станом персонажа тощо;

- навчальна гра «Лови помилку»;

5. Залучення прийомів і видів діяльності, спрямованих на «пригоди духу», розвиток уяви, моделювання дій, мисленнєве конструювання, а також на фізичну реалізацію ідей. Отже, учням доцільно пропонувати, наприклад, такі види робіт:

- словесне малювання;

- ситуативний тест («Уяви, що ти зустрівся з письменником, персонажем...», «Уяви, що в тебе є можливість змінити хід подій...»);

- моделювання дій письменника або перекладача;

- виготовлення різних саморобок на літературні теми, скрапбукінг (виготовлення та оформлення фотоальбомів або окремих сторінок до них), кардмейкінг (виготовлення листівок) тощо [4].

«Робити вигляд, що гаджетів не існує, що це – ворожа річ для закладів освіти, безглуздо. Вони вже є частиною життя, тому їх треба робити частиною навчального процесу, – вважає натхненник руху EdCamp в Україні, радник міністра освіти та науки України (2016-2020 рр.) Олександр Елькін. – Якщо ми «гуглимо» інформацію про якісь незрозумілі нам речі, то навіщо забороняти робити це дітям? Навпаки, треба навчати їх правильно «гуглити».

А чи можливо в наш час цифрових технологій залучити наших здобувачів до мистецтва читання художньої літератури. І ось деякі поради від айтівця Володимира Осьмака, який читає понад 40 книг на рік та які можуть бути корисними і для наших учнів:

1. *Почніть відстежувати те, що ви вже прочитали та що плануєте.*

Якщо ви хочете читати більше, важливо мати план. Ви не повинні сушити голову над тим, що читати далі. Натомість створіть список авторів і книг, які ви хотіли б прочитати у майбутньому.

2. *Використовуйте застосунки та гаджети.*

Що стосується способів читання, то на вибір є різні формати та пристрої. Хтось надає перевагу електронним книгам, які можна читати з будь-якого пристрою, який у мене під рукою: телефон, планшет, Kindle або навіть ноутбук. Сучасні застосунки та пристрої для читання мають багато переваг, крім зручності. Вони дозволяють носити з собою десятки книг та синхронізувати ваш прогрес на різних пристроях, що полегшує продовження з того

місця, де ви зупинилися. Ви також можете робити нотатки, швидко копіювати та вставляти текст і шукати терміни в інтернеті на тому самому пристрої. Все вищесказане робить читання набагато приємнішим. Хоча паперові книги надають тактильні відчуття і набагато корисніші для очей, вони можуть бути громіздкими та вимагають, щоб ви вирішували, що з ними робити після прочитання. Загалом вибір між паперовими і електронними книгами зводиться до особистих уподобань, але з огляду на переваги сучасних застосунків і пристроїв для читання, варто розглянути їх використання для покращення вашого досвіду та полегшення конкуренції книг з альтернативами за ваш дорогоцінний час.

3. Дочитувати до кінця чи зупинитись на 50 сторінках.

Є два основних підходи, коли мова йде про завершення книг: дочитувати до кінця, попри все, або зупинитися після перших 50 сторінок, якщо книга вам не подобається.

Дочитувати до кінця, попри все! Ідея полягає в тому, що не варто судити книгу за обкладинкою або першими кількома розділами, і що якщо дати їй шанс, ви можете відкрити для себе приховані шедеври, які ви, можливо, інакше пропустили б. Однак, змушувати себе дочитувати книгу, яка вам не подобається, може бути марною тратою часу і негативно вплинути на вашу мотивацію до читання.

4. Поєднуйте художню літературу з нехудожніми творами.

Якщо ви хочете, щоб ваш досвід читання залишався свіжим і захоплюючим, гарною ідеєю буде чергуватися між художньою та нехудожньою літературою. Ця стратегія особливо корисна, якщо ви вирішите застосувати підхід «дочитувати до кінця» з попередньої поради.

Навіть якщо ви цього не зробите, поєднання художньої літератури з нехудожньою все одно є корисною звичкою. **Подібно до того, як ми потребуємо балансу між роботою та відпочинком, чергування нехудожньої та художньої літератури може забезпечити схожий баланс** для нашого розуму. У таких випадках бажання продовжити історію настільки сильне, що переривати процес читання іншими книгами та відриватися від улюблених героїв занадто болісно.

5. Вмикайте режим «Не турбувати» під час читання

Під час читання легко відволіктися, особливо яскраво це проявляється в епоху цифрових технологій. Ваш друг надсилає вам свіжий мем або хтось сперечається у Твітері, і раптом ви знаходите себе **гортаючим сторінки соціальних мереж замість читання**. Такі відволікання можуть шкодити процесу читання та заважати вашій здатності зосередитися на книзі.

Пам'ятайте, що подібні «важливі» події насправді не є обов'язковими, і їх можна відкласти, поки ви не закінчите щоденну дозу читання або просто забажаєте перерви на відпочинок. Досвід свідчить, що вимкнені сповіщення і розміщення інших пристроїв якомога далі від себе значно покращують концентрацію і загальний читацький досвід.

6. Отримуйте визнання від інших, створюйте зобов'язання для себе.

Послідовне читання може бути складним завданням, особливо якщо вам бракує мотивації. Один зі способів створити підзвітність та мотивацію – налаштувати цикли позитивного та негативного зворотного зв'язку. Це означає створення ситуацій, де ви отримуєте визнання від інших за свій прогрес у читанні, а також встановлення зобов'язань для себе, щоб зберегти свою концентрацію.

Інший підхід – публікувати цитати та короткі огляди або резюме книг, які ви читаєте для своїх друзів у соціальних мережах. Це створює цикл позитивного зворотного зв'язку, коли ви отримуєте лайки, коментарі та, можливо, навіть враження друзів про книги, які вони теж читали, а також рекомендації нових творів. Написання рецензій і обмін думками з іншими створюють відчуття відповідальності та мотивацію завершувати книги, а також надають підтримку.

Долучитись до книжкового клубу онлайн чи офлайн – ще один спосіб досягти схожих результатів. Бути частиною книжкового клубу означає, що ви читатимете ту саму книгу, що й інші учасники, і регулярно збиратиметеся та обговорюватимете її разом. Це може бути

чудовим способом отримати свіжі ідеї та знання, поділитися думками та навіть знайти нових друзів.

7. *Вивчіть швидкочитання, це насправді не складно.*

Швидке читання може бути чудовим способом максимально використати обмежений час. Хороша новина полягає в тому, що **навчитися** швидко читати **не так складно**, як дехто може вважати. Існує багато технік швидкого читання, є навіть книги, присвячені темі швидкочитання. Важливо зауважити, що швидкочитання не є «срібною кулею», оскільки воно, скоріш за все, призведе до втрати деяких важливих деталей та цінних моментів, особливо в науково-популярних книгах, де кожен шматочок інформації має значення. Швидкочитання з часом допомагає читати ефективніше та значно збільшити звичайну швидкість читання.

8. *Використовуйте аудіокниги.*

Ви коли-небудь слухаете подкасти або дивитися відео, роблячи щось інше, тоді і можете слухати в такі моменти аудіокниги. Однією з великих переваг наявності і текстової, і аудіоверсії однієї й тієї ж книги є те, що це надзвичайно зручно. Можна дати своїм очам відпочити, не перериваючи процес читання, або продовжувати читання, коли знаходимося у русі, наприклад, під час прогулянки чи поїздки на навчання у громадському транспорті.

9. *Перетворіть читання на звичку.*

Формування звички читати дозволить вам включити цю активність у своє повсякденне життя та зробити його невід'ємною частиною вашої зони комфорту. Це означає, що читання стане природною частиною вашої рутини, як-от чищення зубів або приймання душу [6].

Використовуючи такі поради, ми маємо бути переконані остаточно, якщо в когось із здобувачів освіти у голові є гасло: «Все може комп'ютер!», то варто його перефразувати: «Усе можу я! А комп'ютер – лише мій помічник».

Отже, ера цифрових технологій – це вже не майбутнє, а сьогоднішня реальність. Ми живемо у світі, де існує безліч різноманітних форматів споживання контенту. Можемо запитати себе – навіщо при цьому читати книги? Зрештою, у нас під рукою є фільми, серіали, блоги, подкасти, короткі відео, ігри та інтерактивні курси. Хоча ці формати пропонують захоплюючий та розважальний досвід, книги надають щось, чого важко досягнути іншими способами. Художня література допомагає тренувати та розвивати уяву, дозволяючи візуалізувати персонажів та місце дії подумки. До того ж вона може розширити наш словниковий запас, покращити структурування думок та загалом підвищити рівень інтелекту. Читання класики може допомогти ознайомитися з важливими літературними творами, які витримали випробування часом. З іншого боку, науково-популярні книги можуть забезпечити фундаментальні знання, які важко вмістити в коротших форматах або відеокурсах. Подібні книги дають можливість отримати глибше розуміння теми.

Таким чином, незважаючи на те, що існує багато форм медіа для споживання, все ще є вагомими причини зробити вибір на користь книг та інтегрувати читання у свій щоденний розпорядок. Навіть, в еру інформаційних технологій книги продовжуватимуть виконувати свою роль джерела знань, помічника та друга людини, адже «читати не шкідливо, шкідливо не читати...».

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII (2017). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Бабовал Н. Формування цифрової компетентності педагога в умовах нової української школи. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 12 березня 2019 р.) / за заг. ред., О. В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: Київ, 2019. С. 8–10
3. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». – Режим доступу: <http://kpi.ua/1102-7#sthash.XAI3UPvdpuF> <http://kpi.ua/1102-7>
4. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Г. Блум; [пер. з англ. під загальною редакцією Р. Семківа]. – К., 2007.
5. Власенко И. Комп'ютерне недоумство або новий етап розвитку людського мозку. – Режим доступу: <http://www.flylog.com.ua/kompyuternoe-slaboumie-ili-novyj-etap-razvitiya-chelovecheskogo-mozga/>

6. Осьмак В. Мистецтво читання: 9 порад від айтівця, який читає понад 40 книг на рік. – Режим доступу: <https://dou.ua/forums/topic/43506/>
7. Стрельникова Л. Цифрове недоумство// Хімія і життя. – 2014 – №12. – Режим доступу: <https://www.hij.ru/read/articles/man/5210/>
8. Шпітцер Манфред. Антимозок: цифрові технології і мозок / Манфред Шпітцер. Переклад з німецької А.Г. Гришина. – К.: АСТ, 2014 – 288 с.